

N

O

V

A

Ung i Oslo

Levekår og sosiale forskjeller

TORMOD ØIA

Ung i Oslo – levekår og sosiale forskjeller

Tormod Øia

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 6/2007

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2007
NOVA – Norwegian Social Research

ISBN 978-82-7894-256-7
ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto: © Ingram Publishing
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi/GCS

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo
Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Våren 2006 blei det gjennomført en ny omfattende ungdomsundersøkelse i Oslo – 10 år etter den første. Formålet med denne rapporten er på grunnlag av Ung i Oslo 2006 å utarbeide en oversikt og fordeling av sentrale levekårs- og risikokomponenter i ungdomsbefolkningen. Videre er et viktig deltema å se på endringer i perioden fra 1996 til 2006.

Rapporten belyser store temaer som forholdet mellom foreldre og barn, mestring og tilpasning i skolesituasjonen, rus, kriminalitet og fattigdom. Hvert av disse temaene er nok til en avhandling. Her er imidlertid valgt en annen strategi. Hensikten er komprimert å presentere så mye stoff og så mange nye tall, fordelinger og oversikter, som mulig. Rapporten inneholder mindre av fortolkende tekst og referanser. Dette er et bevisst valg innafor ei begrensa tidsramme. For de som ikke lar seg skremme av tall og prosentforskjeller, er rapporten en reise inn i en kompleks virkelighet der det etter hvert framtrer noen klare hovedlinjer.

Oppdragsgiver for rapporten har vært Rusmiddeletatens kompetansesenteret i Oslo kommune.

En takk til Ida Hydle som har lest i gjennom rapporten og gitt kommentarer.

Tormod Øia

Innhold

Innhold	5
Sammendrag	7
1 Bakgrunn	12
1.1 Problemstillinger	12
1.2 De to undersøkelsene	15
1.3 Bydeler	16
1.4 Etnisk sammensetning	18
1.5 Tilknytning og lokalpatriotisme	22
2 Familien	26
2.1 Familierelasjoner i endring	26
2.2 Husholdets sammensetning	27
2.3 Foreldre som støttespillere	31
2.4 De viktige signifikante andre	40
3 Kriminalitet, vold og mobbing	46
3.1 Omfang av antisosiale og kriminelle handlinger	46
3.2 Et samlemål for kriminalitet	48
3.3 Innvandregutter og norske gutter	50
3.4 Kriminalitet fordelt på bydeler	51
3.5 Vold	53
3.6 Mobbing	61
4 Rus	71
4.1 Ulike typer	71
4.2 Alkohol	75
4.3 Marihuana og hasj – fordeling på bydel	81
4.4 Narkotika fordelt på bydel	82
4.5 Sniffing	84
4.6 Storbrukerne	86
5 Fattigdom	90
5.1 Ulike definisjoner	90
5.2 Husholdets økonomi	92
5.3 Konsekvenser for de unges sosiale liv	95
5.4 Et kombinert mål på fattigdom	99
6 Skolen	104
6.1 Mestring	104
6.2 Konflikter med skolen	111
6.3 Tilpasning til skolen	116

7 Helsetilstanden	121
7.1 Psykiske plager og ubehag	121
7.2 Sjølmord.....	126
7.3 Subjektiv helse	132
7.4 Langvarige helseproblemer.....	134
7.5 Funksjonshemming	136
8 Hva fant vi?	139
8.1 Tilbake til utgangspunktet	139
8.2 Et overordna bilde	139
8.3 Kjønnsforskjeller.....	145
8.4 Etniske forskjeller	148
8.5 Østkant og vestkant	151
8.6 Sluttkommentar	156
Summary	159
Litteraturliste	161

Sammendrag

Hva vil det si å vokse opp i Oslo i dag? Hvilke utfordringer og livsvilkår møter unge som befinner seg midt i tenåra? Det er sett på familieforhold, ulike former for kriminell og antisosial atferd, bruk av rusmidler, fattigdom, tilpasning og mestring av skolen og helserelaterte spørsmål. Videre har vi vært opptatt av fordelingseffekter. Er det fremdeles slik at levekår, helse og livsmuligheter er ujevnt fordelt, ikke bare mellom ulike sosiale grupper, men også ut fra hvor i byen den enkelte bor? Byen er delt i fire områder: Oslo Vest, Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst. Enda et tema er endring. Hvilke endringer har skjedd i et tiårsperspektiv – fra 1996 til 2006?

De unges lokale tilknytning og lokalpatriotisme har økt markert. Samtidig har relasjonene og sosiale band mellom foreldre og barn styrka seg. Foreldrene har litt bedre oversikt over hva de unge driver med på fritida, og hvem de er sammen med. Det er også tydelig at den emosjonelle dimensjonen er minst like sterk i 2006 sammenliknet med 1996. Sammenliknet med jamnaldersgruppa er foreldrene de viktigste signifikante andre i de meningsdannende og identitetsskapende prosessene som skjer i ungdomstida.

Gjennomgående er det en tydelig tendens i retning av at færre unge begår kriminelle eller antisosiale handlinger. Det gjelder både alvorlige og mindre alvorlige forhold. Derimot har andelen som rapporterer at de har blitt utsatt for vold, økt fra 1996 til 2006. Andelen som oppgir at de har mobbet andre siste år, har holdt seg nokså konstant i perioden fra 1996 til 2006. Bruk av ulike former for rusmidler er målt på en rekke ulike måter. En hovedkonklusjon er at ungdom midt i tenåra ruser seg mindre i 2006 sammenliknet med 1996. Det gjelder alkohol, hasj, marihuana og andre former for narkotika.

Fattigdom er diskutert ut fra flere innfallsvinkler. En del unge lever i hushold med små økonomiske ressurser. Samtidig opplever grupper av ungdom at foreldrene ikke har råd til å gi dem penger til å være med på sosiale aktiviteter sammen med annen ungdom.

Ut fra snittkarakterer er det vanskeligst å få gode karakterer i matematikk. De unges utdanningsplaner har fra 1996 til 2006 tydelig endra seg i retning av at flere ser for seg en høyere akademisk utdanning. Parallelt med at flere ønsker seg høyere akademisk utdanning, har det blitt mindre

bråk og uorden i skolene. Likevel er det mange som sliter med betydelige konsentrasjonsvansker. Til tross for konsentrasjonsvansker og kjedsomhet slutter de unge i høy grad opp om skolen og de verdiene skolen som institusjon signaliserer.

Ulike former for psykiske bekymringer, plager og problemer er utbredt blant unge mennesker. Fra 1996 til 2006 er det små eller ingen endringer. Tanker om å begå sjølmord er utbredt i ungdomsmiljøene. De fleste unge opplever at de har god eller svært god helse. Samtidig er det en del unge som sliter med langvarige helseproblemer. Noen av de unge som er funksjonshemma, rapporterer at de har problemer når det gjelder å delta i ulike fritidsaktiviteter.

På en del områder er det tydelige forskjeller mellom gutter og jenter. I noen grad har jentene et nærmere og mer fortrolig forhold til sine foreldre. Jentene begår færre kriminelle og antisosiale handlinger sammenliknet med guttene. Det gjelder i særskilt grad alvorlige, klart kriminelle og utagerende handlinger. For mer vanlige og mindre alvorlige handlinger er forskjellene mellom gutter og jenter mindre. Med unntak av kloring og lugging er det guttene som utøver mest vold. Guttene er også mest utsatt for vold. Flere gutter mobber og er utsatt for å bli mobba. Det er en tydelig tendens til at jentene bruker mer alkohol og oftere drikker seg fulle. For andre rusmidler enn alkohol er det en generell tendens til at guttene bruker mest. Flest gutter er storbrukere av ulike rusmidler.

Jentene er vinnerne i skolen. De får gjennomgående bedre karakterer sammenliknet med gutter. Både gutter og jenter opplever konflikter med skolen. Likevel er det tydelig at guttene opplever flest konfrontasjoner. En gruppe spørsmål omfatter generell skoletilpasning og de holdningene elevene har til skolen som institusjon. Konklusjonen er sterk i retning av at jentene i størst grad trives og tilpasser seg skolens krav og forventninger.

Jenter har langt flere psykiske plager, ubehag og problemer enn gutter. Jenter tenker også mer på å ta sitt eget liv. Sjølskading, i form av mer eller mindre alvorlige forsøk på å ta eget liv, er mest utbredt blant jenter. I tråd med at jentene opplever at de har dårligere psykiske helse, er det flest gutter som opplever at de har generell god allmennhelse.

Fra 1996 til 2006 har det blitt flere ungdommer med innvandrerbakgrunn. Flere av de unge med innvandrerbakgrunn bor sammen med begge sine foreldre. Det er utvikla måleinstrumenter som beskriver ulike

familietyper ut fra kommunikasjon og samhandling. Gjennomgående er etniske forskjeller små ut fra slike kriterier. Likevel er det en signifikant tendens til at norske foreldre har best oversikt over hva de unge driver med, og at de norske familiene preges av minst konflikter. Et annet tema i forholdet mellom foreldre og de unge berører foreldrene som viktige signifikante andre. Her er det en markert forskjell mellom norske og unge med innvandrerbakgrunn. Norske ungdommer hevder at de i langt mindre grad lar seg styre og påvirke av andre – uansett om de signifikante andre er foreldre eller jamnaldrende.

I første rekke er det guttene som står for kriminalitet og antisosiale handlinger. Norske gutter er i flertall når det gjelder mindre alvorlige forhold. For de mest alvorlige handlingene er derimot unge gutter med innvandrerbakgrunn i flertall. Til tross for at innvandrerungdom i langt høyere grad rapporterer at de har vært i slåsskamp der det er brukt våpen, er det små eller ingen skiller mellom norske ungdommer og ungdom med innvandrerbakgrunn ut fra hvor mange som forteller at de har blitt skada i voldsepisoder. Ungdom med innvandrerbakgrunn mobber mest. Det er også de som er mest utsatt for å bli mobba.

Bruk av ulike rusmidler er til dels svært ulikt fordelt mellom ulike etniske grupper. Norske ungdommer drikker i særklasse mest sammenliknet med innvandrerungdom. Det er også klare etniske forskjeller i andelen som bruker hasj, marihuana og andre narkotiske stoffer. Ungdom der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land, bruker mest av slike stoffer, og unge med innvandrerbakgrunn bruker minst.

Unge med innvandrerbakgrunn bor i hushold med langt færre materielle ressurser sammenliknet med norsk ungdom. Det er også flest innvandrerungdom som ikke får penger av foreldrene til ulike sosiale aktiviteter sammen med andre unge.

Innvandrerungdommene får i snitt dårligere skolekarakterer. Likevel har unge med innvandrerbakgrunn høyest utdanningsaspirasjoner. Ungdom der den ene av foreldrene er norsk og den andre er født i et annet land, opplever flest konflikter med skolen. Konsentrasjonsvansker ser ut til å være nokså likt fordelt mellom ulike etniske grupper. Når det derimot gjelder trivsel og tilpasning til skolens verdier og målsettinger, er det tydelige etniske forskjeller. Innvandrerungdommene har en bedre opplevelse av skolehverdagen, og de slutter i høyest grad opp om skolens målsettinger.

Norske ungdommer, sammen med andre generasjon unge innvandrere, har best psykisk helse. Dårligst psykisk helse har første generasjon innvandrere, og de som har en norsk og en utenlandsk født forelder. Langt flere innvandrerungdommer sliter med tanker om å gjøre slutt på livet sitt. Forskjellene mellom ulike etniske grupper er ikke store når det gjelder subjektivt opplevd helsetilstand.

I hvor stor grad er byen fremdeles delt i en østkant og en vestkant? Den etniske sammensetningen i de ulike delene eller områdene av byen har forskjøvet seg i betydelig grad. Spesielt har det blitt flere innvandrerungdommer i Ytre Øst.

Lokal tilknytning og lokalpatriotisme har økt i alle de fire områdene byen er delt inn i. Økningen er imidlertid størst i Oslo Vest og på Etablert Østkant. Færrest i Indre Øst bor sammen med begge sine foreldre. Det er identifisert ulike familietyper etter kommunikasjon og samhandling i familien. Gjennomgående kommer ungdom i Oslo Vest og på Etablert Østkant best ut. Forskjellene mellom byområdene er likevel små. Det er heller ikke store forskjeller mellom byområdene når det gjelder hvor viktig foreldrene er som signifikante andre.

I 1996 var det ikke vesentlige forskjeller i sjørrapportert kriminalitet mellom ulike deler av byen. Fra 1996 til 2006 har kriminaliteten gått ned i alle områder av Oslo med unntak av Indre Øst. Indre Øst skiller seg i 2006 markert ut fra de andre byområdene gjennom at omfanget av sjørrapportert kriminalitet er høyere. Minst sjørrapportert kriminalitet er det i Oslo Vest. Flest er utsatt for voldsskader i Indre Øst. Minst skader er det fremdeles i Oslo Vest og på Etablert Østkant. Omfanget av mobbing har økt i Indre Øst mens det er redusert både i Oslo Vest og på Etablert Østkant. Forskjellene mellom bydelene er likevel ikke store.

Bruk av ulike rusmidler varierer til dels betydelig mellom ulike områder av byen. Alkohol som rusmiddel er klart vanligst i Oslo Vest. Fra 1996 til 2006 har det vært en tilbakegang i andelen unge som har brukt hasj og marihuana, i alle de tre byområdene Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst. Sterkest har tilbakegangen vært i Oslo Vest. Derimot har det vært en økning i Indre Øst. Bruk av andre narkotiske stoffer har også gått tilbake i de tre bydelene Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst i perioden fra 1996 til 2006. I Indre Øst er det ingen signifikant endring.

Andelen fattige hushold er til dels svært ujevnt fordelt i de ulike områdene av byen. Spesielt kommer Indre Øst dårlig ut. Det andre målet på fattigdom ser på sosiale konsekvenser når det gjelder å kunne delta i ulike typer aktiviteter sammen med andre unge. Forskjellene mellom ulike områder av byen er mindre, men igjen kommer Indre Øst dårligst ut.

Også når det gjelder mestring og tilpasning i skolesituasjonen er det tydelige forskjeller ut fra hvor i byen den enkelte unge bor. Karakternivået er høyest i Oslo Vest fulgt av Etablert Østkant. Dårligst karakterer får de unge i Indre Øst og Ytre Øst. Tilsvarende har de unge i Oslo Vest mest ambisiøse utdanningsplaner. Omfanget av konflikter med skolen i form av skulk, krangler med lærere og å bli innkalt til rektor for noe galt «du har gjort», er redusert fra 1996 til 2006. Denne positive utviklingen gjelder likevel ikke i Indre Øst. I 2006 skiller Indre Øst seg ut gjennom at det her klart er mest konflikter. Mellom Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Vest er forskjellene i konfliktnivå minimale.

Det er flest unge med psykiske plager og problemer i Indre Øst og færrest i Oslo Vest. Tilsvarende er det flest i Indre Øst og Ytre Øst som sliter med tanker om å ta sitt eget liv. Andelen som har gjort aktive forsøk på å gjøre slutt på livet sitt, er størst i Indre Øst og minst i Oslo Vest. Den generelle subjektivt opplevde helsetilstanden varierer bare i liten grad mellom bydelene. Likevel er det flest i Oslo Vest som opplever at helsa er «god» eller «svært god» og færrest i Indre Øst.

Et overordna trekk er at ungdom, med noen unntak, har blitt mindre utagerende og sosialt mer tilpassa. Dette mønsteret går igjen i en rekke ulike sammenhenger. De unge ruser seg mindre, begår mindre kriminalitet, oppfører seg bedre på skolen, er mer knytta til nærmiljøet der de bor, og de har et bedre forhold til foreldrene sine. Samtidig er det ikke noe som tyder på at gapet mellom øst og vest har blitt mindre. Tvert om, kontrastene i ungdomsmiljøene ut fra slike geografiske dimensjoner har blitt større. Spesielt har vi fått en forsterkning av en egen Indre Øst-problematikk. Mønsteret bekrefter at det kan være formålstjenelig å forholde seg til to geografiske motpoler i analyser av bydelsforskjeller: øst–vest og sentrum-omegn.

1 Bakgrunn

1.1 Problemstillinger

1.1.1 Oppvekst i Oslo

Oslo har mange ansikter og framstår med ulike kvaliteter ut fra hva slags perspektiv og problemstilling som ligger til grunn. I denne sammenheng er det ungdom som gjelder. Hva vil det si å vokse opp i Oslo – eller mer bestemt – hvilke utfordringer og livsvilkår møter unge som befinner seg midt i tenåra?

Storbyen som oppvekstarena har spesielle kvaliteter. Et kjennetegn er de mange kommersielle og offentlige tilbudene som mangler på mindre steder. Mangfoldet, både når det gjelder muligheter, utfordringer og fristelser er stort. Et annet sentralt kjennetegn er kombinasjonen av tetthet og heterogenitet. Kontrastene innafor det geografiske rommet byen utgjør, er store. Dette gjelder både i stort – byen sett som helhet, og innafor det lille geografiske området som kan kalles nærmiljø eller lokalsamfunn.

Oslo er uten sammenlikning landets største ungdomsmetropol. Byen har en rekke utdanningsinstitusjoner, godt med arbeidsplasser for ungdom og et heftig uteliv. Oslo suger til seg ungdom fra andre deler av Norge, og i stigende grad, også fra Sverige og andre naboland. Unge med røtter i ulike deler av landet møter hverandre. Byen er stor nok, og rik nok, til å gi plass til subkulturer og trender som forbindes med urbanitet og modernitet. Opplevelsen av heterogenitet forsterkes av at byens egen ungdomsbefolkning i stigende grad er satt sammen av ulike nasjonaliteter og folkegrupper. På det samme tunet, eller i den samme oppgangen, finner vi ofte vidt forskjellige kulturer og nasjonaliteter. Er Oslo en smeltedigel hvor det oppstår nydannende kulturelle prosesser, eller står vi overfor sterke konflikter og utfordringer for de ungdomsgruppene som har sin oppvekst her?

Pluraliteten, og den følelsen av frihet som anonymiteten gir, har også en farlig og mindre fristende bakside. Allerede Simmel (1903) påpeker at ingen steder kan den enkelte føle seg så ensom og forlatt som nettopp i storbymylderet. Byens sentrum er et sted der unge kan gjemme seg bort, ute av kontroll fra foreldre og nærmiljø. Mange unge er redde for storbyens farer i form av vold og kriminalitet.

Georg Herbert Mead (1974) har et begrep om «de signifikante andre». De signifikante andre er bærere av kultur, verdier, kunnskap og erfaringer. Det er en rekke viktige andre rundt oss. I barndommen og langt opp i ungdoms-alderen har foreldrene en helt sentral rolle i den primære sosialiseringen. På skolen møtes de unge av lærere og andre profesjonelle oppdragere. Det mer uformelle ungdomsmiljøet med vennskap, samhold, konflikter og forelskelser er også et læringsystem gjennom at de unge gjensidig utøver innvirkning på hverandre.

Sosialisering, meningsdannelser i ungdomsmiljøene og utvikling av livs-erfaring skjer også på helt andre måter. Østerberg (1998) poengterer at fysiske og materielle strukturer av typen domkirker, sentrumsbebyggelse, motorveier, T-baner og idrettsarenaer framstår som *sosiomaterielle handlingsfelt*. De materielle strukturene utgjør handlingsbetingelser som kommuniserer og henvender seg til menneskene i feltet. Fysiske omgivelser står i en meningsformidlende relasjon til aktørene. Gjennom at de representerer «avbildninger» av kulturen bidrar slike strukturer til å befeste kulturelle forestillinger og til å understreke verdier. Generelt virker fysiske strukturer også gjennom at de legger rammer for sosialt liv. Dermed får et ord som storbyjungel et konkret meningsinnhold. Det er en «jungel» som gir helt spesielle utfordringer og læringsbetingelser.

Et annet kjennetegn er at dagens norske ungdommer gjennom skolen, men spesielt gjennom medier, i større grad enn tidligere er orientert mot globale, og ikke lokale eller nasjonale referanserammer. Kommunikasjon og impulser vandrer på tvers av sted, landegrenser og sosiokulturelle skiller. Ungdom er i økende grad deler av transnasjonale eller overnasjonale ungdomskulturelle tradisjoner og miljøer med særegne koder, språk og symboler. De overnasjonale ungdomskulturene har vanligvis sitt opphav i urbane vestlige og anglofilt inspirerte ungdomsmiljøer. Ofte benyttes sterke estetiske uttrykk som identitetsmarkører. Eksempler er ulike musikalske stilarter, klesmoter, ekstremsport og annet. Denne typen ungdomskulturer kjennetegnes ved at den opprettholdes på måter som stort sett ekskluderer andre aldersgrupper (Berkaak og Ruud 1994). Den store verden der ute har kommet nærmere og er samtidig helt konkret en del av det lokale. Slik viskes noen av forskjellene mellom by og land og mellom sentrum og periferi ut.

1.1.2 Sosiale forskjeller

Det går noen lange spor eller linjer tilbake i Oslos historie – med konsekvenser også for dagens oppvekstsituasjon. I Oslo er mye av landets kulturelle

og økonomiske elite samla. Samtidig har byen slitt med et fattigdomsproblem. Når Einar Gerhardsen (1974) skriver sine sjølbioGRAFISKE bøker er barndomsperioden og ungdomstida en beretning om klasseskiller, sosial nød og østkant og vestkant. Myhre (1993) skriver om oppvekst i Oslo i det han kaller «velferdsstatens epoke» – som i hans definisjon går fram til 1980-tallet. Igjen framstår det et bilde av en delt by, der de sosiale skillene går mellom østkant og vestkant. Hagen, Djuve og Vogt (1994) gir en levekårsbeskrivelse av Oslo på begynnelsen av 1990-tallet. Igjen framtrer et bilde av en by med betydelige forskjeller i levekår mellom befolkningen i Oslos ulike bydeler. Det handler om helse og dødelighet, trangboddhet, nedslitte kommunale boliger og villahager, inntekt, utdanningsnivå og en aktiv fritid. Byen er fremdeles delt i en østkant og vestkant. I tillegg finner Hagen, Djuve og Vogt en annen dimensjon der motpolene er sentrum og omegn.

Er dette en relevant beskrivelse også av dagens sosiale virkelighet – år 2006? Gjennom handlingsprogrammet for Indre Øst (Danielsen og Øia 2006) er det satset betydelige summer for å bedre levekårene i disse bydelene. I evalueringen av Indre Øst-programmet konkluderer Barstad med flere (Barstad, Havnen, Skardhamar og Sørli 2006) med at det generelt har skjedd en klar forbedring av levekårene i Indre Øst – som i resten av Oslo. Likevel er utviklingen langt fra entydig. Forventet levealder er fremdeles mye lavere i Indre Øst, og gapet har økt. «I deler av dette området finner vi ennå landets høyeste dødelighet og kanskje den største andelen fattige.» (Barstad med flere 2006:171.) Fremdeles er det mange barn og unge som bor i kommunale boliger med dårlige boforhold. Flytting er mye vanligere i Indre Øst sammenlignet med andre deler av byen. Det gjelder også barnefamilie. Samtidig er befolkningens misnøye med oppvekstforholdene betydelig større i Indre Øst enn i andre områder av Oslo. Fremdeles er det slik at levekår, helse og livssjanser er ujevnt fordelt, ikke bare mellom ulike sosiale grupper, men også ut fra hvor i byen den enkelte bor.

Felles for flere rapporter, som beskriver levekår i Oslo, er at de har konsentrert seg om generelle levekårskomponenter – og ikke hatt noe spesifikt siktepunkt mot ungdom. En overordnet problemstilling blir derfor i hvor stor grad slike trekk også nedfeller seg i ungdomsgruppa gjennom erfaringer, atferd, levekår og utfordringer. Videre, finner vi i ungdomsgruppa en opphopning av problemer, slik at bosted, etnisitet, sosiale forskjeller, rus, kriminalitet og fattigdom gjensidig forsterker hverandre?

Sentrale levekårskomponenter som blir tatt opp er:

- Husholdets sammensetning
- Familierelasjoner
- Kriminalitet
- Utsatthet for vold
- Mobbing
- Bruk av ulike rusmidler
- Fattigdom
- Mestring og tilpasning til skolen
- Psykisk og fysisk helse

Disse fordelingene skal vises både samla for hele Oslo – og brutt ned på bydelsnivå. På bydelsnivå vil vi dermed få fram både et statusbilde for den enkelte bydelen, og forskjeller mellom bydelene. I de fordelingene som viser resultater fra hele Oslo skal rapporten også få fram kjønnsforskjeller og etniske forskjeller.

En egen problemstilling er knytta til endring. Hvilke endringer har skjedd i et tiårsperspektiv – fra 1996 til 2006? Har ungdomsmiljøene blitt rårere med mer vold, mobbing og kriminalitet? Har sosiale problemer knytta til konflikter mellom voksne og ungdom forsterka seg, eller har ungdomskultur og ungdomsatferd tvert om blitt mindre utagerende? I hvilken grad finner vi ungdomsgrupper på drift? Det handler om hvordan totalbildet har endra seg, men også om forskyvinger mellom bydelene. Er sosiale skiller mellom bydelene – slik vi kan lese dem gjennom ungdommens atferd – i ferd med å viskes ut, eller holder de stand og eventuelt forsterker de seg?

1.2 De to undersøkelsene

«Ung i Oslo» 1996 var en bredt anlagt tverrsnittstudie av ungdoms oppvekst- og levekår. Formålet var å gi et oppdatert bilde av levekårssituasjonen til ungdom. Utvalget omfattet samtlige elever i Osloskolen i de to siste klassetrinnene på ungdomsskolen og på grunnkurs videregående skole. Sentrale funn er dokumentert i en rekke ulike publikasjoner (Bakken 1998, Torgersen 2005, Øia 1998, 2003). Svarprosenten var på tett oppunder 95 prosent, eller samla 11 425 respondenter, hovedsakelig i alderen 14–17 år. I dette utvalget inngikk også 2312 innvandrerungdommer definert ved at begge foreldrene var født i et annet land enn Norge.

Ung i Oslo 2006 (Valset og Øia 2006) har en enda høyere andel av unge med innvandrerbakgrunn – sammenliknet med undersøkelsen fra 1996. Også denne undersøkelsen dekker de to siste trinna på ungdomsskolen og første videregående. Utvalget er på 11500. Ung i Oslo 2006 er et stykke på veg en replikasjon når det gjelder hvilke spørsmål som er stilt. Aldersgruppe, tidspunkt for undersøkelsen og metodisk framgangsmåte er identisk for de to undersøkelsene. Svarprosenten ligger i 2006 på rundt 93 prosent.

Likheten i spørsmålsformulering og framgangsmåte gir forutsetninger for å kunne studere endring. Samtidig er det i 2006 undersøkelsen noen temaer som dels er nye og dels sterkt utvida. Det gjelder mellom annet tillit til og bruk av det offentlige hjelpeapparatet, levekår og fattigdomsproblematikk, bruk av ny teknologi, seksualitet og seksuell legning, funksjonshemming, livsstil og kosthold. Samla gir disse dataene muligheter til et vidt spekter av analyser.

Sammenliknes de to utvalga langs noen sentrale fordelinger finner vi stor grad av sammenfall:

Tabell 1.1: Hvilken klasse den enkelte går i:

Klassetrinn	1996	2006
9ende klasse	32,6	32,4
10ende klasse	31,3	30,6
Første videregående	36,1	37,0

Ch Sq 2,35 DF=2 p=,309

Både i 1996 og 2006 er det en viss overvekt av ungdom som går i første videregående. Ut fra klassetrinn er det ikke signifikante forskjeller mellom de to utvalga når 1996 sammenliknes med 2006. Gjennomsnittalder i utvalget var i 1996 15,5 år og i 2006 15,35 år. Det gir en reduksjon på 0,15 år eller 1,8 måneder. Forskjellen er klart signifikant, men vil ikke bli tillagt praktisk betydning når de to utvalga skal sammenliknes. I 1996 var 51,1 prosent gutter og 48,9 prosent jenter. Kjønnssammensetningen i 2006 var 48,8 prosent gutter og 51,2 prosent jenter. Endringen er signifikant (Ch Sq 11,04 DF=1 p=,001). Heller ikke denne forskjellen vil bli tillagt praktisk betydning i analysene når de to utvalga sammenliknes.

1.3 Bydeler

Bydel vil være en sentral analysekategori. Etter bydelsreformen i 2004 er antall bydeler redusert fra 25 til 15. For å kunne sammenlikne utviklingen i

ulike deler av byen fra 1996 til 2006 er byen delt inn i fire ulike geografiske soner eller områder. I mange tilfeller førte bydelsreformen til at tidligere bydeler blei slått sammen. Men i noen tilfeller er det også foretatt grense-revisjoner. Det gjør det mer komplisert å sammenlikne utviklingen i ulike deler av byen. Det vanskeligste eksempelet er den gamle bydelen Helsefyr-Sinsen. Den er i 2006 fordelt på tre av de nye bydelene. Her gis en oversikt over gamle og nye bydeler, og hvor de gamle bydelene nå er plassert.

Tabell 1.2: Oversikt over gamle og nye bydeler:

Opprinnelige Gamle bydeler fra 1996:	Nye bydeler i 2006:
Vinderen Røa	Vestre Aker
Ullern	Ullern
Bygdøy-Frogner Uraniensborg Majorstua	Frogner
Grefsen-Kjelsås Sogn	Nordre Aker
St.Hanshaugen	St.Hanshaugen Mindre korreksjoner av grensene både mot Nordre-Aker og Sentrum
Sagene	Sagene
Grünerløkka	Grünerløkka Inkluderer deler av Helsefyr-Sinsen
Gamle Oslo	Gamle Oslo Inkluderer deler av Helsefyr-Sinsen
Helsefyr/Sinsen	Hovedparten til Gamle Oslo og Grünerløkka, men også en flik til Alna
Sentrum	Sentrum Inneholder en flik av gamle St.Hanshaugen
Bjerke	Bjerke
Hellerud Furuset	Alna I tillegg noe av Helsefyr-Sinsen
Stovner	Stovner
Romsås Grorud	Grorud
Bøler Manglerud Østensjø	Østensjø
Ekeberg-Bekkelaget Lambertseter Nordstrand	Nordstrand
Søndre Nordstrand	Søndre Nordstrand
Marka	Marka

Ett av kriteriene for denne inndelingen er basert på boligpriser første kvartal 2006. Et annet er foreldrenes utdanningsnivå. Det har også vært nødvendig å finne fram til geografiske størrelser som overensstemmer med de 25 opprinnelige bydelene fra 1996 (Danielsen og Øia 2006). De fire områdene er bygget opp på følgende måte:

Tabell 1.3: Byen delt opp i fire områder ut fra dagens bydeler

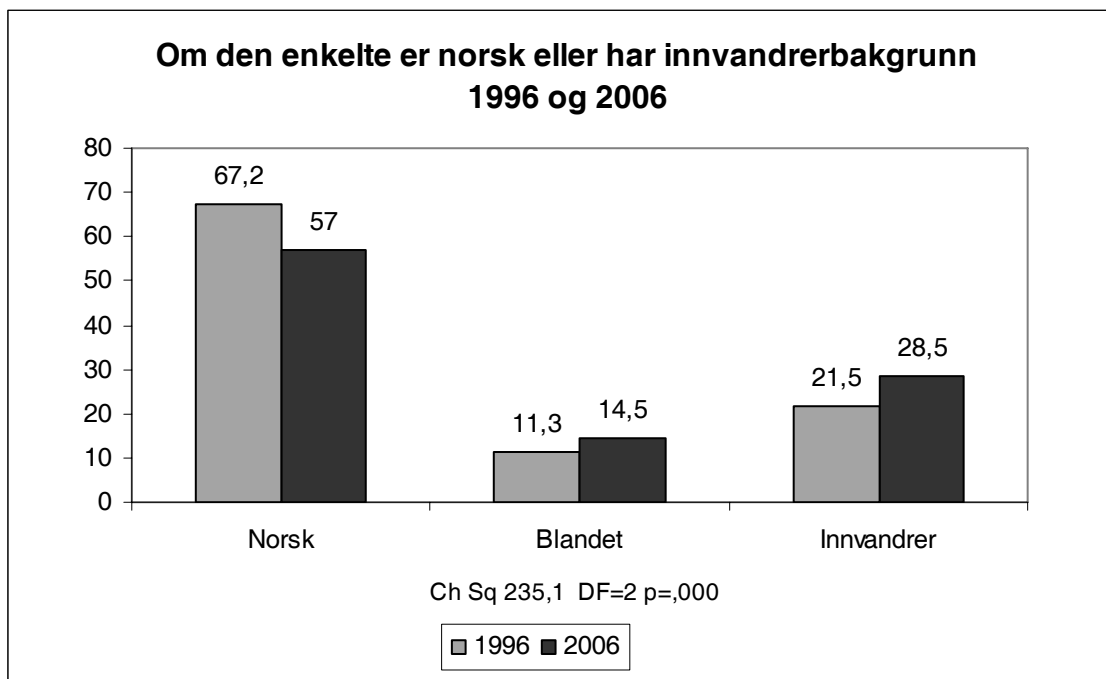
Vestkant:	Indre Øst	Etablert østkant	Ytre Øst
St.Hanshaugen	Sagene	Nordstrand	Bjerke
Ullern	Grünerløkka	Østensjø	Alna
Frogner	Gamle Oslo		Grorud
Vestre Aker	Sentrum		Stovner
Nordre Aker	Helsfyr-Sinsen		Søndre Nordstrand

1.4 Etnisk sammensetning

1.4.1 Norske og innvandrere

I hvor stor grad har det foregått forskyvinger når det gjelder ungdomsbefolkningens etniske sammensetning? Kategorien innvandrere er bestemt ut fra at begge foreldrene er født i utlandet (Sosialt utsyn 2000). Norske er definert ut fra at far og mor er født i Norge. Der en av foreldrene er født i Norge og den andre i et annet land er den unge kategorisert som «blandet». Hvis opplysning om enten far eller mor mangler brukes den forelder vi har opplysning om til å klassifisere den enkelte unge – enten som norsk, eller som innvandrere.

I denne definisjonen gjøres det ikke noe skille mellom første og andre generasjon unge innvandrere. I Sosialt utsyn defineres første generasjon innvandrere som personer «født i utlandet av to personer som også er født i utlandet», mens andre generasjon innvandrere er «personer født i Norge av to foreldre som er født i utlandet» (Sosialt utsyn 2000:23). Første generasjon er ekte innvandrere – født i et annet land. Andre generasjon derimot er personer født i Norge av to foreldre som er født i utlandet. En mer dekkende samlebetegnelse for ungdom med utenlandsk fødte foreldre vil derfor være å kalle dem for ungdom med innvandrerbakgrunn – uansett om de tilhører første eller andre generasjon. I fortsettelsen vil betegnelsene innvandrer-ungdom og ungdom med innvandrerbakgrunn bli brukt likeverdig om hverandre.



Andelen unge med innvandrerbakgrunn har fra 1996 til 2006 økt fra 21,5 prosent til 28,5 prosent. Samtidig har andelen som har to foreldre som begge er født i Norge gått ned fra 67,2 til 57 prosent. Det er også en relativt sterk økning i andel av unge der enten mor eller far er født i Norge og den andre parten er født i et annet land – fra 11,3 prosent i 1996 til 14,5 prosent i 2006. I de aller fleste tilfellene kommer den andre parten fra Sverige, Danmark, USA, Storbritannia eller andre europeiske land. Sammenliknes andelen første og andre generasjon innvandrere i 1996 og 2006 er det en betydelig endring. I 1996 var 39,3 prosent av unge med innvandrerbakgrunn født i Norge (andre generasjon) mot 62,8 prosent i 2006. Andelen unge med innvandrerbakgrunn ligger lavt sammenliknet med de tallene Oslo kommune opererer med. I 2004/2005 var 35,5 av elevmassen i grunnskolen definert som såkalt minoritetsspråklige elever (Oslo-statistikken 2005). Det går ikke fram av denne statistikken hvem som omfattes av begrepet. En grunn kan være at kommunens definisjon av minoritetsspråklige elever også omfatter en del unge med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder.

Den følgende tabellen viser innvandrerungdommenes etniske bakgrunn fordelt på verdensdel og underkategorier. Det er tatt utgangspunkt i fars fødeland. Der fars fødeland mangler er mors fødeland brukt. I tabellen er det tatt med enkeltland der utvalget er på mer enn 100 personer:

Tabell 1.4: Etnisk bakgrunn fordelt på verdensdel og underkategorier (hele tall):

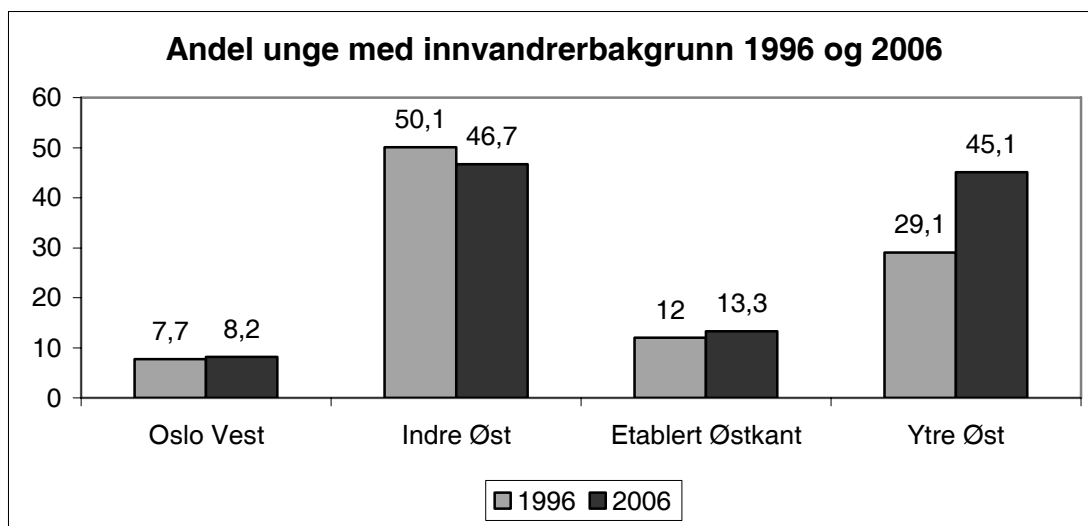
Europa:		Asia:		Afrika:		Amerika:		Australia New Zealand:
<i>Norden</i>	51	<i>Tyrkia</i>	195	<i>Afrika</i>	20	<i>Nord Amerika</i>	14	
<i>Vest Europa</i>	62	<i>Sri Lanka</i>	167	<i>Nord Afrika</i>	15	<i>Sør mellom Amerika</i>	65	
<i>Øst Europa</i>	103	<i>India</i>	114	<i>Sentral Sør Afrika</i>	182			
<i>Tidligere Jugoslavia</i>	180	<i>Irak</i>	127	<i>Marokko</i>	166			
		<i>Iran</i>	101	<i>Somalia</i>	174			
		<i>Pakistan</i>	862					
		<i>Vietnam</i>	148					
		<i>Vest Sentral Asia</i>	143					
		<i>Øst Sør Asia</i>	151					
<i>Samla:</i>	396	<i>Samla:</i>	2008	<i>Samla:</i>	557	<i>Samla:</i>	79	<i>Samla:</i> 3

Langt de fleste av ungdommene med innvandrerbakgrunn (66 prosent) kommer fra Asia, og av dem igjen er hele 862 fra Pakistan. Det er også mange ungdommer som kommer fra Tyrkia (195), Sri Lanka (167), Irak (127) og Vietnam (148). Øst og Sør-Asia dekker land som Kina, Japan, Malaysia, Indonesia og så videre. Vest- og Sentral-Asia inkluderer nasjoner som Jordan, Jemen, Libanon, Kurdistan, Afghanistan og i tillegg sentralasiatiske republikker som Usbekistan og Kazakstan.

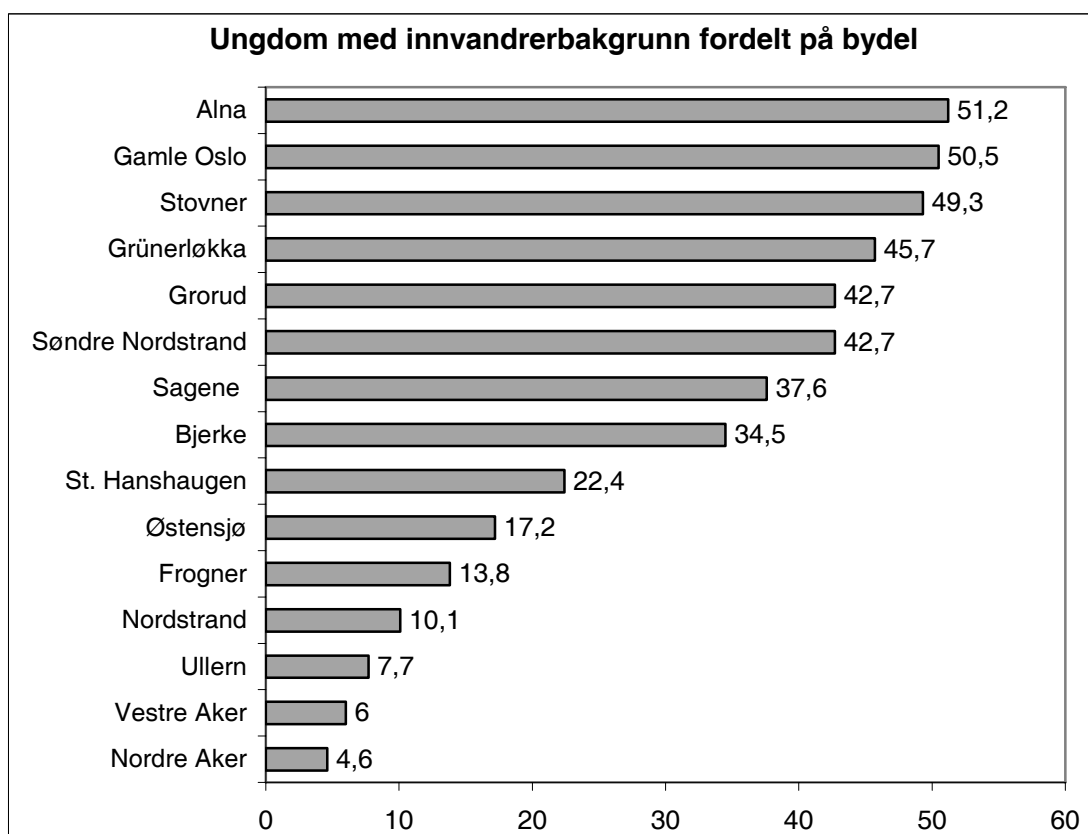
Blant afrikansk ungdom er det to store kontingenter: fra Marokko (166) og fra Somalia (174). Kategorien Afrika (20) utgjøres av ungdommer som bare har oppgitt at de kommer fra Afrika. Nord-Afrika dekker kysten fra Egypt til Algerie og Sentral- og Sør-Afrika, resten av Afrika minus Marokko og Somalia. Samla er det bare 79 som kommer fra Amerika. Av disse er det flest fra Sør- eller Mellom-Amerika. Blant europeerne kommer 180 fra tidligere Jugoslavia.

1.4.2 Etnisitet og bydel

Hvordan fordeler andelen innvandrere seg på de fire sonene eller områdene byen er delt inn i, og hvilke endringer har skjedd fra 1996 til 2006?



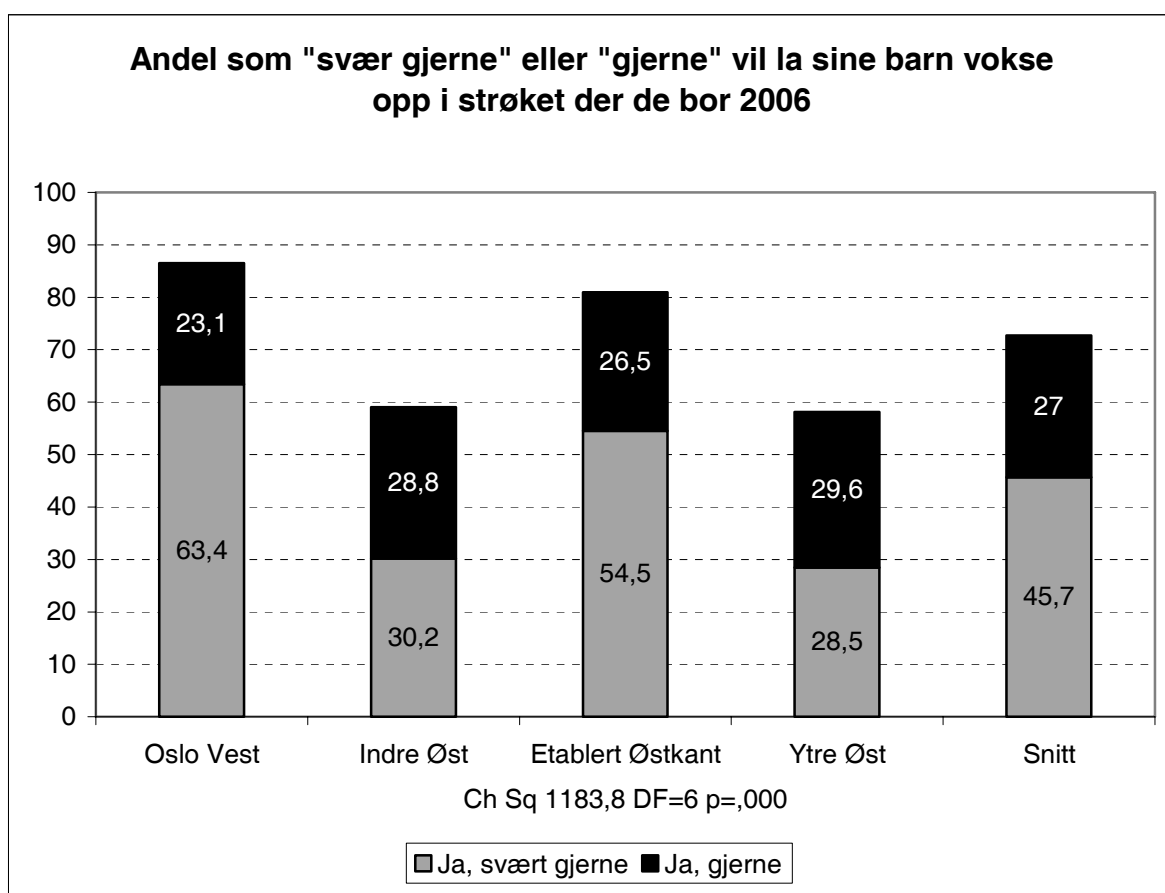
Det har i tiårsperioden vært til dels sterke endringer i ungdomsbefolkningens etniske sammensetning. Andelen innvandrere har økt markert i området Ytre øst, fra 29,1 prosent i 1996 til 45,1 prosent i 2006. Derimot finner vi en nedgang i andelen innvandrere i Indre øst – fra 50,1 prosent i 1996 til 46,7 prosent i 2006. For Oslo vest og Etablert østkant er det bare mindre endringer. Innvandrerbefolkningen har flytta seg østover. Det har som konsekvens at etniske og geografiske skiller har blitt skarpere. I den følgende figuren vises andelen av innvandrerungdommer fordelt på bydel:



Forskjellene mellom bydelene er til dels dramatisk store. Mens Vestre Aker har 6 prosent innvandrere og Nordre Aker 4,6 prosent er det i bydelene Alna gamle Oslo og Stovner rundt 50 prosent innvandrere.

1.5 Tilknytning og lokalpatriotisme

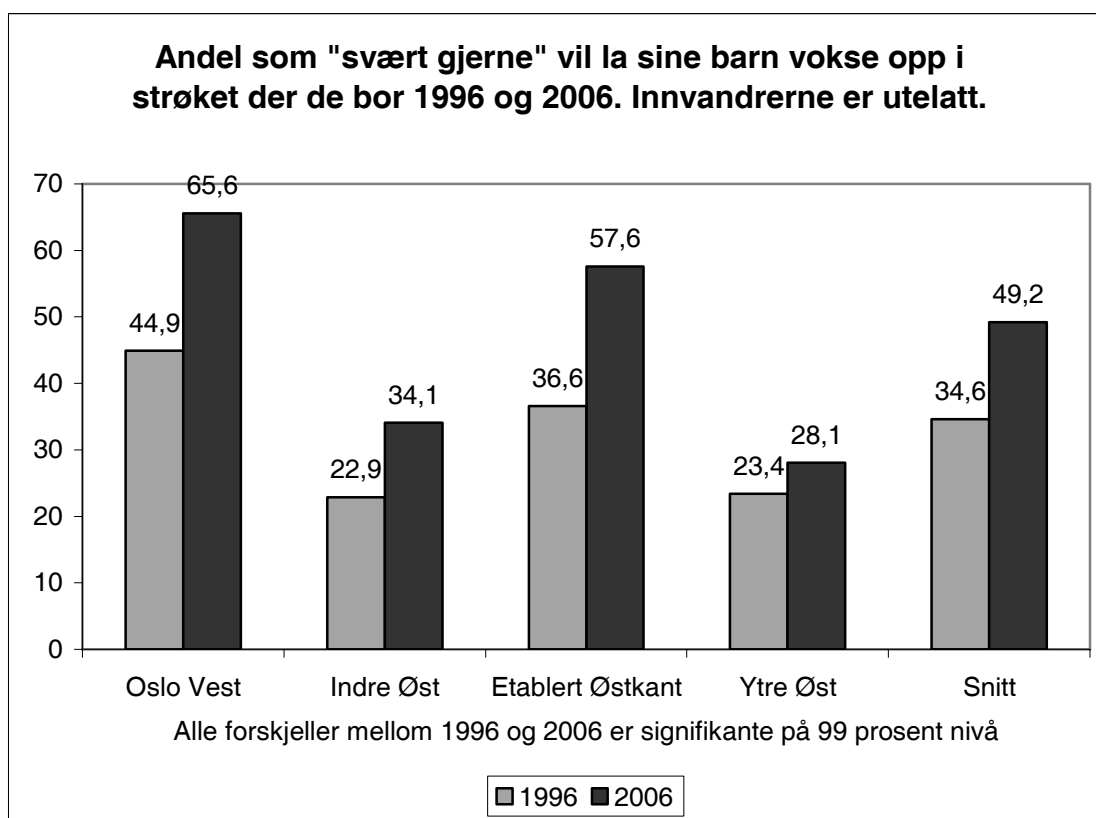
I hvilken grad føler de unge tilknytning og tilhørighet til det lokalmiljøet eller strøket der de bor? Er det der de hører til med sine røtter, eller er innstillingen mer lunken? I spørreskjemaet er det et spørsmål som indirekte forsøker å fange opp en slik dimensjon: «Prøv å forestille deg at du en gang får egne barn. Kunne du tenke deg å la dine barn vokse opp i det strøket der du sjøl bor?» Svaralternativene er: «Ja, svært gjerne», «Ja, gjerne», «Verken ja eller nei», «Nei, helst ikke» «Nei, ikke i det hele tatt». Er det forskjeller mellom ulike områder av byen? Her er sett på andel som svarer at de «svært gjerne» vil la sine barn vokse opp der de sjøl bor, fordelt på byområde.



Forskjellene mellom ulike områder av byen er betydelig. Flest i Oslo Vest og Etablert Østkant ønsker at barna skal vokse opp i strøket der de sjøl bor – og

færrest i Indre Øst og Ytre Øst. Slik sett er lokalpatriotisme, tilhørighet og tilknytning sterkest på vestkanten. I Oslo Vest er det hele 63,4 prosent som «svært gjerne» ser at egne barn vokser opp i strøket der de sjøl bor – mot 28,5 prosent i Ytre Øst. Andelen unge som «gjerne» ser at barna skal vokse opp i strøket der de bor, er mer jevn fordelt mellom de ulike områdene av byen. Uansett byområde er det et flertall som enten «gjerne» eller «svært gjerne» ser at barna vokser opp i strøket der de bor. Ser vi på andelen unge som tviler, eller som er direkte negative til at barna skal vokse opp der de sjøl bor, blir kontrastene mellom øst og vest svært tydelige. Rundt 40 prosent av de unge både i Indre Øst og Ytre Øst tviler eller er negative til at barna skal vokse opp der de sjøl bor – mot 13,5 prosent i Oslo Vest. Forskjellene understreker betydningen av å bo i bestemte deler av byen.

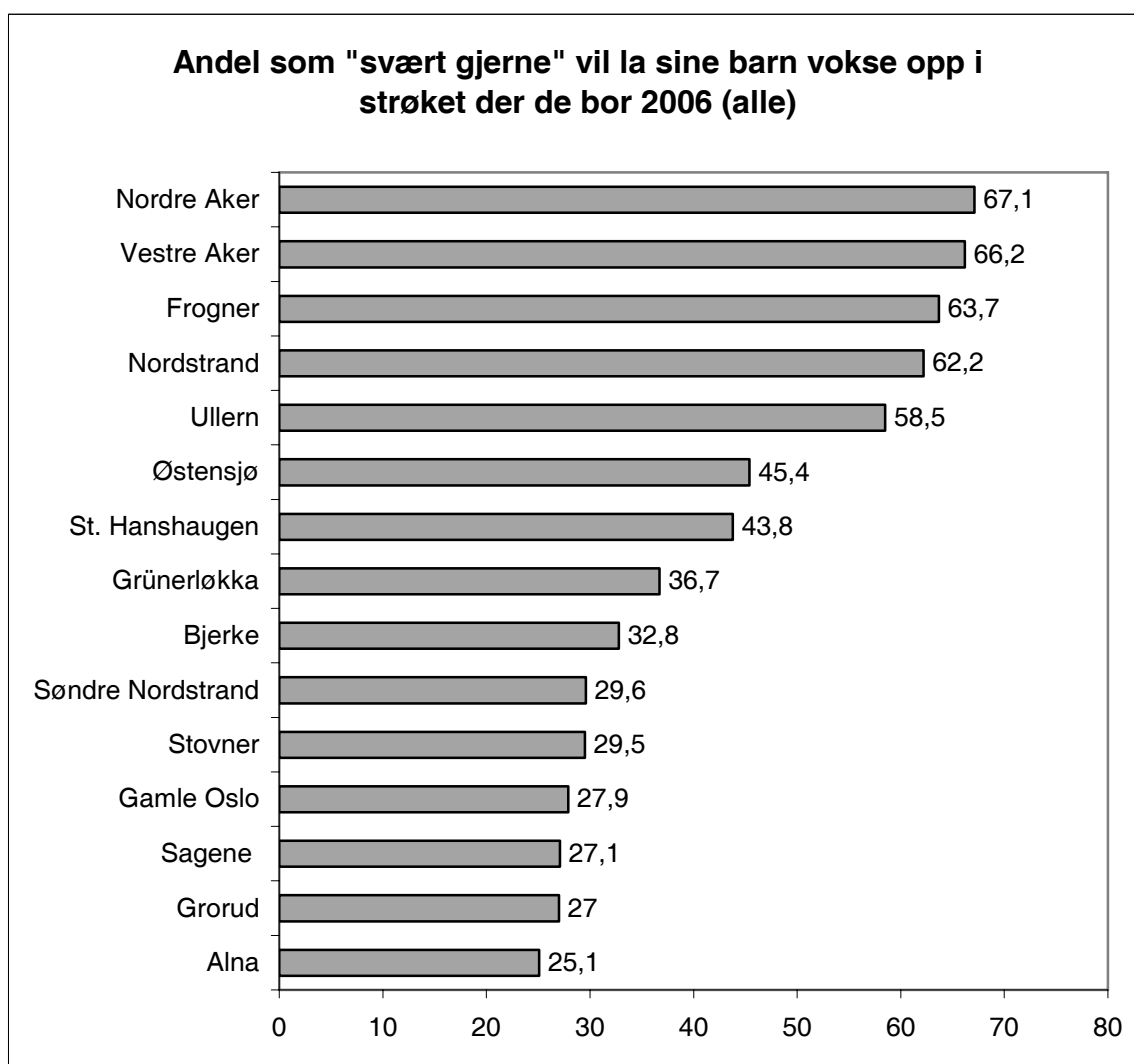
Dette spørsmålet blei av plasshensyn ikke stilt til innvandrerne i 1996. Når vi i fortsettelsen sammenlikner 1996 og 2006 er derfor innvandrerne ikke med i utvalget – heller ikke i 2006.



Generelt er det langt flere i 2006 sammenliknet med 1996 som er svært positive til å la sine barn vokse opp «i strøket der du bor». Andelen har økt fra 34,6 prosent til 49,2 prosent. Hele forklaringen er neppe at kvaliteten på bomiljøene har blitt bedre. Til det er endringene for store. Mest sannsynlig

sier disse tallene noe om kulturelle endringer i ungdomsmiljøene – i retning av at de unge i 2006 er mer tilpassa og mindre opprørsk. De unge er sterkere hengt opp i tradisjoner og tilknytning. Samtidig har utviklingen vært ujevn. Sjøl om alle bydelene kan vise til at flere «svært gjerne» ønsker å la sine barn vokse opp i strøket der de bor, er det i områdene Oslo Vest og Etablert Øst som utviklingen har vært mest markert. I Oslo Vest har andelen økt med 20,7 prosent – fra 44,9 prosent til 65,6 prosent. Tilsvarende er økningen i Indre Øst på 11,2 prosent – fra 22,9 prosent til 34,1 prosent. I Ytre Øst er økningen bare på 4,7 prosent – fra 23,4 prosent til 28,1 prosent. Endringene kan tolkes i retning av at forskjellene og kontrastene mellom øst og vest har blitt større og ikke mindre fra 1996 til 2006.

Hvordan er denne fordelingen brutt ned på bydel?



To av tre av de unge som vokser opp i Nordre Aker og Vestre Aker ser «svært gjerne» at barna vokser opp i strøket der de sjøl bor. Færrest er det i Gamle

Oslo, Sagene, Grorud og Alna. I Alna er det bare en av fire ungdommer som «svært gjerne» ser at barna vokser opp der de sjøl bor.

De unge har svært ulike opplevelser og tanker om den bydelen der de bor. Hva er forklaringen? Er oppvekstmiljøet radikalt forskjellig fra bydel til bydel? Oppvekstmiljøet er en størrelse som har bygget inn i seg mange deler av livet. Det handler om erfaringer og opplevelser knytta til det sosiale livet mellom husene – kameratskap, vennskap og gode ungdomsopplevelser. En annen komponent er fysisk miljø i form av trafikk, arkitektur, støy og grøntområder. Ingen av disse forklaringene virker tilstrekkelige til å forstå hvorfor de unge gir sitt nærmiljø så ulike karakterer. Ikke alle parkene er på vestkanten og alle bilene på østkanten. Tvert om, deler av vestkanten er tungt belasta med støy og trafikk, mens store områder på østkanten – spesielt i drabantbyene – ytre sett tilbyr gode oppvekst- og boforhold.

Spørsmålet blir hva som skaper tilknytning og lokalpatriotisme. Er det gode uteareal, grøntområder, nye husfasader, kulturhus, foreninger og friluftslivsgrupper, – i det hele tatt den gode barndomsopplevelse som i noen grad kan dyrkes fram gjennom byplaner og offentlige tiltak? En annen type forklaring kan ligge i at Oslo fremdeles er en by med tydelige klasseskiller. Vil vestkantungdom bo på vestkanten fordi det er finere og mer sosialt akseptert? Er det snobbefaktoren og behovet for å holde sosial avstand i den klassesdelte byen som slår ut?

I fortsettelsen skal vi drøfte en rekke andre tunge levekårskomponenter. Det gjenstår å se om de unge har andre gode grunner til å velge seg bort fra østkanten når de skal ta stilling til hvor barna skal vokse opp. I hvilken grad er det slik at dimensjoner som familieforhold, rus, kriminalitet, fattigdom, vold og opplevelser i skolehverdagen er ulikt fordelt mellom bydelene?

2 Familien

2.1 Familierelasjoner i endring

Familien har gjennomgått store endringer. Det vi i historisk perspektiv oppfatter som tradisjonalistiske familieformer var et produksjonsfellesskap, ofte satt sammen av flere generasjoner i et omfattende nett av slekt og naboer. I dagens moderne familie har det langt på veg oppstått et skille mellom familien og slekt (Holter 1975). Familien er blitt en privatisert og lukket enhet (Frønes 1994). Samtidig har tyngdepunktet i sosialiseringen forskjøvet seg fra familie og nærmiljø og i retning av skole, barnehage, massemedia og jevnaldergruppa. Inge Bø (1979) hevder at det innafor det gamle familiesystemet eksisterte en forpliktende gjensidighet. Samtidig mener han at vi står foran et sammenbrudd og en oppløsning av denne gjensidighets- og støttetradisjonen.

Opplever barn og unge at voksegenerasjonen ikke lenger har tid til barn? Er det tvert om slik at den moderne familie overlater oppdrageransvaret til barnas institusjonaliserte hverdag? Finner vi eventuelt langs slike dimensjoner et tydelig skille mellom norske familier og innvandrerfamilier?

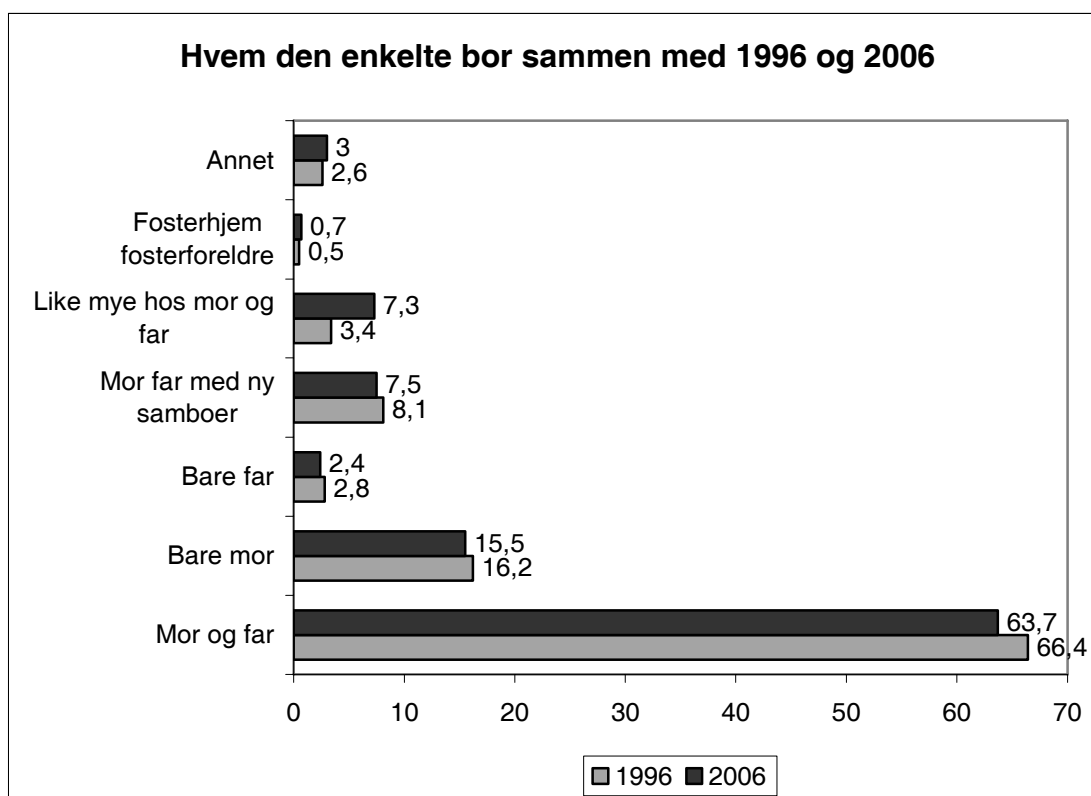
Moderne sosialiseringsteoretikere som Mead, Coleman og Ziehe har argumentert for at mange unge føler et spenningsforhold til voksesamfunnet og det de voksne står for. Allerede på begynnelsen av 1960-tallet hevdet Coleman (1961) at amerikanske ungdommer dannet tenåringskulturer med holdninger og vurderinger som var i konflikt med voksesamfunnet. Mead (1971) hevdet at det har oppstått en generasjonskløft og at mye av sosialiseringen var overtatt av jevnaldergruppa. Tilsvarende har Piaget (1973) tillagt jevnaldermiljøet økende betydning. Jevnaldermiljøet utgjør et alternativ til familien med hensyn til intimitet, regler, verdier, kultur, tolking og tilknytning. Familiens tette foreldre–barn relasjon er noe den unge skal vokse ut av, mens likeverdige vennsrelasjoner utgjør en grunnleggende annerledes ramme for meningsdannelser. Ziehe (1982 1983) anvender begrepet «kulturell frisetting» for å beskrive sider ved den samfunnsmessige tilstanden. Økende kompleksitet og raske samfunnsmessige endringer fører til at tradisjonelle familiemønstre og band mellom generasjonene blir revet opp.

Beck (1992 2001) og Giddens (1991 1994) beskriver det de betegner som den nye moderniteten, med stikkord som individualisering, refleksivitet, globalisering, nye former for risiko, radikal tvil, en vitenskap som har svekket autoritet, nasjonalstater som mister makt og symbolverdi og svekkede familieformer. Framtida framstår som mer uoversiktlig og risikopreget enn noen gang før. Dermed har heller ikke foreldrenes erfaringer, livsinnsikt og kunnskap relevans for de unge som vokser opp. Implisitt i et slikt perspektiv ligger altså et postulat om brudd og avstand mellom generasjoner. Beck kaller de klassiske sosiologiske kategoriene for «zombie categories». Ord som klasse, utdanning og kjønn er ut fra hans perspektiv levende døde.

2.2 Husholdets sammensetning

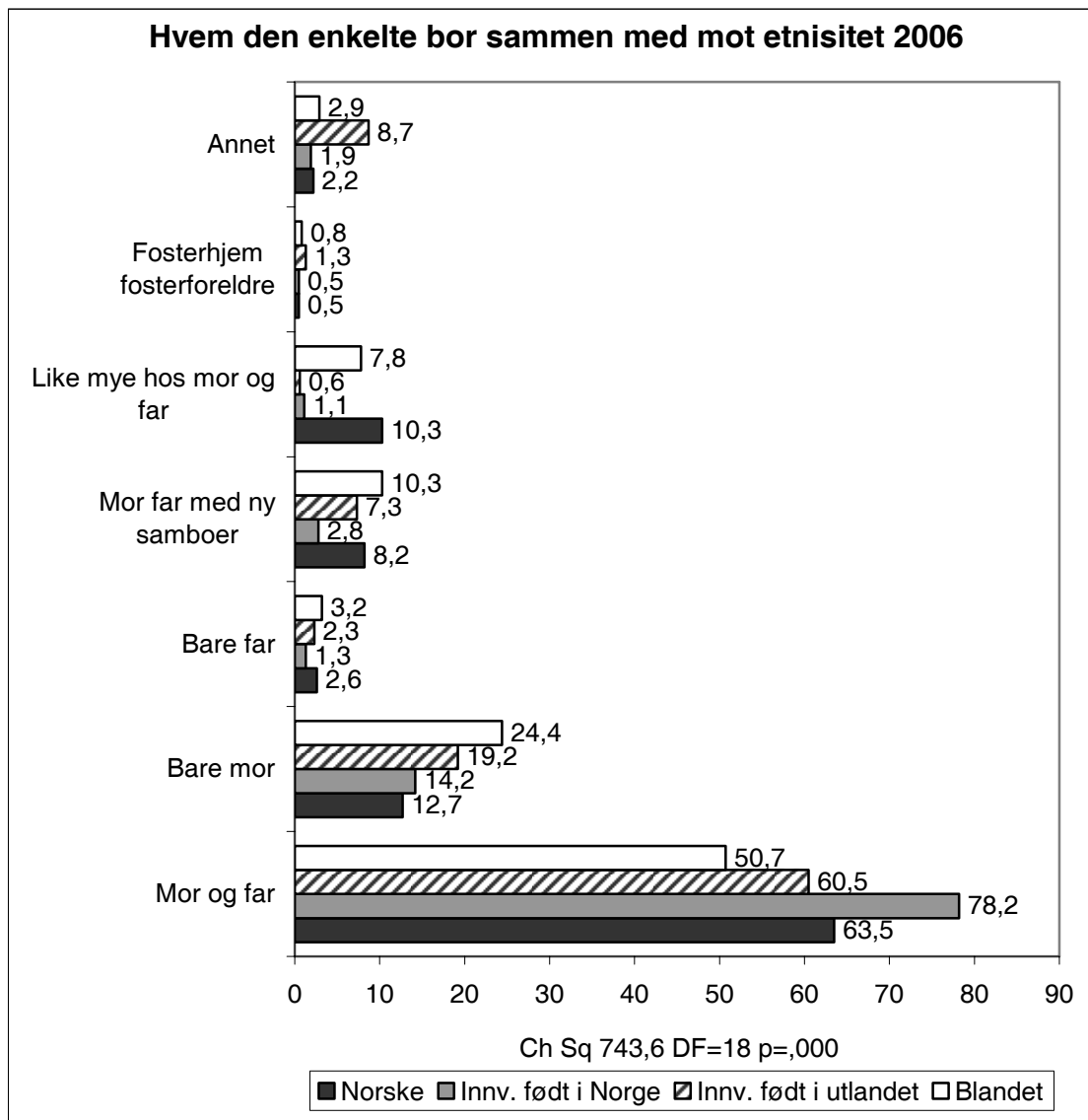
2.2.1 Bofellesskap

Spørreskjemaet har med et spørsmål om ekteskapelig status eller foreldrenes sivilstand. Det har skjedd en endring fra 1996 til 2006. I 1996 oppga 65,8 prosent at foreldrene var gift mot 60,9 prosent i 2006. Noe av dette reflekterer at samboerskap har blitt mer vanlig. Vi skal derfor konsentrere oss om hvem den enkelte bor sammen med. Følgende figur viser hvem den enkelte bor sammen med i 1996, sammenliknet med 2006:



Fra 1996 til 2006 har det skjedd noen endringer. Andelen som bor sammen med mor og far har gått ned fra 66,4 prosent til 63,7 prosent. I første rekke har andelen som bor like mye hos mor og far økt – fra 3,4 prosent i 1996 til 7,3 prosent i 2006. Blant de som bor sammen med bare den ene av foreldrene er det langt vanligere å bo sammen med mor. Sammenliknes gutter og jenter basert på fordelingen i 2006, ligger den største forskjellen i at flere gutter bor sammen med begge sine foreldre. Det gjelder 65,5 prosent av guttene og 62,1 prosent av jentene. Forholdet var tilsvarende i 1996. Da bodde 67,4 prosent av guttene og 65,4 prosent av jentene sammen med begge sine foreldre. Hva som er årsaken er vanskelig å ha noen begrunnet oppfatning om.

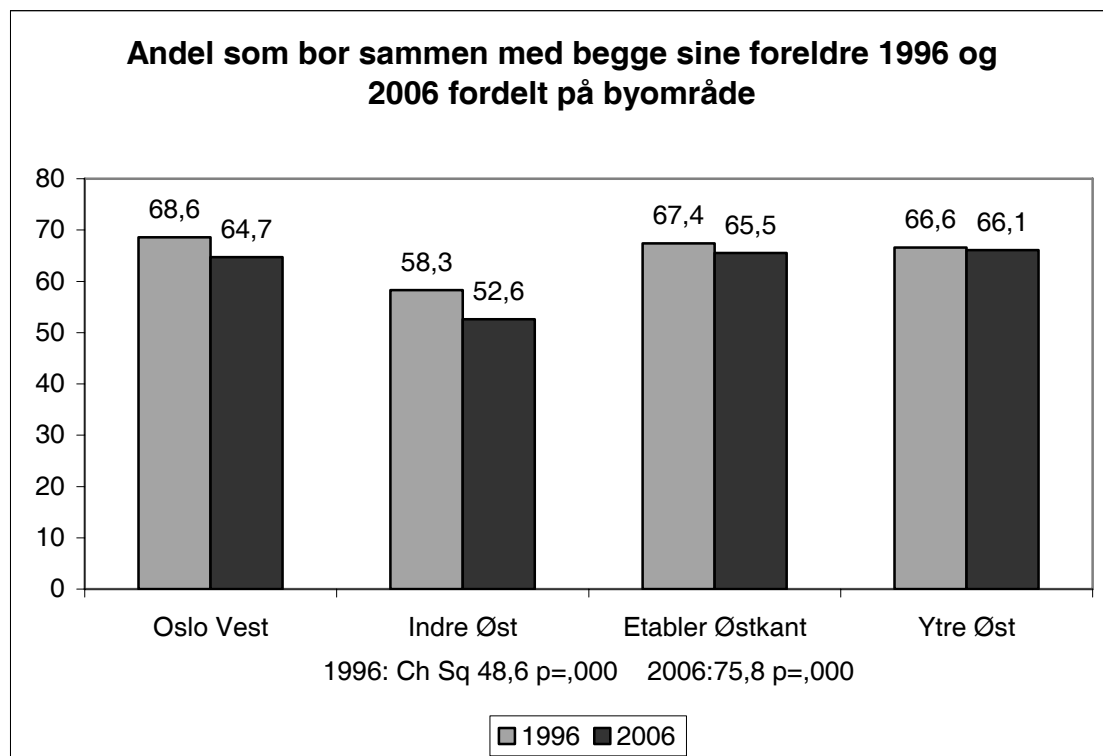
Hvordan varierer disse ulike boformene ut fra etnisitet? Her er sett på data fra 2006:



Det er til dels betydelig forskjeller mellom de ulike etniske gruppene. Mens 78,2 prosent av innvandrerungdommer født i Norge (andre generasjon) bor samme med begge sine foreldre, gjelder dette for bare 50,7 prosent av de som har en norsk og en utenlandsk født forelder. I denne gruppa er det hele 24,4 prosent som bor sammen med bare mor. Det er også betydelige forskjeller mellom innvandrerungdom født i Norge og innvandrerungdom som er født i et annet land (første generasjon). Av første generasjon er det bare 60,5 prosent som bor sammen med både mor og far. Det kan tyde på at det i denne gruppa er ganske mange flyktninger og asylsøkere. Også andelen som bor like mye hos mor og far varierer sterkt med etnisitet. Blant de med en norsk og en utenlandsk født forelder gjelder det for 10,3 prosent av de unge og for 8,2 prosent av de som har to norskfødte foreldre. Blant innvandrerungdommen, uansett første eller andre generasjon, er dette nærmest en ukjent problemstilling.

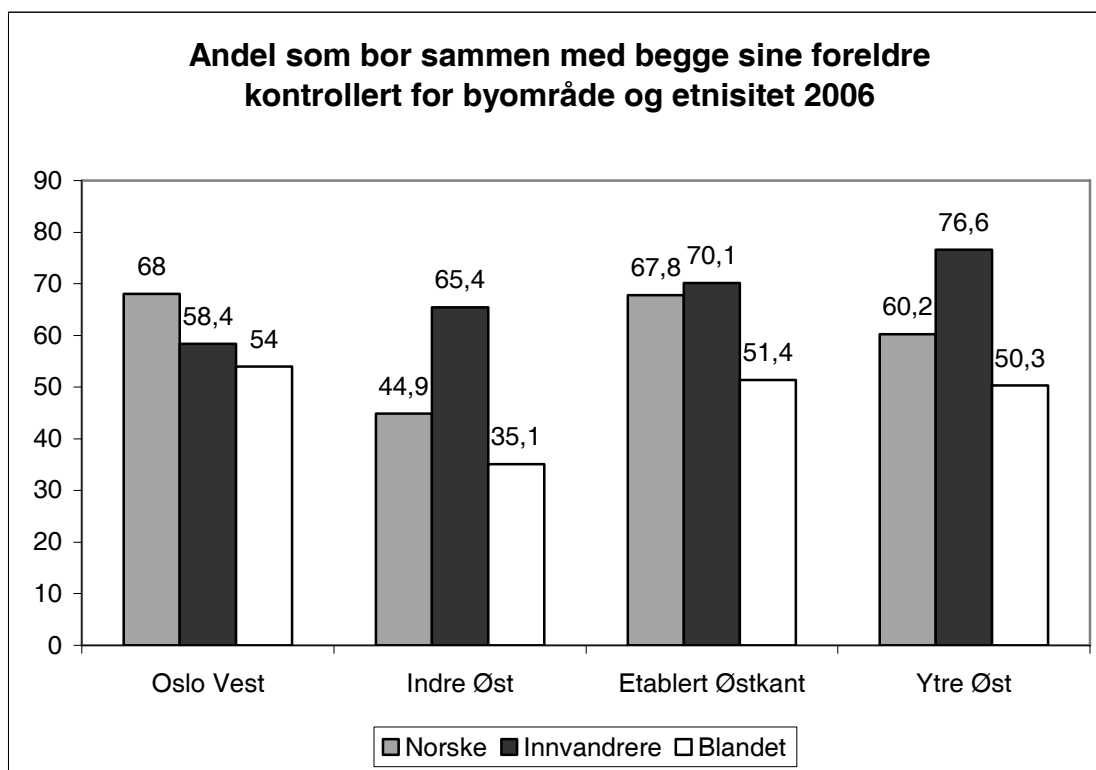
2.2.2 Boformer og bydel

I fortsettelsen skal vi se på andel som bor sammen med mor og far i de ulike byområdene og bydelene.



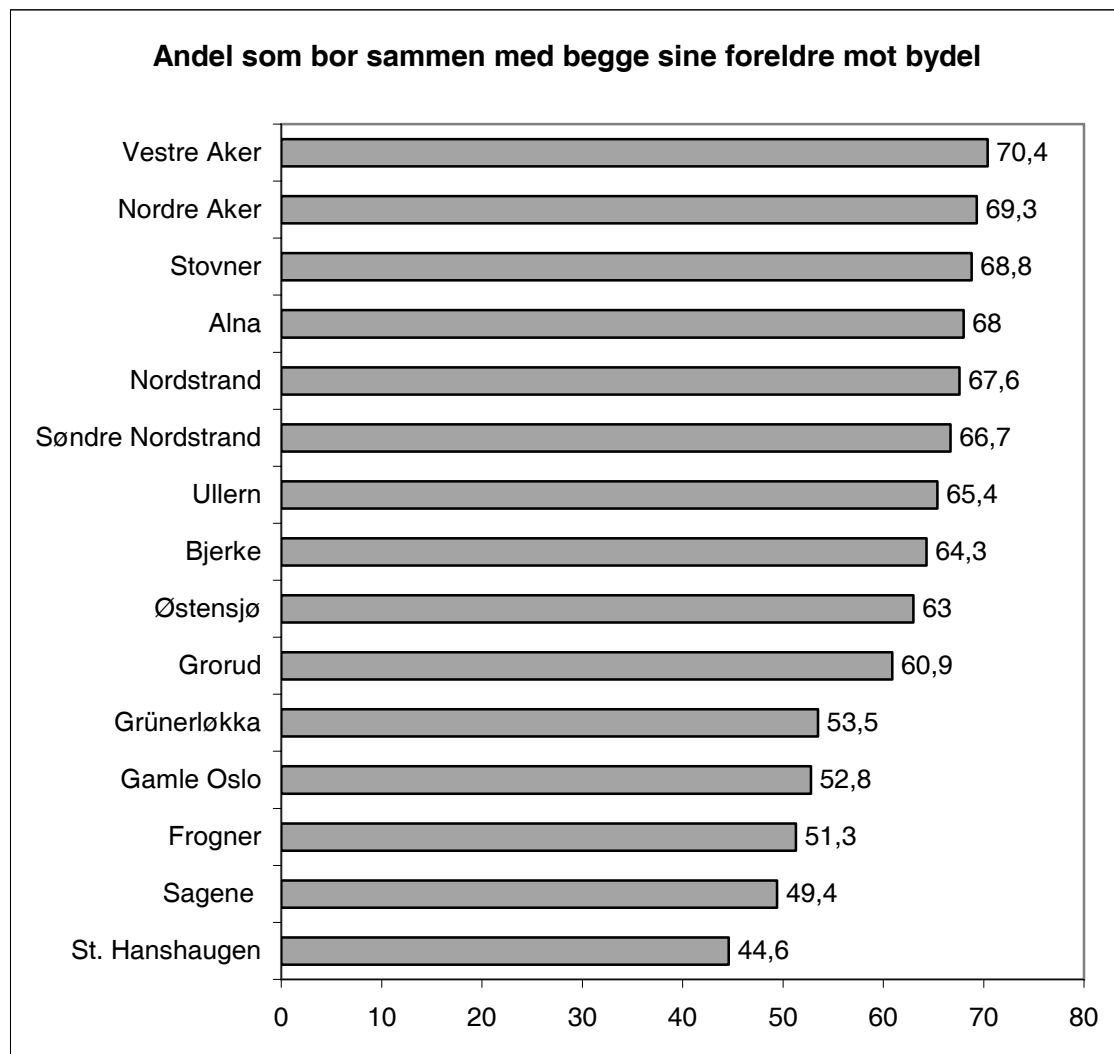
Spesielt har andelen som bor sammen med begge sine foreldre gått ned i Indre Øst. I Ytre øst er derimot denne andelen tilnærmet stabil. Grunnen

kan være at vi har hatt en tilflytting av innvandrere til disse bydelene. Følgende figur viser andelen som bor sammen med begge sine foreldre i de ulike byområdene kontrollert for etnisitet 2006.



Mens rundt 68 prosent av de norske ungdommene – både i Oslo Vest og på Etablert Østkant – oppgir at de bor sammen med begge sine foreldre, gjelder dette bare for 44,9 prosent av de norske som bor i Indre Øst. Uansett bosted bor de med blandet bakgrunn i minst grad sammen med begge sine foreldre. I Indre Øst er det bare 35,1 prosent i denne gruppa av ungdommer som bor sammen med begge sine foreldre. Blant innvandrerne finner vi de mest stabile familieforholda på Etablert Østkant og Ytre Øst. Mens hele 76,5 prosent av innvandrerungdommen bor sammen med begge sine foreldre i Ytre Øst, gjelder det for 65,4 prosent i Indre Øst og bare 58,4 prosent i Oslo Vest.

Hvordan er fordelingen på bydel:



Flest er det som bor sammen med begge sine foreldre i bydelene Vestre Aker og Nordre Aker. Det er også mange som bor sammen med begge sine foreldre i bydelene Stovner, Alna, Nordstrand og Søndre Nordstrand. Færrest er det i typiske indre øst bydeler som Grünerløkka, Gamle Oslo, Sagene og St.Hanshaugen. I tillegg er det få som bor sammen med begge sine foreldre på Frogner.

2.3 Foreldre som støttespillere

2.3.1 Sosiale band

I spørreskjemaet er det en samling av utsagn som forsøker å fange opp relasjonene mellom foreldrene og de unge mer inngående. Opplevs forholdet til foreldrene som preget av nærhet, støtte og gjensidig tillit? Har foreldrene innsyn i hva de unge driver med? Er forholdene internt i familien

preget av indre samhold og støtte, eller er familien preget av mange konflikter? Bryr foreldrene seg, eller er de fleste likegyldige? Utsagnene er delvis basert på Alsaker, Olweus og Dundas (1991). Hensikten er å måle de to dimensjonene følelsesmessig involvering og sosial kontroll. I første omgang skal de spørsmåla som inngår behandles som enkeltutsagn. Svaralternativene er femdelt: «stemmer helt», «stemmer ganske godt», «stemmer omtrent», «stemmer ganske dårlig» og «stemmer ikke i det hele tatt».

Tabell 2.1: Sett med utsagn om hvordan de unge opplever forholdet til foreldre. Andel som svarer «stemmer helt» eller «stemmer ganske godt» 1996 sammenliknet med 2006:

Utsagn	1996	2006
Mine foreldre aksepterer meg som jeg er (p=,000)	83,4	88,0
Jeg stoler på mine foreldre (p=,010)	82,7	81,4
Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida (p=,000)	76,9	79,6
Foreldrene mine vet ganske godt hvem jeg er sammen med på fritida (p=,001)	75,0	77,0
Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida (p=,000)	75,8	77,8
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida (p=,902)	71,1	71,0
I vår familie svikter vi ikke hverandre (p=,000)	68,8	74,6
Hos oss hjelper vi hverandre (p=,000)	66,6	69,4
Mine foreldre merker det om jeg er trist (p=,000)	61,4	58,9
Mine foreldre snakker ofte om hvor flink jeg er (p=,000)	58,5	67,9
Jeg forteller mine foreldre om mine problemer (p=,000)	33,6	38,9
I vår familie krangler vi ofte (p=,000)	22,4	20,1
Min mor/far forteller meg ofte hvor dum og håpløs jeg er (p=,504)	11,2	11,5
Mine foreldre er skuffet over meg (p=,001)	5,8	6,9
Jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine		15,1
Når jeg forteller foreldrene mine om noe, føler jeg virkelig at de tar meg på alvor		70,9
Mine foreldre stoler på meg		80,9

Gjennomgående har det vi kan kalle sosiale band mellom foreldre og barn styrka seg i perioden fra 1996 til 2006. Flere i 2006 svarer at: «I vår familie svikter vi ikke hverandre», eller at foreldrene pleier å vite «hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida». Det er også flere av de unge som er enige i at de forteller sine «foreldre om mine problemer», og at «mine foreldre snakker ofte om hvor flink jeg er». De aller fleste av de unge sier at de stoler på sine foreldre. Samtidig er det klare flertall som rapporterer at «hos oss hjelper vi hver-

andre», og at «i vår familie svikter vi ikke hverandre». Derimot er det bare en av fem som opplever mye krangel i familien. I hovedsak er det et positivt bilde som avtegner seg. De unge mener i stor grad at foreldrene følger med på hva de foretar seg. De unge opplever også at det er viktig for foreldrene å ha slik kunnskap.

Tre av disse spørsmåla blei ikke stilt i 1996. Klare flertall mener at foreldrene tar dem på alvor, og at foreldrene stoler på dem, mens 15,1 prosent sier at de forsøker å holde mesteparten av fritida skjult for sine foreldre. Samtidig er det 19,1 prosent av de unge som ikke er enige i at «mine foreldre stoler på meg», og 19,6 prosent som ikke stoler på sine foreldre. Samla er det 10,5 prosent som verken stoler på sine foreldre eller opplever at foreldrene stoler på dem. Det understreker at det også finnes grupper av ungdom som mer eller mindre tydelig er i opposisjon til foreldrene eller at forholdet preges av gjensidig mistillit.

Hvilke forskjeller finner vi når norske ungdommer sammenliknes med innvandrerungdommer og med de som har en norsk og en utenlandsk født forelder? Bare utsagn der det er klare signifikante forskjeller mellom gruppene er tatt med i tabellen.

Tabell 2.2: Sett med utsagn om hvordan de unge opplever forholdet til foreldre mot nasjonalitet. Andel som svarer «stemmer helt» eller «stemmer ganske godt» mot etnisitet 2006.

Utsagn	Norsk	Innvandrer	Blandet
Mine foreldre aksepterer meg som jeg er	90,5	83,1	87,7
Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida	81,6	76,4	78,0
Foreldrene mine vet ganske godt hvem jeg er sammen med på fritida	81,2	69,4	74,9
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida	74,3	66,3	67,2
Hos oss hjelper vi hverandre	67,9	74,4	66,1
Mine foreldre snakker ofte om hvor flink jeg er	70,0	63,6	67,6
Jeg forteller mine foreldre om mine problemer	37,4	43,7	35,7
I vår familie krangler vi ofte	20,7	16,8	23,7
Min mor/far forteller meg ofte hvor dum og håpløs jeg er	9,8	15,2	11,0
Mine foreldre er skuffet over meg	5,7	9,2	6,3
Jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine	13,5	18,2	14,8
Når jeg forteller foreldrene mine om noe, føler jeg virkelig at de tar meg på alvor	73,9	65,9	68,4

Gjennomgående er det de norske ungdommene som kommer best ut på de fleste av disse dimensjonene. Blant de norske er det flest som sier at foreldre «tar meg på alvor», at de «aksepterer meg som jeg er», at foreldrene pleier å vite «hvor jeg er», «hva jeg gjør i fritida» og «hvem jeg er sammen med». Tilsvarende er det færrest av de norske som mener at foreldrene er «skuffa over meg» eller forteller meg «hvor dum og håpløs jeg er». Flest av innvandrerdommene svarer at «hos oss hjelper vi hverandre» og at de forteller sine «foreldre om mine problemer». Samtidig rapporterer færrest av innvandrerdommene om krangel i familien. De med blandet bakgrunn kommer ikke best ut på noen av disse dimensjonene.

2.3.2 Tre familietyper

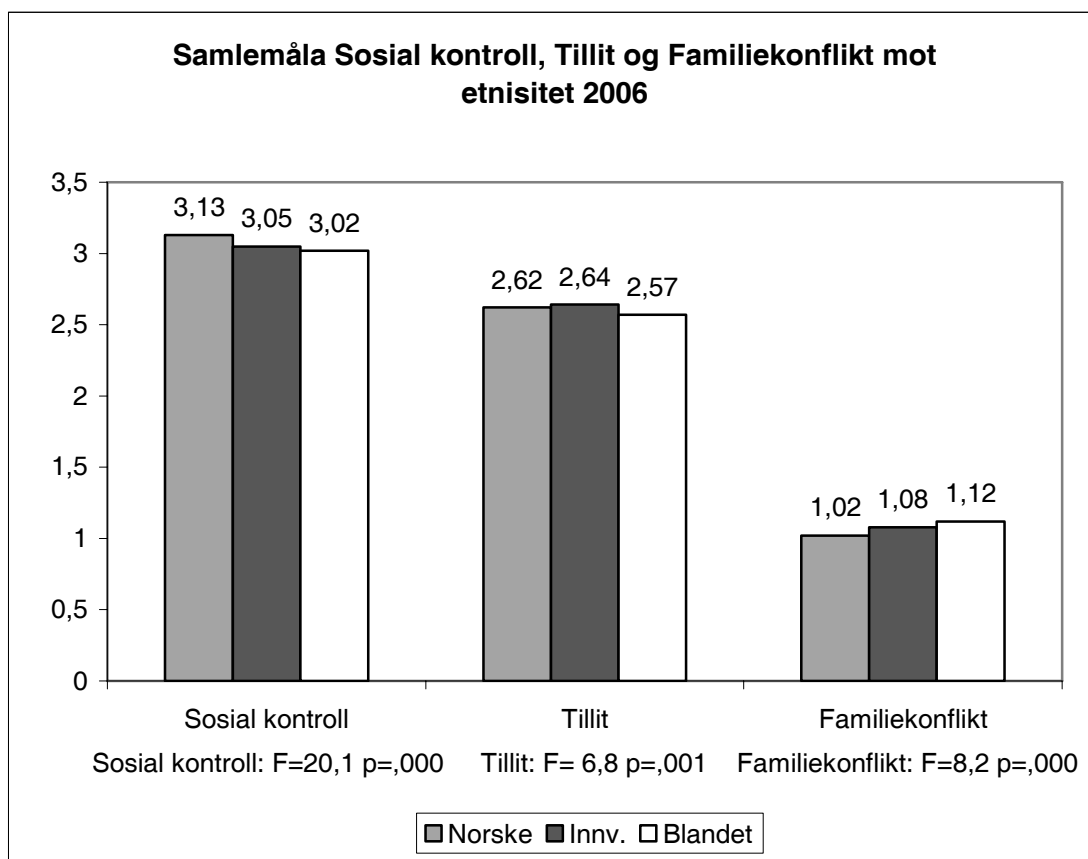
Faktoranalyse basert på disse utsagna – ut fra undersøkelsen i 2006 – skiller ut tre dimensjoner eller familietyper. Den første signaliserer fortrolighet, solidaritet, tillit, støtte og samhold som sentrale verdier. Faktor to handler om uformell sosial kontroll. I hvilken utstrekning har foreldrene kontroll, kjennskap og ønske om innsyn i hva de unge foretar seg? Faktor tre viser fram ulike former for familiekonflikter.

Tabell 2.3: Utsagn som inngår i tre ulike familietyper

Tillit	Sosial kontroll	Familiekonflikt
Hos oss hjelper vi hverandre	Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida	Min mor/far forteller meg ofte hvor dum og håpløs jeg er
I vår familie svikter vi ikke hverandre	Foreldrene mine vet ganske godt hvem jeg er sammen med på fritida	Mine foreldre er skuffet over meg
Jeg stoler på mine foreldre	Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida	I vår familie krangler vi ofte
Mine foreldre merker det om jeg er trist	Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er, og hva jeg gjør i fritida	Jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine
Når jeg forteller foreldrene mine om noe, føler jeg virkelig at de tar meg på alvor		
Jeg forteller mine foreldre om mine problemer		
Mine foreldre stoler på meg		
Mine foreldre snakker ofte om hvor flink jeg er (p=,000)		
Alpha = ,867	Alpha = ,818	Alpha = ,729

Dimensjonene refererer til ulike former for kommunikasjon eller psykisk klima i relasjonen mellom foreldre og barn. Samtidig berører dimensjonene hver for seg sider ved autoritetsforholdet mellom foreldre og barn. Sosial kontroll korresponderer mest med en legal form for autoritetsutøvelse. Foreldrene passer på og har oversikt. Grenser og regler er basert på innsyn og kunnskap. Tillit forteller mest om følelsesmessig involvering og støtte. Samtidig er det mulig å argumentere for at det å stole på hverandre, hjelpe hverandre og ikke svikte, også berører autoritetsforhold. De unge opplever at det er noen der til å holde fast i. Den dimensjonen som er kalt Familiekonflikt, kommer nærmest en tradisjonalistisk måte å utøve autoritet på. Reglene vil i større grad ha karakter av imperativer og ikke involvere den unge i dialog om rasjonale og fornuft. Hvor utbredt er de tre ulike familietypene som her er betegnet som Gjensidig tillit, Sosial kontroll og Familiekonflikt? Faktorene er omgjort til samlemål med en skala fra 0 til 4.

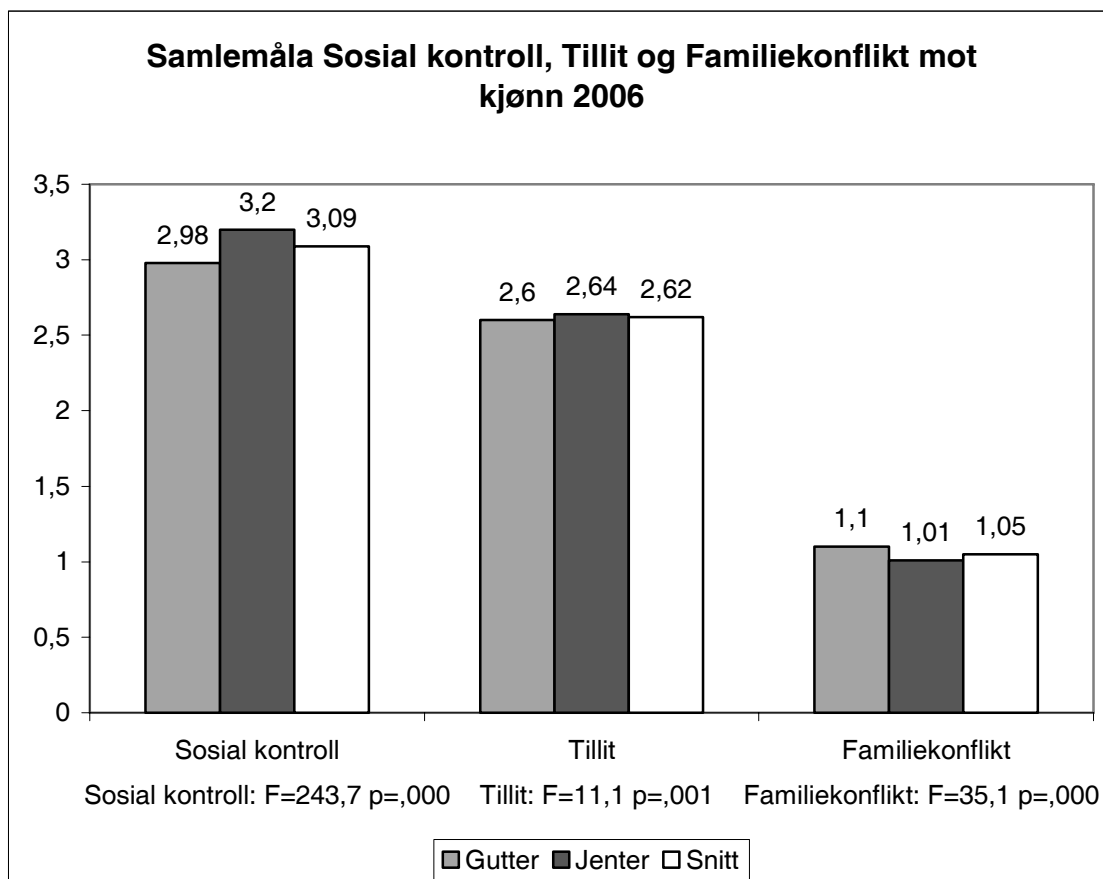
Følgende figur viser fordelingen ut fra etnisitet:



Forskjellene mellom de tre ulike etniske gruppene er ikke store. Det innebærer at denne typen av basale former for samhandling internt i familien er nokså universelle – i alle fall i det universet som vi her har med å gjøre.

Likevel er det tydelig at de med to norskfødte foreldre kommer best ut. Dår-
ligst ut kommer de der den ene forelderen er norsk og den andre født i et
annet land.

Hvilke forskjeller finner vi ut fra kjønn?

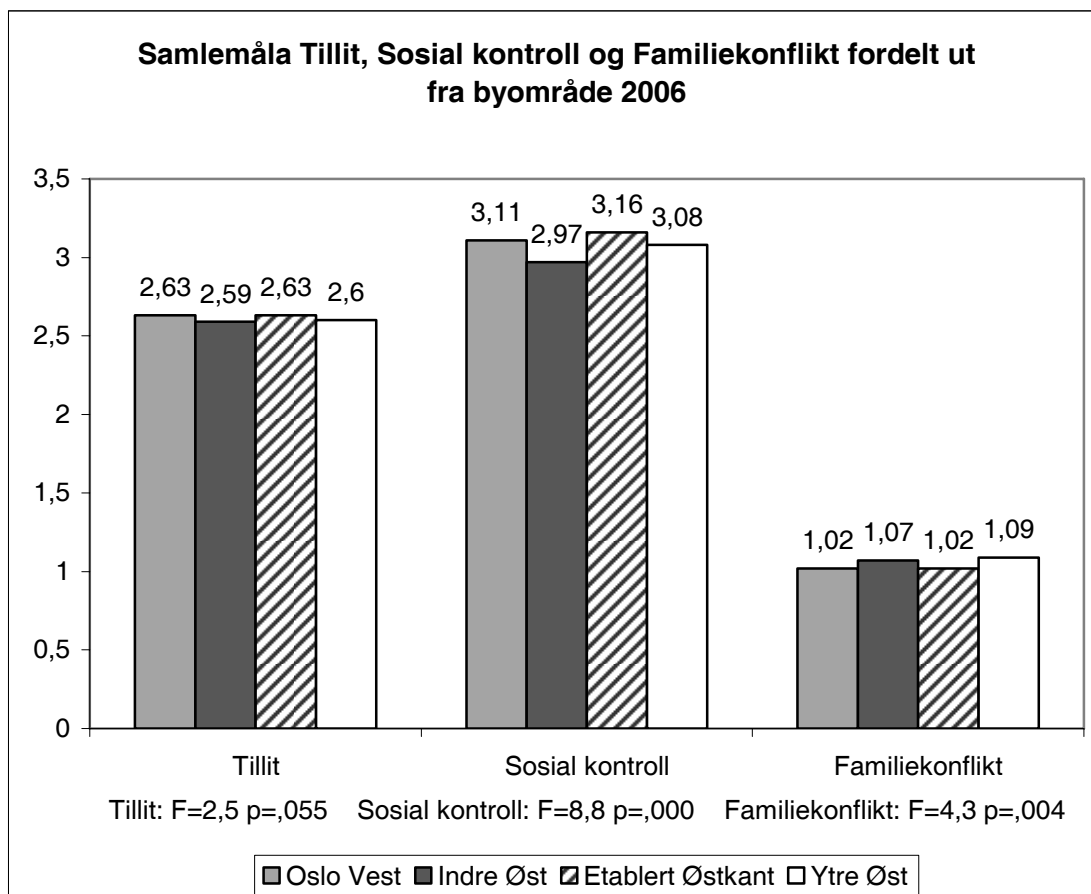


Forskjellene mellom gutter og jenter er signifikante for alle disse tre formene for kommunikasjon og samhandling i familien. Størst forskjell viser samle-
målet for Sosial kontroll. Jentene blir passa bedre på. De opplever samtidig færre Familiekonflikter og har mer Tillit og nærhet til foreldrene. Forskjel-
lene mellom gutter og jenter, spesielt når det gjelder den dimensjonen som her er kalt Tillit, er imidlertid små. Sammenliknes disse fordelingene kon-
trollert for etnisitet, holder det samme mønsteret seg stort sett for norske ungdommer. Blant norsk ungdom er det hele vegen signifikante forskjeller slik at jentene er mest kontrollert av foreldrene, de opplever mindre konflik-
ter og har mest Tillit hos foreldrene. Blant unge med innvandrerbakgrunn er det ingen forskjell mellom gutter og jenter ut fra dimensjonen Tillit. Deri-
mot er forskjellene mellom innvandregutter og innvandrerjenter tydeligere,

sammenliknet med norsk ungdom, både når det gjelder Sosial kontroll og samlemålet for Familiekonflikt.

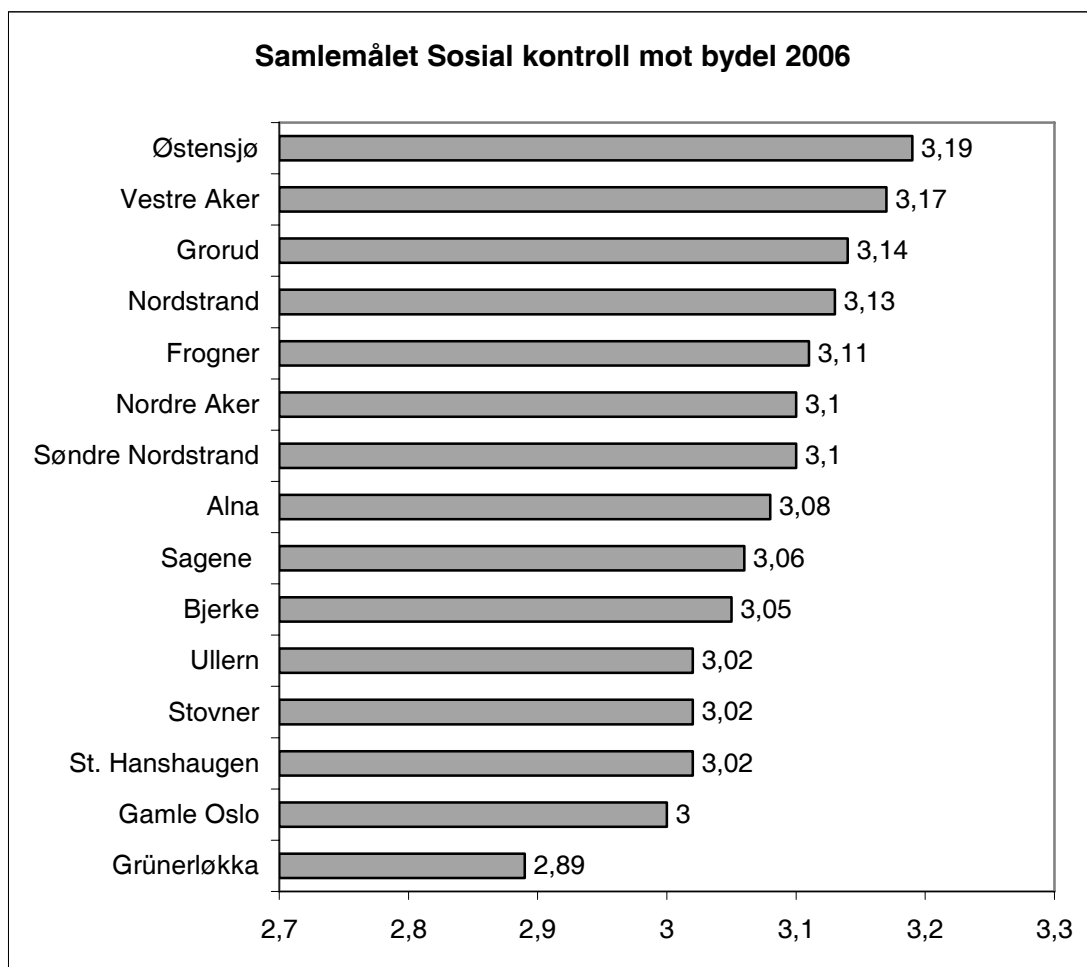
2.3.3 Familietype, byområde og bydel

Spørsmålet er om vi finner systematiske forskjeller i fordelingen av disse tre dimensjonene, eller formene for intern kommunikasjon i familiene, ut fra område i byen.

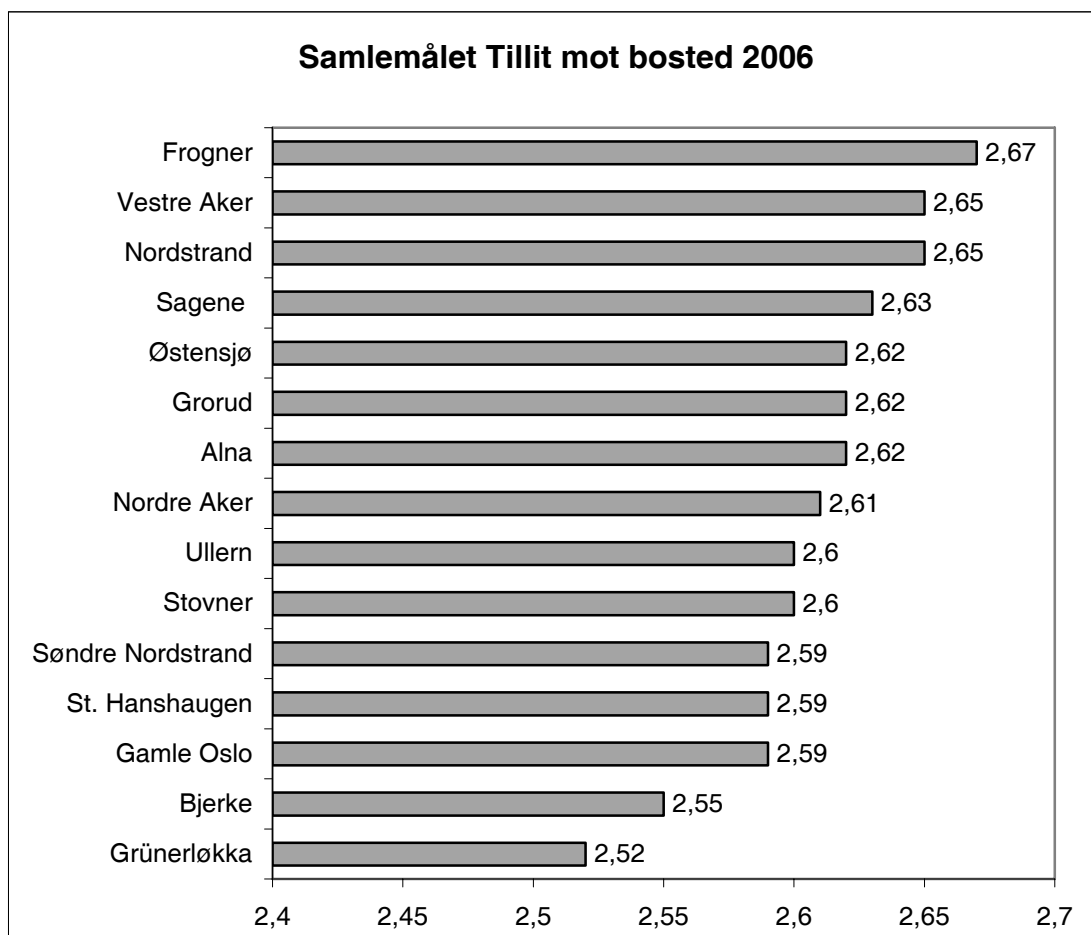


Forskjellene er gjennomgående små. Likevel er det en tendens i retning av at Etablert Østkant og Oslo Vest kommer best ut. For samlemålet for Tillit er forskjellene knapt signifikante. Sosial kontroll viser høyest verdier på Etablert Østkant og lavest verdier i Indre Øst. Familiekonfliktene er sterkest i Ytre Øst og i Indre Øst. Mellom Etablert Østkant og Oslo Vest er det ingen forskjeller.

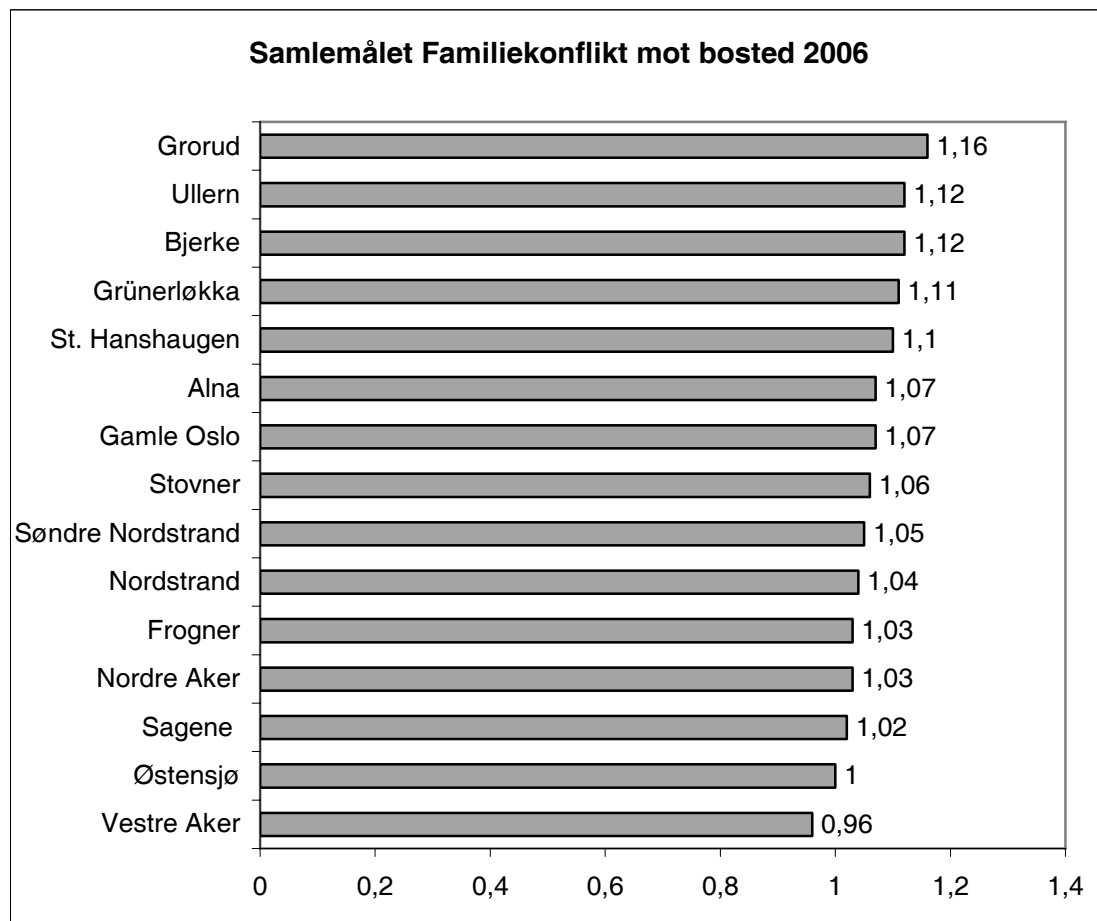
Hvordan fordeler disse tre ulike familietypene seg på bydel? Først Sosial kontroll:



Den sosiale kontrollen er størst i bydelene Østensjø og Vestre Aker. Lavest er den i Gamle Oslo og Grünerløkka. Forskjellene er ikke store – men de følger et stykke på veg skillet mellom øst og vest. Finner vi en tilsvarende øst vest fordeling for samlemålet Tillit?



Heller ikke for samlemålet Tillit er forskjellene store mellom de ulike bydelene. Tillitsrelasjonene mellom barn og foreldre er likevel sterkest i typiske vestkantbydeler som Frogner, Vestre Aker og i tillegg Nordstrand. Minst Tillit finner vi på Grünerløkka, Bjerke og Gamle Oslo. Både for samlemålet Sosial kontroll og Tillit finner vi en fordeling der de typiske østkantbydelene kommer dårligst ut. Hvordan er fordelingen for samlemålet Familiekonflikt?



For samlemålet Familiekonflikt finner vi igjen at forskjellene mellom bydelene er små. Det er heller ikke i like stor grad som for samlemålene Sosial kontroll og Tillit et tydelig øst-vest mønster.

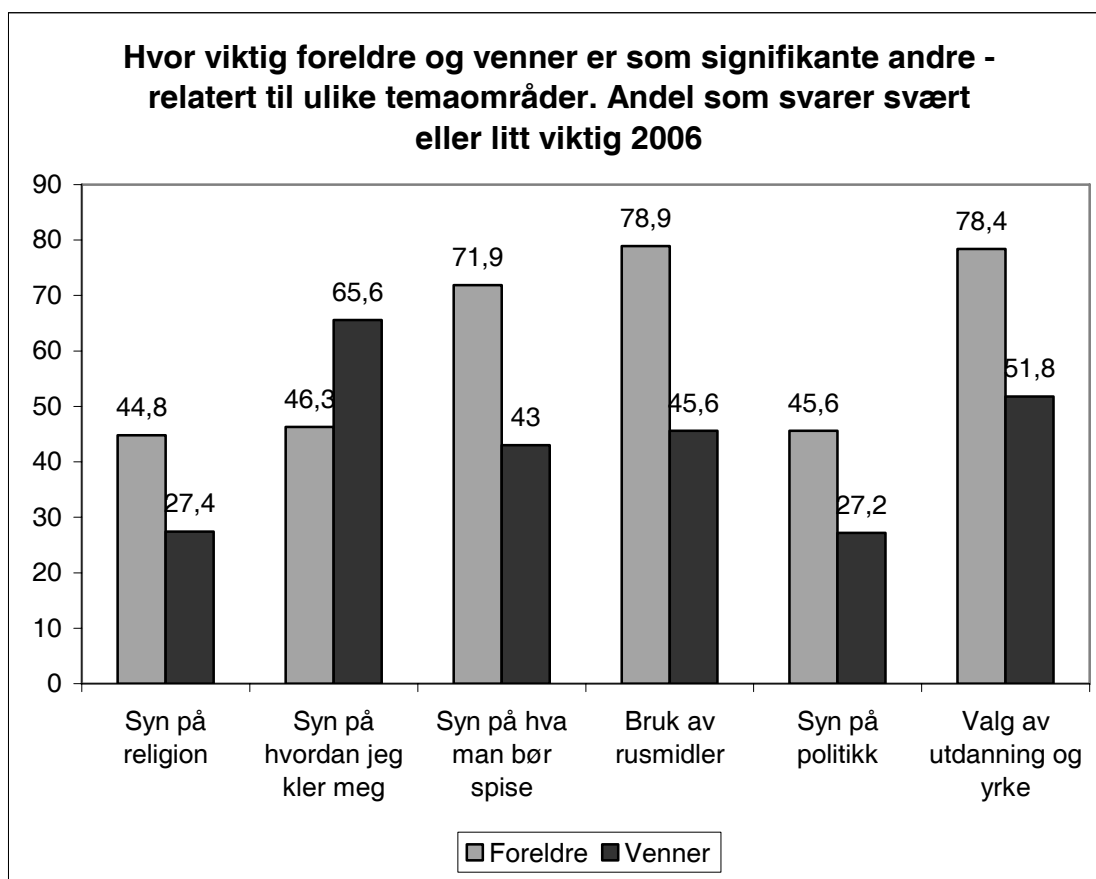
2.4 De viktige signifikante andre

En lang faglig tradisjon har poengtert at familie og foreldre er på veg ut som de viktigste signifikante andre. Brudd med tradisjoner, og et samfunn i stadig endring, gjør at samkvem og samtale med jamnaldrende i stedet blir viktigere for de meningsdannende prosessene som skjer i ungdomsåra. Er det slik at foreldrene ikke lenger spiller noen sentral rolle i de unges meningsdannelse? Har foreldrene blitt redusert til «levende døde» eller til en «zombie»-kategori, sammen med andre kategorier som klasse, nasjon og kjønn, slik Beck hevder?

I spørreskjemaet er det to grupper, foreldre og venner, og dermed spørsmål som er spesielt konstruert for å fange denne problemstillingen. Formuleringen er: Hvor viktig er det for deg å rette deg etter henholdsvis dine foreldres og dine venners «meninger og holdninger når det gjelder synet på»

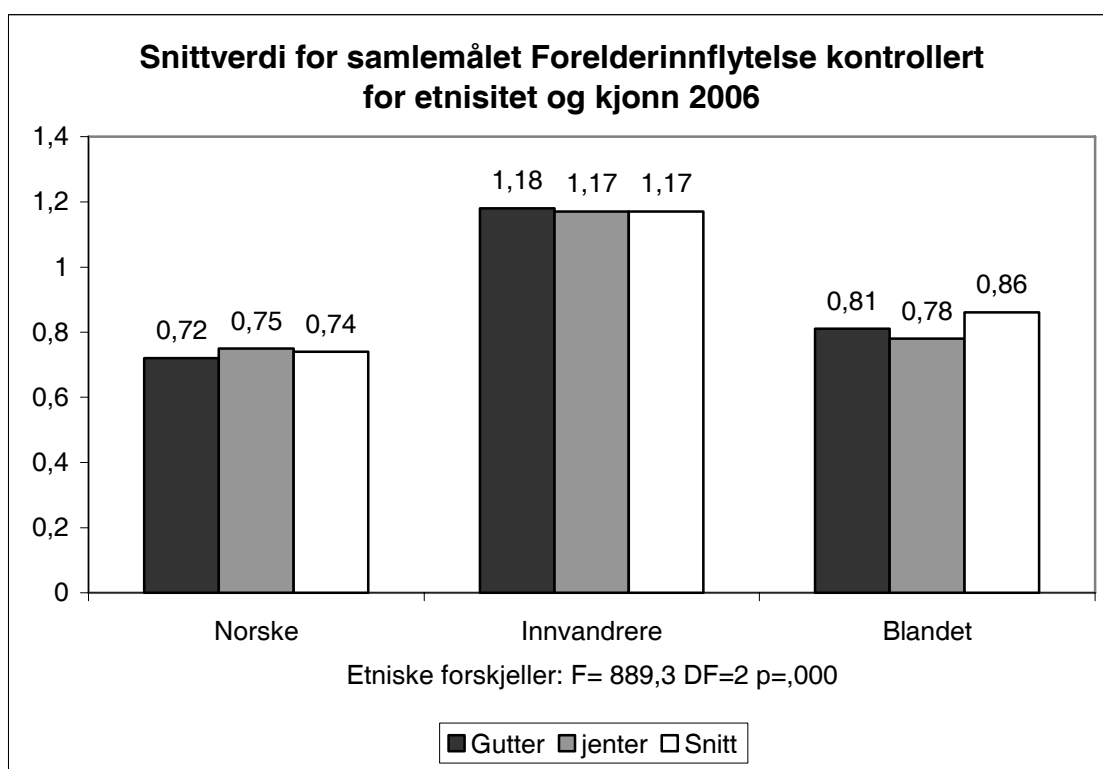
religion, klær, mat, rusmidler, politikk, utdanning og yrke. Svaralternativene er «svært viktig», «litt viktig» og «ikke viktig». Samla utgjør dette en sentral gruppering av temaer og problemstillinger som unge mennesker konfronteres med når de skal definere eget ståsted og identitet.

I den følgende figuren vises andelen som oppfatter henholdsvis foreldre og venner som «svært» eller «litt» viktige ut fra disse temaområdene.

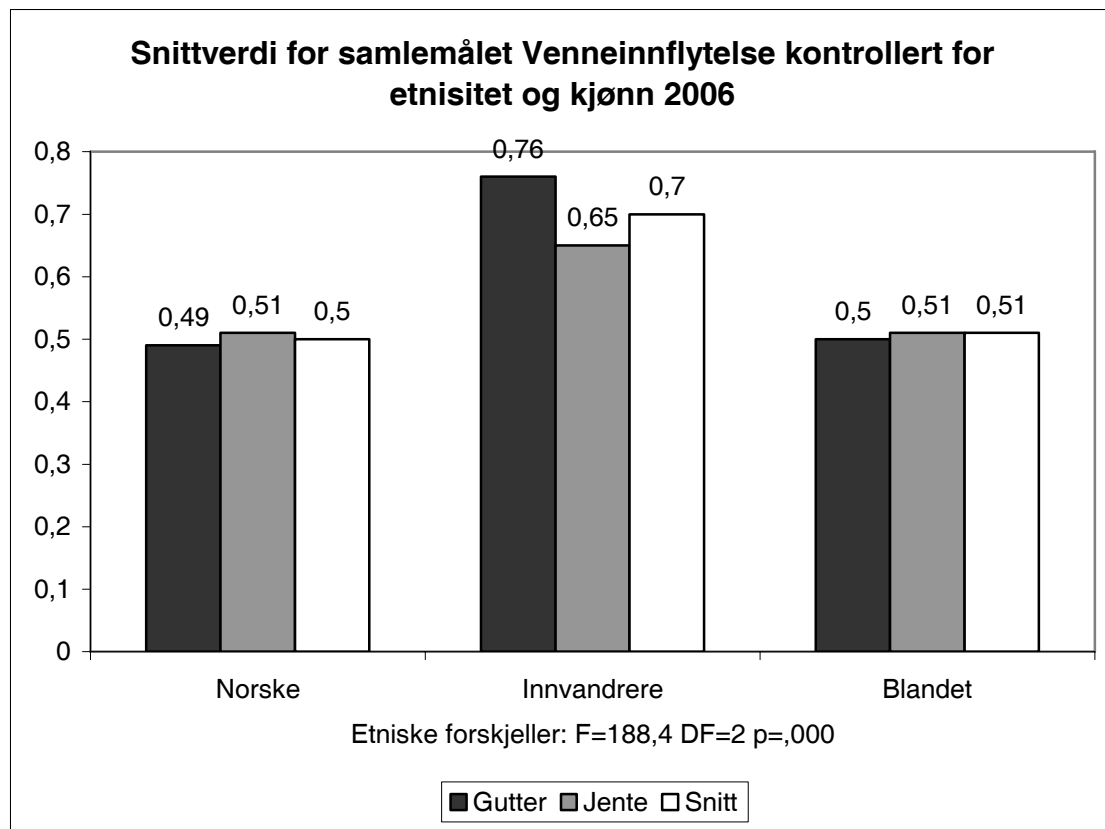


Gjennomgående tillegger de unge andre – enten det er foreldre eller venner – en betydelig rolle i sin egen meningsdannelse. Dette er i seg sjøl et tungt argument for at unge mennesker langt fra opplever seg som fullstendig frie til på egen hånd å lage seg sine egne meninger. Foreldrene har langt større innflytelse enn vennene. Det gjelder for alle forhold med unntak av synet på «hvordan jeg kler meg». Hele 79,9 prosent av de unge mener at det er «svært viktig» eller «litt viktig» hva foreldrene mener om bruk av rusmidler, og nesten like mange mener det er «svært» eller «litt» viktig hva de mener om valg av utdanning og yrke og om matvaner. Når det derimot gjelder synet på religion og på politikk mener vel halvparten av de unge at foreldrenes mening ikke er viktig.

Både foreldrenes samlede innflytelse og vennenes samlede innflytelse på disse ulike temaområdene er omgjort til samlemål. De to samlemåla kalles Foreldreinnflytelse og Venneinnflytelse. Verdiene går fra 0 til 2 – slik at de som svarer «svært viktig» på alle de seks spørsmåla får verdien 2, mens de som svarer «ikke viktig» på alle disse spørsmåla får verdien 0. Verdien 1 tilsvarer altså at de unge i gjennomsnitt har svart «litt viktig» på alle spørsmåla. Følgende figur viser snittverdier for Foreldreinnflytelse fordelt på etnisitet og kjønn.

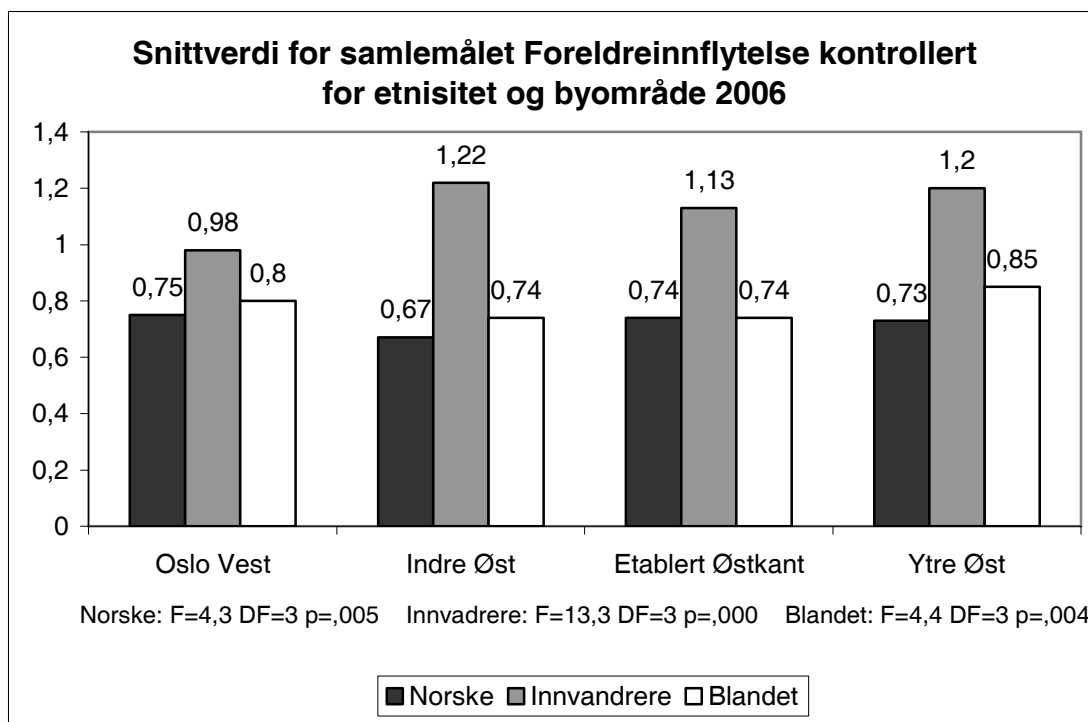


Her er betydelige forskjeller ut fra etnisitet, men nesten ingen kjønnsforskjeller. Bare blant norsk ungdom er forskjellene mellom gutter og jenter signifikant. Tendensen går i retning av at de norske ungdommene i langt mindre grad oppfatter at de lar seg styre – eller finner det interessant – hva foreldrene måtte mene. Spørsmålet blir om vi tilsvarende, eller som en motvekt, finner at norske ungdommer i større grad opplever at de lar seg påvirke av venner og jamnaldrende.

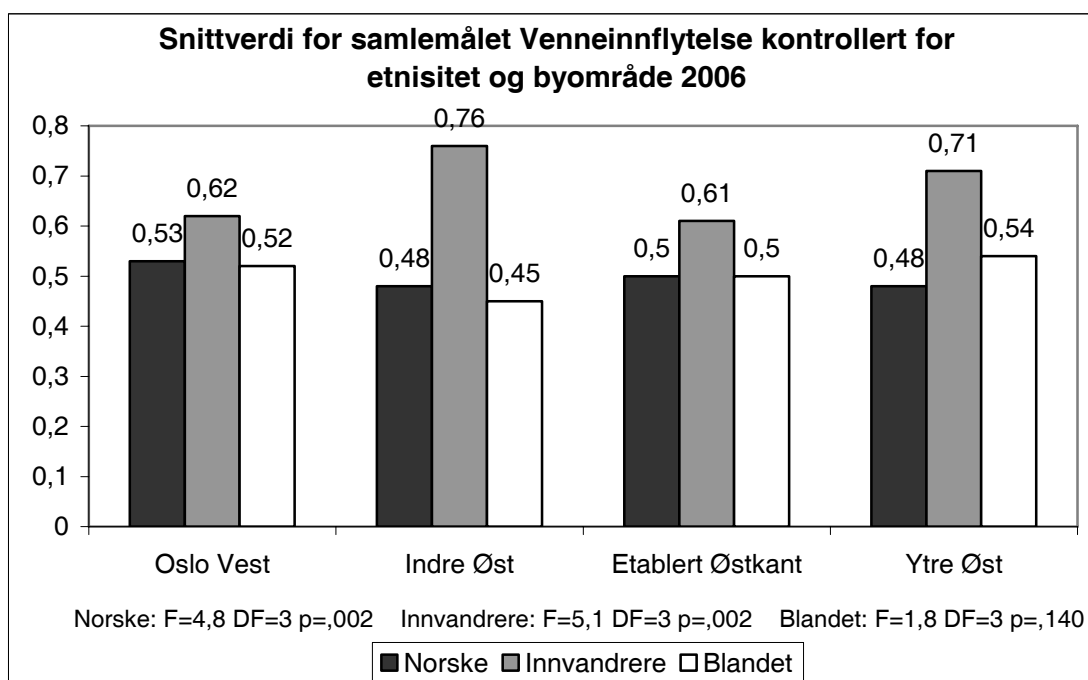


Igjen er det store forskjeller mellom norske ungdommer og innvandrer-ungdommer – men ikke slik at de norske i større grad orienterer seg mot vennene mens innvandrerne orienterer seg mot foreldrene. Også de norske ungdommene legger betydelig større vekt på hva foreldrene måtte mene – sammenliknet med venner. Poenget er at de norske i større grad ønsker at de sjøl skal bestemme og er mindre villige til å innrømme at de blir påvirka av andre. Det gjelder uavhengig av om de signifikante andre framstår som foreldre eller som venner. En slik sammenheng kan gjerne tolkes i en større kulturell kontekst om modernitet, individualisering og frihet.

Er disse kulturelle forskjellene mellom ulike etniske ungdomsgrupper stabile trekk, som ikke i nevneverdig grad lar seg påvirke av hvor i byen den enkelte bor? Først skal vi se på samlemålet Foreldreinnflytelse kontrollert for byområde og etnisitet.



For norsk ungdom varierer snittverdien for Foreldreinnflytelse fra 0,75 i Oslo Vest til 0,67 i Indre Øst. Det betyr at norske ungdommer i Indre Øst i minst grad er villig til å lytte til hva foreldrene mener. Størst er variasjonen blant innvandrerungdom – fra 0,98 i Oslo Vest til 1,22 i Indre Øst. Hovedtendensen er likevel at graden av foreldreinnflytelse bare i moderat grad varierer ut fra hvor i byen den enkelte bor. Finner vi tilsvarende små variasjoner for samlemålet Venneinnflytelse?



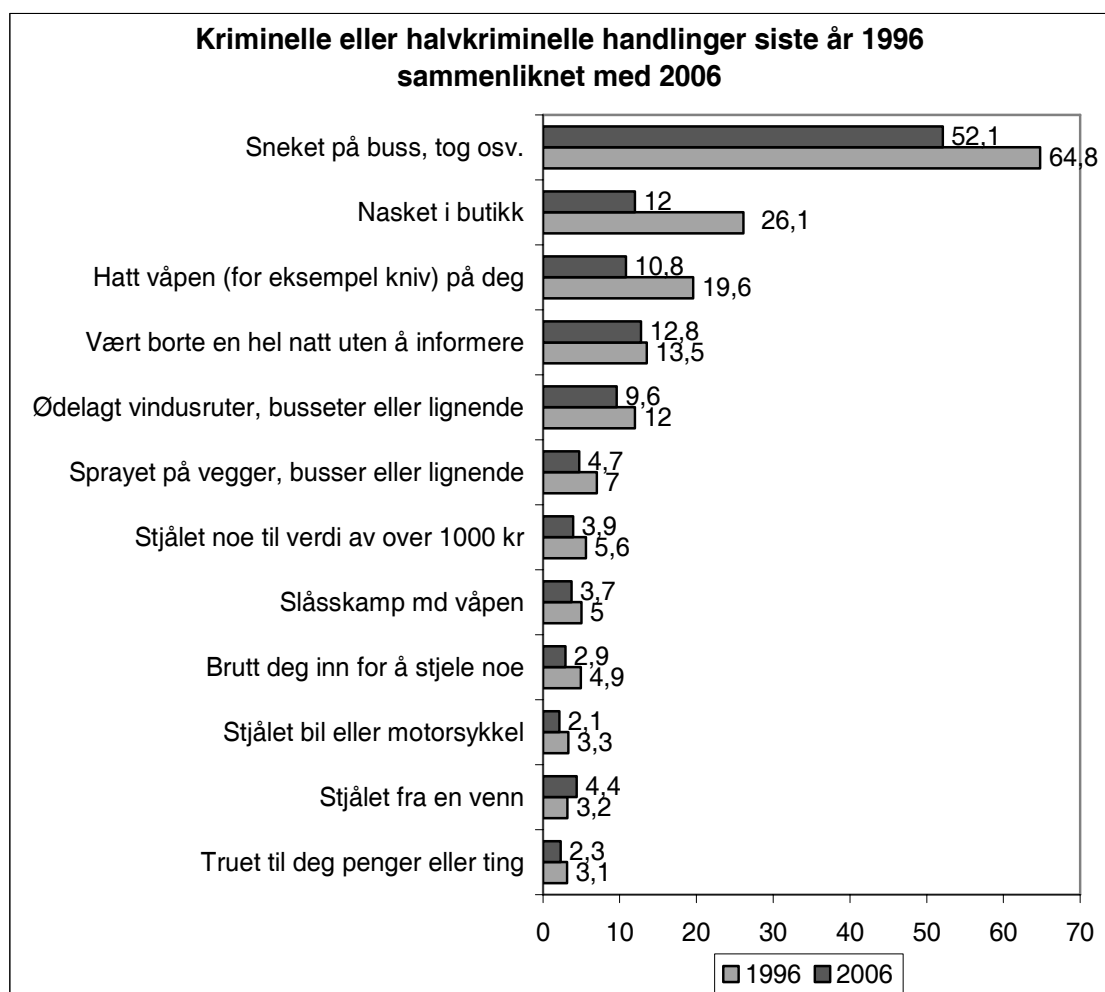
Igjen er variasjonene mellom ulike områder av byen små. Uansett hvor i byen den enkelte unge bor, er det slik at unge med innvandrerbakgrunn i størst grad legger vekt på hva vennene mener, sammenliknet med norske ungdommer og ungdommer der den ene av foreldrene er norsk og den andre fra et annet land. Kontrastene mellom de norske og innvandrerne er likevel størst i Indre Øst og Ytre Øst.

3 Kriminalitet, vold og mobbing

3.1 Omfang av antisosiale og kriminelle handlinger

Utagerende kriminalitet, vold, mobbing og omfattende bruk av ulike rusmidler, indikerer ulike former for skeivutvikling eller avvik fra det normale. Ung i Oslo undersøkelsene 1996 og 2006 har med en rekke spørsmål både om ulike former for antisosial eller asosial atferd og bruk av ulike rusmidler. Her skal vi først se på kriminalitet, vold og mobbing.

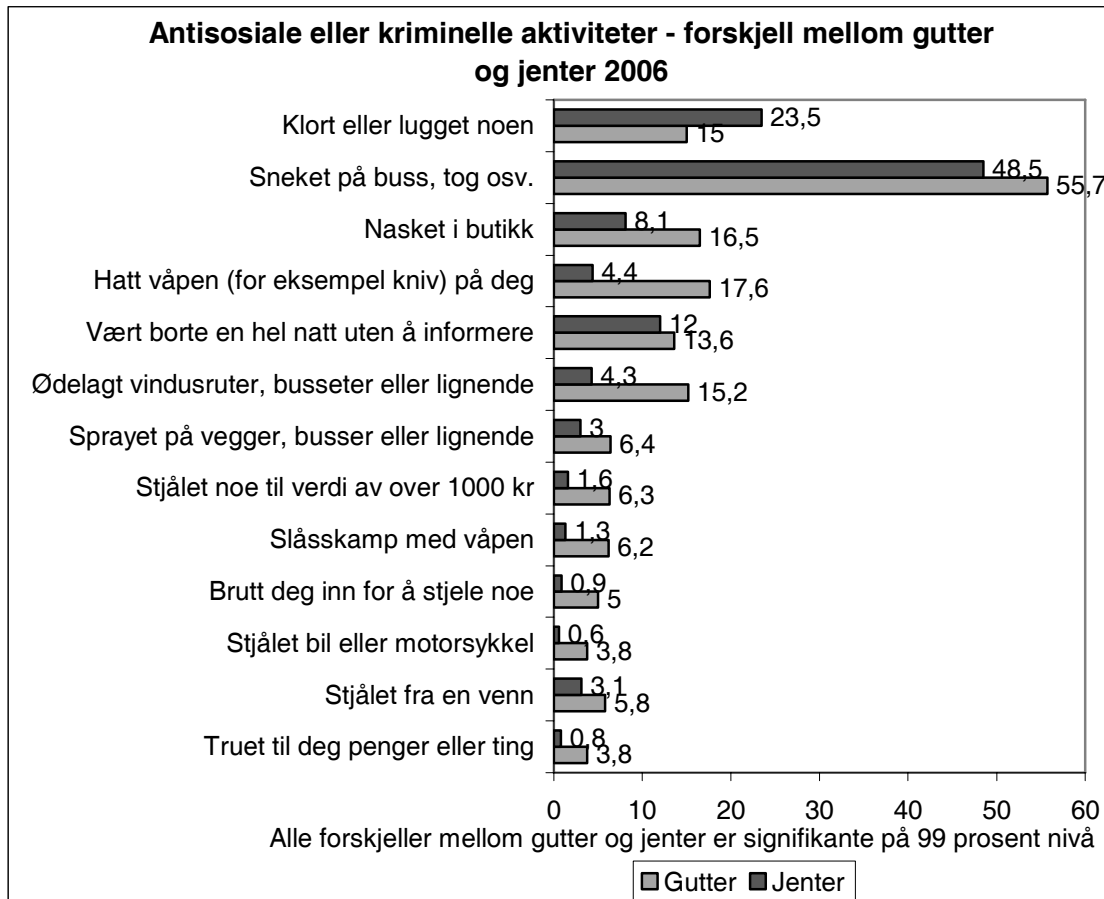
Hvordan er omfanget eller fordelingen av ulike kriminelle eller antisosiale handlinger når 1996 sammenliknes med 2006? Spørsmålene er bygget opp slik at de unge først skulle krysse av for om de selv hadde gjort den enkelte handling, eller ikke, og deretter angi hvor mange ganger han eller hun hadde utført den enkelte handling siste år – siste 12 måneder. De som verken har svart på om de har gjort den enkelte handling eller ikke, eller hvor mange ganger de har gjort det siste år, er fjerna fra beregningsgrunnlaget.



Figuren viser andel av de unge i prosent som har gjort disse aktivitetene en eller flere ganger siste år – siste 12 måneder. Alle forskjeller mellom 1996 og 2006 er signifikante på 95 prosent nivå med unntak av «vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var». Endringene går klart i retning av mindre kriminelle og antisosiale aktiviteter i 2006 sammenliknet med 1996. Dette er en utvikling som gjelder for samtlige forhold med unntak av «stjålet penger eller noe fra en venn». Tendensen er oppsiktsvekkende og synes å bryte med en langvarig trend der vi har sett en økning av problematferd og ungdomskriminalitet.

Fordelingen rokker ved noen inngrodde forestillinger. Norsk offentlighet er vant til å tenke i baner der alt som har å gjøre med koblingen problematferd og ungdom stadig blir mer alvorlig og øker i omfang. Likevel er det ikke gitt at det skal være slik. Ingen lovmessighet sier at slike parametere skal fortsette å stige. Ungdom har et tett og nært forhold til sine foreldre. Det generelle bildet av moderne ungdom er at de langt fra er rebeller – tvert om – unge mennesker slutter i høy grad opp om samfunnets bærende verdier og målsettinger (Krange og Øia 2005).

Hvilke forskjeller finner vi mellom gutter og jenter for denne typen problematisk atferd?



Det kommer fram et tydelig mønster. For de alvorlige, klart kriminelle og utagerende handlingene er det markerte forskjeller mellom gutter og jenter. Det gjelder innbrudd. 5 prosent av guttene og 0,9 prosent av jentene oppgir at de har brutt seg inn for å stjele noe siste år. Tilsvarende klare forskjeller mellom gutter og jenter er det for handlinger som slåsskamp med våpen, stjele bil eller motorsykkel, true til seg penger eller ting, ødelegge busseter, vindusruter eller lignende og ha våpen på seg. Derimot er forskjellene mindre når det gjelder å stjele fra en venn. 3,1 prosent av jentene og 5,8 prosent av guttene har stjålet fra en venn. For mindre alvorlige og mer vanlige handlinger blir også forskjellene mellom gutter og jenter mindre. 12 prosent av jentene og 13,6 prosent av guttene har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var. Tilsvarende har 48,5 prosent av jentene og 55,7 prosent av guttene unnlatt å betale på buss, tog, trikk og lignende. Når det gjelder nasking i butikk er gutter i klart flertall, men det er også mange jenter som nasker. Ett av disse spørsmåla blei ikke stilt i 2006 – om den enkelte har klort eller lugget noen. Dette er tydelig jentenes form eller måte å vise utagerende aggresjon på. 23,5 prosent av jentene mot 15 prosent av guttene har klort eller lugget noen siste året.

3.2 Et samlemål for kriminalitet

Ut fra skjønn og dels ved hjelp av faktoranalyse, er åtte av disse handlingene valgt ut for å lage et samlemål for Kriminalitet. Relativt sett mindre alvorlige forhold, som å snike eller naske, er utelukka. Inn i målet for Kriminalitet går:

Tabell 3.1: Samlemål for Kriminalitet:

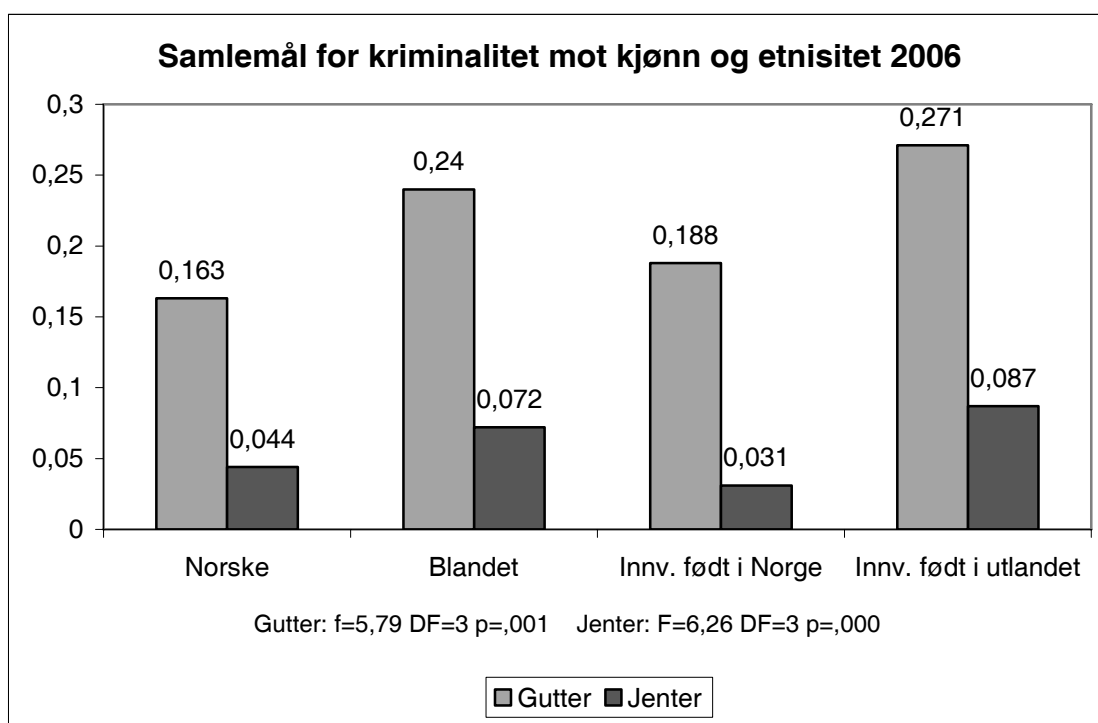
<ul style="list-style-type: none"> - Stjålet penger eller noe annet fra en venn - Stjålet bil eller motorsykkel - Brutt deg inn for å stjele noe - Truet til deg penger eller ting - Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (for eksempel kniv) - Stjålet noe til verdi av over 1000 kr - Sprayet på vegger busser T-baner eller lignende - Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende
Alpha: ,89

Her er brukt Cronbach's alpha. En alpha-test måler den gjennomsnittlige samvariasjonen mellom de utsagna eller variablene som inngår i et samlemål

og varierer fra 0 til 1. Den høye Alphaverdien viser at det er stor indre konsistens. Det innebærer at den som har begått eller utført en av disse handlingene, også har sterkt økt sannsynlighet for å ha utført flere av disse handlingene.

Hver av disse aktivitetene eller handlingene har fått verdier på en 8-delt skala, slik at 0 ganger siste år gir verdien 0, 1 gang verdien 1, 2 ganger verdien 2, 3 til 5 ganger verdien 3, 6 til 10 ganger verdien 4, 11 til 20 ganger verdien 5, 20 til 50 ganger verdien 6 og over 50 ganger verdien 7. I prinsippet går derfor dette samlemålet fra 0 til 7.

Hvilke fordelinger finner vi når verdien på samlemålet for Kriminalitet brytes ned på etnisitet. Det er sett på gutter og jenter separat.

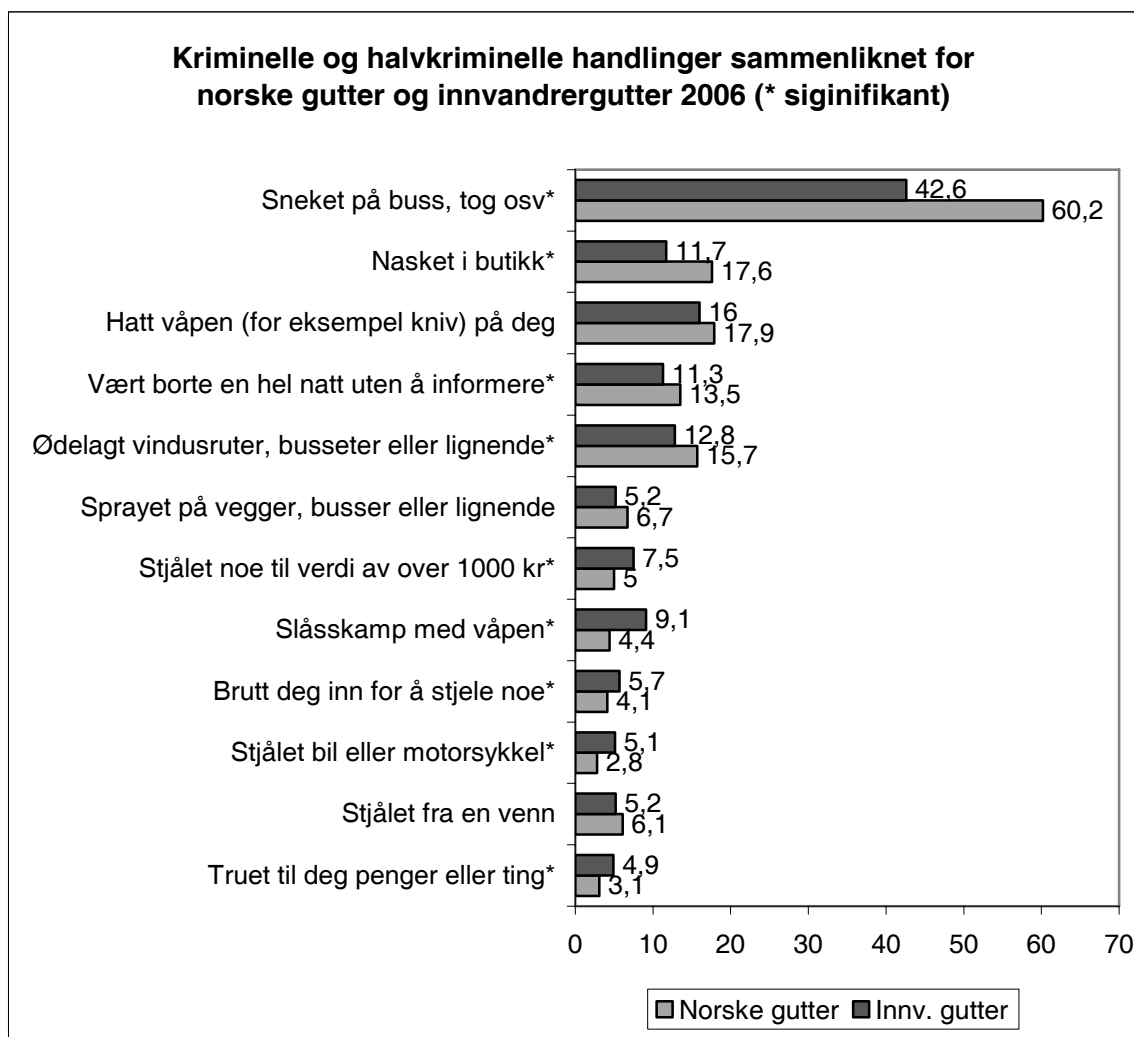


Innvandrerungdom født i utlandet har høyest verdier på samlemålet for kriminalitet. Lavest verdier har norsk ungdom og unge med innvandrerbakgrunn født i Norge. Likevel må det understrekes at forskjellene ut fra etnisitet ikke er store. Variansanalyse (LSD) viser signifikant forskjell mellom norske gutter sammenliknet med innvandregutter som er født i utlandet og gutter som har en blandet bakgrunn. Derimot er det ikke signifikante forskjeller mellom norske gutter og innvandregutter født i Norge. Videre er det signifikante forskjeller mellom innvandregutter født i Norge og innvandregutter født i utlandet. Jentene følger langt på veg et tilsvarende mønster. Norske jenter viser signifikant lavere verdier enn både jenter med blandet

bakgrunn og innvandrerjenter født i utlandet. Også for jentene er det signifikante forskjeller mellom de innvandrerjentene som er født i Norge og de som er født i utlandet. Videre har jenter med blandet bakgrunn signifikant høyere verdier enn innvandrerjenter født i Norge.

3.3 Innvandrer gutter og norske gutter

Tallene viser at kriminalitet og antisosial atferd i stor grad er et guttefenomen. Hvordan er fordelingen dersom vi sammenlikner norske gutter og innvandrer gutter? Her er bare sett på 2006 tall.



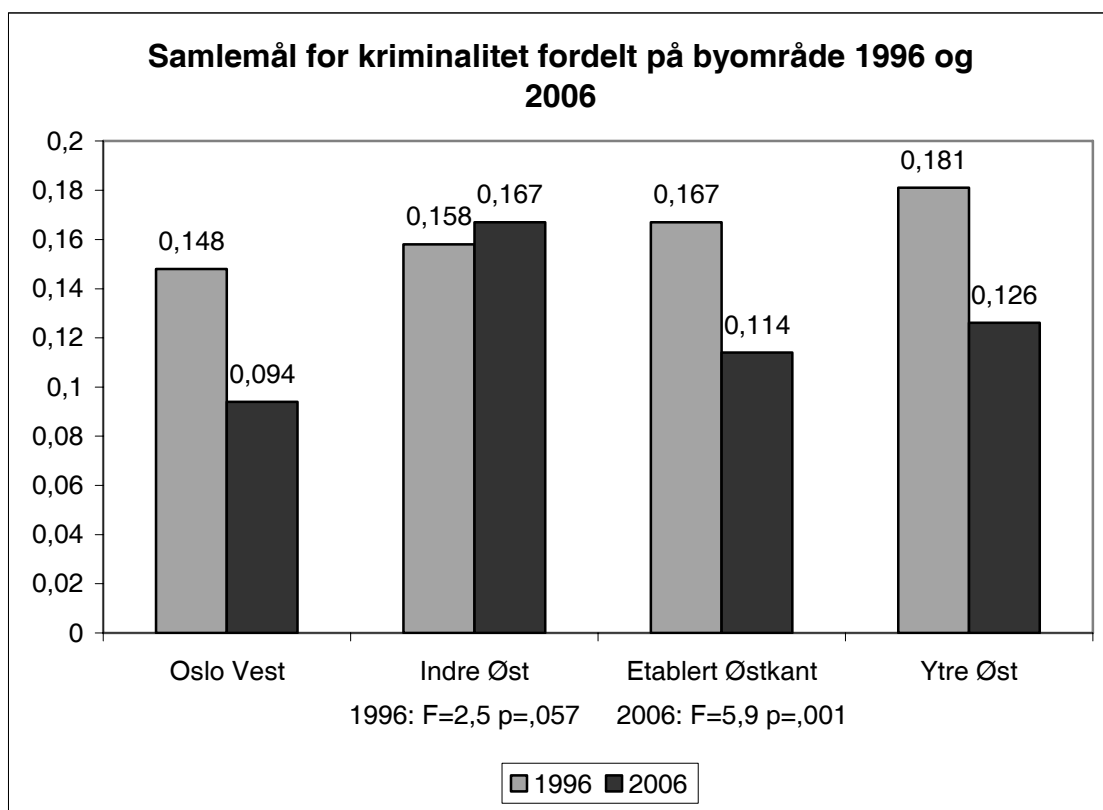
På noen områder er det ikke signifikante forskjeller mellom norske gutter og innvandrer gutter. Det gjelder gå med våpen, sprayet på vegger, busser eller lignende og stjålet fra en venn. Ellers er det et tydelig mønster som tegner seg. For mindre alvorlige forhold, som å snike på buss, tog, T-bane eller naske er norske gutter i flertall. For alvorlige mer direkte kriminelle forhold

er derimot innvandrerunguttene i flertall. Mer enn dobbelt så mange innvandrerungutter, sammenliknet med norske, har vært i slåsskamp med våpen. Videre har flere innvandrerungutter truet til seg penger eller ting, gjort innbrudd, stjålet bil eller motorsykkel eller stjålet noe til en verdi av over 1000 kroner. Her er ikke vist tilsvarende fordeling slik den var i 1996. Imidlertid er mønsteret nokså likt. Også i 1996 var de norske overrepresentert når det gjaldt mindre alvorlige forhold og underrepresentert for mer alvorlig kriminalitet (Øia 2005).

Til tross for at unge med innvandrerbakgrunn er noe mer kriminelle sammenliknet med norske ungdom, og til tross for at andelen innvandrerungdom har økt, er det likevel samla mindre kriminalitet i 2006 sammenliknet med 1996. Det understreker et annet poeng, som analysene av 1996 materialet viste (Øia 2003). Årsakene til kriminalitet ligger primært i generelle trekk knytta til de unges levekår og livssituasjon. Kulturforskjeller og etnisitet spiller en underordna rolle.

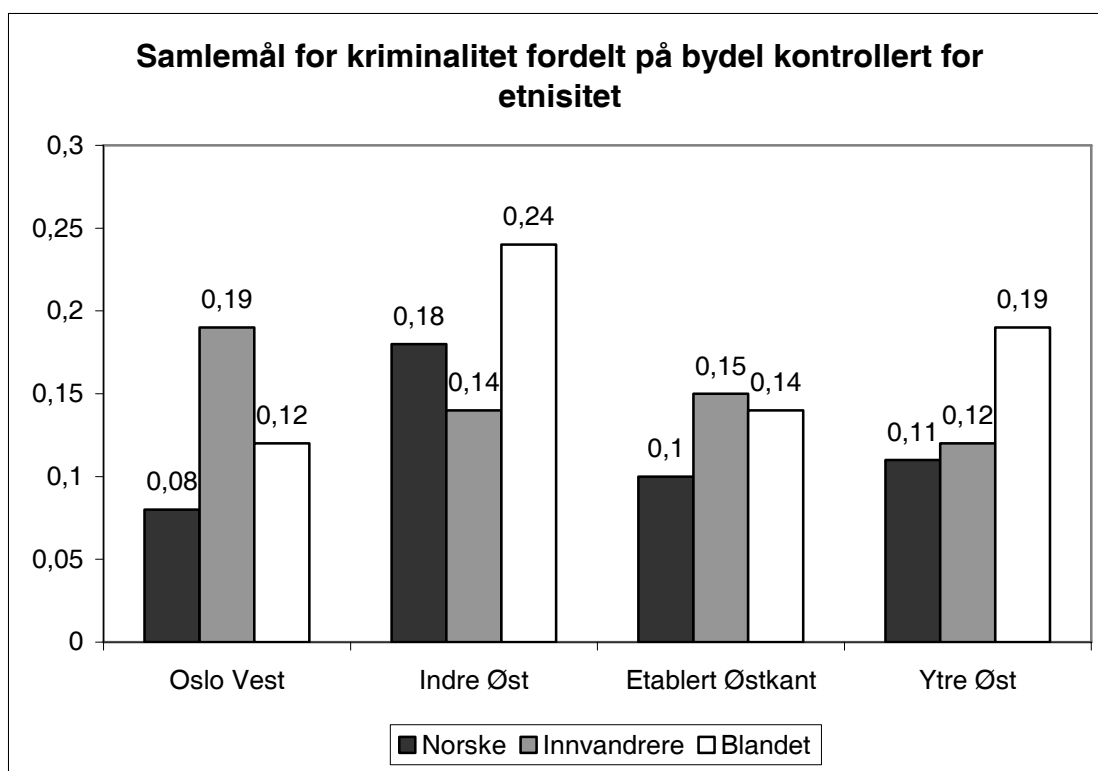
3.4 Kriminalitet fordelt på bydeler

Hvordan fordeler kriminalitet seg i forhold til byområde og bydel? Her er sett på endringer fra 1996 til 2006.

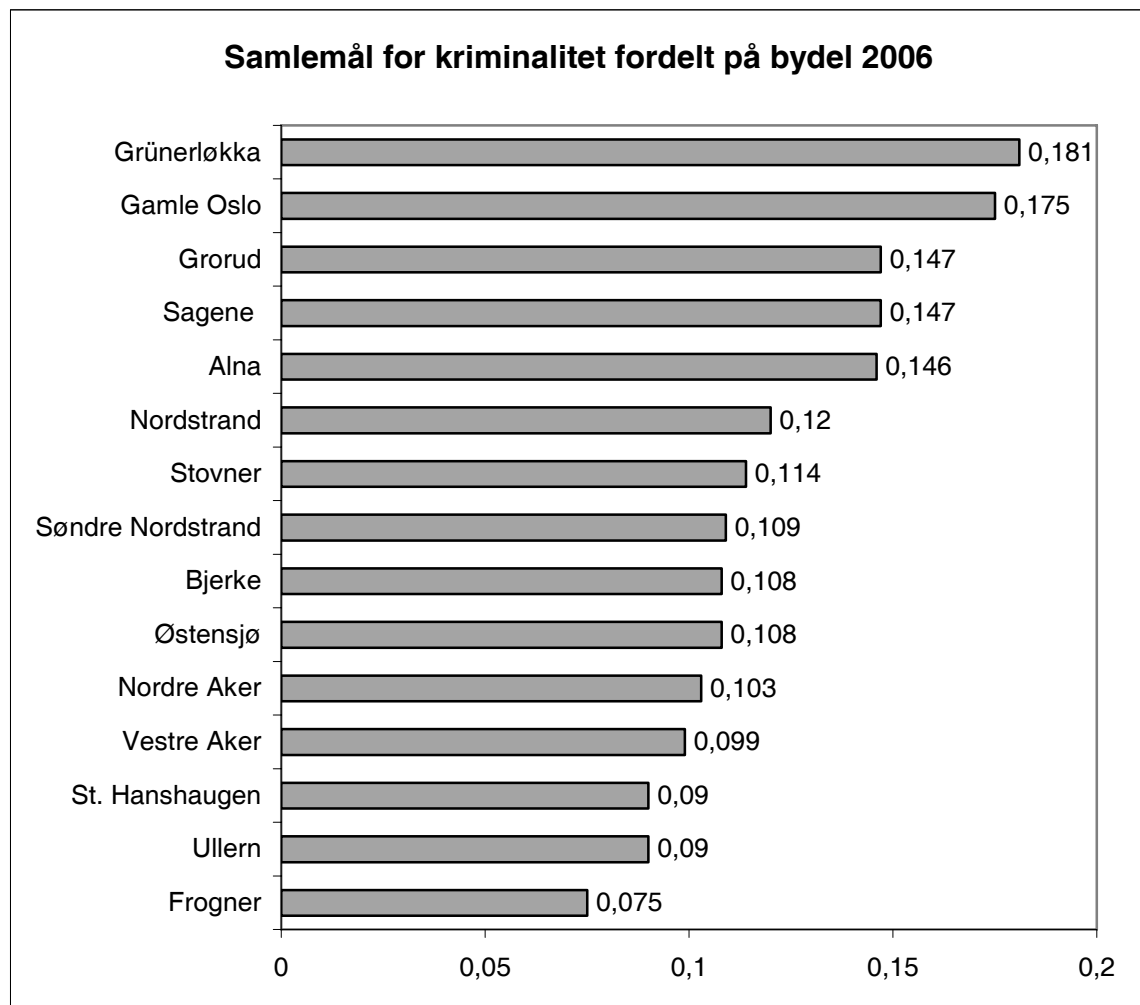


I alle byområdene, med unntak av Indre øst, er det til dels en markert og klart signifikant tilbakegang i Kriminalitet. Mens Indre Øst sammenliknet med de andre bydelene i 1996 lå relativt lavt, er det nå mest kriminalitet i Indre Øst. Indre øst ligger i 2006 signifikant høyere enn alle de andre byområdene. Den lille økningen vi finner i Indre øst fra 1996 til 2006 er ikke signifikant.

Vi står i en situasjon der utviklingen i Indre Øst avviker fra det bildet vi finner i resten av Oslo. Spørsmålet er om dette gjelder for alle etniske grupper. I den følgende figuren er kriminalitet fordelt på byområde kontrollert for etnisitet.



De norske ligger betydelig høyere i Indre Øst sammenliknet med andre bydeler. Det samme mønsteret finner vi for ungdom med en norsk og en utenlandsk født forelder. Innvandrerungdommen derimot er ikke spesielt kriminelle i Indre Øst. Forklaringen på hvorfor vi finner en annen utvikling i Indre Øst sammenliknet med resten av byen må derfor søkes i den norske delen av befolkningen og i den delen som har blandet bakgrunn. Det kan være at vi står overfor seleksjonsmekanismer knytta til flytting og opphoping av sosiale problemer. Hvordan er fordelingen brutt ned på bydel?



Brutt ned på enkeltbydeler ser vi at kriminaliteten er høyest i bydelene Grünerløkka og Gamle Oslo. Grorud, Sagene og Alna har også høye verdier. Lavest ligger St. Hanshaugen, Ullern og Frogner. Videre har både Vestre Aker og Nordre Aker lave verdier.

3.5 Vold

3.5.1 Omfang av vold

Indikasjonene så langt er at vold i ungdomsmiljøene er redusert i omfang fra 1996 til 2006. Noen færre i 2006 rapporterer at de har hatt våpen på seg, eller at de har vært i slåsskamp hvor det har blitt brukt våpen. Dette er likevel et spinkelt utgangspunkt for å kunne trekke konklusjoner om omfanget av vold og hvilke endringer som har skjedd. Vi vet for eksempel ikke hvor mange som har slått til noen eller sjøl blitt slått ned.

Spørreskjemaet i 2006 hadde med et spørsmål om den enkelte siste år hadde klore eller lugget noen. 20,7 prosent av de norske, 15,3 prosent av innvandrerne og 22,1 prosent av de der den ene av foreldrene var norsk og den andre født i utlandet, svarte ja. Flest jenter klorer eller lugger. Blant jentene svarer 23,5 prosent ja, mot 15,0 prosent av guttene. Imidlertid vet vi ikke noe om denne fordelingen i 1996.

En alternativ tilnærming til tematikken vold er om de unge opplever at Oslo er en trygg og sikker by å ferdes i. Vi har ikke sammenliknbare spørsmål som fokuserer direkte på i hvor stor grad de unge opplever byen som trygg eller ikke. Derimot er det en gruppe på fire spørsmål som omhandler i hvor stor grad den enkelte unge har blitt utsatt for vold i ulike varianter – fra trusler til at de unge har fått skader så store at det var nødvendig med legebehandling. Vi må gå ut fra at i den grad de unge rapporterer om volds-episoder er dette en indikator på omfang av den volden de unge møter ute på gater, i sentrum, eller andre steder der de ferdes. Spørsmålene er formulert på følgende måte: «Har du sjøl i løpet av *de siste 12 månedene* blitt offer for noen av de handlingene eller truslene som er nevnt nedenfor?»

Tabell 3.2: Forekomst av vold i ulike varianter siste år – 1996 sammenliknet med 2006:

Antall ganger i løpet av siste 12 måneder:	Jeg har blitt utsatt for trusler om vold		Jeg har blitt slått uten synlige merker		Jeg har fått sår eller skade uten legebehandling		Jeg har blitt skada så sterkt at det krevde legebehandling	
	1996	2006	1996	2006	1996	2006	1996	2006
Aldri	68,1	75,0	64,5	75,1	82,4	71,0	93,3	89,5
En gang	16,0	13,3	15,3	11,5	8,3	11,6	4,5	6,2
2–5 ganger	11,3	7,5	12,1	7,1	5,5	9,5	1,5	2,4
Over 5 ganger	4,5	4,2	8,0	6,3	3,8	7,9	0,7	1,8

Utsatt for trusler: Ch Sq 148,0 DF=3 p=,000

Slått uten merke: Ch Sq 315,8 DF=3 p=,000

Fått sår eller skade: Ch SQ 432,2 DF=3 p=,000

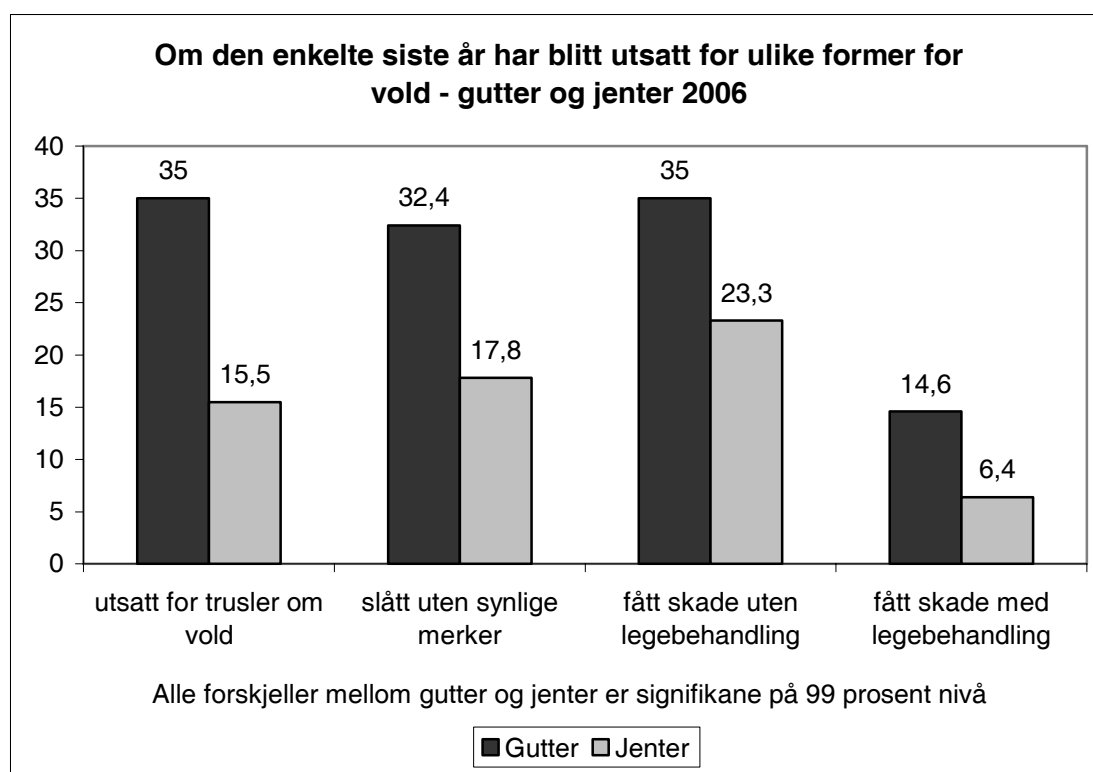
Skade med legebehandling: Ch SQ 121,3 DF=3 p=,000

Det bildet som framkommer i denne tabellen forteller at unge mennesker i en helt annen grad enn voksne beveger seg i et sosialt landskap der vold er noe dagligdags. Tendensene, når vi ser på utviklingen fra 1996 til 2006, er sprikende. Færre i 2006 sammenliknet med 1996 rapporterer at de har vært utsatt for trusler om vold. I 1996 var det samla 31,9 prosent som hadde vært utsatt for trusler om vold en eller flere ganger, mot 25 prosent i 2006.

Tilsvarende er det færre i 2006 som har blitt slått uten synlige merker. I 1996 var det samla 35,4 prosent som en eller flere ganger var blitt slått uten synlige merker mot 24,9 prosent i 2006. Derimot ser det ut til at tilfellene av grovere vold har økt. I 1996 rapporterte samla 17,6 at de hadde fått skader eller sår uten at det krevde legebehandling. Tilsvarende tall i 2006 er 29 prosent. Også andelen som har søkt legebehandling har økt – fra 6,7 prosent i 1996 til 10,4 prosent i 2006.

Disse fordelingene innbyr til flere ulike tolkinger. Det kan være at volden har endra karakter. Den har blitt råere og mer direkte. Sagt på en annen måte: Voldsutøveren nøyer seg ikke i samme grad som tidligere med tomme trusler. Veggen er kortere fra at en konflikt oppstår til at det smeller. Et problem for tolkingen er at disse spørsmåla til en viss grad er gjensidig utelukkende. Det kan være slik at den enkelte svarer at han eller hun ikke har blitt utsatt for trusler, eller blitt slått uten synlige merker, fordi den volds-episoden det henvises til rett og slett endte med at vedkommende blei slått ned og måtte på legevakta. Når færre i 2006 rapporterer at de har vært utsatt for mildere former for vold, kan det derfor skyldes at flere har blitt utsatt for grovere former for vold, slik at antallet voldsrelaterte episoder samla er nokså stabilt. Alternativt er det også mulig, og fullt logisk, å krysse av i spørreskjemaet for den samme hendelsen flere ganger. En enkelt episode kan inneholde både en trussel og resultere i et synlig merke. Vi vet rett og slett ikke eksakt hvor mange episoder det refereres til i de svara som er gitt. Disse fire spørsmåla om ulike grader og former for voldsutøvelse egner seg derfor ikke i særlig grad som utgangspunkt til å konstruere en additiv indeks eller et samlemål.

Er det gutter eller jenter som er mest utsatt for vold? Den følgende figuren viser andel av gutter og jenter som en eller flere ganger siste år har blitt utsatt for ulike former for vold.



Guttene er klart mest utsatt for vold. Det gjelder uansett hvor alvorlig den enkelte voldsepisoden har vært. Størst forskjeller er det i andel som sist år har blitt skada så sterkt at de har måttet søke legehjep. Det gjelder 14,6 prosent av guttene og 6,4 prosent av jentene. Minst forskjell mellom gutter og jenter er det i andel som har fått sår eller skade uten at de trengte legebehandling.

Hvordan fordeler disse ulike formene for voldsutøvelse seg på de ulike byområdene?

Tabell 3.3: Om den enkelte en eller flere ganger har blitt utsatt for ulike former for vold eller trusler mot bydel siste år 1996 sammenliknet med 2006:

En eller flere ganger i løpet av siste 12 måneder Bydel:	Jeg har blitt utsatt for trusler om vold		Jeg har blitt slått uten synlige merker		Jeg har fått sår eller skade uten legebehandling		Jeg har blitt skada så sterkt at det krevde legebehandling	
	1996	2006	1996	2006	1996	2006	1996	2006
Oslo Vest	33,9	26,8	37,6	27,3	15,5	29,1	4,4	9,4
Indre Øst	29,2	26,9	31,2	25,1	21,4	31,5	10,2	11,9
Etablert Østkant	33,1	25,5	39,1	24,4	18,7	27,5	6,9	9,3
Ytre Øst	30,6	23,5	33,6	23,7	17,7	29,4	7,4	11,2

Igjen får vi et sprikende resultat som ikke innbyr til noen enkel tolking. Bildet synes å være at andelen som har vært utsatt for trusler om vold har

blitt redusert i alle bydeler. Minst er reduksjonen i Indre øst der andelen har blitt redusert med 2,3 prosent, fra 29,2 prosent til 26,9 prosent. Tilsvarende er andelen i Oslo vest redusert med 7,1 prosent, i Etablert østkant med 7,6 prosent og i Ytre øst med 7,1 prosent. Også andelen som har fått slag uten synlige merker er redusert i samtlige byområder. Igjen er det Indre øst som har minst reduksjon – fra 31,2 prosent til 25,4 prosent. Det gir en reduksjon på 5,8 prosent. I Oslo vest har reduksjonen vært på 10,3 prosent, i Etablert østkant hele 14,7 prosent og i Ytre øst 9,9 prosent.

Når vi kommer til de mer alvorlige tilfellene av voldsutøvelse, der det oppstår sår eller skader, er bildet et helt annet. I alle bydelene finner vi en økning. Andelen som har blitt utsatt for skade uten at det var behov for legebehandling har økt mest i Oslo vest – fra 15,5 prosent i 1996 til 29,1 prosent i 2006. Det gir en økning på 13,6 prosent. I Indre øst er økningen på 9,9 prosent, i Etablert østkant 8,8 prosent og i Ytre øst 11,7 prosent. Tilsvarende har andelen som har søkt legebehandling økt mest i Oslo vest – med 5 prosent. I Indre øst er økningen bare på 1,7 prosent. Etablert østkant har hatt en økning på 2,4 prosent og Ytre øst 3,8 prosent.

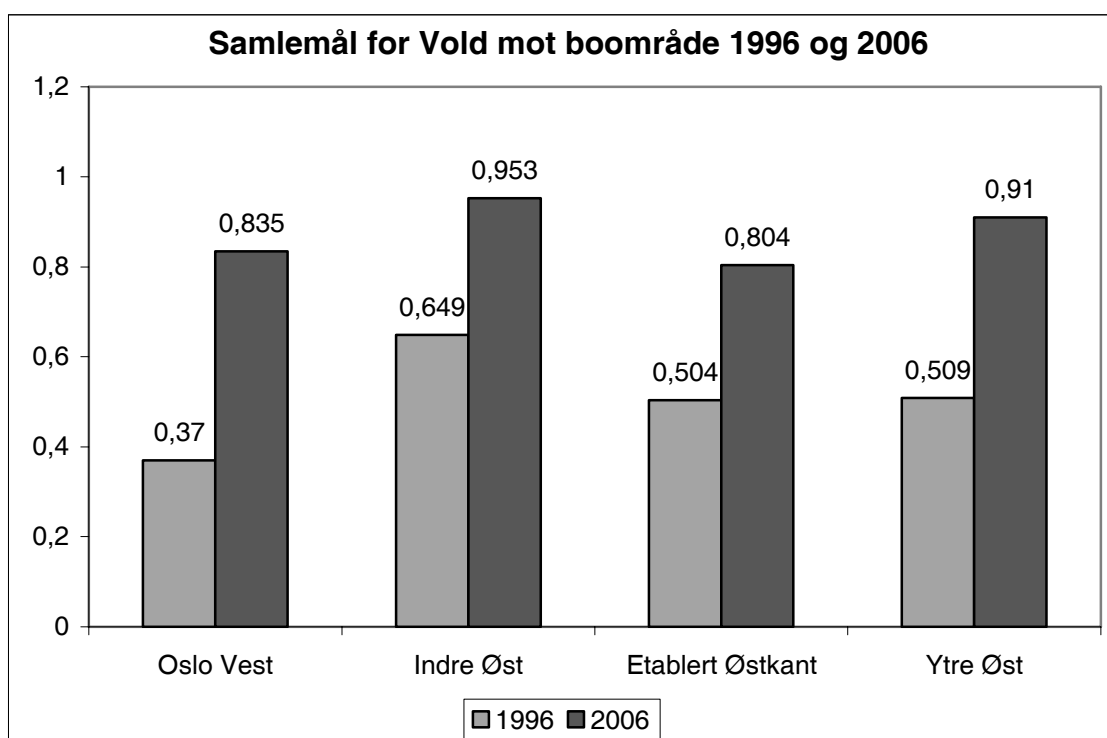
3.5.2 Et samlemål for vold

Sjøl om det kan reises innvendinger mot å konstruere et samlemål basert på denne spørsmålsgrupperingen skal det her gjøres et forsøk. I et slikt samlemål må vi ta hensyn til graden av vold. Det er verre å bli slått ned enn å bli utsatt for trusselen om å bli slått ned. Videre er det grunn til å mene, dersom han eller hun har fått sår eller skader på grunn av vold, enten velger å søke legehjelp eller lar det være. En kan ikke gjøre begge deler. Her vil det altså ikke være snakk om den samme episoden. I første rekke er det utsagnet om den enkelte har blitt utsatt for trusler om vold som skaper problemer – fordi trusler ofte også inngår i andre og mer alvorlige voldsepisoder. Her skal bygges et samlemål basert på de to alvorligste tilfellene:

Tabell 3.4: Samlemål som viser opplevelse av alvorlige voldstilfeller:

Antall ganger i løpet av siste 12 måneder:	Jeg har fått sår eller skade uten legebehandling	Jeg har blitt skada så sterkt at det krevde legebehandling
	Vekting:	Vekting:
Aldri	0	0
En gang	1	2
2-5 ganger	2	4
Over 5 ganger	3	6

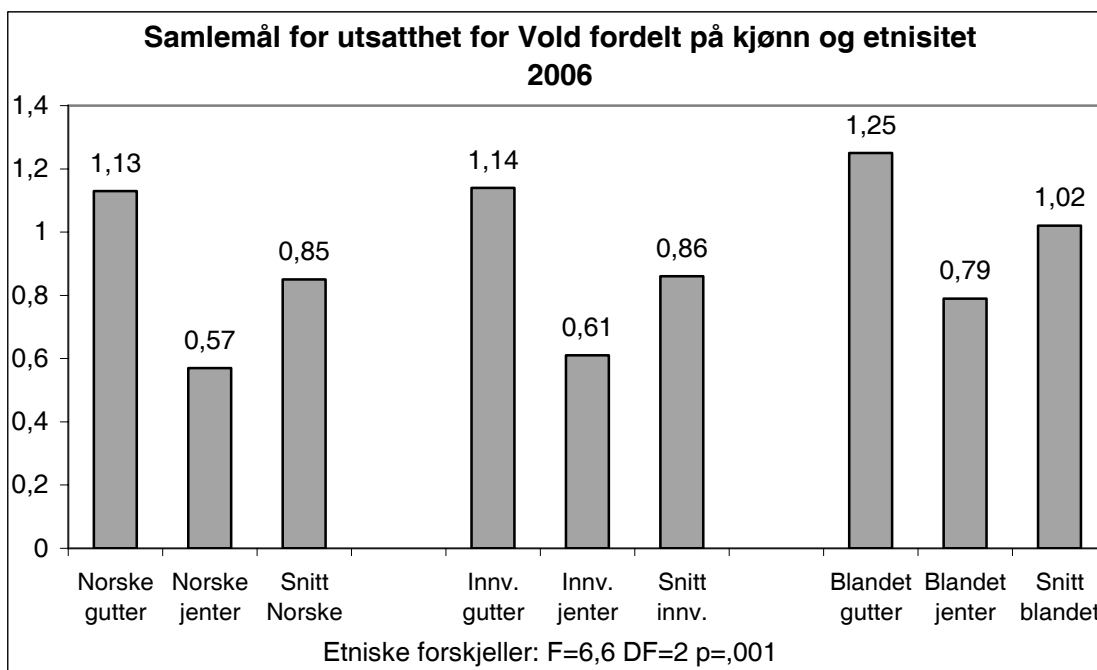
I prinsippet går dette samlemålet fra 0 til 9. 0 indikerer at den unge ikke har blitt utsatt for noen av disse to formene for vold, mens 9 indikerer at han eller hun minst 5 ganger både har fått sår eller skade uten legebehandling og har måttet søke legebehandling på grunn av sår eller skade. Samla inkludert utvalget både fra 1996 og 2006, er det 75,3 prosent som svarer «aldri» på disse to formene for vold. Hvordan er fordelingen for de ulike byområdene?



Samla har forholdet mellom byområdene jevna seg ut. I Oslo vest, til dels sammen med Ytre øst, har økningen i andelen som rapporterer om vold økt mest, mens økningen har vært minst i Indre Øst.

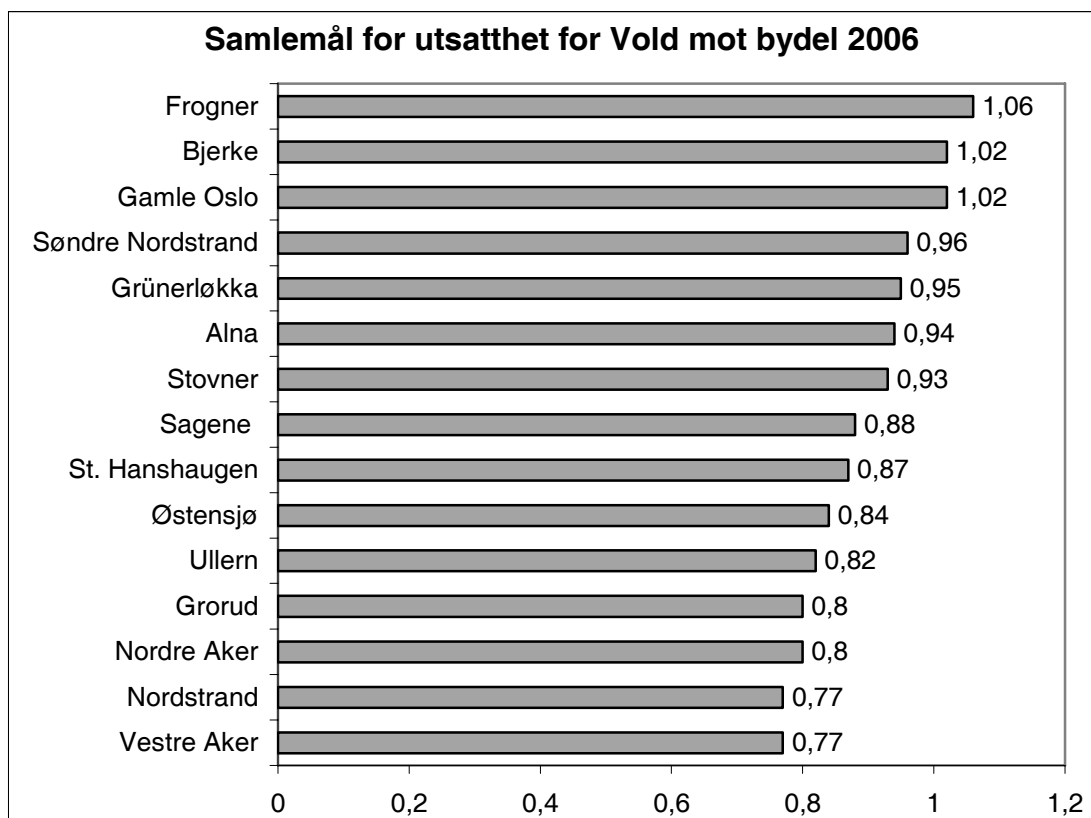
3.5.3 Vold, etnisitet og bydel

Hvem er mest utsatt for vold? Det er klare forskjeller mellom gutter og jenter. Mens 36,9 prosent av guttene (2006) siste år har opplevd å få sår eller skade, med eller uten legebehandling, gjelder dette for 24,1 prosent av jentene. Andel jenter som blir skada er altså også betydelig. Forklaringen kan være at flere av jentene klorer eller lugger. Vi kan gå ut fra at mange av ofrene i slike sammenhenger er andre jenter. Følgende figur viser fordelingen av vold ut fra etnisitet og kjønn.



Ungdom med en norskfødt og en utenlandsk født forelder opplever mest vold. Det gjelder både for gutter og jenter. Mellom norske og innvandrere er det små eller ingen forskjeller i hvor stor grad de rapporterer om voldsepisoder der de på en eller annen måte har kommet til skade.

Hvordan er fordelingen av opplevd vold på bydel?



Forskjellene mellom bydelene er relativt små. De følger heller ikke noe utpreget øst-vest mønster. På topp med flest voldstilfeller ligger Frogner, Bjerke og Gamle Oslo. Minst rapportert vold er det i de tre bydelene Nordre Aker, Nordstrand og Vestre Aker.

3.5.4 Hvem er skadevolderen?

Hvem er gjerningspersonen når de unge utsettes for vold som er så alvorlig at det resulterer i en eller annen form for skade?

Et oppfølgingsspørsmål har følgende form: «Dersom du er blitt skada som følge av vold, hvem var det som gjorde det? *Sett så mange kryss som passer*» Her er det ikke satt begrensninger på tid. De episodene det refereres til kan derfor ligge år tilbake. De som ikke har oppgitt at de har blitt skada, og heller ikke har svart på noen av de fire foregående spørsmåla om ulike former for vold, er holdt utafør beregningsgrunnlaget.

Tabell 3.5: Hvem skadevolderen er sammenliknet for gutter og jenter:

Skada av ..	Gutter	Jenter	Snitt
.. ungdom jeg kjente fra før (p=,000)	21,5	9,6	15,4
.. ungdom jeg ikke kjente fra før (p=,000)	19,5	5,6	12,3
.. søsken (p=,217)	5,0	5,6	5,3
.. foreldre (p=,003)	2,7	3,7	3,2
.. andre i familien (p=,065)	1,3	0,9	1,1
.. andre voksne (p=,000)	2,8	0,9	1,8
.. kjæreste (p=,240)	2,1	1,8	2,0

Andre unge utgjør den viktigste trusselen. Samla svarer 15,4 prosent av de unge at de har blitt skada av «ungdom jeg kjente fra før» mens 12,3 prosent har blitt skada av «ungdom jeg ikke kjente fra før». Omfanget av det vi kan kalle blind vold¹ er altså utbredt. 5,3 prosent oppgir at de har blitt skada av søsken og 3,2 prosent av foreldre. 3,2 prosent er et lite tall, men kan likevel referere til svært alvorlige hendelser.

Når gutter og jenter sammenliknes er det en viss forskjell i hvem som er opphavet til skaden. For gutter gjelder nokså entydig at det handler om andre unge – enten noen de kjente fra før eller helt ukjente. Også for jentene er det slik at de oftest skades av andre unge. Likevel er det relativt sett langt

¹ Selv om de kanskje kan ha blitt kjent med hverandre kort tid i forveien og så utsatt den andre for vold, slik at begge forstår der og da hva det går ut på.

flere av jentene som kommer til skade i situasjoner der gjerningspersonene er en i familien. Ut fra hvem som oppgis som gjerningsperson må vi gå ut fra at de fleste voldsepisodene som resulterer i skade skjer ute, eller i samvær med andre unge.

3.6 Mobbing

3.6.1 Mobbing siste år

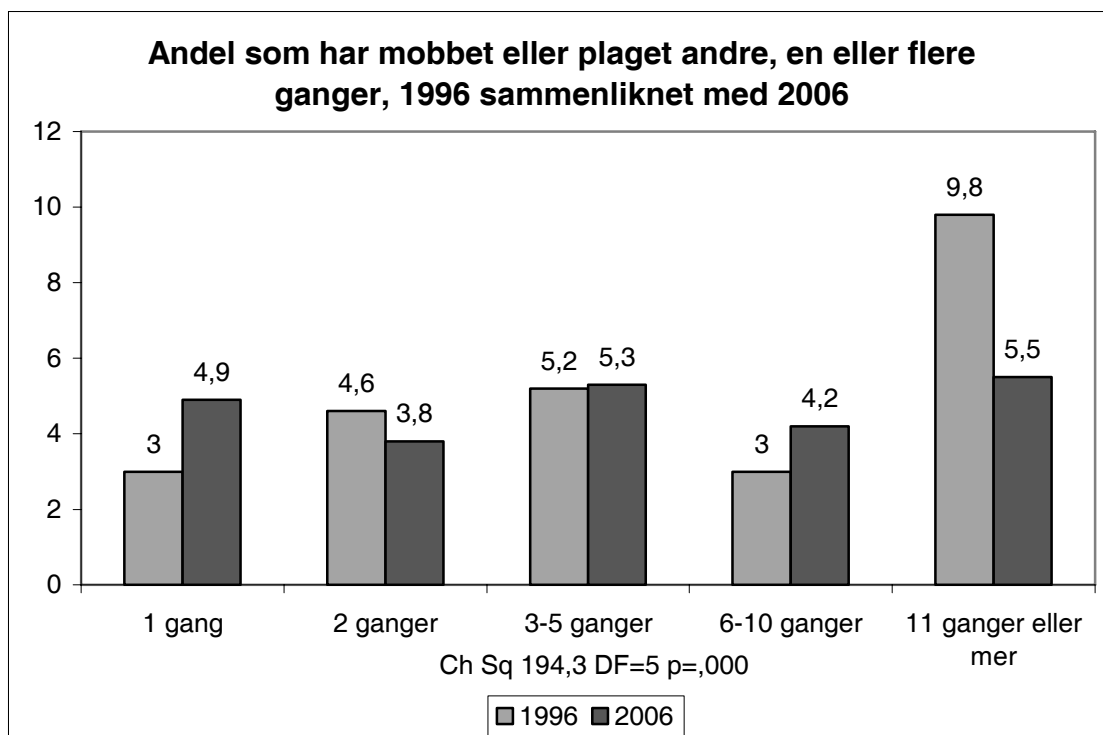
Mobbing utgjør en særskilt form for voldsutøvelse. Roland beskriver mobbing som «langvarig vold, psykisk og/eller fysisk, rettet mot et offer og utført av enkeltpersoner eller grupper.» (Roland 1983:12). Olveus (1992) legger vekt på det han kaller «negative handlinger» eller å påføre andre skade eller ubehag med vilje. Virkemidlene eller teknikkene kan være varierte fra ondsinnet erting og psykisk trakassering til fysiske overgrep og mishandling. Videre kan mobbingen bestå i vedvarende utfrysning fra venneflokken. Forskjellen mellom erting og slåssing, på den ene siden, og mobbing, på den andre, er at mobbeofrene ikke er i stand til å ta igjen når de utsettes for negative handlinger.

Diskusjoner om, og bekymring for, mobbing blant barn og unge blusser med jevne mellomrom opp i mediene. Bondevik-regjeringen gjorde det til en merkesak å få slutt på mobbingen. Det finnes også programmer, f.eks. skolemegling (gratis), eller «pakker» mot mobbing som skolene kan kjøpe. Flere av disse programmene brukes i Osloskolene. Spørsmålet er om de virker eller har noen langvarig effekt.

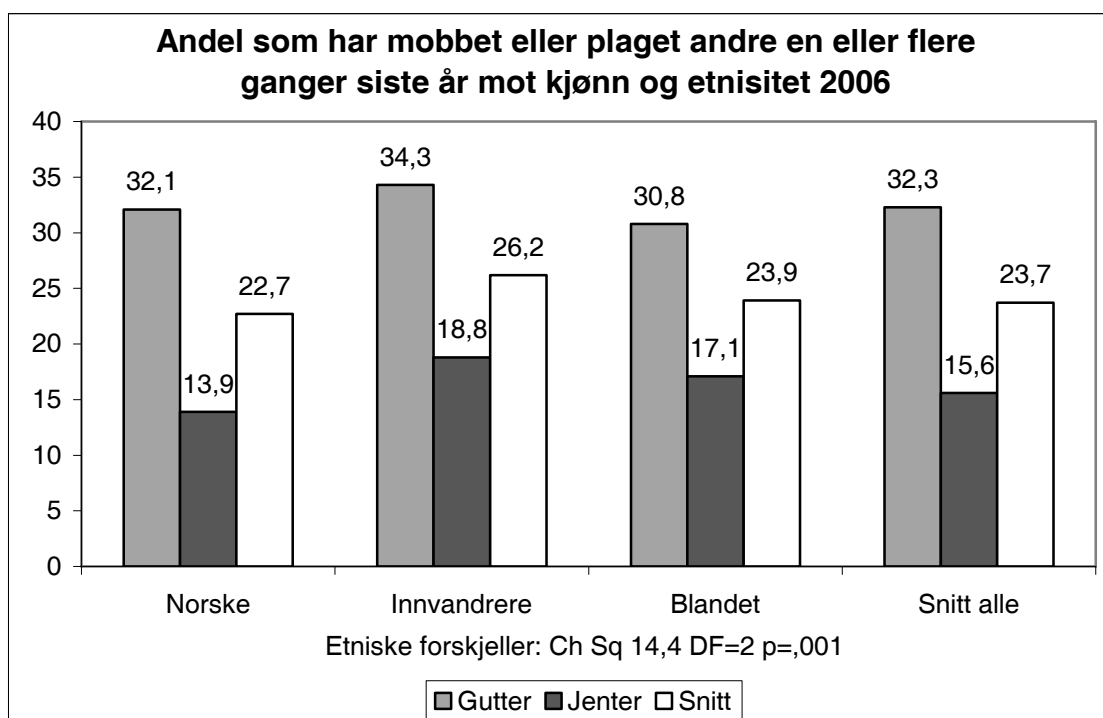
I Ung i Oslo-undersøkelsene både i 1996 og 2006 finnes det flere innfallsvinkler til å beskrive omfanget av mobbing. Den første er bygget opp på samme måte som spørsmåla om kriminell eller antisosial atferd. Det spørres uspesifisert etter hvor mange ganger den enkelte siste år har mobbet eller plaga andre. Det er altså opp til den unge sjøl å definere hva han eller hun driver med. Videre er det to spørsmål:

- Hender det at du er med på plaging, erting eller utfrysing av andre elever på skoleveien eller i friminuttene?
- Blir du sjøl noen gang plaga, ertet eller frosset ut av andre elever på skoleveien eller i friminuttene?

Følgende figur viser omfanget av mobbing målt ut fra spørsmålet om hvor mange ganger den enkelte har mobbet eller plaga andre siste år:

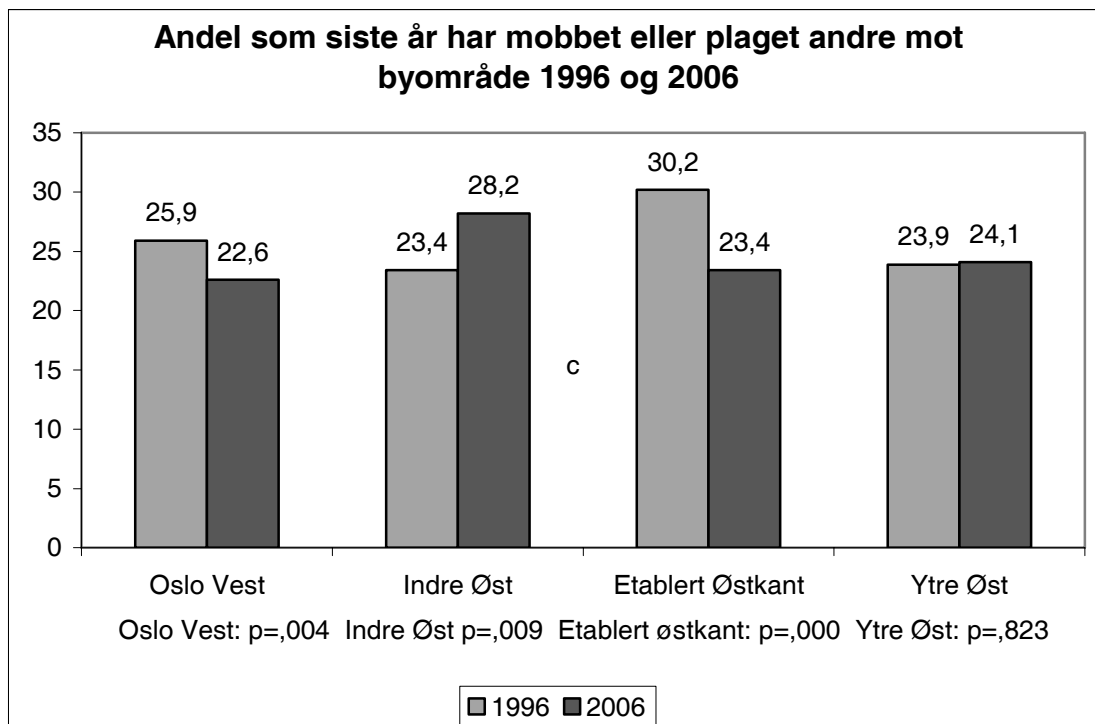


Samla er det fra 1996 til 2006 en liten nedgang i andelen som mobber, fra 25,5 prosent i 1996 til 23,7 prosent i 2006 (Ch Sq 9,0, DF=1, p=,003). Likevel har det skjedd en betydelig endring i retning av at andelen av de som mobber ofte (11 ganger eller mer) har gått ned fra 9,8 prosent til 5,5 prosent. Det ser altså ut til at en del av stormobberne er luka ut. Hvem er det som mobber? Her er sett på kjønn og etnisitet i 2006.



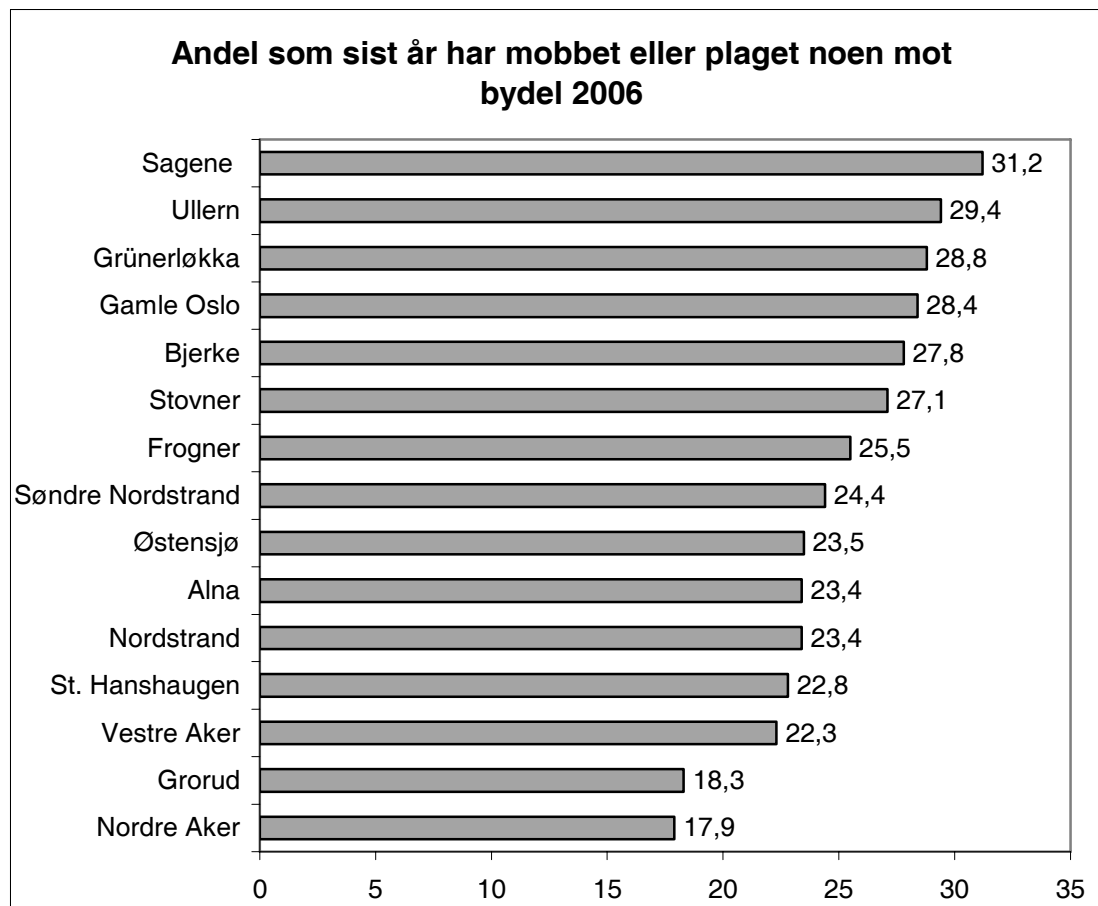
Flertallet av mobberne er gutter. Det gjelder uansett etnisitet. Samla i hele utvalget oppgir 32,3 prosent av guttene mot 15,6 prosent av jentene at de har mobbet eller plagt andre siste år. Innvandrerne ser ut til å mobbe mest. Det gjelder både gutter og jenter. Mellom de norske ungdommene og ungdommer som har en forelder født i Norge og en i utlandet, er det små forskjeller.

Hvilke endringer i mobbeatferd, målt på denne måten, finner vi for de ulike byområdene?



Både i Oslo Vest og på Etablert Østkant er det fra 1996 til 2006 en signifikant tilbakegang i andelen av unge som oppgir at de mobber eller plagt andre. I Ytre Øst er det ingen endring. Derimot har det vært en signifikant økning i antall mobbere i Indre Øst. Foreskjellene mellom bydelene er i 2006 signifikant (Ch Sq 14,0 DF=3 p=,003). Mønsteret ligner det vi fant for Kriminalitet.

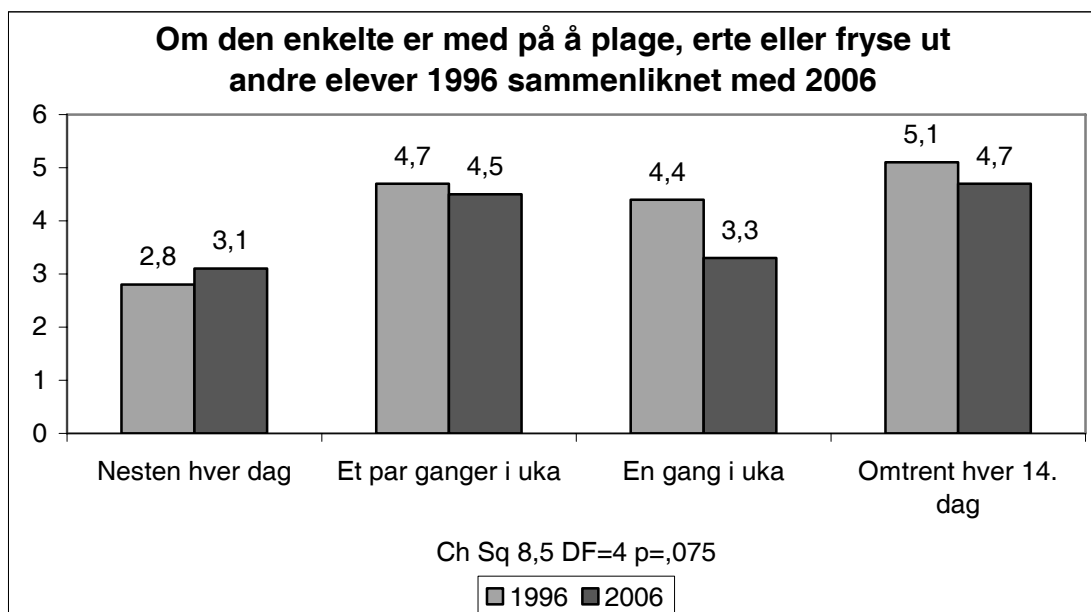
Hvilke fordelinger finner vi på bydel?



Det er til dels betydelige forskjeller bydelene i mellom. Likevel er det vanskelig å se noe utpreget øst-vest mønster. Flest mobbere finner vi i bydelene Sagene, Ullern, Grünerløkka og Gamle Oslo. Færrest mobbere er det i bydelene Grorud og Nordre Aker.

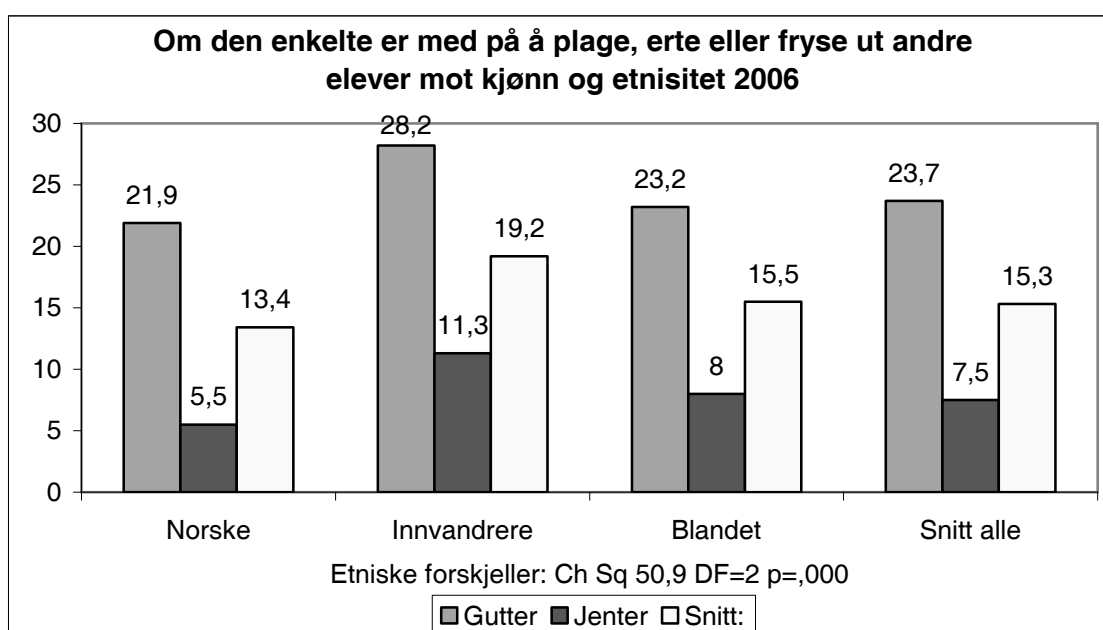
3.6.2 På skoleveien og i friminuttene

Spørsmålet blir om vi gjenfinder tilsvarende mønster når problemstillingen konkretiseres til om den enkelte unge er med på å plage, erte eller fryse ut andre elever på skoleveien eller i friminuttene. Svaralternativene er «nesten hver dag», «et par ganger i uka», «ca. en gang i uka», «ca. hver 14 dag» og «aldri, eller nesten aldri».



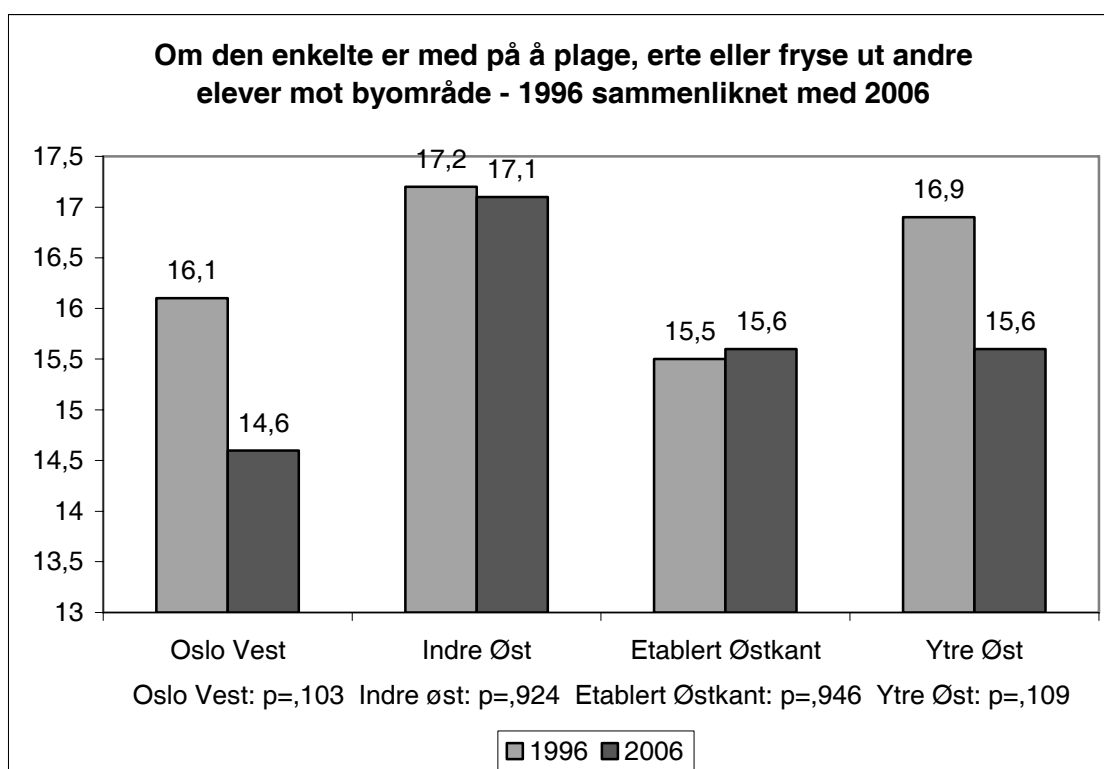
I 1996 var det 83,1 prosent som svarte «aldri, eller nesten aldri», mot 84,4 prosent i 2006. Endringene er ikke signifikante. Vi finner heller ikke endringer i andelen stormobbere. Både i 1996 og i 2006 var det rundt 3 prosent som svarte at de «nesten hver dag» var med på å plage sine medelever. Ut fra dette spørsmålet er andel mobbere 15,6 prosent i 2006 mot 23,7 prosent når spørsmålet blei stilt mer åpent – om den enkelte siste året hadde vært med på å plage eller mobbe andre. Det illustrerer at her er det store gråsoner. Ofte vil det i tillegg være slik at denne typen handlinger oppfattes ulikt av offer og gjerningsperson.

Hvordan er fordeling ut fra kjønn og etnisitet? Det er sett på andel som mobber hver 14. dag eller oftere i 2006.

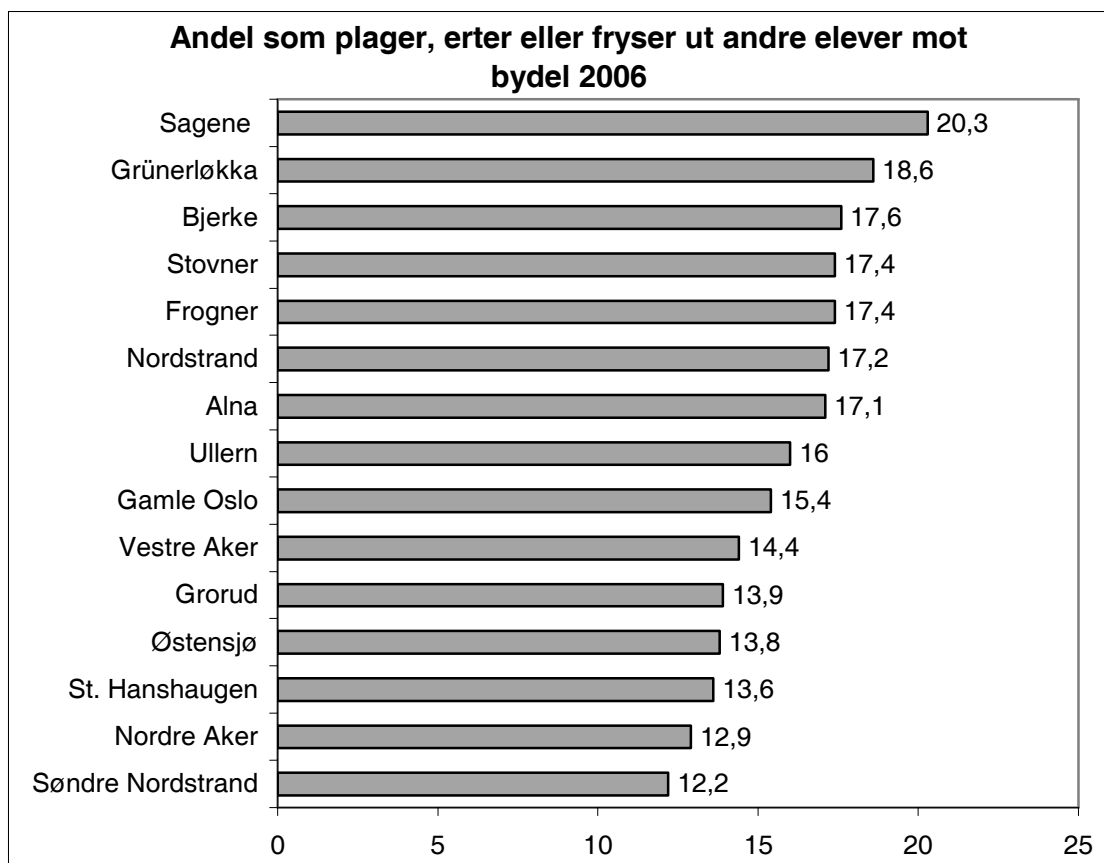


Også ut fra dette målet er det flest mobbere blant innvandrene. De norske ungdommene kommer best ut. Forskjellene mellom norske ungdommer og unge med en norskfødt forelder og en forelder født i utlandet er små. Sammenliknes denne fordelingen med den vi fant når spørsmålet blei stilt mer åpent – om den enkelte hadde plaga eller mobbet andre siste år – er forskjellen mellom kjønnene større. Relativt sett flere gutter er mobbere når problemstillingen innsnevres til å gjelde «på skoleveien eller i friminuttene».

Finner vi også ut fra dette målet at antall mobbere har forskjøvet seg mellom byområdene?



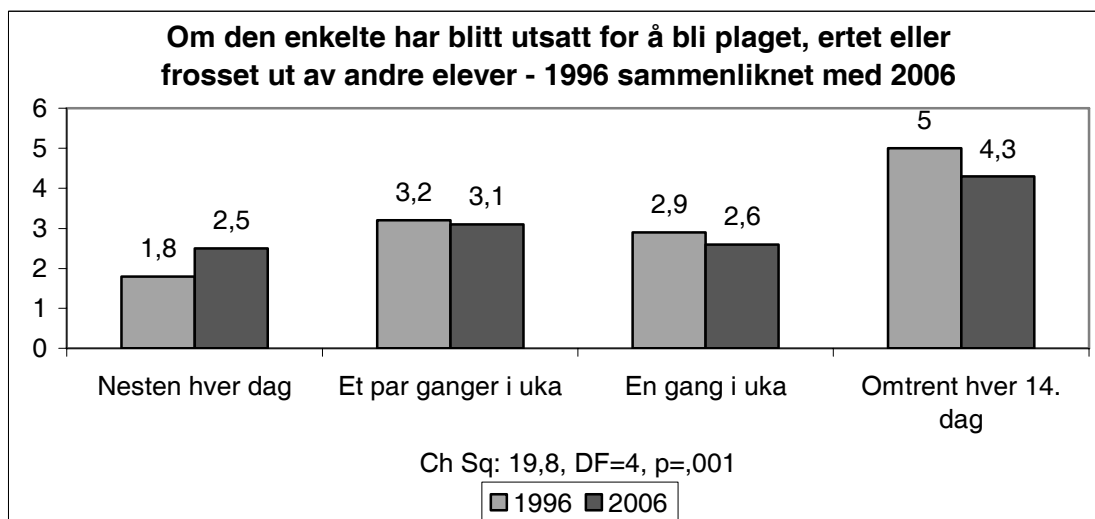
Ingen endringer mellom 1996 og 2006 brutt ned på byområde er signifikant. Heller ikke forskjellene mellom de ulike områdene av byen, målt i 2006, er signifikant. Hvordan er fordelingen av mobbere på bydel?



Flest mobbere av andre elever finner vi i bydelene Sagene og Grünerløkka. Færrest mobbere er det i Nordre Aker og Søndre Nordstrand.

3.6.3 Ofre for mobbing

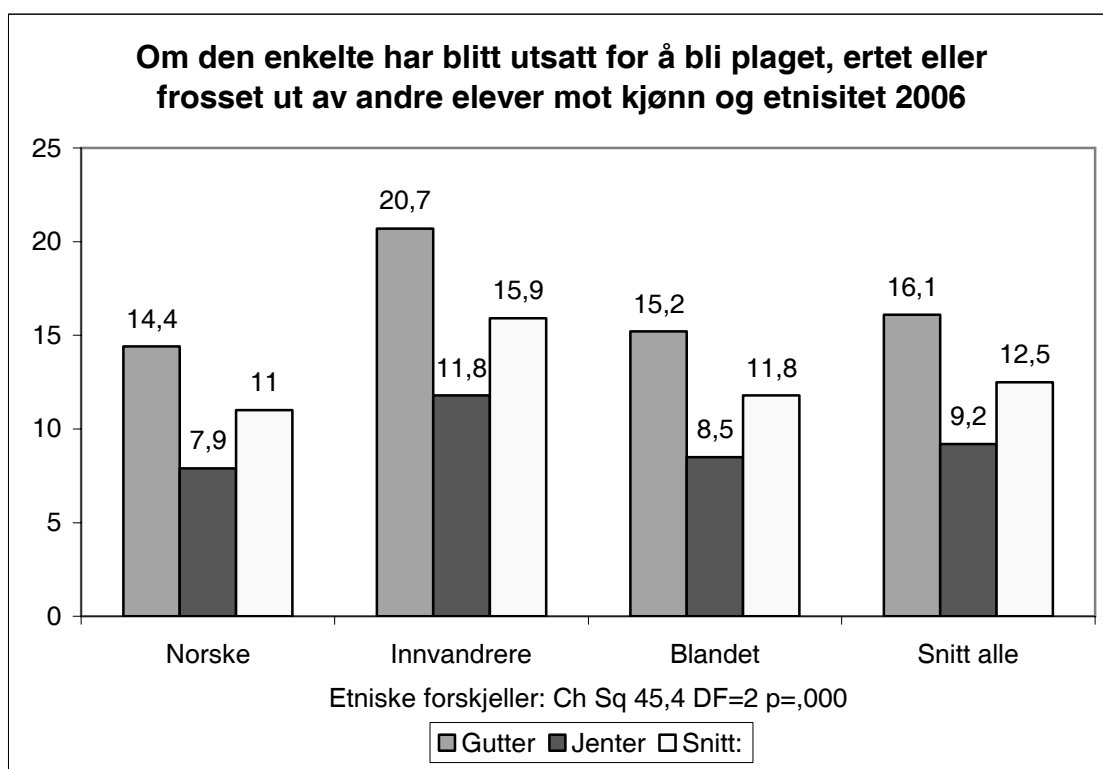
Andelen som oppgir at de mobber andre har holdt seg relativt konstant fra 1996 til 2006. Finner vi tilsvarende at andelen mobbeofre heller ikke har endra seg i vesentlig grad? Problemstillingen er om den enkelte unge sjøl noen gang blir «plaga, ertet eller frosset ut av andre elever på skoleveien eller i friminuttene».



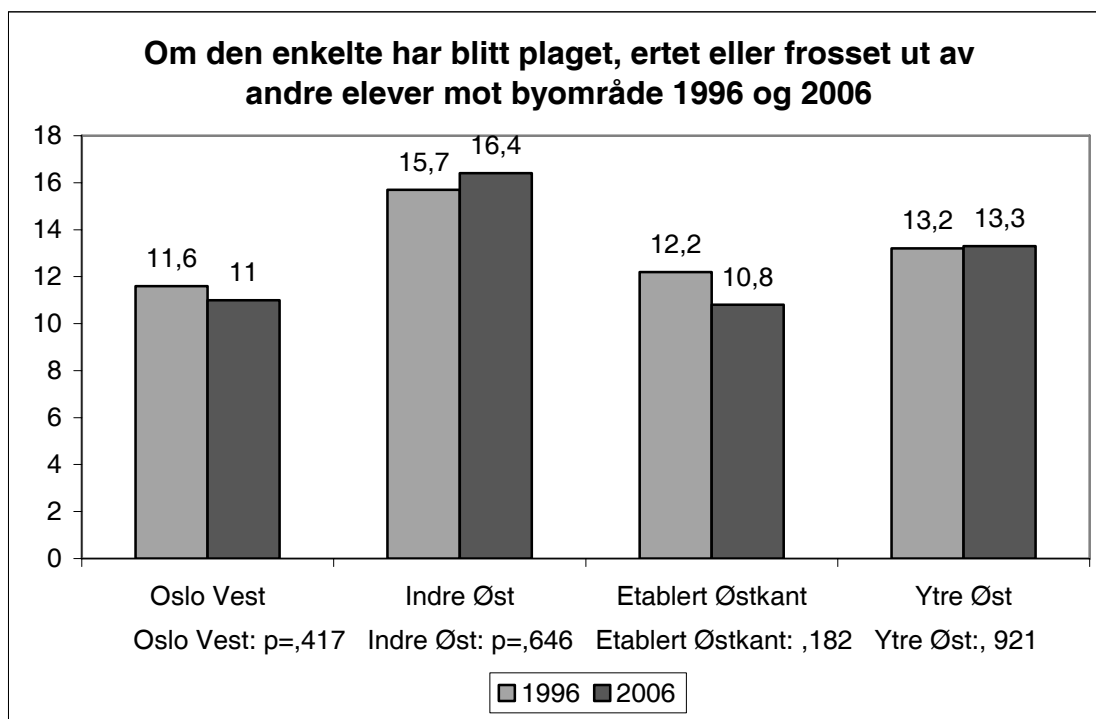
Med så store utvalg blir nesten alle fordelinger, eller forskyvinger, signifikante. Ikke desto mindre er den rimelige tolkingen at det fra 1996 til 2006 ikke har vært noen endring i andelen som blir utsatt for mobbing i tilknytning til skolen. I 1996 svarte 87,2 prosent «aldri, eller nesten aldri» på dette spørsmålet – mot 87,5 prosent i 2006.

12,5 prosent i 2006 oppgir altså at de blir mobbet hver 14 dag eller oftere. Tilsvarende er det 15,6 prosent som oppgir at de mobber andre elever. Det gir et forholdstall mellom mobber og mobbeoffer tilnærmet 1 til 1. Likevel er det stor usikkerhet knytta til slike tall. For den enkelte kan det være vanskelig å innrømme at han eller hun er et mobbeoffer. Merkelappen «mobber» gir heller ikke høy status og prestisje i ungdomsmiljøet. Det er derfor mulig at både andelen mobbere og andelen mobbeofre er høyere enn disse tallene indikerer.

Hvordan er fordeling ut fra kjønn og etnisitet? Det er sett på andel som er utsatt for å bli «plaga, ertet eller frosset ut av andre elever» hver 14. dag eller oftere i 2006.

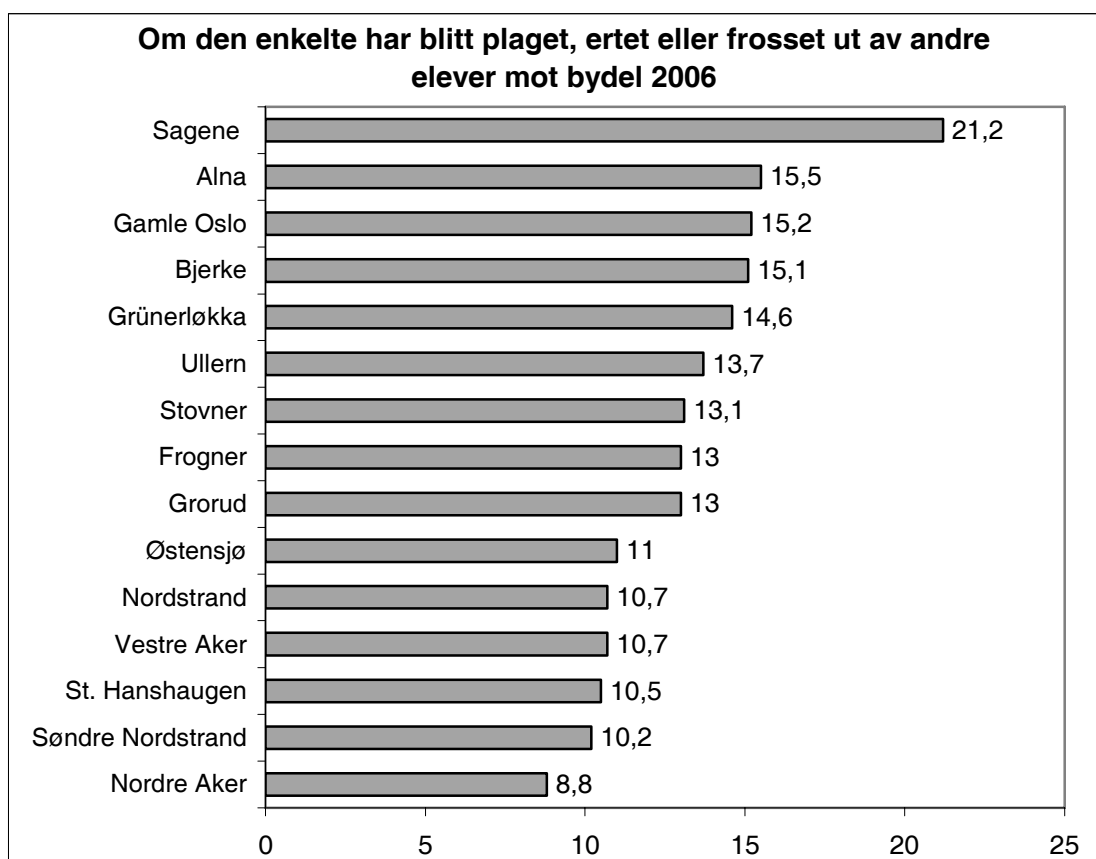


Vi finner langt på veg samme fordeling som den vi fant for mobberne. Innvandrerungdom mobber mest. Det er også de som i størst grad er utsatt for å bli mobbet. Tilsvarende er de fleste mobberne og mobbeofrene gutter. Hvilke endringer eller forskyvinger finner vi når vi ser på ulike områder av byen?



Indre Øst har signifikant flest mobbeofre (2006: Ch Sq 28,2 DF=3 p=,000). Slik var situasjonen også i 1996. Ikke for noen av disse geografiske områdene er det signifikante endringer i andel mobbeofre fra 1996 til 2006.

Hvordan er fordelingen av mobbeofre på bydel:



Igjen er det Sagene som topper denne statistikken. Det er altså flest både mobbere og mobbeofre i Sagene bydel. Færrest mobbeofre finner vi i bydelene Østensjø, Nordstrand, Vestre Aker, St.Hanshaugen, Søndre Nordstrand og Nordre Aker.

4 Rus

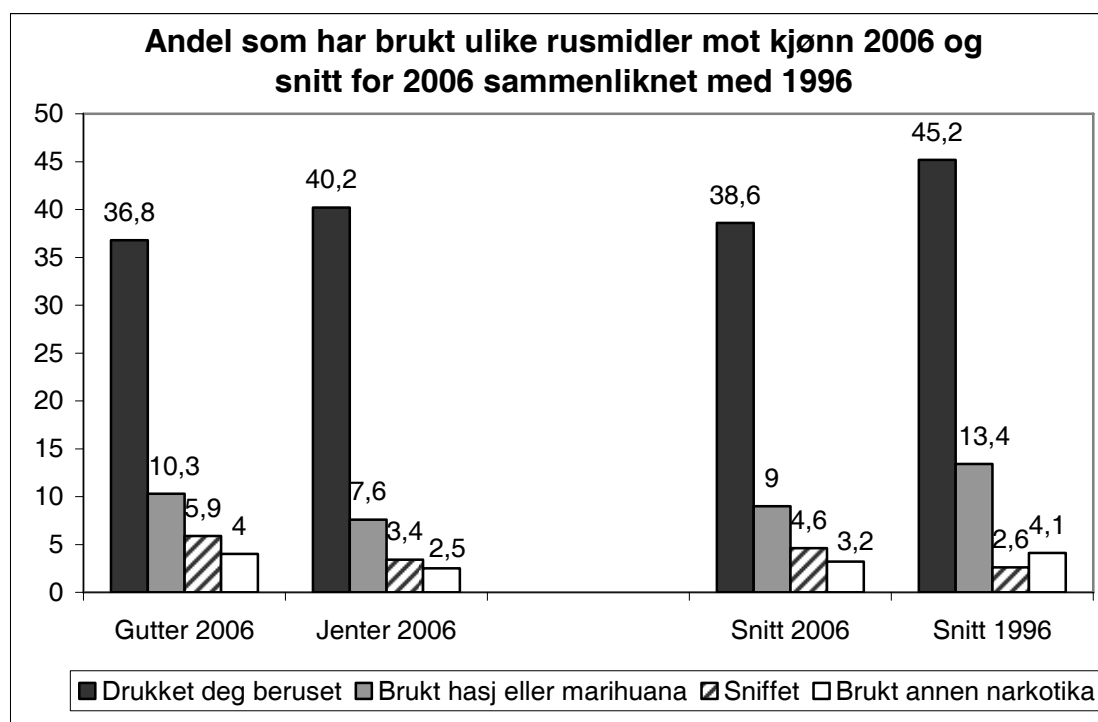
4.1 Ulike typer

4.1.1 Omfang og endring

Det norske samfunnet forholder seg svært ulikt til bruk av ulike typer rusmidler. Mens inntak av alkohol i ulike sosiale sammenhenger nærmest er en foreskrevet del av den norske kulturen – og dermed en del av et voksent atferdsmønster, er bruk av andre rusmidler i mange tilfeller ulovlig. Likevel, også for alkohol gjelder at tidlig start, og omfattende bruk i tidlig alder, er et faresignal. Det er langt fra allment sosialt akseptert at ungdom midt i tenåra drikker seg fulle.

Her skal vi i første omgang konsentrere oss om fire ulike forhold – drikke seg full på alkohol, bruk av hasj og marihuana, bruk av andre former for narkotika og sniffing.

Spørsmåla følger samme mal som er brukt for kriminalitet og antisosiale handlinger. Først oppga den unge om han eller hun hadde brukt det enkelte rusmiddelet eller ikke, og deretter hvor mange ganger siste år – siste 12 måneder.



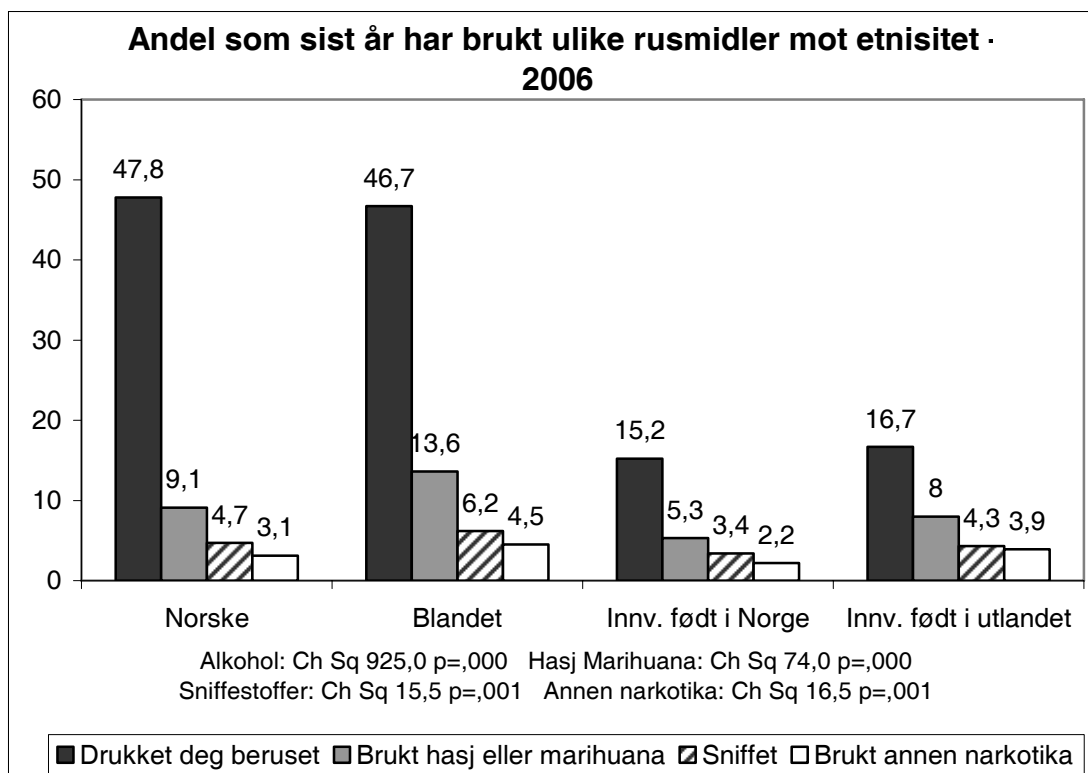
Alle forskjellene i figuren er signifikante på 99 prosent nivå. Tallene for 2006 viser at flere jenter enn gutter har drukket seg tydelig beruset. 40,2 prosent av jentene mot 36,8 prosent av guttene har vært fulle siste år. For de andre rusmidlene er guttene i flertall. 10,3 prosent av guttene mot 7,8 prosent av jentene brukte hasj eller marihuana. 5,9 prosent av guttene har sniffa mot 3,4 prosent av jentene, og 4 prosent av guttene mot 2,5 prosent av jentene har brukt andre narkotiske stoffer.

Sammenliknes snittverdiene fra 2006 med 1996, har andelen som har drukket seg tydelig beruset gått ned fra 45,2 prosent i 1996 til 38,6 prosent i 2006. Også andelen som har brukt narkotiske stoffer har gått ned. I 1996 var det 13,4 prosent som hadde brukt hasj eller marihuana mot 9 prosent i 2006. Tilsvarende tall for andre narkotiske stoffer er 4,1 prosent og 3,2 prosent.

Flere bruker sniffestoffer. Andelen har økt fra 2,5 prosent i 1996 til 4,1 prosent i 2006. Imidlertid ligger det her en mulig feilkilde. Spørsmålet er om de unge i like sterk grad som tidligere forbinder sniffing med lynol og limstoffer. Dels som erstatning for røyk, har ulike varianter av snus fått innpass i ungdomsmiljøene. Noe av dette puttes i nesa og sniffes. Ungdommen har et eget slanguttrykk for dette: «snøffing». Det kan være at økningen i andelen som sniffer skyldes bruk av snus og ikke limstoffer.

4.1.2 Rus og etnisitet

Ulike etniske grupper er bærere av ulike tradisjoner, holdninger og kulturer når det gjelder bruk av rusmidler. I den såkalt vestlige del av verden er det en sterk tradisjon knytta til bruk av alkohol, som ikke finnes i like sterk grad andre steder. Samtidig er de unge ikke bare norske eller pakistanske, de er også del av et ungdomsmiljø som utsettes for felles ytre påvirkninger, og der det skjer meningsdannelser. I hvor sterk grad blir bruk av ulike rusmidler påvirka av etnisk bakgrunn?



I første rekke er forskjellene store når det gjelder bruk av alkohol. Norske ungdommer drikker betydelig mer sammenliknet med innvandrerungdommer. 47,8 prosent av de norske ungdommene har sist år drukket seg tydelig beruset mot 15,2 prosent av innvandrerungdommer født i Norge (andre generasjon) og 16,7 prosent av innvandrerungdommer født i utlandet. Ungdom med blandet bakgrunn har like høye verdier som norske ungdommer når det gjelder å drikke seg beruset (46,7 prosent). Flest av de ungdommene som har blandet bakgrunn har brukt hasj eller marihuana (13,6 prosent), mens unge med innvandrerbakgrunn født i Norge har brukt minst (5,3 prosent). Det samme mønsteret finner vi for bruk av andre former for narkotika og for sniffing. Ungdommer der en av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land har det høyeste og innvandrere født i Norge har det laveste forbruket.

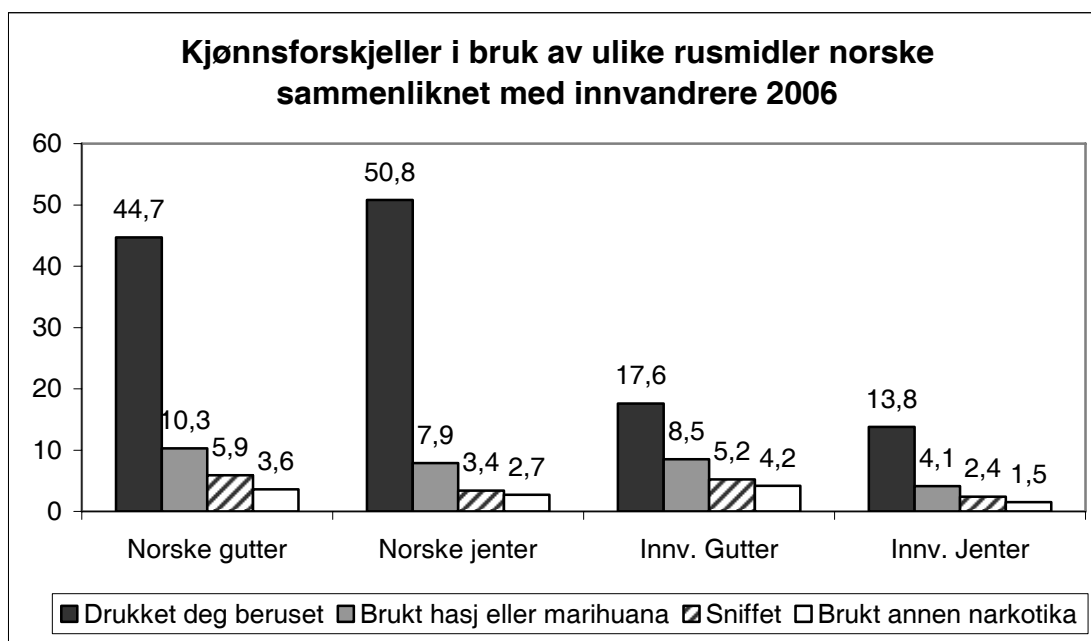
Følgende tabell viser endringer i andelen som har drukket seg tydelig beruset, andelen som har brukt hasj eller marihuana og andel som har brukt annen narkotika siste år fra 1996 til 2006 ut fra etnisitet.

Tabell 4.1: Endringer i bruk av ulike rusmidler fra 1996 til 2006 sett i forhold til etnisitet (* stjerne viser signifikans):

	Alkohol 1996	Alkohol 2006	Hasj marihuana 1996	Hasj marihuana 2006	Annen narkotika. 1996	Annen narkotika 2006
Norske	54,1	47,9 *	14,4	9,1 *	4,2	3,1*
Innvandrere	14,0	15,7	6,9	6,2	2,6	2,8
Blandet	54,0	46,7 *	19,6	13,6 *	6,0	4,5

For norske ungdommer er det en signifikant tilbakegang i bruk av alle disse tre formene for rusmidler. Ungdommer med en norskfødt forelder og en forelder som er født i utlandet følger stort sett det samme mønsteret som norsk ungdom. Likevel er tilbakegangen for bruk av «annen narkotika» ikke signifikant. Det kan være så enkelt at utvalget ikke er stort nok. Blant ungdom med innvandrerbakgrunn er det en liten endring, fra 14 prosent til 15,7 prosent i andelen som har drukket seg tydelig beruset siste år. Endringen, kombinert med at de norske drikker mindre, kan tolkes i retning av en forsiktig tilnærming til drikkevaner i det norske ungdomsmiljøet. Imidlertid er denne endringen ikke så stor at den er signifikant. Heller ikke når det gjelder bruk av hasj/marihuana eller «annen narkotika» er endringene signifikante for innvandrerungdommene.

Hvilke kjønnsforskjeller ut fra etnisitet finner vi i bruk av ulike rusmidler? Her er sett på de to kategoriene norske og innvandrere:

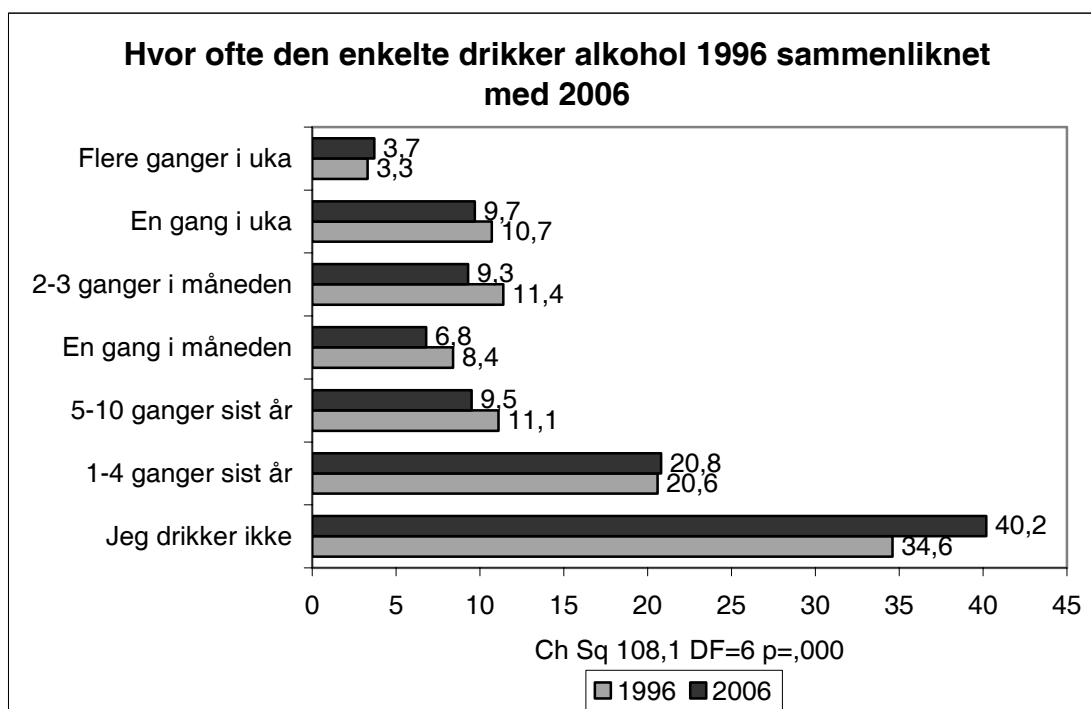


Den mest karakteristiske forskjellen er at blant norske ungdommer er jentene i klart flertall når det gjelder andelen som har drukket seg tydelig beruset

(50,8 prosent mot 44,7 prosent). Unge med innvandrerbakgrunn følger et mer tradisjonelt mønster. 17,6 prosent av innvandreguttene har drukket seg tydelig beruset mot 13,8 prosent av jentene. Både når det gjelder bruk av hasj eller marihuana, sniffing og bruk av andre former for narkotika, er guttene i flertall blant de norske ungdommene. 10,3 prosent av norske gutter mot 7,9 prosent av jentene har brukt hasj eller marihuana. Tilsvarende tall for sniffing er 5,9 prosent og 3,4 prosent og for andre former for narkotika 3,6 prosent og 2,7 prosent. Også blant innvandrerne er guttene i flertall både når det gjelder andelen som har brukt hasj eller marihuana, sniffet eller brukt andre narkotiske stoffer. Forskjellen mellom norske og innvandrere ligger i at det i innvandremiljøene er klarere forskjeller mellom gutter og jenter. 8,5 prosent av innvandreguttene mot 4,1 prosent av jentene har brukt hasj eller marihuana. For sniffing er tallene 5,2 prosent av guttene og 2,4 prosent av jentene, og for bruk av andre narkotiske stoffer 4,2 prosent og 1,5 prosent.

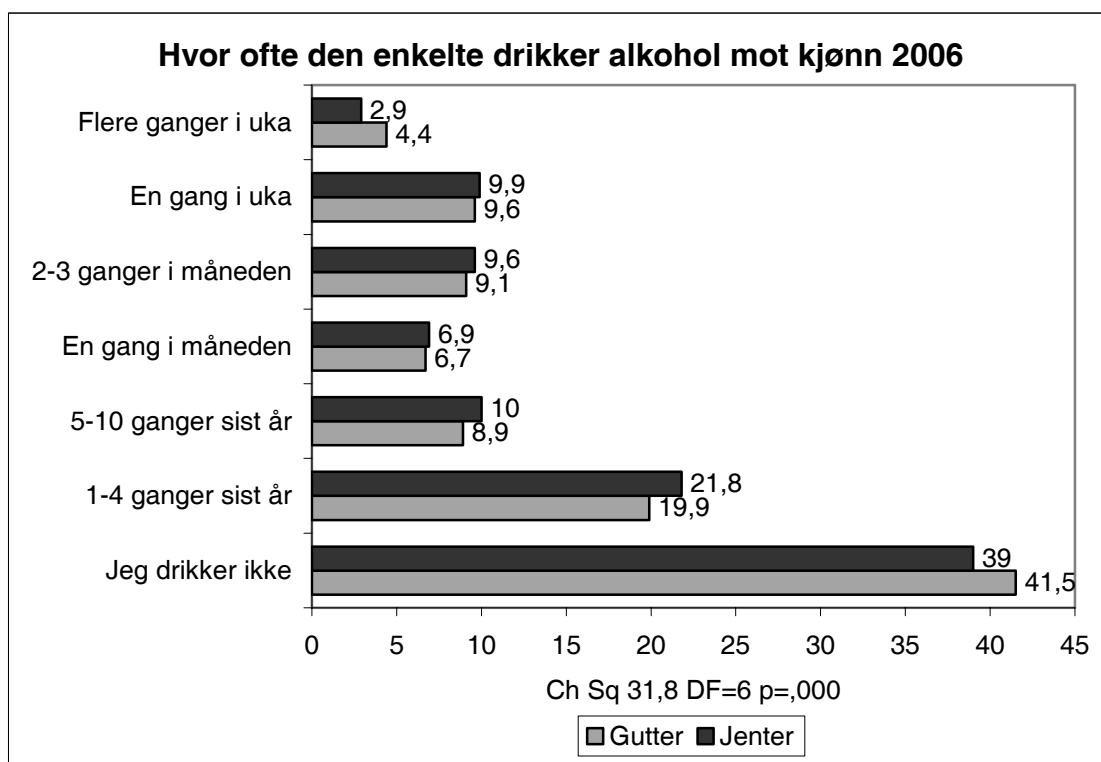
4.2 Alkohol

I tillegg til det enkle spørsmålet om hvor ofte den enkelte har «drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset» siste år, inneholder spørreskjemaet også andre innfallsvinkler for å belyse omfanget av bruk av alkohol. Både i 1996 og 2006 fikk de unge spørsmål om hvor ofte de drakk alkohol. Spørsmålet var formulert på følgende måte: «Hender det at du drikker noen form for alkohol? Hvis ja, hvor ofte omtrent har du gjort det de siste 12 måneder?»



Fra 1996 til 2006 er det noen forskyvninger. Først og fremst har andelen som ikke drikker alkohol gått opp, fra 34,6 prosent i 1996 til 40,2 prosent i 2006. Tilsvarende har andelen av de unge som drikker alkohol en gang per måned eller oftere gått ned fra 34 prosent i 1996 til 29,5 prosent i 2006. Noe av dette kan skyldes at det har blitt flere ungdommer med innvandrerbakgrunn. Men også blant de norske er det en økning i andelen som ikke drikker alkohol – fra 25,4 prosent i 1996 til 29,4 prosent i 2006. Andelen som drikker ukentlig eller oftere ser ikke ut til å ha endra seg vesentlig. Når færre i 2006 sammenliknet med 1996 oppgir at de siste år har drukket seg tydelig beruset kan dette skyldes en kombinasjon av at andelen som ikke drikker har økt og at alkoholemengde når de unge drikker snarer har blitt mindre enn større. Det siste vet vi ikke noe om.

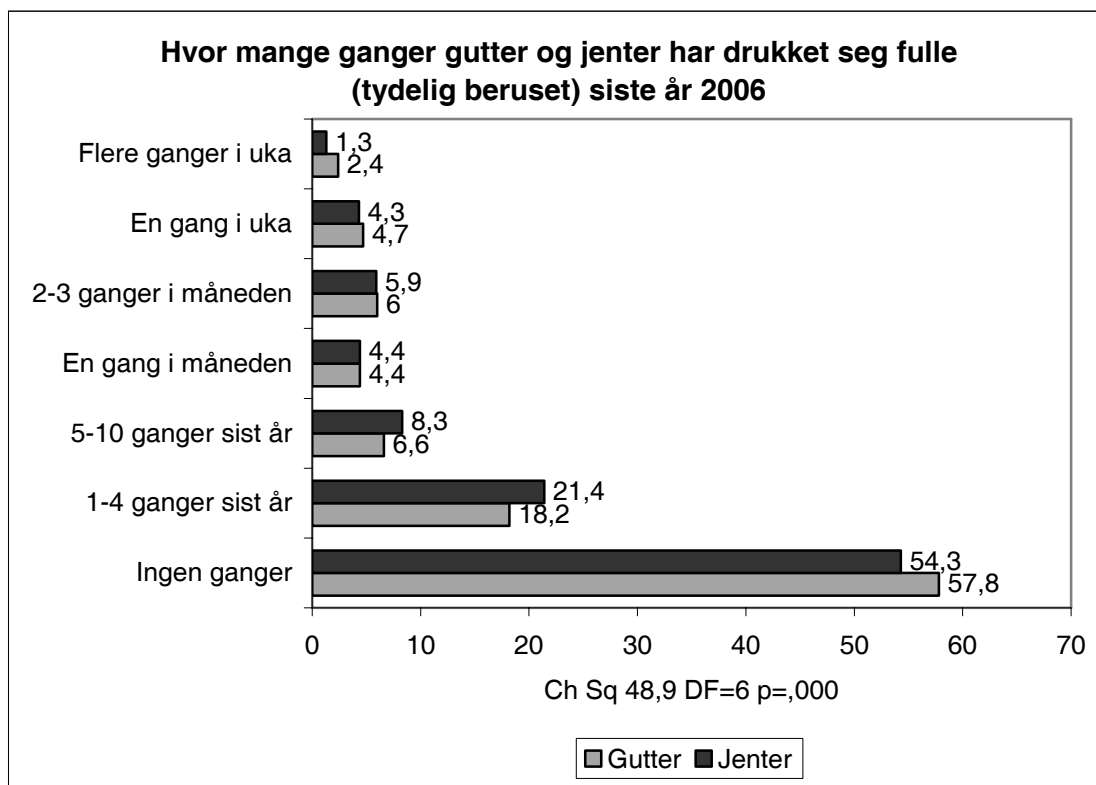
Hvordan fordeler alkoholbruken seg i forhold til kjønn? Her er sett på 2006:



Sjøl om her er signifikante forskjeller, er det vanskelig å lese ut noen entydig tendens. Samla ser det ut til at gutter og jenter drikker omtrent like ofte. Ser vi bare på de norske ungdommene er det imidlertid en tydelig forskjell mellom gutter og jenter. 32,7 prosent av de norske guttene mot 26,4 prosent av norske jenter oppgir at de ikke drikker.

En grunn til at flere jenter bruker alkohol kan være så enkel at jentene kommer tidligere i puberteten. De er ofte sammen med litt eldre gutter og blir tidligere trukket inn i et ungdomsliv som også inneholder alkohol. Noe som bekrefter at jentene har et større behov for alkohol er at de i større grad tar alkohol hjemme. Et av spørsmåla som blei stilt i 2006 var: Hvor mange ganger har du sist år tatt alkohol hjemme, uten at du fikk lov av foreldrene dine. 27,4 prosent av jentene hadde tatt alkohol hjemme siste år en eller flere ganger, mot 21,8 prosent av guttene.

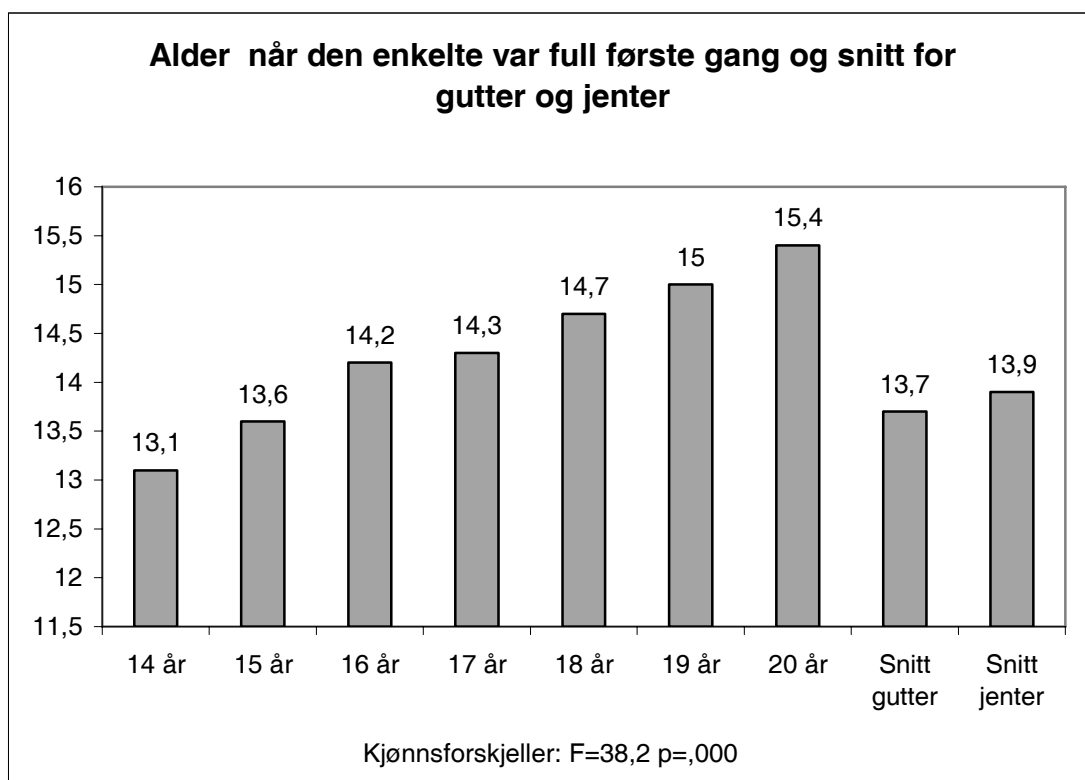
Enda et spørsmål stilt i 2006 har formuleringen: «Omtrent hvor mange ganger har du vært tydelig beruset det siste året (siste 12 måneder)?» Formuleringen minner mye om spørsmålet: Har du i løpet av de siste 12 måneder drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset. Til tross for likhet i formuleringene kommer det fram et litt annerledes mønster.



Ut fra dette enkeltstående spørsmålet er det fremdeles flere jenter som drikker seg fulle, mens det ser ut til at noen flere gutter, ut fra dette kriteriet, er stordrikkere. Forskjellene mellom kjønnene er imidlertid små. Tallene forskyver seg dersom vi bare ser på de norske. Blant de norske er det 43,1 prosent av jentene og 50,8 prosent av guttene som oppgir at de ikke har drukket seg fulle siste år. Likevel er det fremdeles flere stordrikkere blant

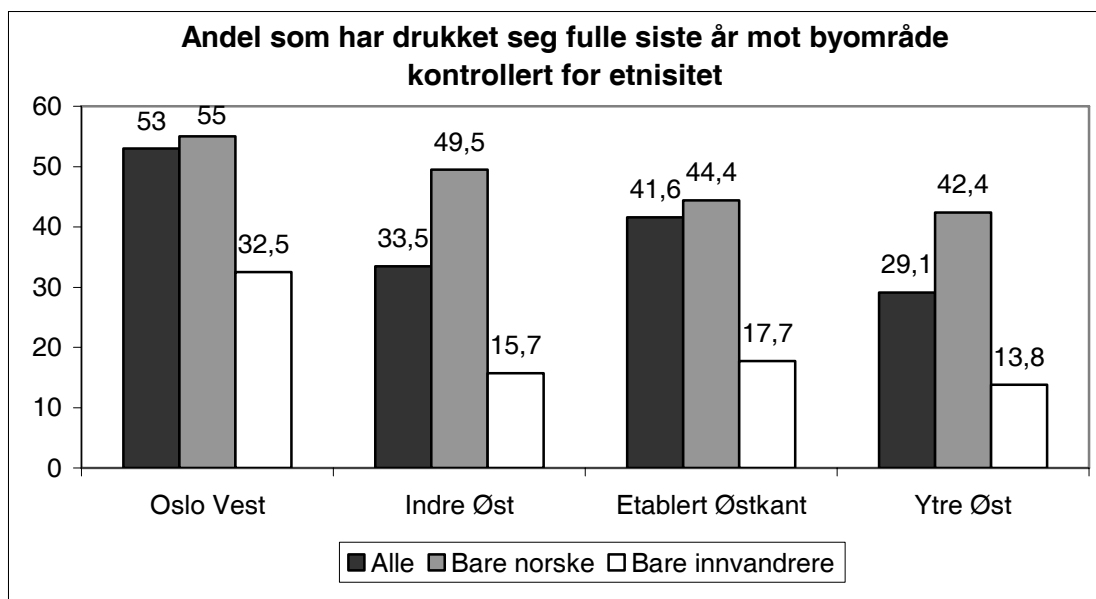
guttene. 8,3 prosent av de norske guttene mot 6,7 prosent av jentene oppgir at de er fulle en gang i uka eller oftere.

Hvor gamle er de unge første gang de har drukket seg fulle? Bare de som har oppgitt at de har drukket seg fulle minst en gang er med i oversikten.



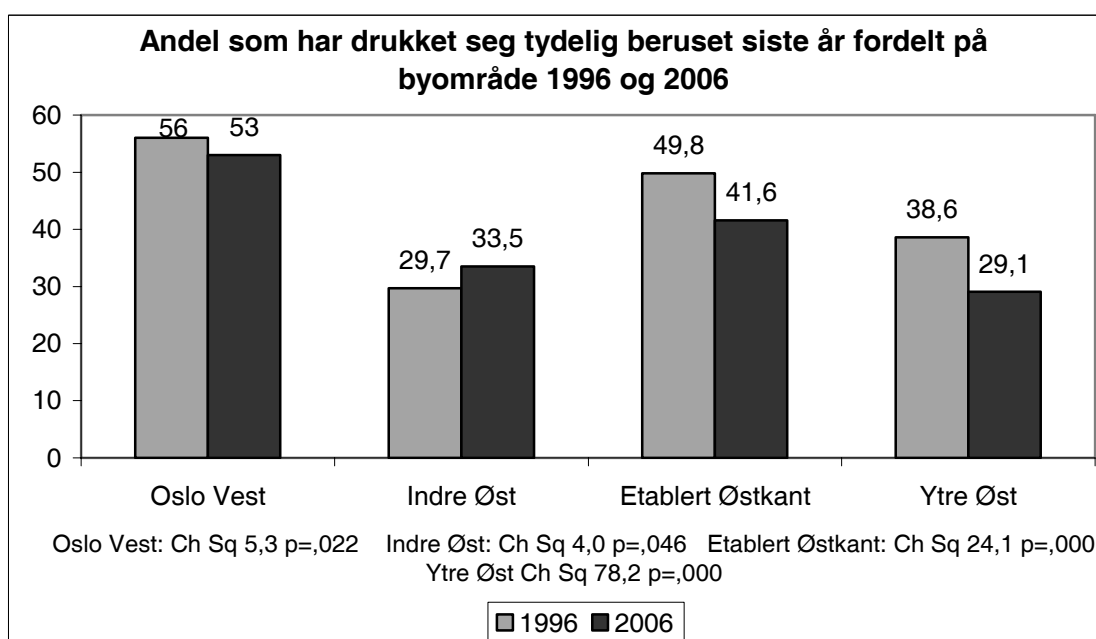
Debuttidspunktet varierer naturlig nok med alder. 14-åringene debuterer gjennomsnittlig like etter at de har fylt 13, mens 18-åringene gjennomsnittlig har debutert 14,7 år gamle. Utvalget av 19- og 20-åring er lite og skal ikke tillegges for mye vekt. Sammenliknes gutter og jenter er det slik at jentene debuterer noe seinere. Forskjellen er relativt liten, men likevel klart signifikant.

Hvordan fordeler bruk av alkohol seg på de ulike byområdene og bydelene? Det er så store forskjeller mellom norske og innvandrere at vi har sett separat på de to gruppene i forhold til byområde. Det er sett på andel som i 2006 oppgir at de har: «drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset siste år».



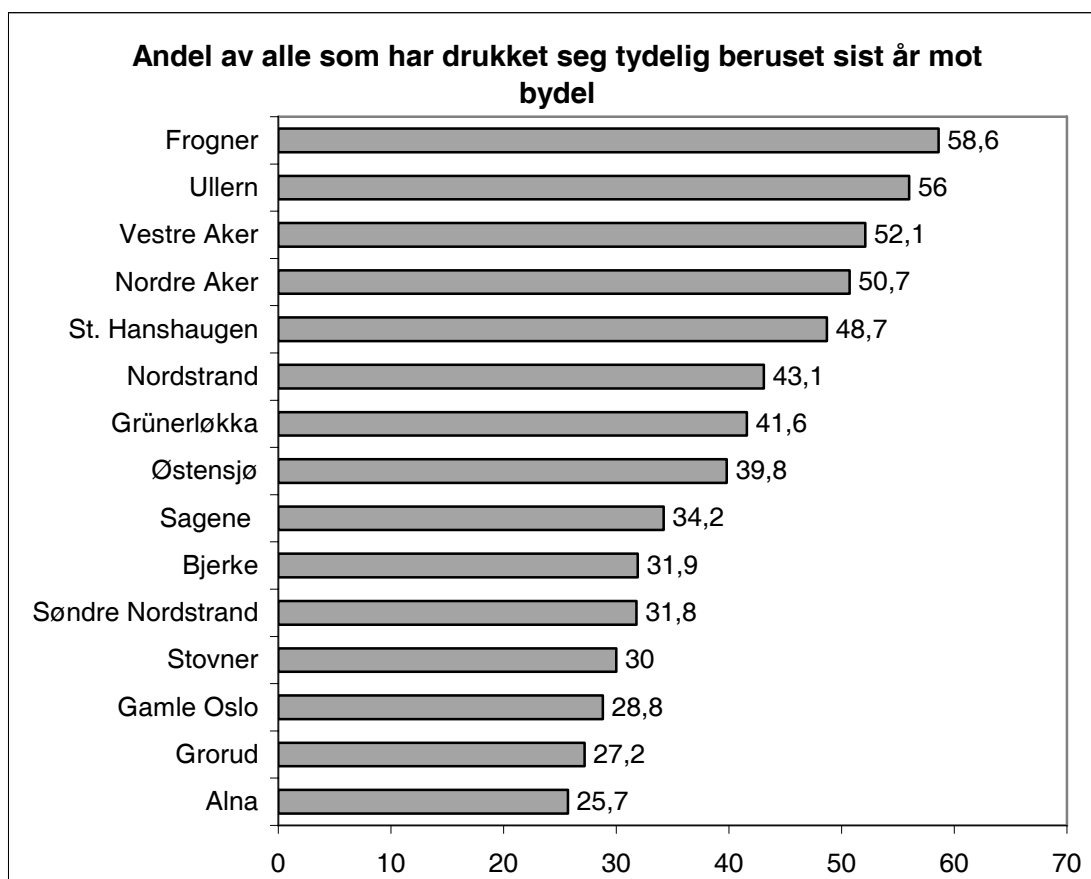
Det drikkes mest på vestkanten også kontrollert for etnisitet. Mønsteret gjelder både for norske ungdommer og for innvandrerungdommer. Mens 55 prosent av norske ungdommer som bor i Oslo Vest har drukket seg fulle siste år gjelder det for bare 42,4 prosent av norske ungdommer bosatt i Ytre Øst. Tilsvarende har 32,5 prosent av unge innvandrere i Oslo Vest drukket seg fulle mot bare 13,8 prosent av unge med innvandrerbakgrunn i Ytre Øst. Innvandrerne på vestkanten drikker betydelig mer enn innvandrere i andre deler av byen. Noe av årsaken kan ligge i hver tredje innvandrer på vestkanten er fra Europa med drikkekulturer som ligner de norske.

Hvilke forskyvinger i andel som har drukket seg «tydelig beruset» har skjedd mellom ulike områder av byen i perioden fra 1996 til 2006?



I alle områdene av byen med unntak av Indre Øst er det tilbakegang i andelen som har drukket seg tydelig beruset siste år. Sterkest er tilbakegangen i Ytre Øst. I Indre Øst er det derimot en signifikant økning i andel som har drukket seg tydelig beruset – fra 29,7 prosent i 1996 til 33,6 prosent i 2006. Forskjellene mellom de ulike områdene av byen består slik at det fremdeles drikkes mest på vestkanten. Likevel har forskjellene blitt litt mindre skarpe.

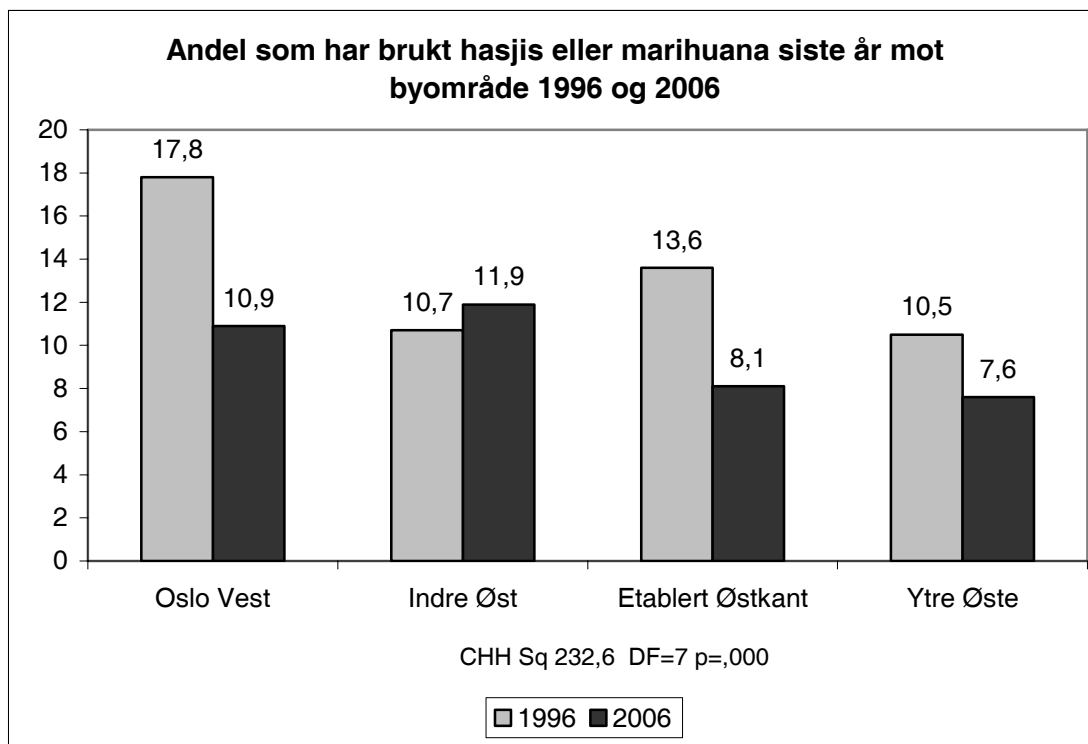
Hvordan er drikkemønsteret brutt ned på de enkelte bydelene. Her er inkludert hele utvalget:



I bydelene Frogner, Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker rapporterer over halvparten av ungdommene at de har drukket seg fulle siste året. I Alna, Grorud og Gamle Oslo er det derimot under 30 prosent som har drukket seg fulle. Øst-vest mønsteret holder seg, men i denne sammenhengen er det vestkanten som har de største problemene.

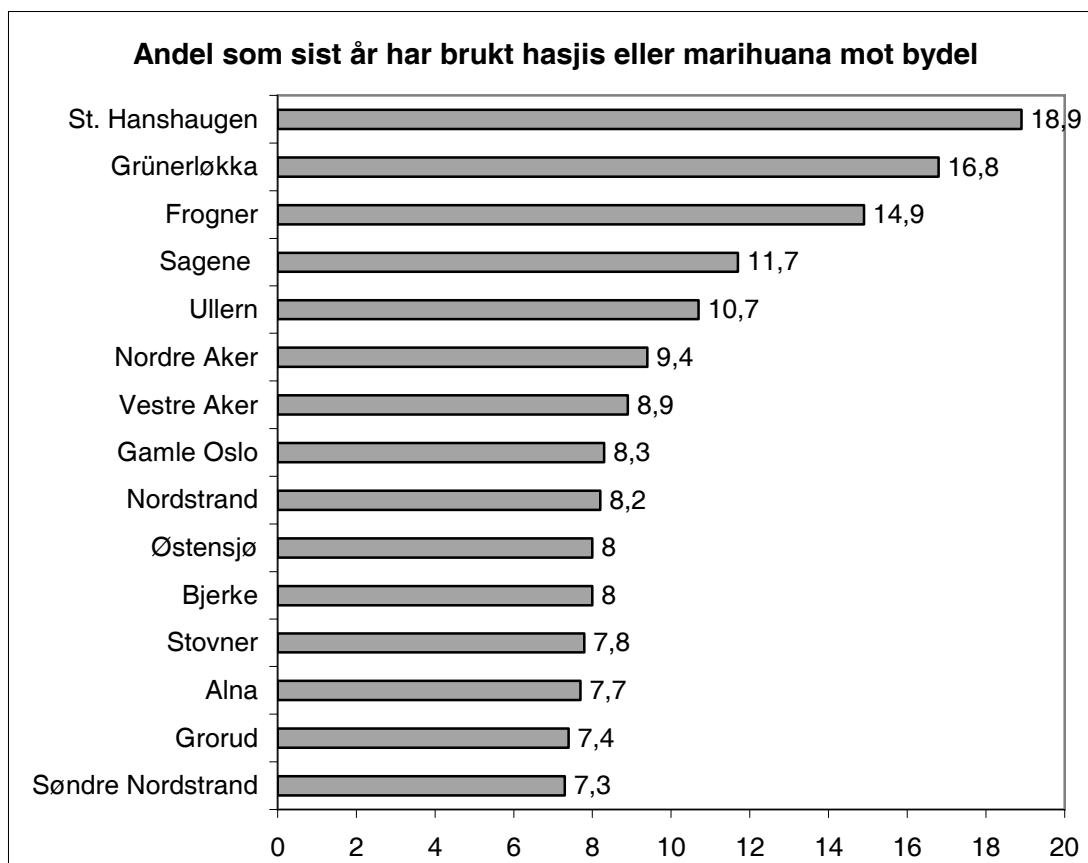
4.3 Marihuana og hasj – fordeling på bydel

Er det slik at bruk av rusmidler blant ungdom generelt er mest utbredt på vestkanten? Eller finner vi et annet mønster for bruk av hasj og marihuana – sammenliknet med det vi fant for alkohol?



Samla er det en markert nedgang i andelen som har brukt hasj eller marihuana. Spesielt er nedgangen stor i Oslo Vest. Imidlertid skiller Indre Øst seg ut gjennom at vi her finner en liten økning. Bivariate analyser viser at nedgangen i bruk av hasj og marihuana i alle de tre byområdene Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst, er signifikant. Den lille økningen i Indre øst er derimot ikke signifikant. Den positive trenden vi finner andre steder i Oslo gjelder ikke for Indre Øst.

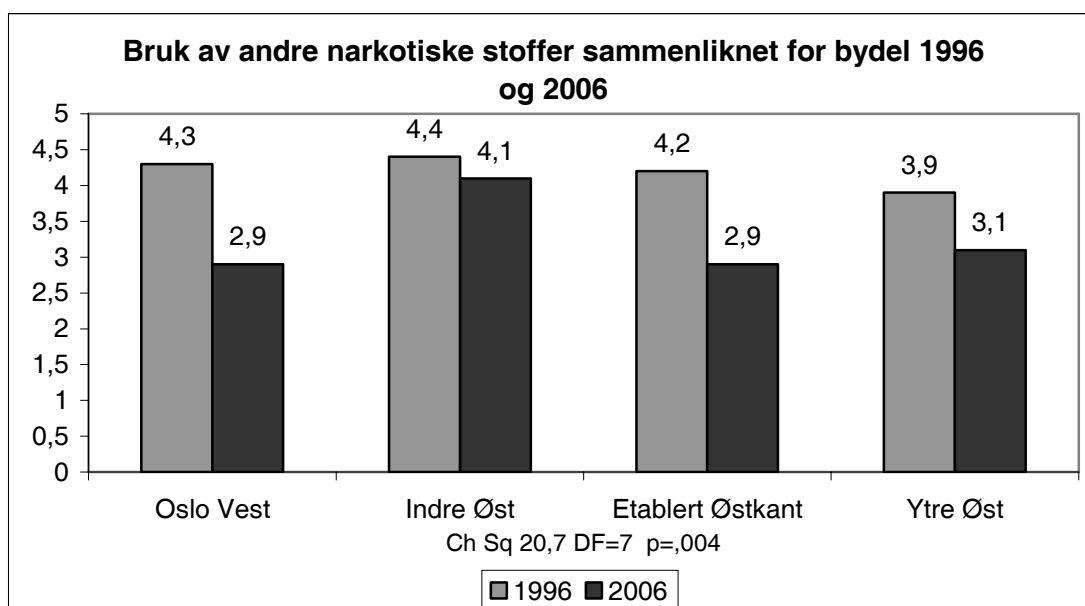
Hvordan fordeler bruk av hasj og marihuana seg brutt ned på de enkelte bydelene?



Fordelingen i bruk av hasj og marihuana følger bare i liten grad et øst-vest mønster. Spesielt har bydelene St.Hanshaugen, Grünerløkka og Frogner høye verdier. Lavest ligger Søndre Nordstrand, Grorud og Alna.

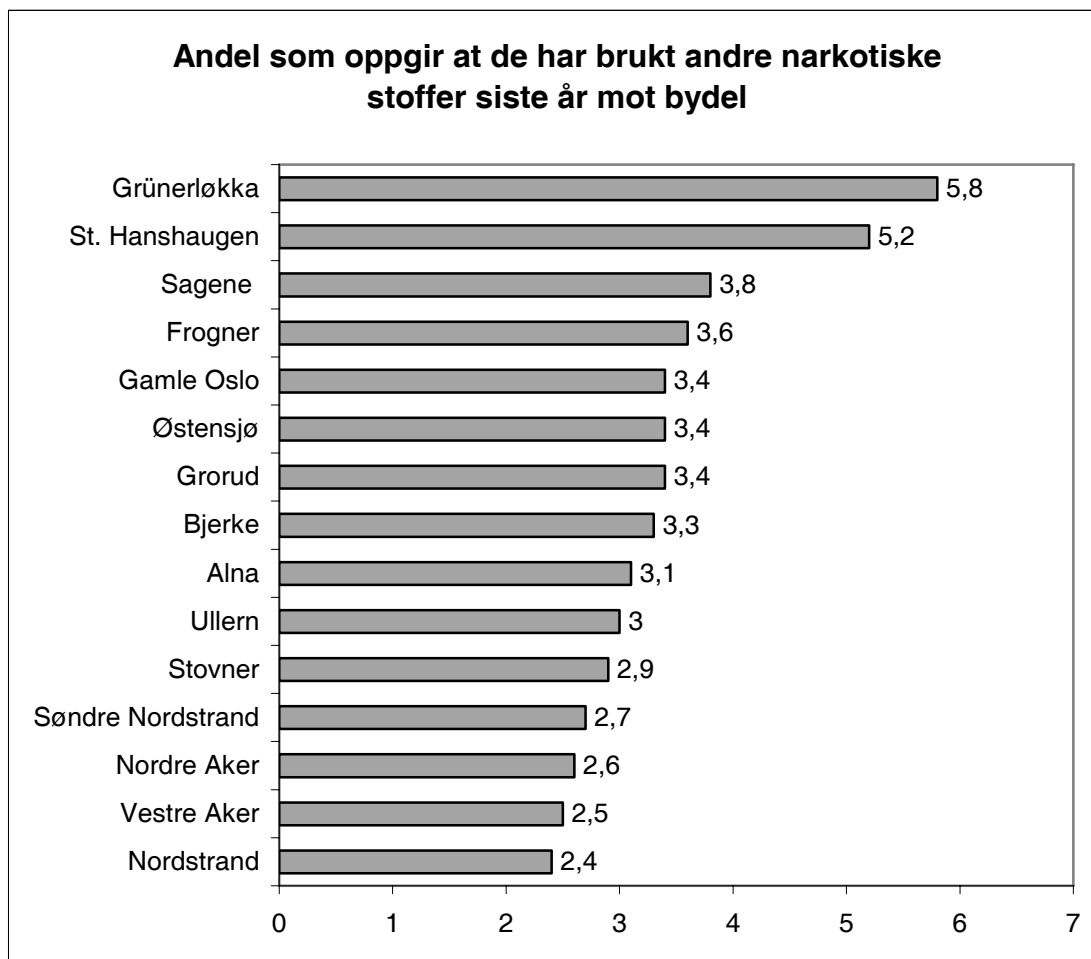
4.4 Narkotika fordelt på bydel

Hvordan er mønsteret når vi ser på bruk av andre former for narkotika?



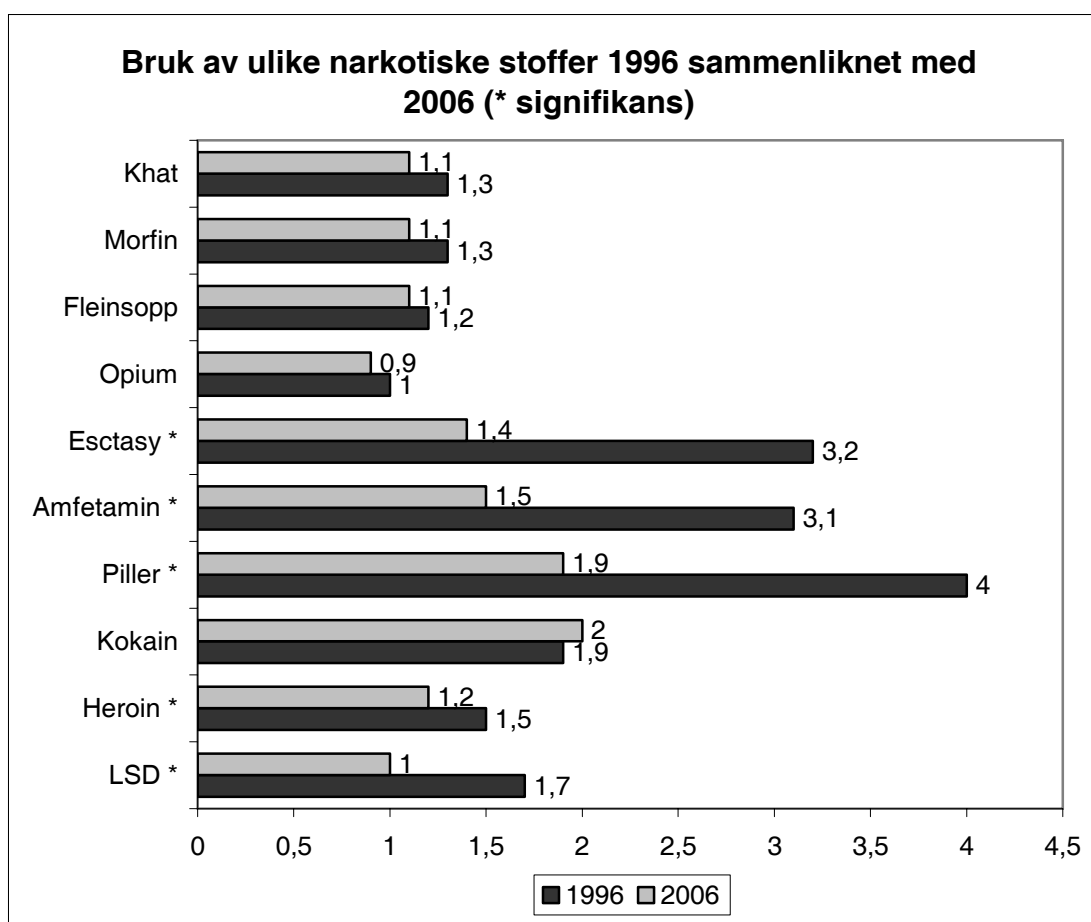
Igjen er tendensen tydelig i retning av at de unge bruker mindre narkotiske stoffer. Det gjelder både Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst. I indre Øst er derimot denne reduksjonen mindre og ikke signifikant. For alle de tre andre bydelene er reduksjonen i bruk av andre narkotiske stoffer signifikant.

Hvordan er fordelingen brutt ned på de enkelte bydelene?



Heller ikke her finner vi noe utpreget øst–vest mønster. Spesielt ligger bydelene Grünerløkka og St.Hanshaugen høyt. Disse to bydelene ligger også på topp når det gjelder bruk av hasj og marihuana. På bunnen finner vi Nordre Aker, Vestre Aker og Nordstrand.

I spørreskjemaet, både i 1996 og 2006, er det et spørsmål som eksplisitt går inn på hvilke typer narkotika som brukes. Prosentandelene er regnet ut fra hele utvalget – det vil si alle som har svart på spørreskjemaet – uavhengig av om de har svart på spørsmåla om bruk av ulike narkotiske stoffer eller ikke. De beregningene som framkommer er derfor litt i underkant. Feilmarginene er imidlertid ikke store.

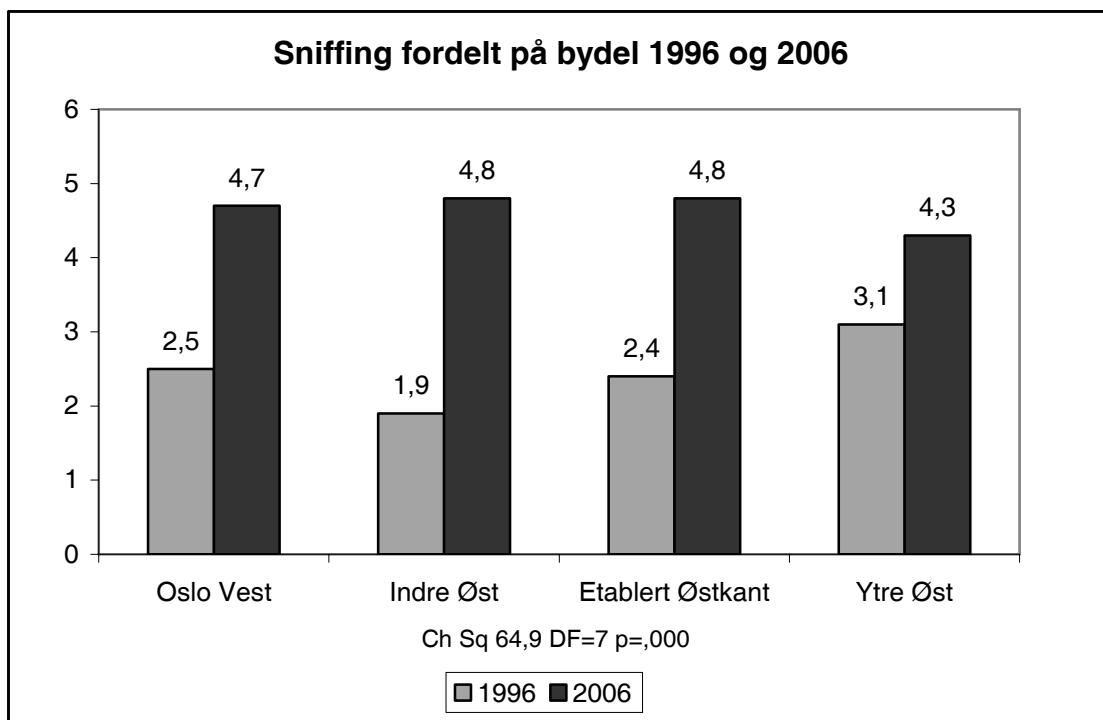


Fra 1996 til 2006 har det vært tilbakegang i bruk av flere av disse stoffene. Det gjelder ecstasy, amfetamin, piller, heroin og LSD. Ingen av de ulike formene for narkotika viser noen tydelig økning. Samla er bruk av disse stoffene et marginalet fenomen i ungdomsmiljøene. Det gjelder i det minste for ungdommer midt i tenåra.

4.5 Sniffing

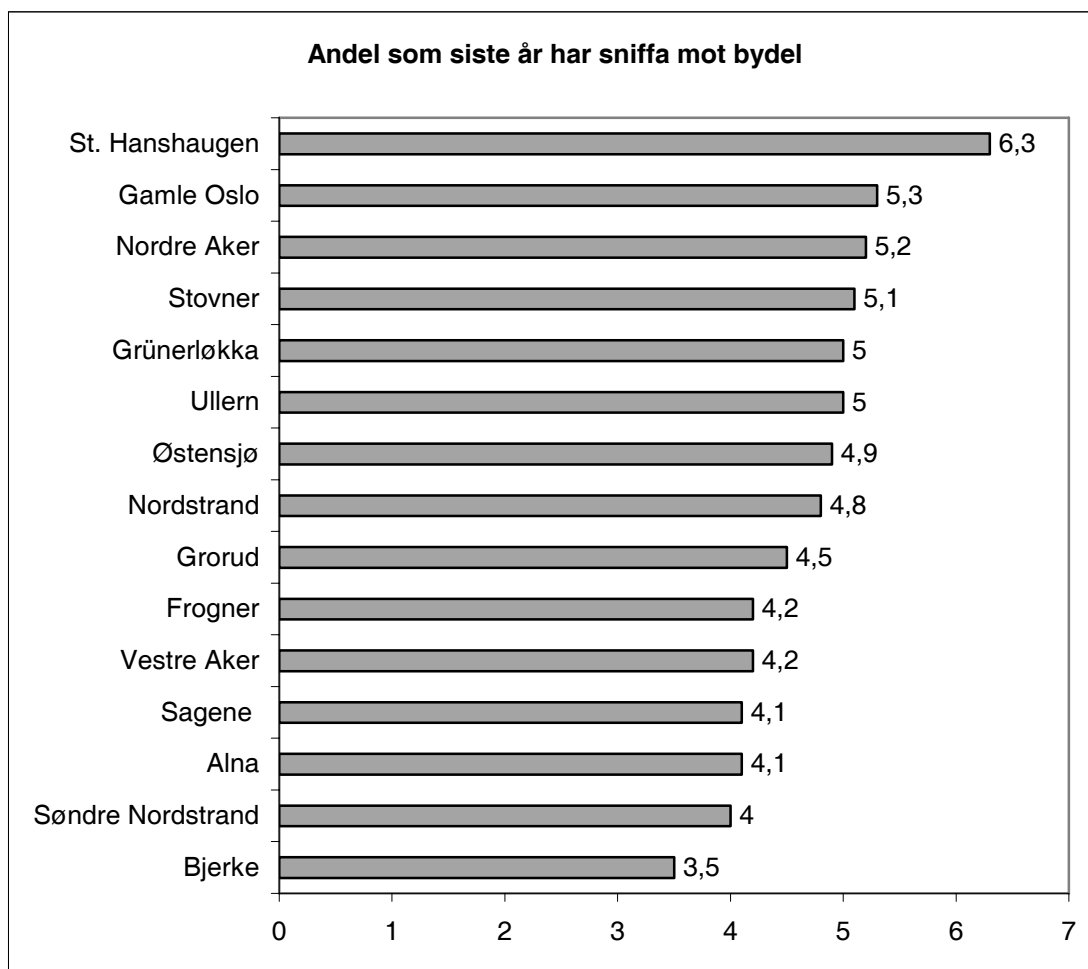
Generelt er det flere unge i dag sammenliknet med 1996 som benytter seg av ulike sniftestoffer. Det er ikke enkelt å forklare hvorfor flere sniffer når vi finner at færre ungdommer ruser seg på andre stoffer. En forklaring kan være at sniffing er et utpreget lavstatusfenomen, som i stor grad har unndratt seg offentlighetens interesse og oppmerksomhet. En annen mulig forklaring er at tallene lyver i den forstand at de unge i dag ikke legger det samme innholdet i begrepet sniffing som de gjorde tidligere. Sniffing har langt på veg vært et skjult problem, som i motsetning til partydop, heller ikke er godt avisstoff. Det har aldri vært kult, trendy eller motkulturelt å sniffe. For noen

ungdommer er dette likevel et billig alternativ. Snifferne har tradisjonelt utgjort et filleproletariat blant rusmisbrukerne, og de lukter vondt. Problemet er bl.a. at inhalering av sniffestoffer er ytterst skadelig og at skadene er varige.



Uansett bysone går tendensen tydelig i retning av at sniffing som fenomen har blitt mer utbredt. Økningen er signifikant i alle bydeler. Når de tre byområdene Oslo vest, Etablert østkant og Ytre øst slås sammen og sammenliknes med Indre øst finner vi en økning fra 2,7 til 4,5 prosent mot fra 1,9 til 4,8 prosent for Indre øst. I 1996 var det færrest som sniffa i bydelen Indre Øst. I 2006 er det derimot like mange, som sniffer i Indre Øst sammenliknet med Oslo Vest og Etablert Østkant. Færrest sniffer i Ytre øst.

Hvor utbredt er sniffing i de enkelte bydelene?



Spredningen er ikke spesielt stor. Høyest ligger St.Hanshaugen med 6,3 prosent og lavest Bjerke med 3,5 prosent. Vi finner heller ikke for dette fenomenet noe øst vest mønster.

4.6 Storbrukerne

Det er et vanskelig tema å avgjøre hvor grensene går mellom hva som er bruk, og hva som er misbruk av rusmidler. Noen vil hevde at et hvert inntak av rusmidler representerer misbruk, mens det for andre må et betydelig og vedvarende konsum til før det oppfattes som et problem. Hva som kan betegnes som bruk og misbruk er også aldersbestemt. Skadevirkninger og risiko er langt større for en 12-åring enn for en 20-åring.

Spesielt når det gjelder unge midt i tenåra er nesten alt bruk forbundet med fare eller risiko. Samtidig vet vi at ulike former for bruk henger sammen. De som bruker hasj har større sjanse for å drikke seg fulle på alkohol eller bruke andre narkotiske stoffer (Helland og Øia 2000). Her skal

gjøres et forsøk på å identifisere storbrukerne ut fra de tre spørsmåla om hvor mange ganger sist år den enkelte har drukket seg tydelig beruset, brukt hasj eller marihuana og andre narkotiske stoffer. Hvem er disse storbrukerne?

Tabell 4.2: Antall ganger sist år den enkelte har brukt ulike rusmidler 2006:

Sist år:	1 gang	2 ganger	3 til 5 ganger	6 til 10 ganger	11 til 20 ganger	21 til 50 ganger	Mer enn 50 ganger
Drukket deg tydelig beruset	5,5	4,9	8,1	7,3	5,7	4,6	2,5
Brukt hasj eller marihuana	2,1	1,2	1,5	1,3	,8	,9	1,2
Brukt annen narkotika	,8	,4	,4	,5	,3	,2	,4

5,5 prosent av de unge har en gang siste året drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset. 8,1 prosent har drukket seg tydelig beruset tre til fem ganger mens 2,5 prosent oppgir at de har drukket seg tydelig beruset 50 ganger eller mer. Tilsvarende spredning finner vi for bruk av hasj eller marihuana. 2,1 prosent av de unge har brukt disse stoffene en gang, mens 1,2 prosent oppgir at de har brukt hasj eller marihuana 50 ganger eller mer. Bruk av annen narkotika sprer seg tilsvarende fra de som kun har prøvd en gang (0,8 prosent av de unge) til et lite antall storbrukere.

Spørsmålet blir hvordan det på basis av disse fordelingene kan konstrueres et samlemål. Disse stoffene er i ulik grad forbundet med risiko for at den enkelte blir marginalisert eller ender opp som permanent misbruker. Det gjelder både vanedannende effekt, helseskade og ikke minst i hvilken grad bruk av ulike stoffer er sosialt akseptert. Når unge foretar handlinger som både er ulovlig og samtidig sosialt fordømt av samfunnets store flertall, utgjør det i seg sjøl en risiko. Den unge har brutt noen grenser som også handler om sjølbilde og identitet. Her er tentativt foretatt følgende valg:

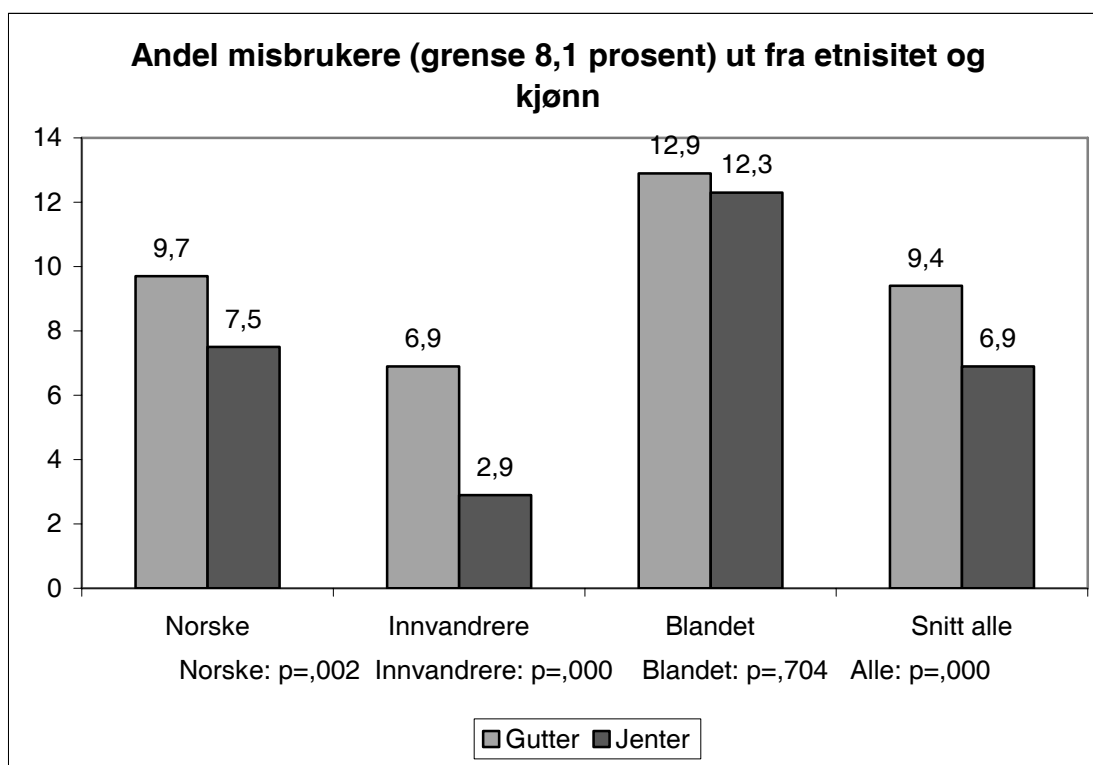
Tabell 4.3: Samlemål for Rus

Sist år:	0	1	2	3
Drukket deg tydelig beruset	0 til 5 ganger	6 til 20 ganger	21 til 50 ganger	Mer enn 50 ganger
Brukt hasj eller marihuana	0 ganger	1 gang	2 til 10 ganger	Mer enn 10 ganger
Brukt annen narkotika	0 ganger		1 til 5 ganger	Mer enn fem ganger

På hvert av rusmidlene kan den unge få verdier fra 0 til 3 poeng. Skalaen er konstruert slik at den som har oppgitt å ha drukket seg tydelig beruset mer enn 50 ganger, brukt hasj eller marihuana 11 ganger eller mer og brukt andre narkotiske stoffer 6 ganger eller mer siste året, får verdien 3. Verdien 1 kan tilsvare at den enkelte har drukket seg tydelig beruset mer enn 50 ganger og ellers ikke brukt andre rusmidler, eller en kombinasjon av ulike rusmidler. Korrelasjonen mellom samlemålet for Rus og det tilsvarende samlemålet for Kriminalitet er sterkt positiv (0,54). Det innebærer at ungdom som ruser seg mye også har en tendens til å begå mange kriminelle handlinger.

Samla skårer 77 prosent av de unge 0 poeng på samlemålet for Rus. Det vil si at de enten ikke har brukt noen rusmidler siste år, eller kun alkohol i forholdsvis begrensa mengder. Andelen av unge som skårer 1 eller høyere er 8,1 prosent, mens andel som skårer mer enn 1 er 4,7 prosent. Her settes grensa mellom bruk og misbruk på 1. Det innebærer at ungdom som har verdien 1 eller høyere betraktes som misbrukere eller tunge rusbrukere. De befinner seg i en klar risikosone.

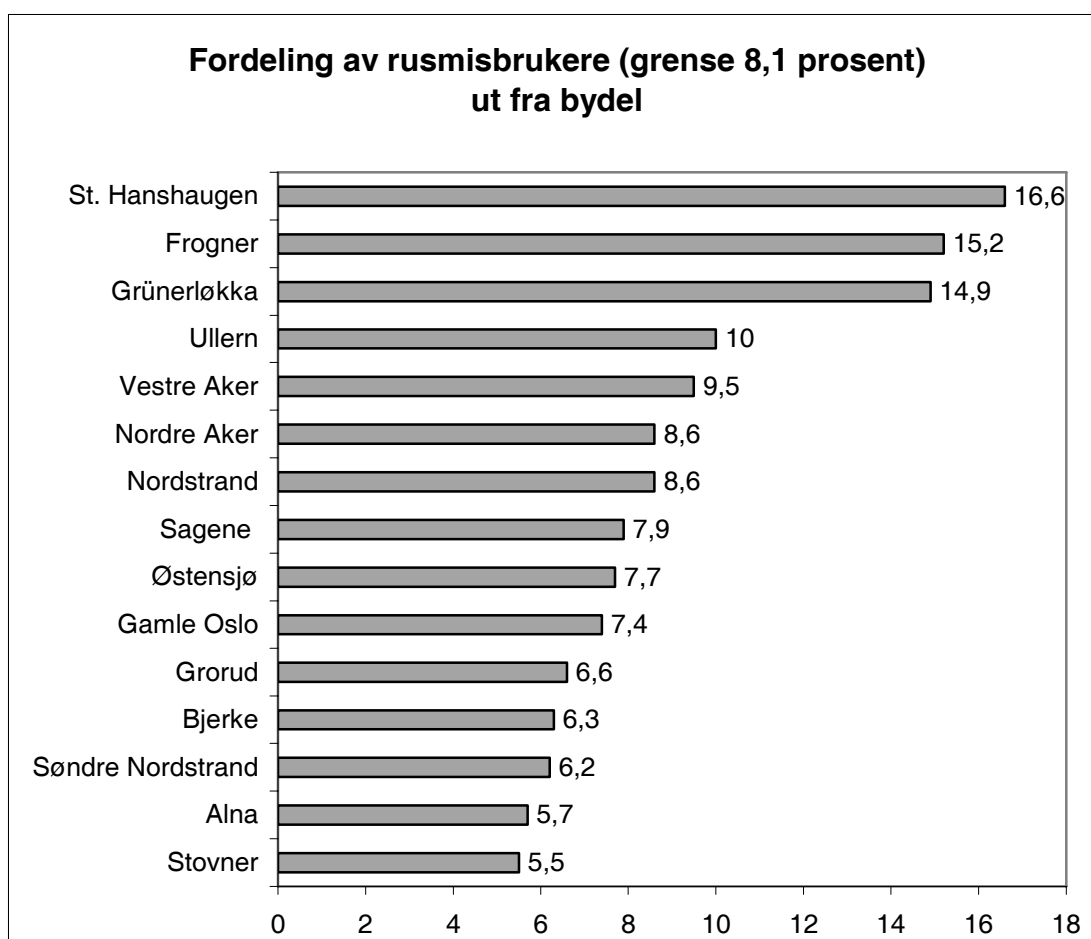
Hvordan er fordelingen ut fra kjønn og etnisitet?



Til tross for at jentene oftere rapporterer at de drikker seg tydelig beruset, er guttene i flertall når vi her får fram et samla bilde av rusmisbruk eller av andelen tunge rusbrukere. Blant de etnisk norske er det 9,7 prosent av

guttene som havner i denne kategorien, mot 7,5 prosent av jentene. Forskjellene mellom gutter og jenter er særlig store i innvandrer miljøene. 6,9 prosent av innvandreguttene er tunge rusbrukere mot 2,9 prosent av jentene. De unge som har en norskfødt og en utenlandskfødt forelder ser ut til å være særlig utsatt. Det gjelder både gutter og jenter. I denne gruppa av unge er det ikke signifikante forskjeller mellom gutter og jenter.

Fordelt på byområde er det flest misbrukere i Oslo Vest. Andelen som skårer 1 eller høyere er 10,7 prosent i Oslo Vest, 9,8 prosent i Indre Øst, 8,2 prosent på Etablert Østkant og 6,0 prosent i Ytre Øst (Ch Sq 45,5 DF=3 p=,000). Hvordan er fordelingen av rusmisbrukere eller tunge rusbrukere ut fra bydel?



Tre bydeler skiller seg nokså markert og negativt ut. Det gjelder St.Hanshaugen, Frogner og Grünerløkka. Typisk vestlige bydeler som Ullern og Vestre Aker har også høye verdier. Minst andel av tunge rusbrukere finner vi i bydelene Alna og Stovner. En grunn kan være at her er innslaget av innvandrerungdom stort.

5 Fattigdom

5.1 Ulike definisjoner

I Norge lever de aller fleste unge i trygge og gode økonomiske kår. Den direkte materielle nøden er mer eller mindre borte. Vi har velferdsordninger som i prinsippet er tilgjengelig for alle. Samla har det i de siste 20 åra vært en klar bedring i barnefamilienes økonomi. Barnefamiliene var blant inntektsvinnerne på 1990-tallet (Kirkeberg med flere 2003).

At familier med barn generelt har hatt en god inntekstutvikling forhindrer ikke at inntektsfordelingen fortsatt er skeiv. Kirkeberg hevder at de økonomiske forskjellene har økt betydelig. Et mindretall av husholdningene har ikke i samme grad tatt del i velstandsutviklingen. Enslige forsørgere med barn i aldersgruppa 0–17 år er et eksempel. Statistikken viser at deres inntektsnivå ligger betydelig under nivået til gjennomsnittshusholdningen. Inntektsstatistikken viser samtidig at det relative inntektsnivået synker med antall barn i familien.

Det er ulike måter å måle fattigdom på. Et mål, som brukes mye i internasjonale undersøkelser, er hvor mange som lever i husholdninger med inntekter under ei gitt grense. Grensa settes gjerne til 50 prosent av medianinntekten. På bakgrunn av en slik beregningsmetode anslo UNICEF (2000) at fire prosent av norske barn lever under fattigdomsgrensa (definert som mindre enn 50 prosent av medianen). Med en tilsvarende definisjon konkluderte Epland (2001) med at omlag 30 000 barn i Norge er fattige. Lav inntekt i en kort periode kan skyldes mange ulike forhold, og behøver ikke innebære at barna lider materiell nød. Beregnet ut fra en treårsperiode fant Epland at mellom 14 000 og 19 000 barn var permanent fattige, dvs. de familiene de inngikk i hadde inntekt under fattigdomsgrensa i hele treårsperioden.

Denne tilnæringsmåten har vært kritisert fordi den bare sier noe om fordelingen – om spredningen av rikdom og velferd i samfunnet. Det sier ikke noe om i hvilken grad de fattigste barn og unge mangler økonomisk trygghet og nødvendige inntekter til å skaffe seg fullverdig kost, bolig, klær og fritidstilbud.

Imidlertid kan fattigdom betraktes som et begrep eller en tilstand relatert til hvordan andre har det. Den enkelte vil oppleve seg som fattig eller ikke i forhold til det samfunnet han eller hun lever i. Den britiske fattigdomsforskeren Peter Townsend hevder at fattigdom innebærer at den enkelte mangler: «*resources necessary to permit participation in the activities, customs and diets commonly approved by society*» (Townsend 1983:88). Den som ikke har økonomi til å spise, kle seg og delta i samfunnet på en måte som er alminnelig akseptert, har en klar risiko for å oppleve eksklusjon, skam og ensomhet.

Det er grunn til å mene at fattigdom som rammer barn og unge er særlig alvorlig. Opplevelse av «annerledeshet» og eksklusjon kan sette varige spor. Barn og unge har dessuten få eller ingen muligheter til å påvirke sin egen situasjon og sine egne levekår. De er avhengige av voksne forsørgere. I dagens samfunn kreves det mer ressurser enn før for å delta i de aktiviteter og sosiale sammenhenger ungdom flest deltar i. Det kan handle om bursdager, leirskoler, idrettsarrangementer, sommerskoler, musikkorps og annet. Fattige foreldre har heller ikke i like stor grad råd til å kjøpe moteklær, sportsutstyr, mobiltelefon, PC, internett eller bøker.

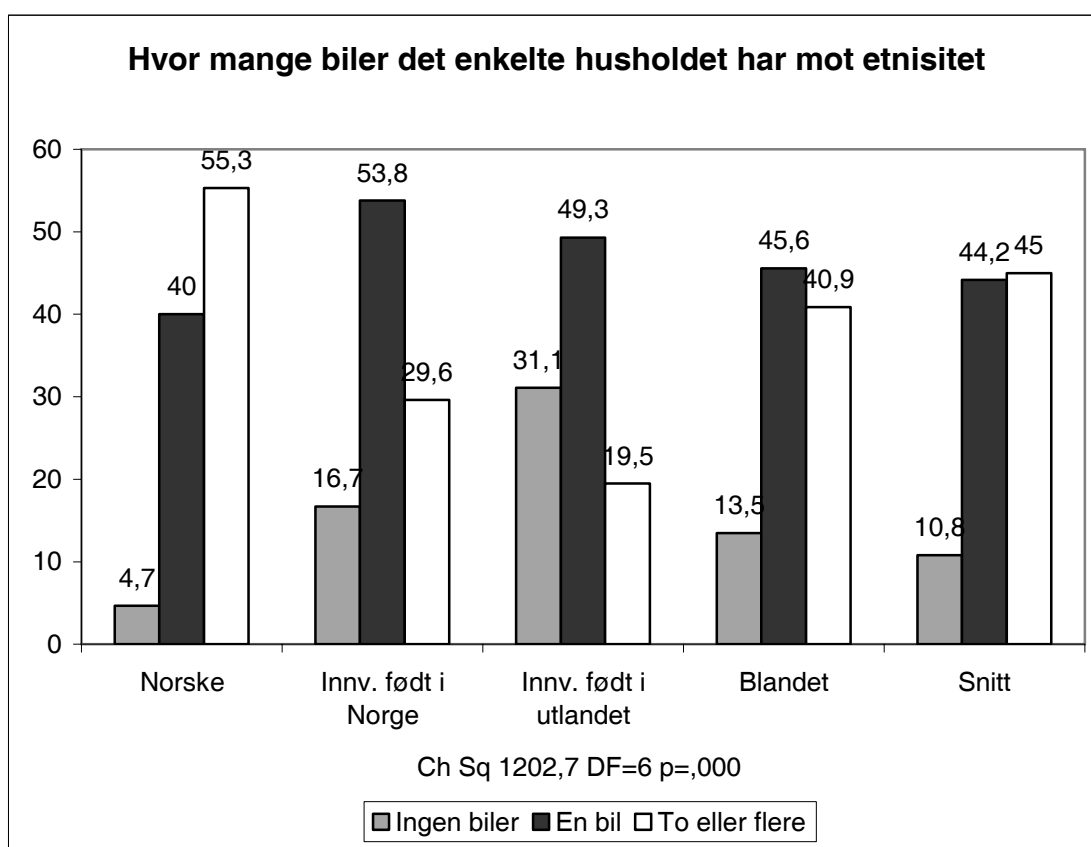
Vi kan skille mellom flere konsekvenser av fattigdom. Fattige foreldre kjøper mindre av de godene og tjenestene som sikrer familiens generelle velferd. Lav familieinntekt reduserer også de økonomiske ressursene som kan brukes direkte på barna. Som en konsekvens kan det tenkes at unge fra fattige familier i mindre grad har muligheter til å delta i sosiale aktiviteter sammen med andre unge. Videre følger det trolig ofte et stigma med fattigdom. Kombinert med et sterkt kommersielt kjøpepress mot barn og unge skapes antakelig en sosial avstand mellom de barn og unge som kan følge kjøpe- og forbrukskarusellen, og de som ikke kan det. Fremdeles er det en skam å være fattig. I denne sammenhengen utgjør innvandrerbefolkningen en særskilt utsatt gruppe. Flere norske studier viser at innvandrere er overrepresenterte blant familier med lave inntekter (Epland 2001, Ytrehus 2004, Skevik 2004, Øia, Skevik og Krange 2006). Vi har liten kunnskap om hvordan dårlig økonomi påvirker livet i innvandrerfamilier.

I fortsettelsen skal vi prøve å peile inn indikatorer på fattigdom langs to spor. Det første sporet handler om husholdets økonomi. Hvor god råd har de enkelte familiene? Det andre sporet er mer knytta opp til fattigdom som en relativ og subjektiv størrelse. Opplever de unge at de ikke kan delta i, eller

blir utestengt fra, sosiale aktiviteter sammen med andre unge – fordi de mangler penger?

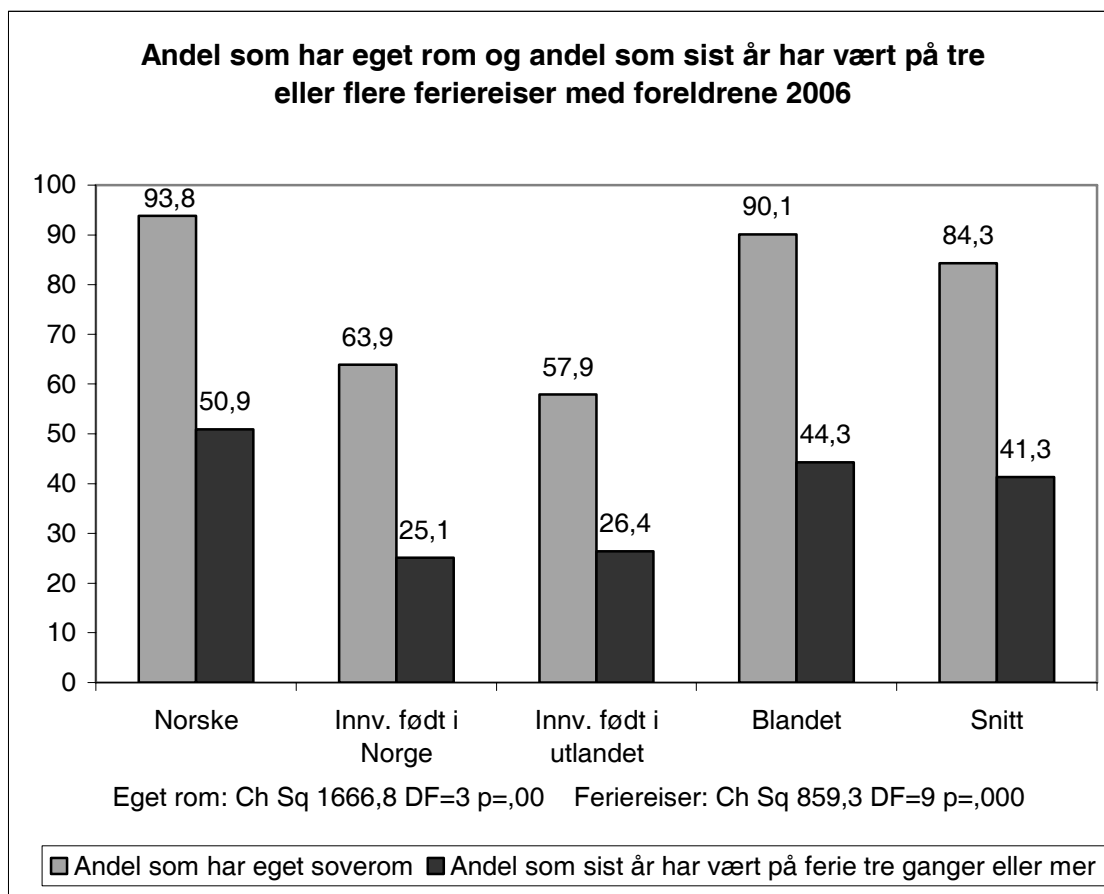
5.2 Husholdets økonomi

I anonyme spørreundersøkelser er det ikke mulig å koble den enkelte respondenten direkte til familienes eller husholdets økonomi. Vi vet med andre ord ikke hvilke ungdommer som lever i et hushold definert under en fattigdomsgrense. Derimot inneholder spørreskjemaet brukt i 2006 opplysninger som kan si noe om hvor god økonomi familiene har. Det gjelder om familie-husholdet disponerer bil, om den unge har eget soverom og antall ganger den enkelte unge sist år har vært på feriereiser sammen med familien.



Ut fra etnisitet er denne fordelingen til dels svært skeiv. Hele 55,3 prosent av norske familier med en eller flere tenåringer i huset har to biler eller mer. Bare 4,7 prosent av disse familiene mangler bil. 29,6 prosent av unge innvandrere født i Norge og 19,5 av unge innvandrere født i utlandet lever i familier med to biler eller mer. Blant unge med blandet bakgrunn er det 40,9 prosent som lever i hushold med to biler eller mer.

Finner vi tilsvarende skeive fordelinger for antall feriereiser og for hvor mange som har eget rom:



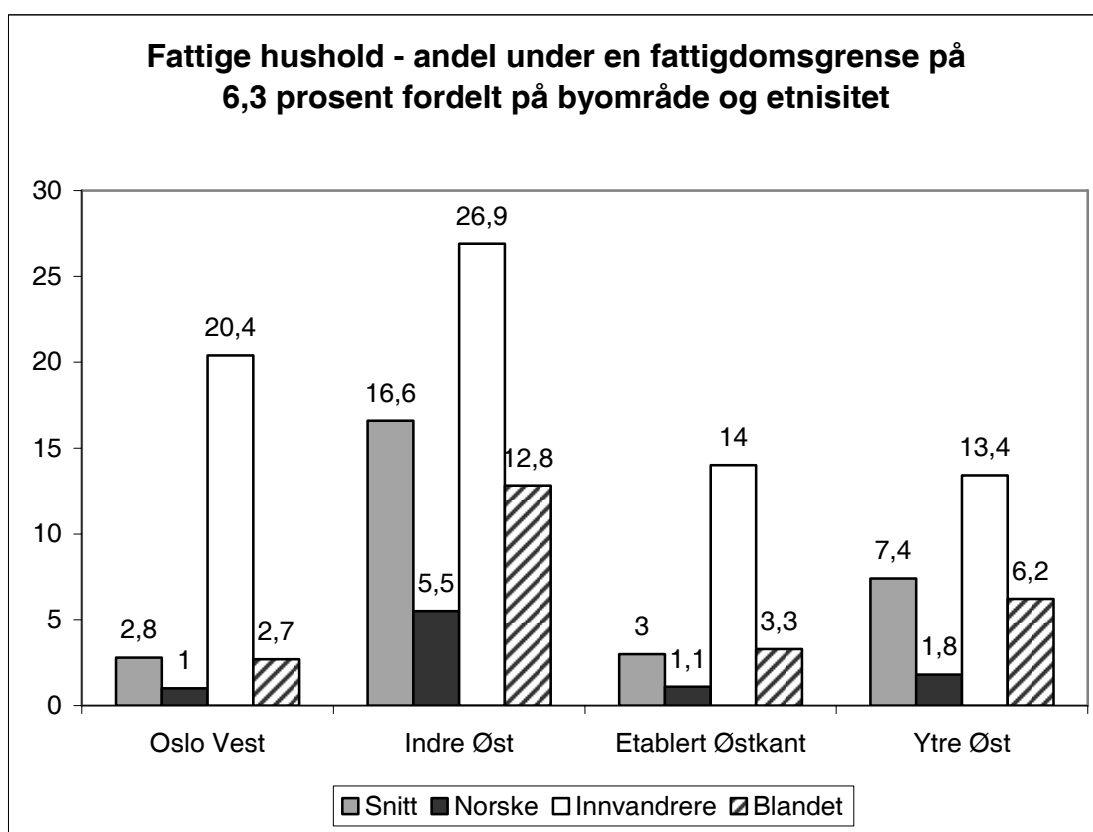
Av de norske unge er det 93,8 prosent som har eget rom, mot 63,9 prosent av innvandrerungdommer født i Norge og 57,9 prosent av unge innvandrere født i utlandet. Fordelingen foreller om trangboddhet først og fremst i store deler av innvandrerbefolkningen. Andelen som har vært på feriereiser med foreldrene er like skeivt fordelt. Blant de norske er det 50,3 prosent som har vært på slike reiser siste år mot rundt hver fjerde av innvandrerungdommene. Samla er det 15,7 prosent som mangler eget rom. 41,3 prosent har reist på feriereiser med foreldrene 3 ganger eller mer, mens 10,4 prosent ikke har vært på noen feriereiser.

På grunnlag av disse tre spørsmåla er det utarbeidet et samlemål for familiehusholdets økonomiske ressurser. Det er konstruert på følgende måte:

Tabell 5.1: Samlemål for familiehusholdenes økonomiske ressurser

Poeng:	0	1	2
Eget soverom	Nei	Ja	
Antall biler	Ingen	En	To eller flere
Antall ferieturer med familien	Ingen	En til to	Tre eller flere

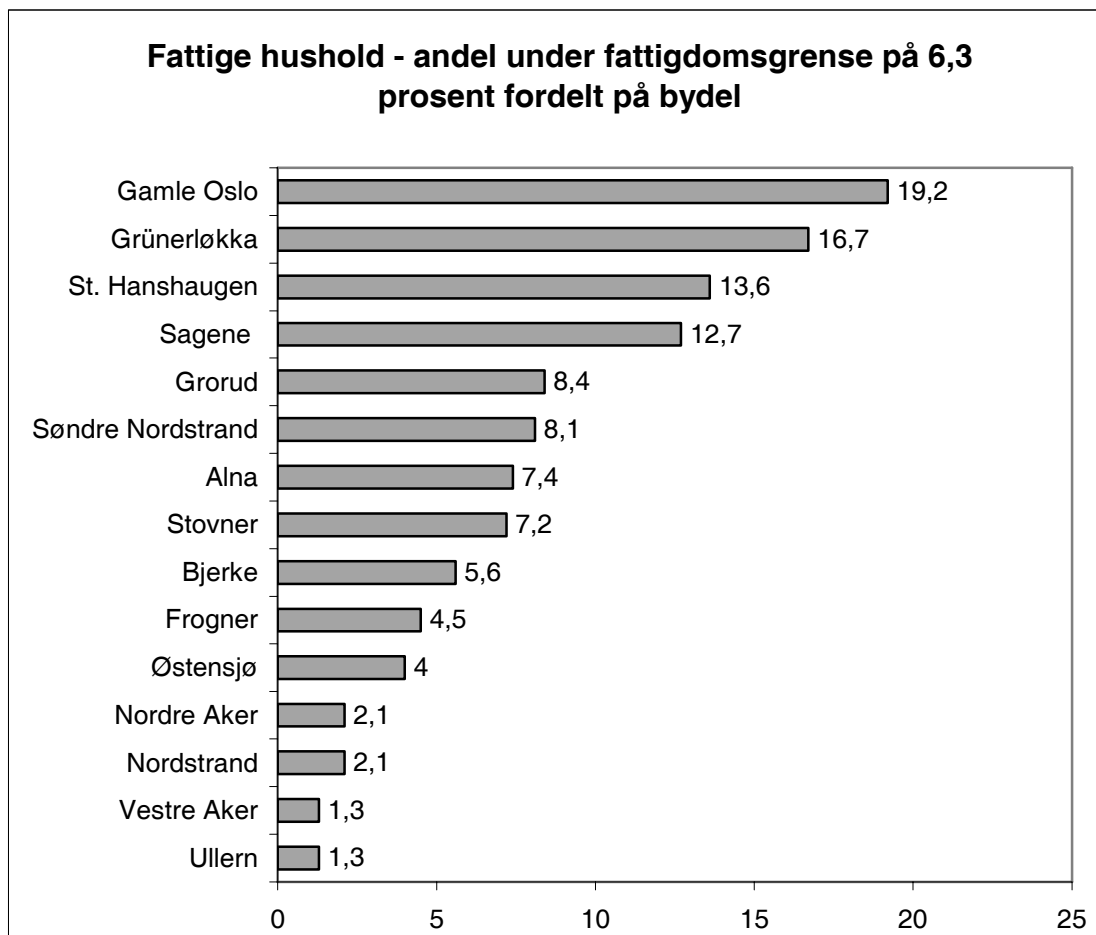
Målet går fra 0 til 5. Det får navnet Familieøkonomi. Høy verdi indikerer god Familieøkonomi. 23,2 prosent av de unge lever i hushold der de har flere biler, eget soverom og drar på ferieturer med foreldrene tre ganger eller mer i året. Bare 1,2 prosent oppgir at de mangler eget soverom, at familiehusholdet ikke har egen bil og at de ikke har vært på noen ferieturer siste år. Samla skårer 6,3 prosent 0 eller 1. Disse kan i denne sammenheng defineres som at de lever i fattige hushold. Hvordan er fordelingen av denne gruppa på byområde, etnisitet og bydel i 2006?



Spesielt er det, ut fra dette målet, mange fattige i Indre Øst. Det gjelder uansett etnisk bakgrunn. Mens mellom 1 og 2 prosent av norske familier som bor enten i Oslo Vest, Etablert Østkant eller Ytre Øst er fattige, gjelder det for 5,5 prosent av de norske familiene som bor i Indre Øst. Tilsvarende mønster er det for familier der den ene av foreldrene er norsk og den andre

født i et annet land. I denne gruppa er 12,8 prosent av de som bor i Indre Øst fattige mot 2,7 prosent i Oslo Vest. Også i innvandrerbefolkningen er det store forskjeller. Av innvandrerfamiliene i Indre Øst er 26,9 prosent klassifisert som fattige mot 13,4 prosent i Ytre Øst.

Hvordan er andel fattige hushold fordelt på bydel?



Forskjellene er markerte. Flest fattige hushold finner vi Gamle Oslo, Grünerløkka, St.Hanshaugen og på Sagene. Færrest finner vi i Nordre Aker, Nordstrand, Vestre Aker og på Ullern. Her framtrer en tydelig øst-vest dimensjon.

5.3 Konsekvenser for de unges sosiale liv

Videre er det i 2006 tre spørsmål om fattigdom som er ment mer direkte å belyse om familiens økonomi har negative konsekvenser for de unges sosiale liv. Disse spørsmåla er formulert på følgende måte: «Hvor ofte har det hendt

deg at foreldrene dine ikke har hatt råd til å gi deg penger slik at du kunne være med på...». Det spørres etter:

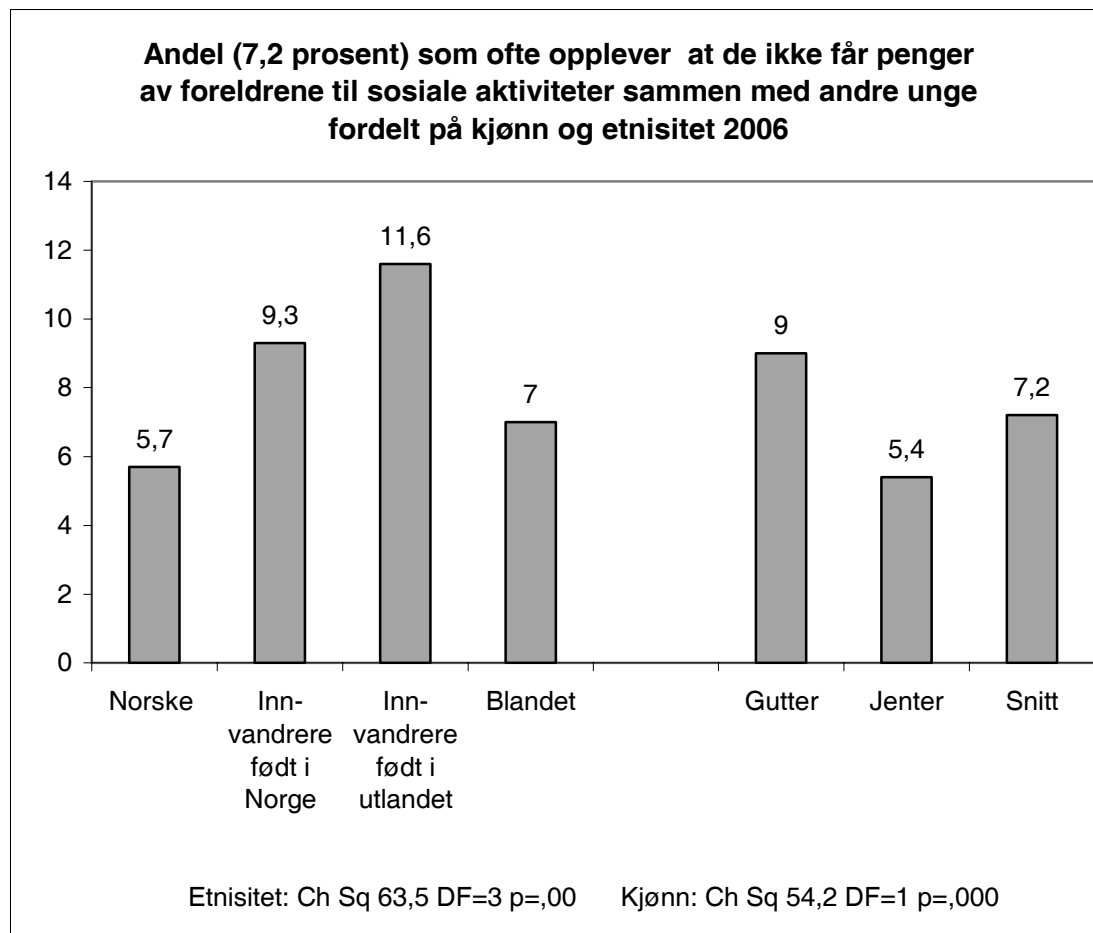
- Aktiviteter med venner som koster penger (kino, idrettsarrangement, konsert og lignende)
- Fritidsaktiviteter der man må betale for å komme inn eller være medlem, (for eksempel fritidsklubb, korps eller idrettslag)
- Turer med idrettslaget eller annet lag eller forening.

Tabell 5.2: Andel som har opplevd at foreldrene ikke har hatt råd til å gi penger til ulike sosiale aktiviteter

Ikke penger til å være med på:..	Mange ganger	Noen ganger	En gang	Aldri
Aktiviteter med venner som koster penger (kino, idrettsarrangement, konsert og lignende)	9,2	12,7	9,2	68,9
Fritidsaktiviteter der man må betale for å komme inn eller være medlem, (for eksempel fritidsklubb, korps eller idrettslag)	7,0	7,1	5,0	80,9
Turer med idrettslaget eller annet lag eller forening	5,9	5,2	5,0	84,0

De fleste unge får de pengene de trenger av foreldrene til å være med på denne typen sosiale aktiviteter sammen med andre unge. Likevel er det store mindretall som også rapporterer om at foreldrene ikke alltid har råd. Hele 21,9 prosent har opplevd at foreldrene «mange ganger» eller «noen ganger» har sagt nei til å sponse aktiviteter med venner, 14,1 prosent har tilsvarende opplevd at de ikke har fått penger til fritidsaktiviteter og 11,1 har «mange» eller noen ganger ikke fått penger til å delta på turer.

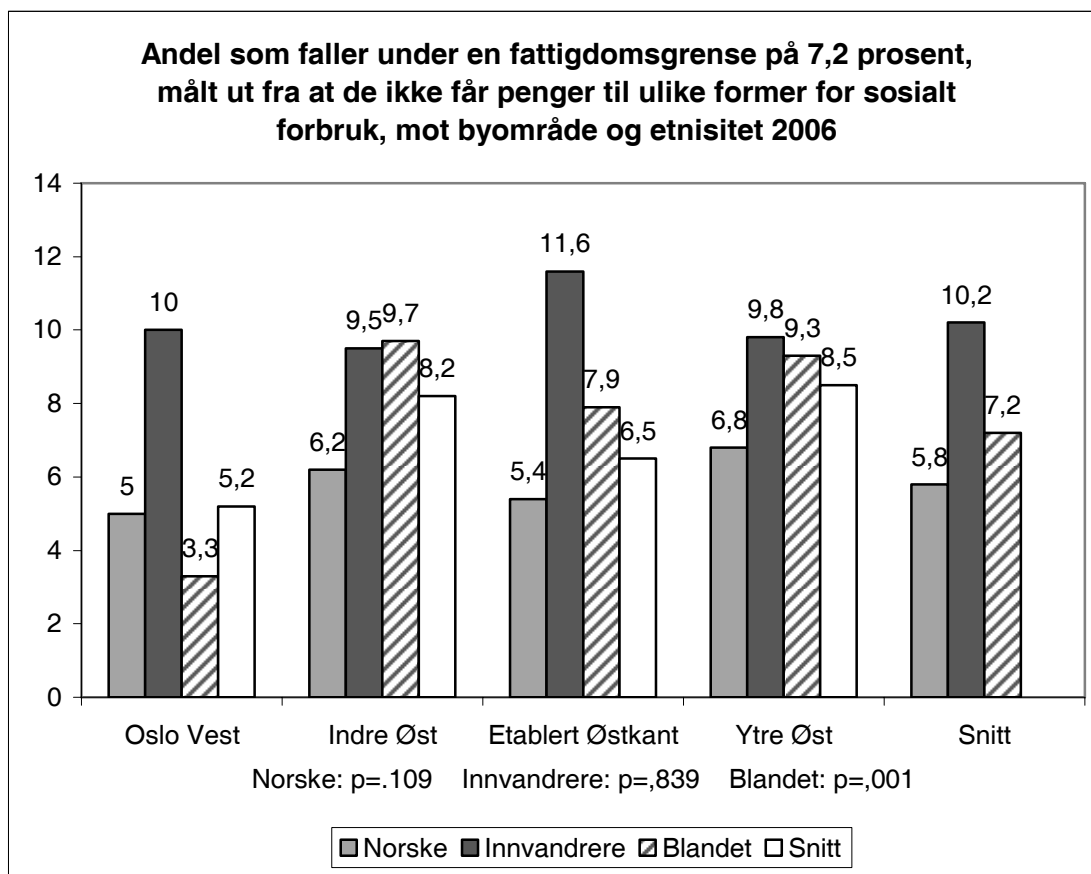
På basis av disse tre spørsmåla er det laget et samlemål som går fra 0 til 9. 9 indikerer at den unge på alle disse tre spørsmåla har svart «mange ganger» mens 0 indikerer at den unge har svart «aldri» på alle disse tre spørsmåla. Høy verdi indikerer altså opplevd sosial fattigdom. Målet kalles Mangler penger. 65,9 prosent har verdien 0 mens 4,4 prosent har verdien 9. I fortsettelsen skal vi se på andelen som får 7, 8 eller 9 på dette samlemålet. Det innebærer at de minst har svart «mange ganger» på ett av spørsmåla og «noen ganger» på to spørsmål. De kan også ha svart «mange ganger» på to spørsmål og «en gang» på det tredje. Til sammen utgjør dette 7,2 prosent av utvalget.



Også ut fra dette målet er det flest fattige blant innvandrerne – og spesielt blant de som er født i utlandet. Blant de som er født i utlandet er det 11,6 prosent som faller under denne grensa mot 5,7 prosent av de norske. Subjektiviteten i problemstillingen kommer fram når vi ser på de markerte forskjellene mellom gutter og jenter. Langt flere gutter (9 prosent) sammenliknet med jenter (5,4 prosent) er ut fra disse kriteriene definert som fattige. Årsaken kan ikke ligge i at gutter og jenter lever i familier med ulik ressurstilgang. Enten maser guttene mer, setter høyere krav og får oftere nei, eller så har jentene lettere for å få ja.

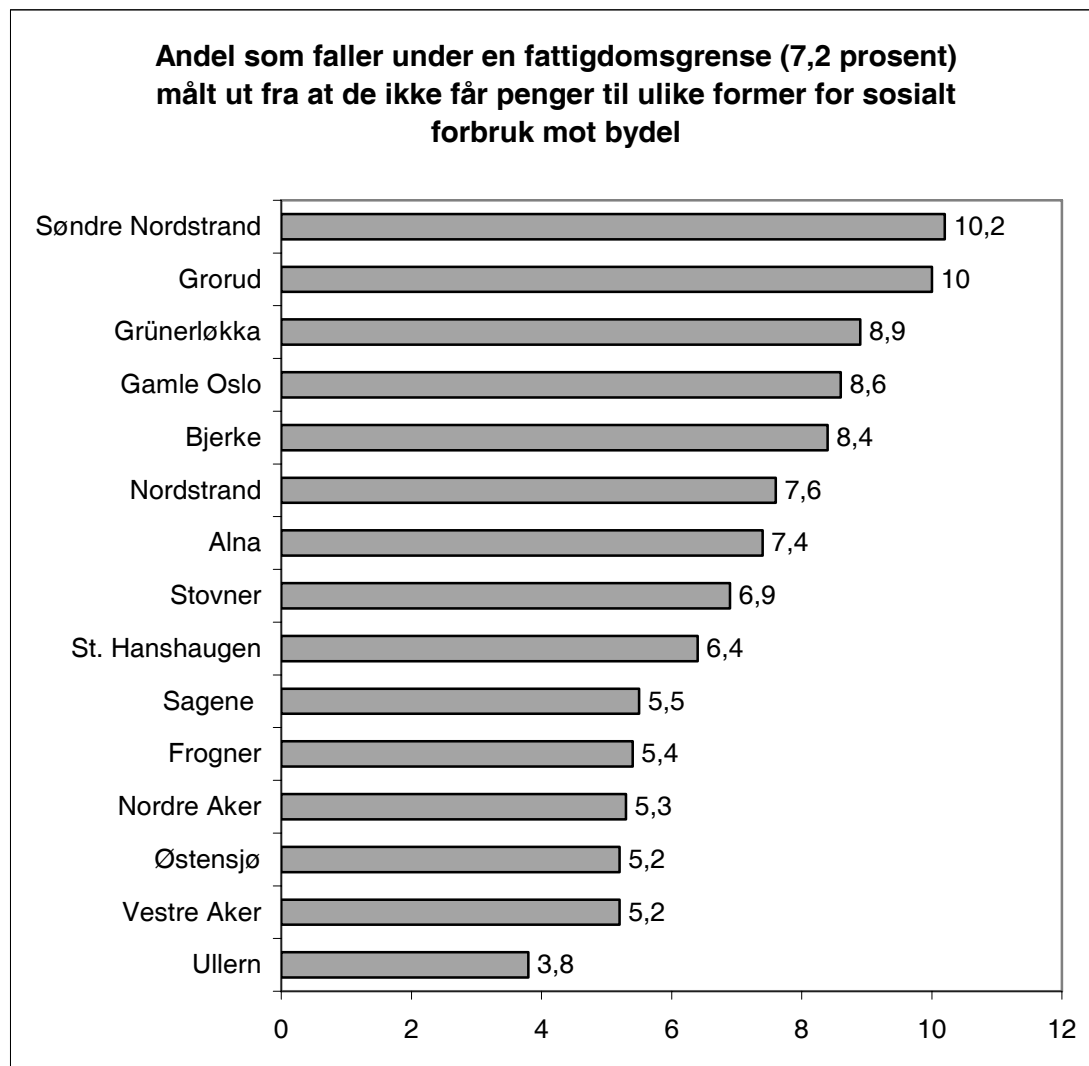
Vi vet heller ikke hva den enkelte unge har fått nei til. Kanskje er jentene mer beskjedne når de spør. Tilsvarende kan det godt være at forskjellene mellom norske og innvandrere i virkeligheten er større enn dette målet viser. Det kan være slik at innvandrerungdommene – fordi familiene gjennomgående er fattigere – har lært seg til ikke å stille så store krav. I den utstrekning de unge korrigerer sitt pengemas ut fra familienes økonomi, bidrar det til å gjøre forskjellene mindre tydelige. Det kan derfor være en

tendens til at det målet som her brukes, underestimerer sosiale forskjeller. Hvordan er fordelingen på byområde kontrollert for etnisitet?



For familiehusholdets økonomi fant vi store forskjeller innafor hver av de etniske gruppene, avhengig av i hvilket område av byen familien bodde. Når de unge skal rapportere om de mangler penger til ulike sosiale aktiviteter, er det i første rekke etniske forskjeller som slår ut. Sammenliknet med innvandrerungdom har de norske ungdommene lettere for å få penger til slike formål av foreldrene – uavhengig av hvor i byen de bor. Verken for de norske ungdommene eller for innvandrerungdommene er forskjellene ut fra bo-område signifikant. Det kan tyde på at det i første rekke er ulike oppdragelsesnormer, og ikke husholdets økonomi, som avgjør om de unge får det de ønsker til sosialt forbruk av denne type. Ut fra dette målet er det flest fattige i Ytre Øst og Indre Øst. Færrest fattige er det i Oslo Vest.

Hvor mange er det som ikke får tilstrekkelig med penger av sine foreldre, til ulike former for sosialt forbruk, sammenliknet bydelene i mellom?

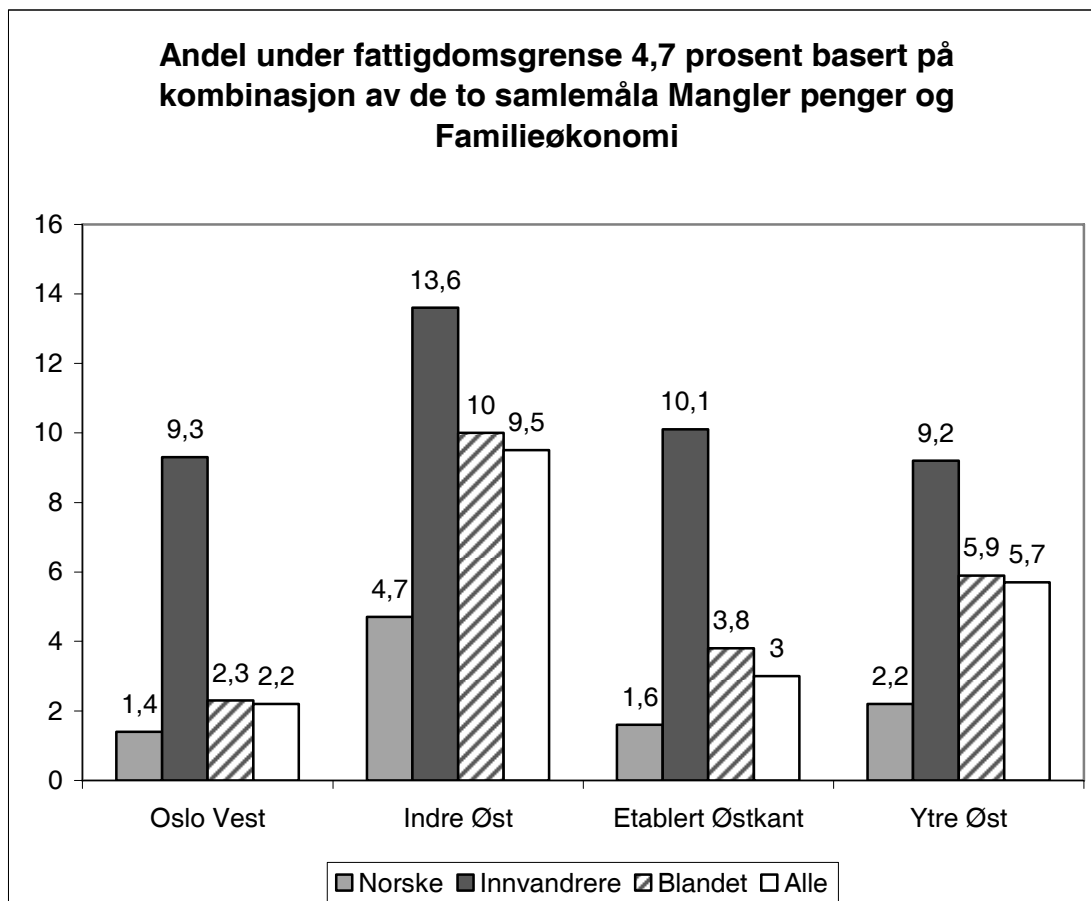


Utslagene, eller forskjellene mellom de ulike bydelene, er ikke så store som for vårt andre fattigdomsmål, som mer direkte var knytta til familiehusholdets økonomiske ressurser. Likevel finner vi en forventet fordeling der de vestlige bydelene Frogner, Nordre Aker, Vestre Aker, Ullern og Østensjø har færrest fattige. Flest fattige ut fra dette kriteriet finner vi på Søndre Nordstrand og i Grorud.

5.4 Et kombinert mål på fattigdom

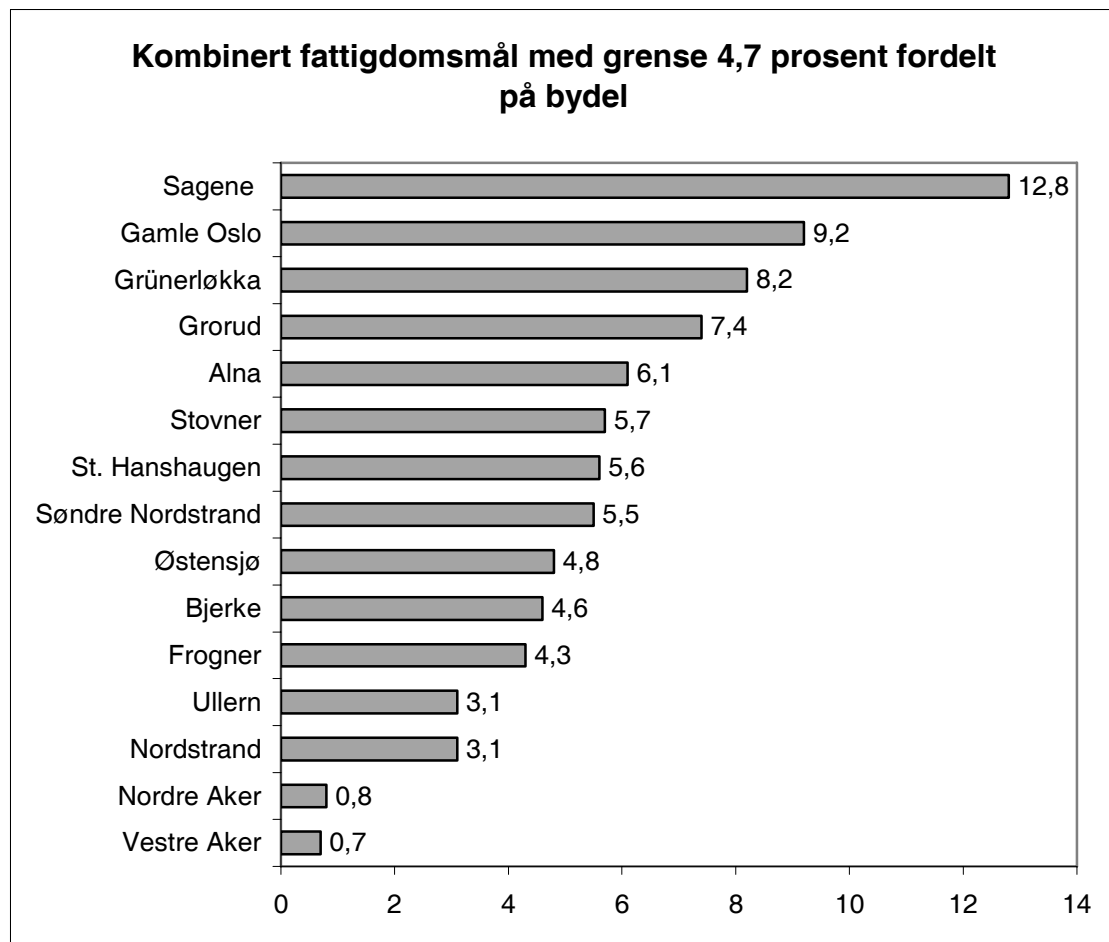
I fortsettelsen skal disse to måla på fattigdom kombineres slik at vi finner fram til ei gruppe som både lever i hushold med små materielle ressurser, og som samtidig opplever at de ofte ikke får penger av foreldrene til ulike sosiale aktiviteter. 4,7 prosent av totalutvalget er definert inn i denne gruppa. Delingstallet er framkommet gjennom å skille ut ungdommer som

tilfredsstillende følgende to krav: De skårer 4 eller høyere på samlemålet for at de mangler penger til sosiale aktiviteter sammen med andre unge, kalt Mangler penger, og de skårer 2 eller lavere på samlemålet Familieøkonomi. Samlemålet Familieøkonomi er konstruert slik at lav verdi indikerer fattigdom. Hvordan er fordelingen ut fra byområde og etnisitet?



Blant de norske som bor i Indre Øst, faller 4,7 prosent under denne fattigdomsgrensa mot bare 1,4 prosent av de som bor i Oslo Vest. Størst kontraster finner vi i den gruppa av unge som har en norskfødt og en utenlandskfødt forelder. Av de som bor i Oslo Vest faller 2,3 prosent under fattigdomsgrensa mot hele 10 prosent av de som bor i Indre Øst. Blant unge innvandrere er det mange fattige uansett hvor de bor. Flest er det likevel i Indre Øst det hele 13,6 prosent faller under fattigdomsgrensa. Vi finner en tydelig forskjell mellom byområder, men også mellom de ulike etniske gruppene.

Hvordan er fordelingen på bydel:



Dette målet viser fram de klareste forskjellene mellom bydelene. De tre bydelene i Indre Øst: Sagene, Gamle Oslo og Grünerløkka har flest fattige unge, og færrest fattige finner vi i Nordre Aker og Vestre Aker. Her er andelen fattige ut fra dette kombinerte målet på under 1 prosent.

Det er tidligere vist sterke sammenhenger mellom samlemålet for Rus og samlemålet for Kriminalitet. Ungdom som ruser seg mye har også en mye sterkere tendens til å utføre kriminelle handlinger. Hvordan samvarierer de ulike måla på fattigdom med Rus og Kriminalitet?

Tabell 5.3: Bivariate korrelasjoner mellom ulike fattigdomsmål, samlemålet for Rus og samlemålet for Kriminalitet. Hele utvalget:

	Kombinert fattigdomsmål	Mangler penger	Familieøkonomi	Kriminalitet
Mangler penger	,80 **			
Familieøkonomi	-,72 **	-,16 **		
Kriminalitet	,15 **	,16 **	-,04 **	
Rus	,06 **	,11 **	,03 **	,53 **

** viser signifikans på 99 prosent nivå

Ikke overraskende er det sterke korrelasjoner mellom det kombinerte målet for fattigdom og samlemåla Mangler penger og Familieøkonomi. Korrelasjonene er på henholdsvis ,80 og -,72. Derimot er korrelasjonen mellom de to samlemåla for fattigdom, kalt Mangler penger og Familieøkonomi, relativt svak (-,16). Det indikerer at det langt fra er et en til en forhold mellom at familiehusholdet har svak økonomi og at den enkelte unge opplever å mangle penger til ulike sosiale gjøremål. Sagt på en annen måte: Det er mange grunner til at de unge opplever at pengene ikke strekker til.

De bivariate sammenhengene mellom de ulike måla for fattigdom og Rus og Kriminalitet er gjennomgående svake. De som skårer høyt på det kombinerte målet for fattigdom begår samtidig noe oftere kriminalitet (,15). Derimot er koblingen til Rus nesten fraværende (,06). Ser vi på de to samlemåla familieøkonomi og Mangler penger, som det kombinerte samlemålet er konstruert ut fra, er tendensen motstridende. For samlemålet Mangler penger er korrelasjonen ,16 til Kriminalitet og ,11 til Rus. Samlemålet Familieøkonomi samvarierer nesten ikke med Kriminalitet og Rus. Korrelasjonen er på henholdsvis -,04 og ,03. Det innebærer at god familieøkonomi har en liten tendens til å øke sjansene for at den enkelte unge begår kriminelle handlinger og en tilsvarende liten tendens til å ruse seg mindre. Det er den subjektive opplevelsen av å være fattig, eller av å mangle penger til ulike sosiale gjøremål, som tenderer i retning av økte problemer i form av Rus og Kriminalitet. Derimot er det å komme fra fattige familier ingen årsak i seg sjøl til at de unge blir mer kriminelle eller til at de ruser seg mer.

Det er store forskjeller mellom ulike etniske grupper når det gjelder spesielt Familieøkonomi. Spørsmålet blir om vi får tydeligere eller andre utslag når det kontrolleres for etnisitet. I den følgende tabellen er det derfor bare sett på norske ungdommer.

Tabell 5.4: Bivariate korrelasjoner mellom ulike fattigdomsmål, samlemålet for Rus og samlemålet for Kriminalitet. Bare for de norske:

	Kombinert fattigdomsmål	Mangler penger	Familieøkonomi	Kriminalitet
Mangler penger	,82 **			
Familieøkonomi	-,67 **	-,13 **		
Kriminalitet	,18 **	,19 **	-,05 **	
Rus	,11 **	,12 **	,02	,49 **

** viser signifikans på 99 prosent nivå

Sammenhengene holder seg stort sett nokså stabile. Koblingen mellom det kombinerte målet for fattigdom og Rus og Kriminalitet blir noe sterkere. Det samme gjelder for samlemålet Mangler penger. Samvariasjonen mellom Familieøkonomi og Rus er ikke signifikant blant de norske.

6 Skolen

6.1 Mestring

6.1.1 Karakterer

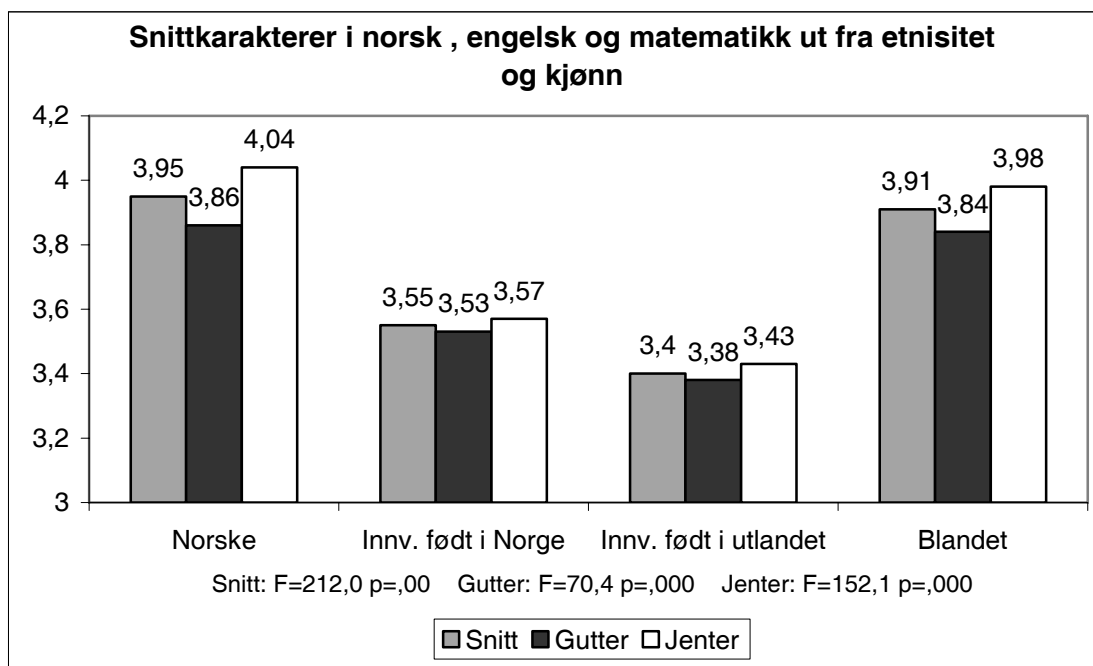
Forholdet mellom den enkelte elev og skolen rommer ulike aspekter. I møtet med skolen får den unge testet ut sine evner. Alle har i prinsippet de samme mulighetene. Noen får bekreftet at de ikke duger og ikke strekker til – og at andre er flinkere. Skolen er arena for en viktig del av individets sekundære sosialisering. Den gir kompetanse og danner en inngangsport til yrkeslivet og til at den enkelte kan etablere seg som voksen. Med økende alder øker alvorret. Skolen skal forberede de unge på de krav og standarder som stilles av det voksne samfunnet. Videre er utdanning en viktig kilde til sosial mobilitet. Den utgjør en av samfunnets viktigste sorteringsmekanismer og bidrar både til å skape og vedlikeholde ulikhet (Hernes 1975). Det implisitte budskapet blir gjerne at den som mislykkes, bare har seg sjøl å skylde på.

Hvordan møter, mestrer og tilpasser de unge seg skolehverdagen? Vi skal se på fire ulike forhold: generell tilpasning, konflikter og uorden på skolen, utdanningsplaner og karakterer. Spørsmålet blir om det er systematiske forskjeller når de ulike områdene i byen sammenliknes langs disse dimensjonene?

Karakterer er et svært direkte mål på i hvilken grad de unge mestrer de krav og forventninger skolen stiller. I spørreskjemaet 2006 er det spurt etter karakter i norsk engelsk og matematikk. Snittkarakteren i norsk er 3,93, i matematikk 3,62 og i engelsk 3,90. Denne fordelingen sier bare at det er vanskeligst å få gode karakterer i matematikk. For ungdomsskoleelevene er det også spurt etter karakterer i samfunnskunnskap. Snittkarakteren i samfunnsfag er 4,18.

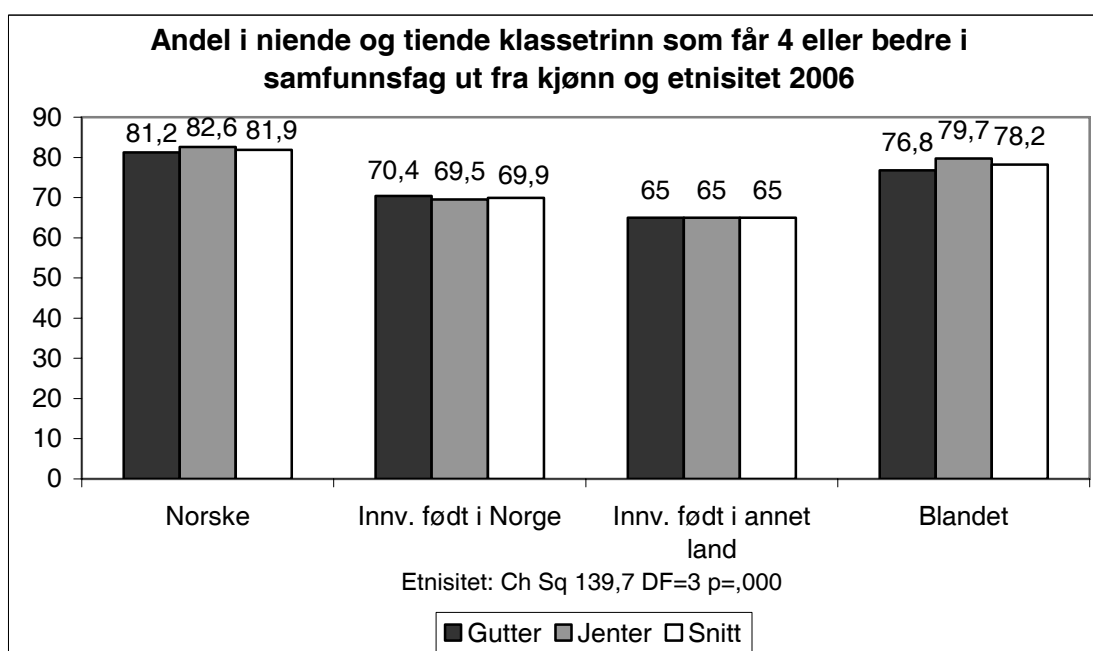
I og med at karakterer i samfunnsfag ikke finnes for videregående skal det vises to fordelinger – en for snittkarakterer i norsk, engelsk og matematikk samla, og for karakterer i samfunnsfag. Spørsmål om karakterer i norsk, engelsk, matematikk og samfunnsfag blei også stilt i 1996. Imidlertid har bruken av karakterskalaen endra seg. Det er derfor vanskelig å se på endringer.

Samlemålet for snittkarakterer i norsk, engelsk og matematikk går fra 1 til 6 – der 6 indikerer beste karakter i alle de tre fagene. Tilsvarende går karakterskalaen i samfunnsfag fra 1 til 6.



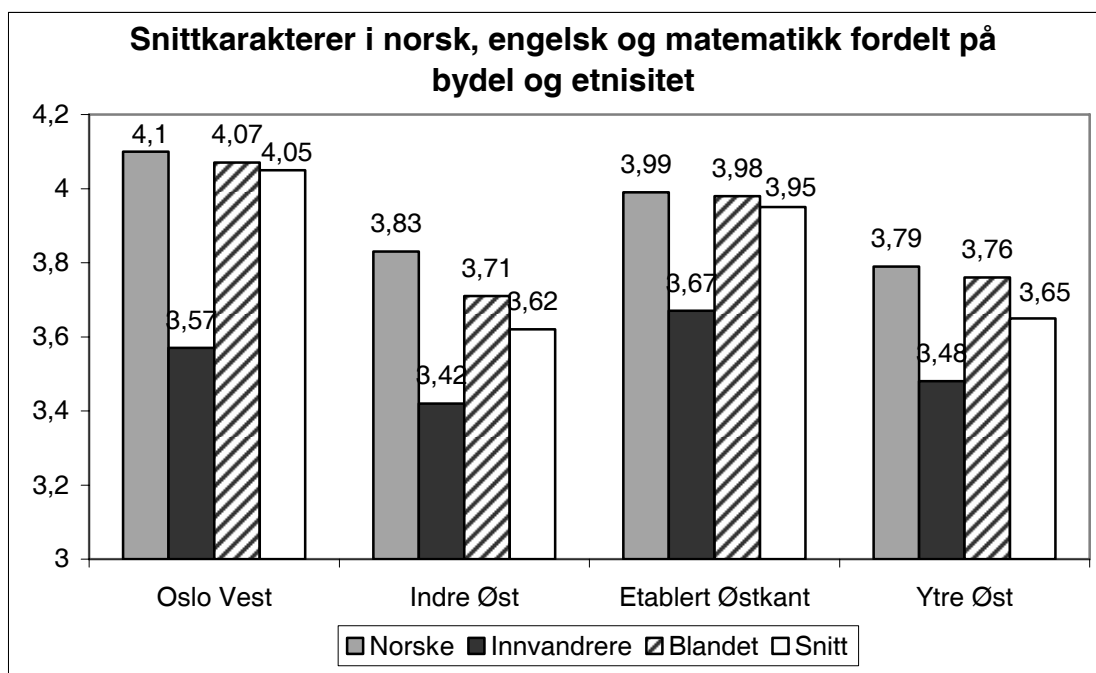
De norske får i snitt best karakterer. Sammenliknes de norske og de med en norsk og en utenlandsk født forelder er det helt minimale forskjeller. Blant innvandrerne får de som er født i Norge bedre karakterer sammenliknet med nykommerne. Jentene får gjennomgående noe bedre karakterer. Forskjellen mellom gutter og jenter er imidlertid ikke stor. I snitt får jentene 3,89 og guttene 3,75 ($F= 68,1$ $DF=1$ $p=,000$). Spesielt er forskjellene mellom gutter og jenter små i innvandrer miljøene.

Finner vi de samme tendensene for karakterer i samfunnsfag? Her er sett på andel som får 4 eller bedre.



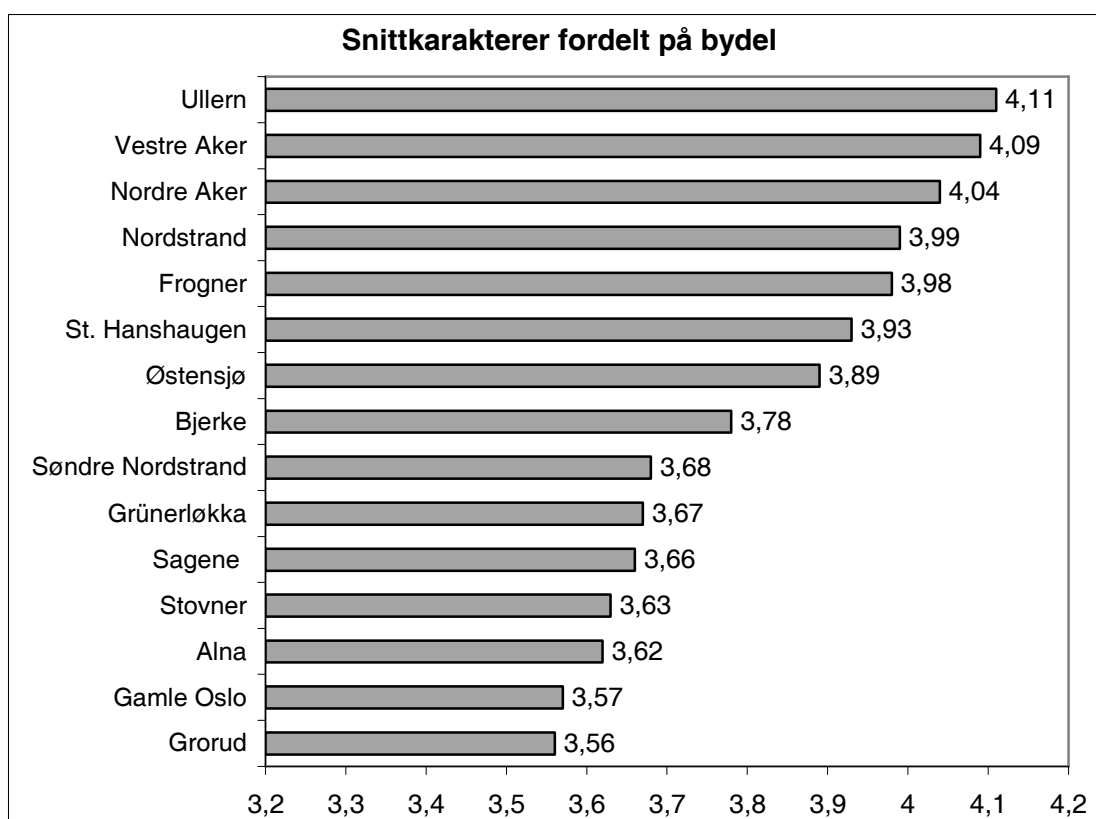
Et klart flertall (77,6 prosent) av elevene i niende og tiende klassetrinn oppnår fire eller bedre i samfunnsfag. Karakterene i samfunnsfag følger det mønsteret vi fant for snittkarakterer i norsk, engelsk og matematikk i hele utvalget. Det er en tydelig forskjell mellom norske og innvandrere. Spesielt har de med innvandrerbakgrunn som er født i utlandet problemer med å henge med. Forskjellene mellom gutter og jenter er ikke signifikante, verken i hele utvalget eller i noen av de etniske undergruppene. Samla oppnår 77,0 prosent av guttene og 78,1 prosent av jentene 4 eller bedre i samfunnsfag (Ch Sq 1,2 DF=1 p=,274).

I fortsettelsen skal vi se på hele utvalget og la karakterer i samfunnsfag ligge. Hvordan er snittkarakterene i norsk, engelsk og matematikk fordelt på bydel og etnisitet?



For de norske ungdommene er karakternivået høyest på Oslo Vest og lavest i Indre Øst og Ytre Øst. Et tilsvarende tydelig mønster finner vi for de unge med en norsk forelder og en forelder født i utlandet. Karakternivået er lavest i Indre Øst og Ytre Øst og høyest i Oslo Vest. Ungdom med innvandrerbakgrunn skiller seg ut slik at karakternivået er høyest på Etablert østkant, men også for disse elevene finner vi de svakeste karakterene i Indre Øst og Ytre Øst.

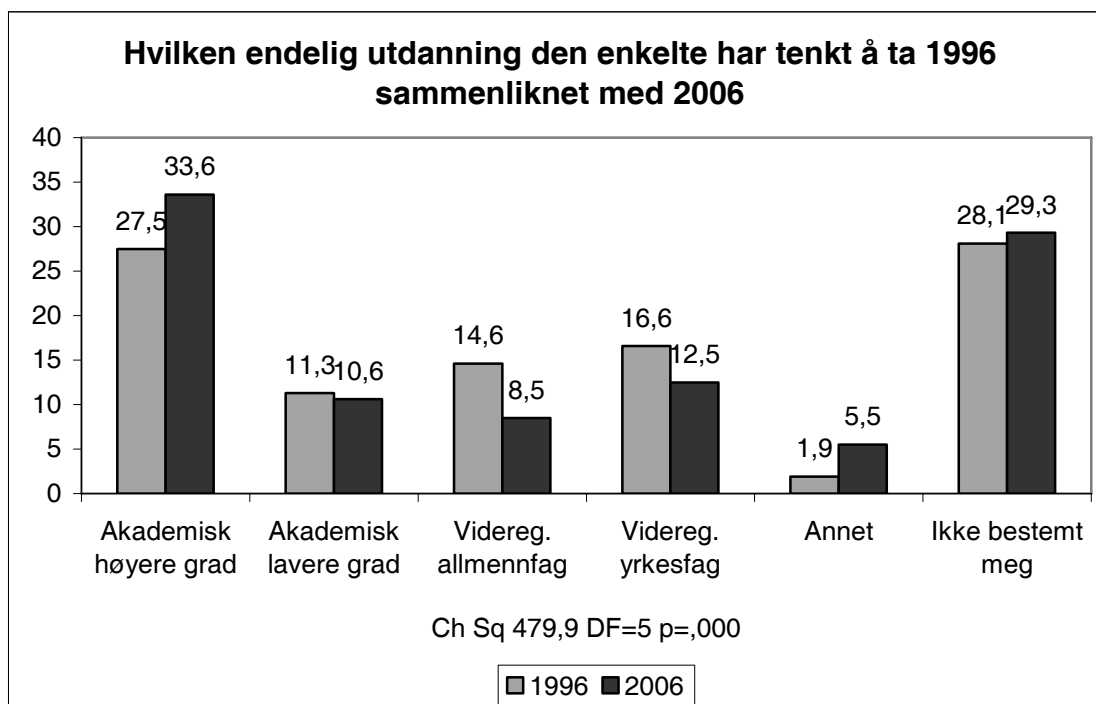
Hvilke fordelinger kommer fram når snittkarakterene brytes ned på den enkelte bydelen?



De høyeste gjennomsnittskarakterene finner vi i Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker. Gamle Oslo og Grorud kommer dårligst ut. Andre bydeler som kommer dårlig ut er Søndre Nordstrand, Grünerløkka, Sagene, Stovner og Alna. Her er et svært tydelig mønster som deler byen i østkant og vestkant.

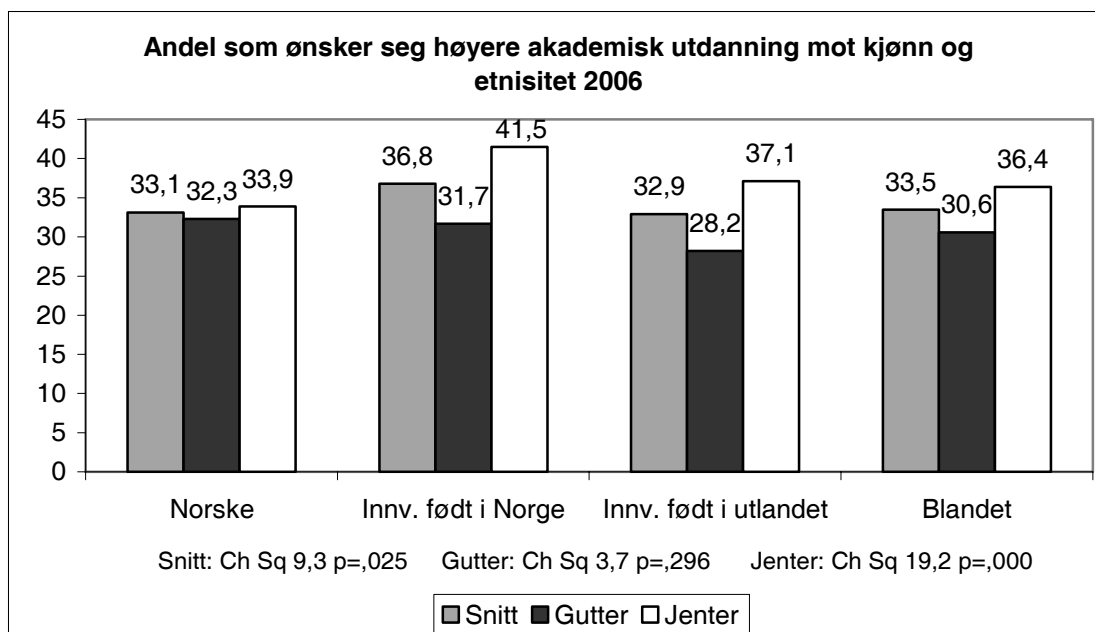
6.1.2 Utdanningsplaner

Utdanningsplaner forteller om ambisjoner og framtidsmål. I spørreskjemaet både i 1996 og 2006 er det et enkelt spørsmål: «Hvilken utdanning har du tenkt å ta?» Hvordan korresponderer utdanningsplaner med etnisitet og kjønn? Først endringer fra 1996 til 2006:



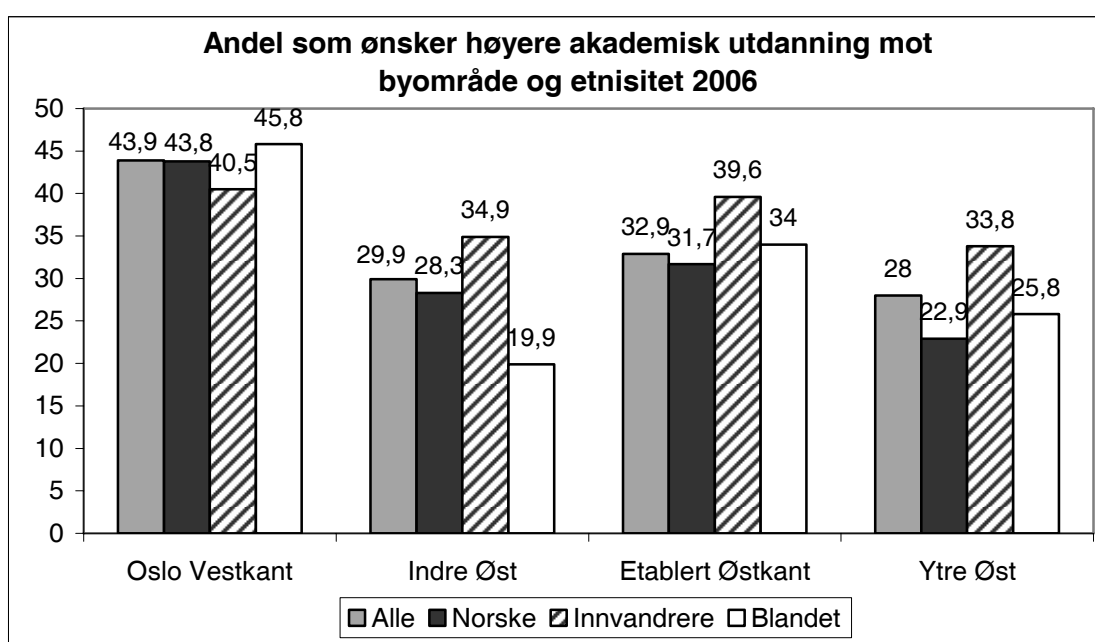
En stor del av de unge har ikke bestemt seg. Ikke unaturlig er andelen som ikke har bestemt seg blant annet avhengig av klassetrinn. I niende klassetrinn er det hele 40,7 prosent som ikke har bestemt seg, i tiende 15,9 prosent og i første videregående 30,4 prosent (2006). Usikkerheten faller altså dramatisk fra niende til tiende klassetrinn, for igjen å øke kraftig når de unge begynner på videregående. Dette sier noe om hvor usikre og søkende de unge er i forhold til denne tematikken. Videre er det grunn til å stille spørsmål ved hvor god prediktor slike fordelinger er for hvilket utdanningsløp den enkelte vil komme til å velge.

Andelen som oppgir at de ønsker høyere akademisk utdanning har økt noe, fra 27,5 prosent i 1996 til 33,6 prosent i 2006. Høyere akademisk utdanning er i spørreskjemaet definert som: «Universitet eller høyskoleutdanning av høyere grad (for eksempel lektor, advokat, sivilingeniør, tannlege, lege, psykolog, økonom)». Lavere akademisk utdanning er definert som: «Universitet eller høyskoleutdanning på mellomnivå (for eksempel cand.mag, lærer, sosionom, sykepleier, politi, ingeniør)». I fortsettelsen ser vi på den tredjedelen av utvalget i 2006 som har tenkt å ta høyere akademisk utdanning. Hvordan er fordelingen i forhold til kjønn og etnisitet.



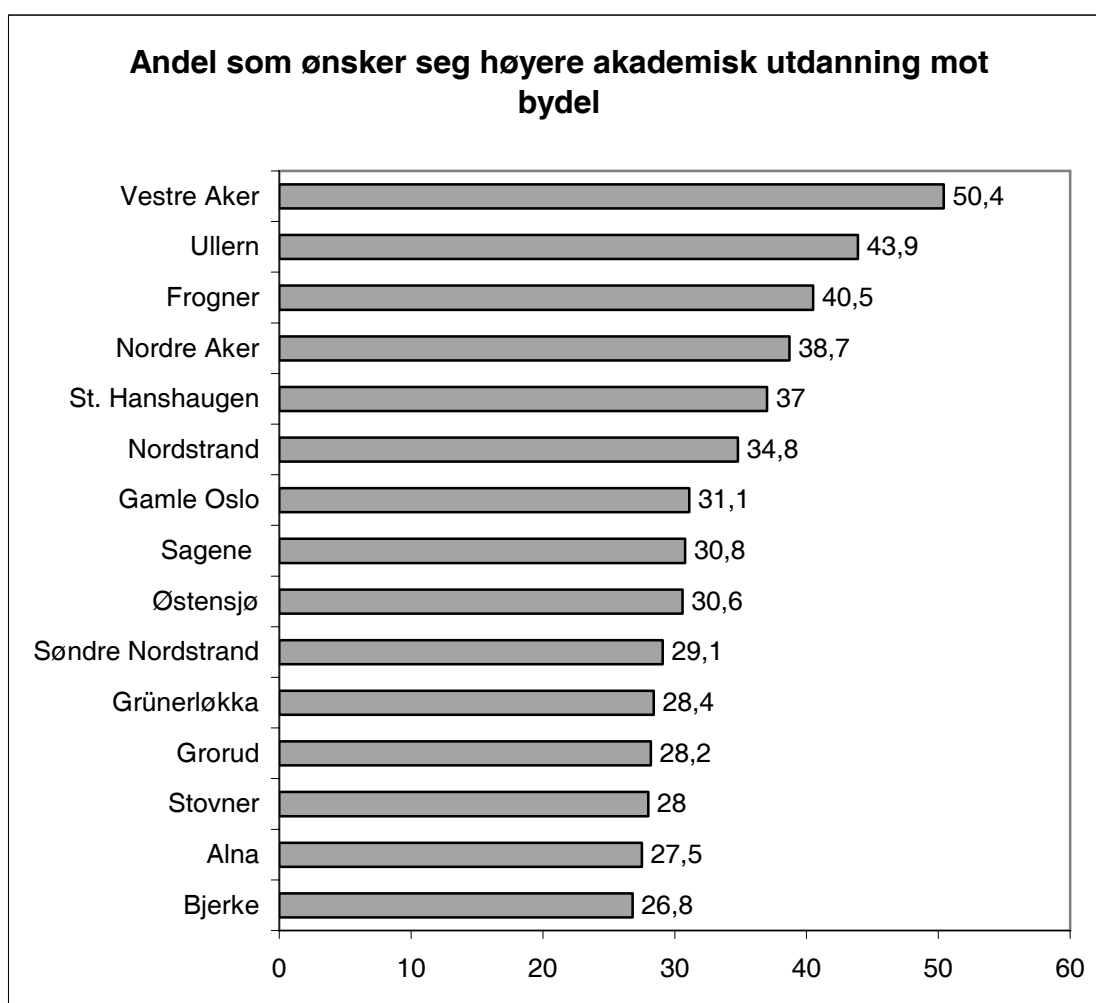
Blant de norske ungdommene er det svært små forskjeller i andel av gutter og jenter som ønsker seg høyere akademisk utdanning. I første rekke er det innvandrerungdommen som utmerker seg med tydelige kjønnsforskjeller. Innvandrerjentene er mer opptatt av utdanning enn guttene. Det gjelder både første og andre generasjon. Norske ungdommer får i snitt best karakterer. Likevel er andelen som ønsker seg høyere akademisk utdanning størst blant innvandrerungdom født i Norge. Første generasjon innvandrerungdom ligger omtrent på nivå med norsk ungdom og ungdom der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land.

Hvordan er fordelingen ut fra byområde? Her er kontrollert for etnisitet.



Uansett etnisk gruppe er det klart flest av de som bor på vestkanten, som ser for seg at de skal ta høyere akademisk utdanning. 43,8 prosent av norske ungdommer bosatt i Oslo Vest planlegger å ta høyere akademisk utdanning, mot 28,3 prosent i Indre Øst og 22,9 prosent i Ytre Øst. Blant de med en forelder født i Norge og en født i et annet land er forskjellene ut fra by-område spesielt store. På Oslo Vest er det 45,8 prosent i denne gruppa som ser for seg en høyere akademisk utdanning mot bare 19,9 prosent i Indre Øst. Også blant innvandrerungdommen planlegger de som bor på vestkanten i størst grad et høyere akademisk utdanningsløp. Både i Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst er innvandrerne den gruppa som i størst grad ønsker seg høyere akademisk utdanning. Samtidig vet vi at innvandrerungdommene gjennomgående får lavere karakterer.

Hvordan er fordelingen av andel som ønsker seg høyere akademisk utdanning mot bydel?



I Vestre Aker er det 50,4 prosent som ønsker seg høyere akademisk utdanning. I bydelene Søndre Nordstrand, Grünerløkka, Grorud, Stovner, Alna og Bjerke er andelen under 30 prosent. Her er altså store forskjeller bydelene i mellom som forteller om ulike akademiske tradisjoner.

6.2 Konflikter med skolen

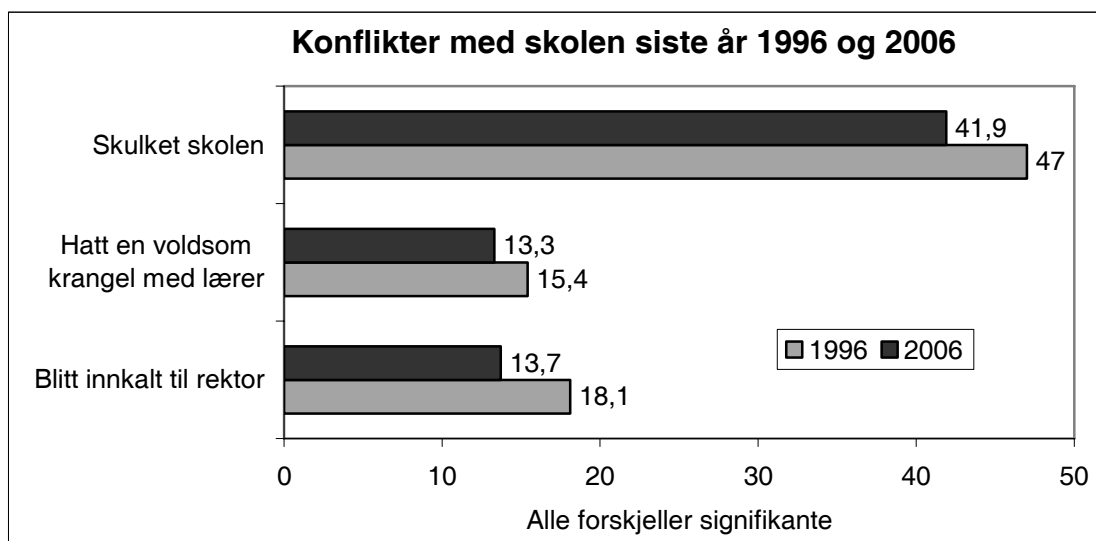
6.2.1 Bråk og uorden

Baksida av at ungdom i så sterk grad presses inn i et mangeårig utdanningsløp, der det hele tida stilles nye krav til læring, er skoletrøtte elever som kjeder seg, og som følger dårlig med i undervisningen. Samtidig danner det seg motstandskulturer blant elevene og ulike former for sabotasje mot undervisningen (Nordahl 2000). For noen elever kan bråk i timene, uorden og skulk tolkes som en rasjonell handling. Ved å trekke seg unna, og opponere mot skolens krav, vil elever kunne oppleve å ha en viss kontroll over situasjonen. De utdefinerer skolens krav og verdier. Gjennom å omdefinere hva som er viktig og hva som er mindre viktig, unngår de å mislykkes i egne øyne.

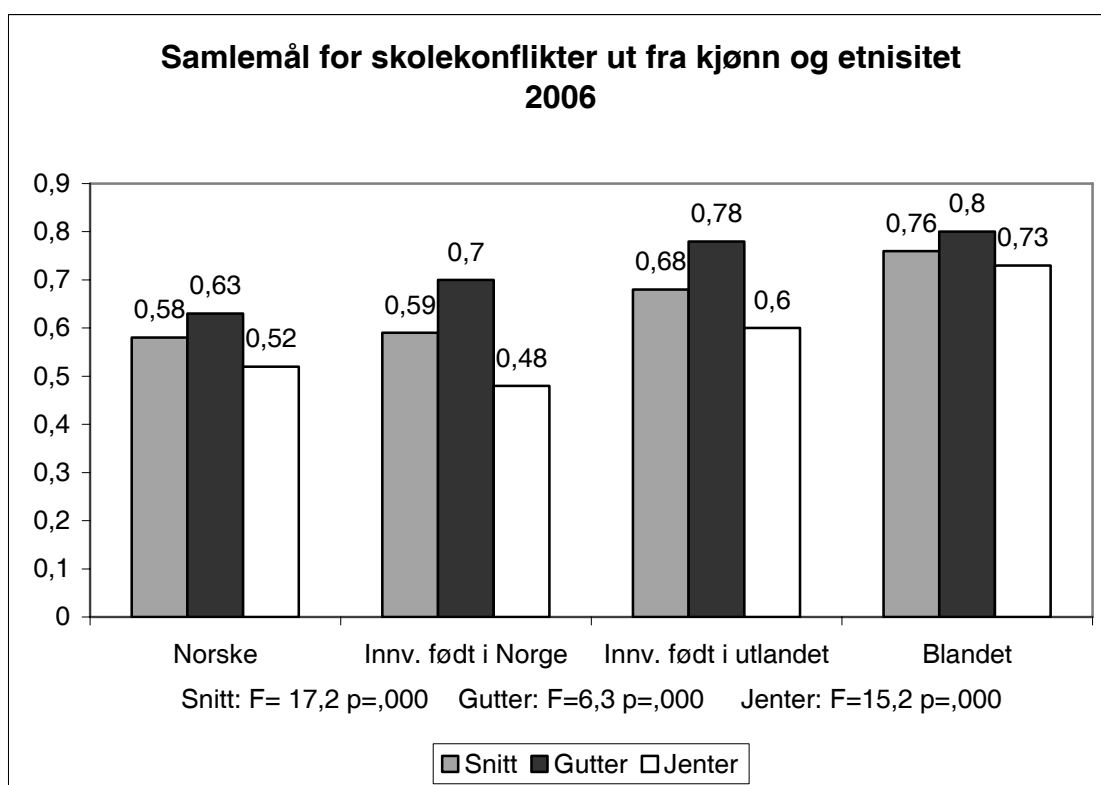
Hvordan har konfliktnivået med skolen utvikla seg?

Spørreskjemaet har en del innfallsvinkler til en slik problemstilling. Her skal vi i første omgang konsentrere oss om tre forhold. Det gjelder andel som sist år har:

- .. blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort?
- .. skulka skolen?
- .. hatt en voldsom krangel med en lærer?

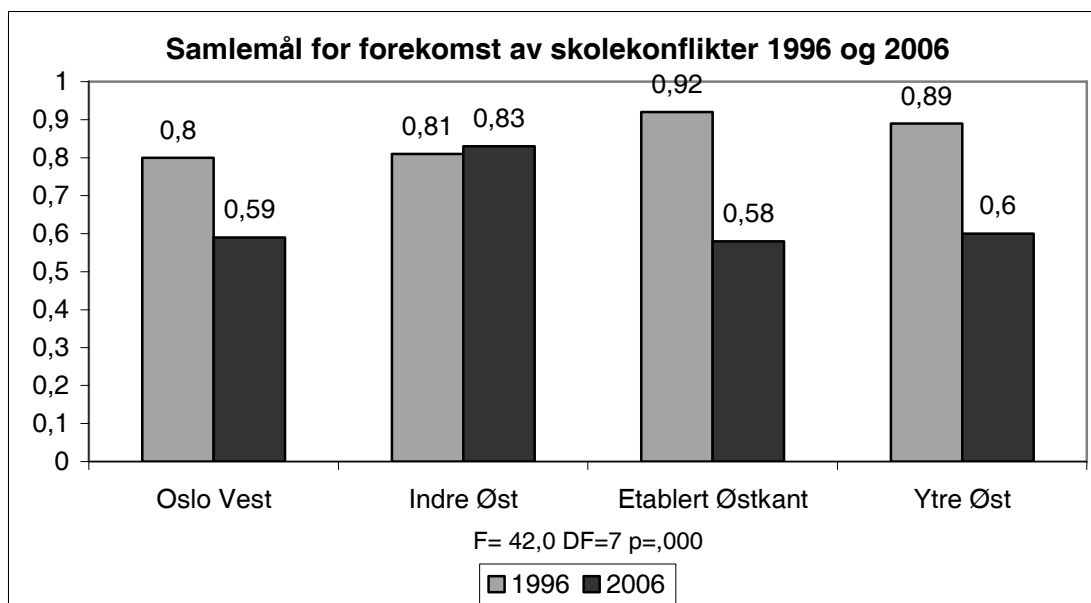


Generelt har konfliktnivået på skolen gått ned fra 1996 til 2006. På basis av disse tre spørsmåla er det laget et samlemål etter samme oppskrift som for kriminalitet. Hver av disse hendelsene eller handlingene har fått verdier på en 8 delt skala, slik at 0 ganger gir verdien 0, 1 gang verdien 1, 2 ganger verdien 2, 3 til 5 ganger verdien 3, 6 til 10 ganger verdien 4, 11 til 20 ganger verdien 5, 20 til 50 ganger verdien 6 og over 50 ganger verdien 7. Samlemålet kalles for Skolekonflikt. Hvilke fordelinger finner vi ut fra kjønn og etnisitet basert på utvalget fra 2006:



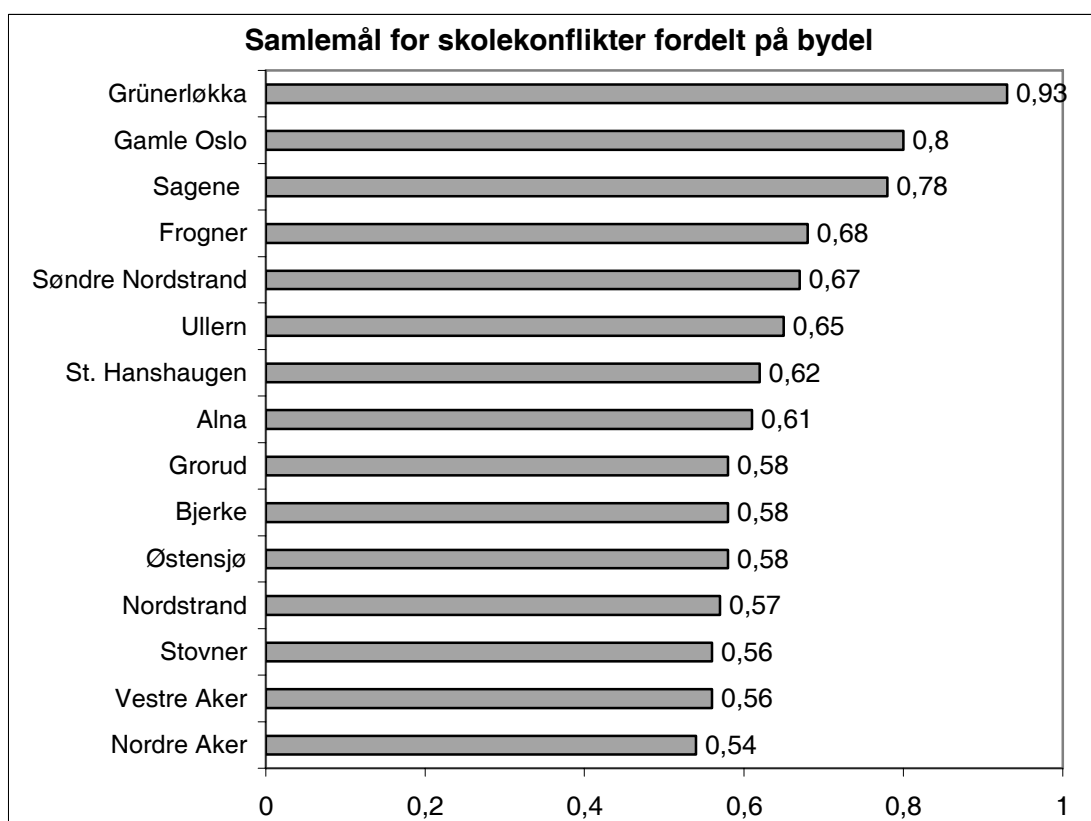
Gutter har flest konflikter med skolen. Forskjellene mellom gutter og jenter er likevel relativt små. Minst konflikter opplever norske ungdommer og ungdom med innvandrerbakgrunn født i Norge. Mest konflikter har de som har en forelder født i Norge og en i et annet land.

Hvordan har utviklingen i konfliktnivået vært sammenliknet mellom de ulike byområdene?



For Indre Øst er det ingen endring, eller en svak, men ikke signifikant økning i antall opplevde skolekonflikter. For alle de tre andre bydelene har derimot nedgangen vært betydelig og signifikant. Mens Indre Øst i 1996 ikke skilte seg markert ut fra de andre bydelene, har Indre Øst i 2006 et signifikant høyere konfliktnivå sammenliknet med alle de andre bydelene (LSD).

Hvordan er fordelingen av denne typen konflikter fordelt på den enkelte bydelen?



Konfliktene er størst i bydelene Grünerløkka, Gamle Oslo og Sagene. Med unntak av disse tre bydelene er det nokså små forskjeller. Minst konflikter er det i Vestre Aker og Nordre Aker.

6.2.2 Konsentrasjonsvansker

Spørreskjemaet inneholder seks spørsmål som mer eksplisitt forsøker å fange opp ulike former for passiv protest, motstand eller unnaluring fra undervisningen. Det handler om å komme for seint, ikke gjøre lekser og ulike former for konsentrasjonsvansker. Svarene på disse spørsmåla er femdelte: «hver dag eller nesten hver dag», «noen ganger i uka», «en gang i uka», «sjeldnere» og «aldri». Her er sett på andel som svarer «hver dag» eller «noen ganger i uka». Disse spørsmåla blei ikke stilt i 1996:

Tabell 6.1: Andel som i 2006 hver dag eller noen ganger i uka har hatt ulike former for konsentrasjonsvansker, målt mot kjønn (* stjerne viser signifikans).

Har du i løpet av dette skoleåret:	Gutt	Jente	Snitt
Drømt deg bort og tenkt på andre ting i timene (p=,000)	59,3	65,9	62,7
Ikke gjort leksene dine (p=,000)	40,9	35,9	38,3
Hatt så store problemer med å konsentrere deg at du ikke klarte å følge med i undervisningen (p=,483)	30,6	30,0	30,3
Sovnet i timene (p=,000)	8,7	5,8	7,2
Kommet for sent på skolen (p=,003)	21,4	19,1	20,2
Kommet for sent til timene (p=,001)	15,4	13,1	14,2

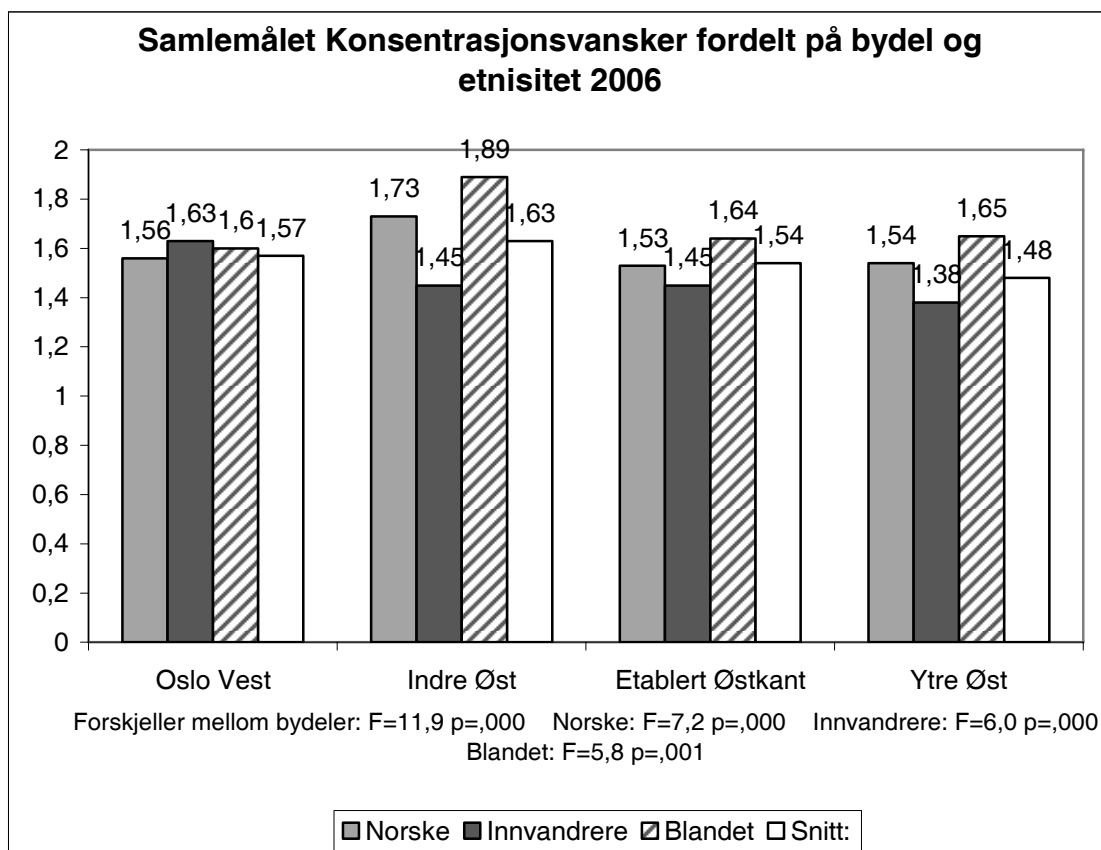
Vanligst er det å drømme seg bort og tenke på andre ting. Jentene drømmer noe mer enn guttene. Derimot er det oftere at guttene ikke har gjort lekser. I tillegg er det slik at guttene har noe lettere for å sovne i timene. Når det gjelder konsentrasjonsvansker og komme for seint på skolen eller til enkelttimer, er det små eller ingen forskjeller mellom gutter og jenter.

Til sammen danner disse spørsmåla en faktordimensjon (Alpha ,81) som er omgjort til et samlemål. Det kan passe å kalle samlemålet for *Konsentrasjonsvansker*. Et mer dekkende uttrykk vil kanskje være skoletrøtthet. Verdien går fra 0 til 4. 4 innebærer at den enkelte svarer: «hver dag eller nesten hver dag» på alle spørsmåla om konsentrasjon, mens verdien 0 innebærer at den enkelte svarer «aldri» på samtlige spørsmål.

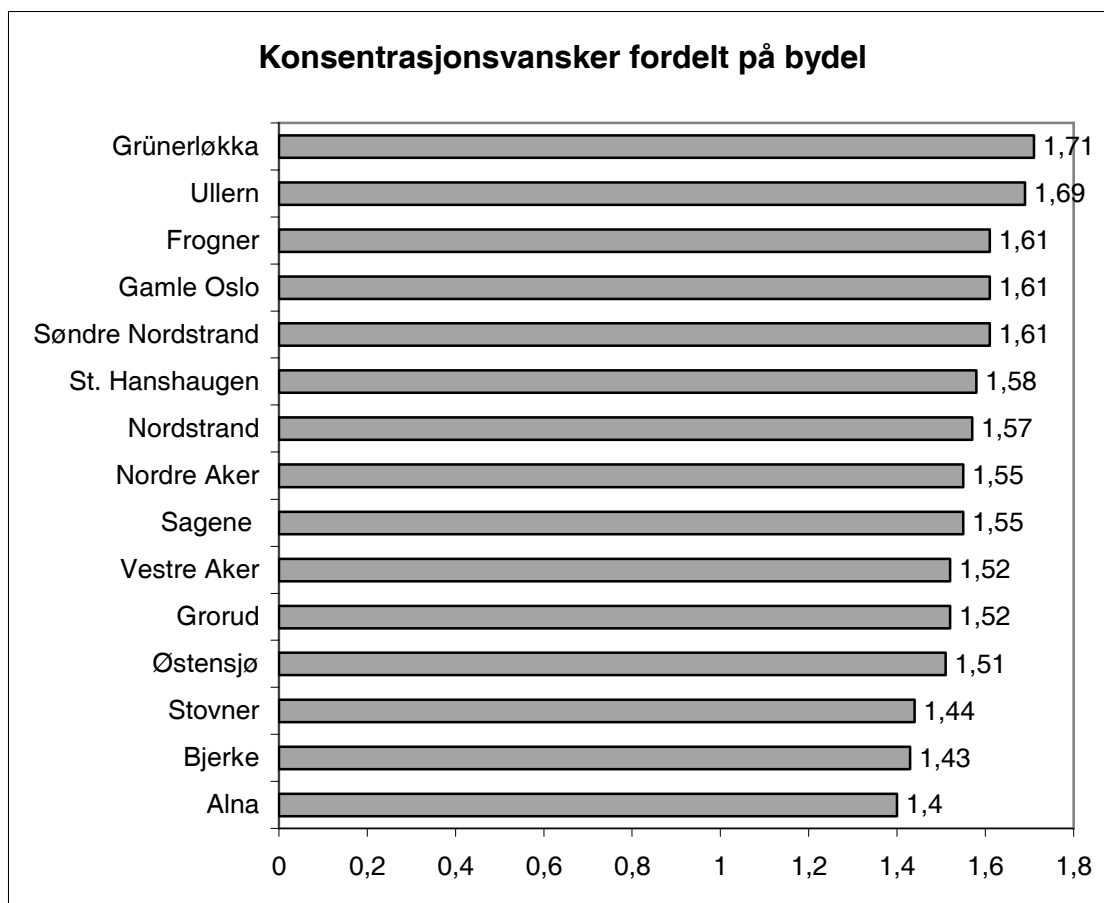
Guttene har samla noe større konsentrasjonsproblemer enn jentene (1,57 mot 1,51). Denne forskjellen er ikke stor, men likevel signifikant. Ut fra etnisitet er det tydelige forskjeller. Norske ungdommer skårer i snitt 1,56

på samlemålet for Konsentrasjonsvansker, unge med innvandrerbakgrunn 1,42 og de med en norsk og en utenlandsk født forelder 1,66 ($F=53,4$ $p=,000$). Bivariat korrelerer Konsentrasjonsvansker negativt med snittkarakterer i norsk, engelsk og matematikk (-,22).

Hvordan er fordelingen av Konsentrasjonsvansker ut fra etnisitet og bydel?



Innvandrerne har størst konsentrasjonsvansker i Oslo Vest. De norske og de med en norsk og en utenlandsk født forelder har derimot størst Konsentrasjonsvansker i Indre Øst. Samla er det mest Konsentrasjonsvansker i Indre Øst og minst i Ytre Øst. Forskjellene mellom bydelene og mellom de ulike etniske gruppene er imidlertid ikke store. Hvordan er fordelingen av konsentrasjonsvansker på bydel?



Konsentrasjonsvansker er mest utbredt i bydelene Grünerløkka og Ullern. Minst er konsentrasjonsvanskene i Stovner, Bjerke og Alna. Det vanskelig å se noe tydelig øst-vest mønster.

6.3 Tilpasning til skolen

I spørreskjemaet er det videre med en gruppe av spørsmål eller utsagn som har til hensikt å måle generell skoletilpasning, opplevelse av skolehverdagen og holdning til skolen. Svaralternativene til disse utsagna er: «stemmer svært godt», «stemmer ganske godt», «stemmer ganske dårlig» og «stemmer svært dårlig». Tre av spørsmåla er bare stilt i 2006.

Tabell 6.2: Utsagn om skolen 1996 sammenliknet med 2006. Andel som svarer «stemmer svært godt» og «stemmer ganske godt»:

Utsagn:	1996	2006
Jeg trives på skolen (p=,000)	82,8	90,2
Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen (p=,000)	21,8	16,0
Jeg blir ofte snakket til i timene fordi jeg forstyrrer undervisningen (p=,000)	29,1	22,7
Å møte venner er viktigere for meg enn å lære alt og gjøre det godt på skolen (p=,000)	39,1	34,1
Når jeg vet noe i timen prøver jeg å være blant de første til å rekke opp handa (p=,000)	61,9	65,8
Jeg kjeder meg på skolen (p=,000)	55,1	49,8
Lærerne burde vært strengere mot elever som bråker (p=,869)	49,4	49,5
Jeg tror jeg kommer til å få store problemer med å skaffe meg arbeid, sjøl om jeg tar utdanning (p=,000)	26,6	17,6
Det er alt for mye bråk og uro i timene		41,7
Det hender ofte at jeg ikke har gjort lekser		40,3
Å få gode karakterer er viktig		94,3

Fra 1996 til 2002 har det skjedd noen endringer. Flere trives på skolen og flere er aktive og rekker opp handa i timene. Omvendt er det færre som gruer seg til å gå på skolen, færre blir snakka til fordi de bråker i timene, færre kjeder seg og færre mener det er viktigere å møte venner enn å «lære alt og gjøre det godt på skolen». Utsagnet om at «lærerne burde vært strengere mot elever som bråker» viser ingen endring. Generelt har de unge en mer positiv holdning til skolen, og samtidig en bedre opplevelse av skolehverdagen i 2006, sammenliknet med 1996. Det korresponderer med at disiplinproblemene har blitt mindre. I 2006 var det hele 94,3 prosent som mener det er viktig å få gode karakterer. På helt grunnleggende nivå slutter de unge opp om skolens målsettinger. Likevel opplever 41,7 prosent at det er for mye bråk og uro i timene, og 40,3 prosent mener at det «stemmer svært godt» eller «ganske godt» at de ofte ikke har gjort lekser. Her mangler sammenliknende tall fra 1996.

Videre er det både i 1996 og 2006 med et utsagn: «Jeg tror jeg kommer til å få store problemer med å skaffe meg arbeid, sjøl om jeg tar utdanning». Dette utsagnet er av en noe annen type, og forteller i første rekke noe om i hvor stor grad de unge er optimister, sett i forhold til framtid og jobb – og om de ser skolen som en nyttig investering i forhold til egen framtid. I 1996 var det 26,6 prosent som mente at dette utsagnet stemte «svært godt» eller «ganske godt», mot 17,6 prosent i 2006. Også på dette området finner vi en større tillit og oppslutning om skolen og de verdiene skolen representerer.

Alternativt kan det tenkes at når de unge svarer annerledes i 2006 sammenliknet med 1996, skyldes det endringer i arbeidsmarkedet.

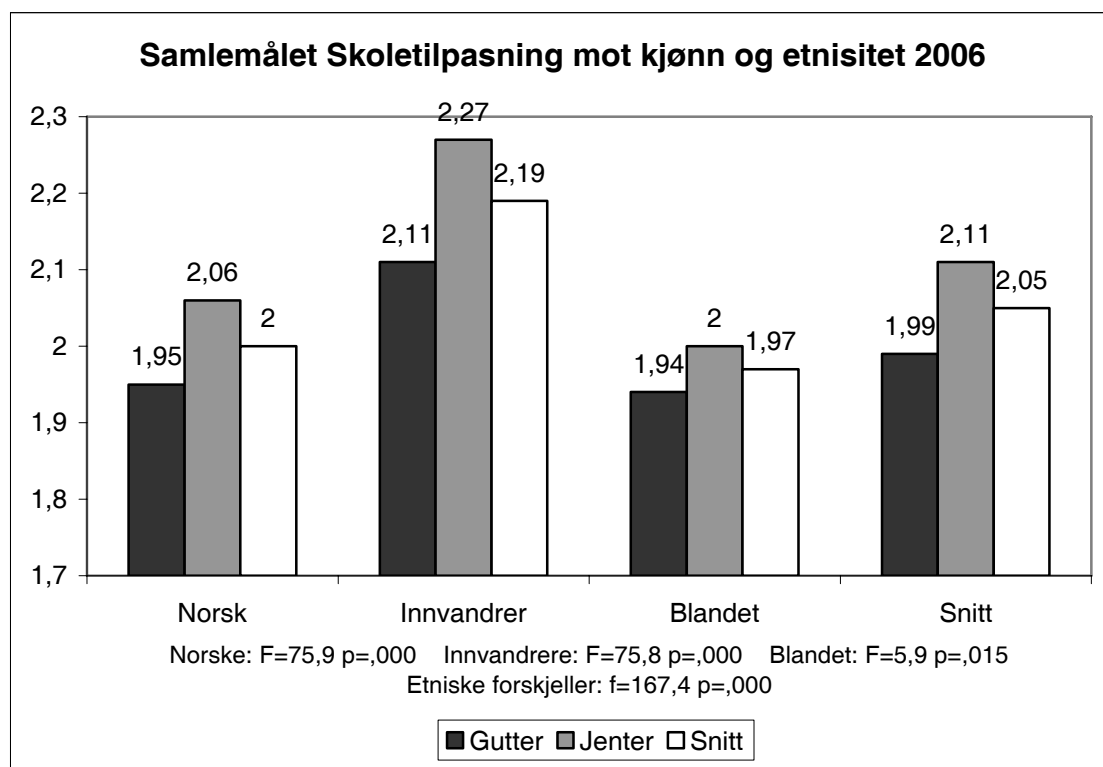
På basis av faktoranalyse er det bygget opp et samlemaal for skoletilpasning. Det inneholder følgende utsagn:

Tabell 6.3: Samlemål for Skoletilpasning:

- Jeg trives på skolen
- Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen
- Jeg blir ofte snakket til i timene fordi jeg forstyrrer undervisningen
- Å møte venner er viktigere for meg enn å lære alt og gjøre det godt på skolen
- Når jeg vet noe i timen prøver jeg å være blant de første til å rekke opp handa
- Jeg kjeder meg på skolen
- Det hender ofte at jeg ikke har gjort lekser
- Å få gode karakterer er viktig
Alpha: ,69

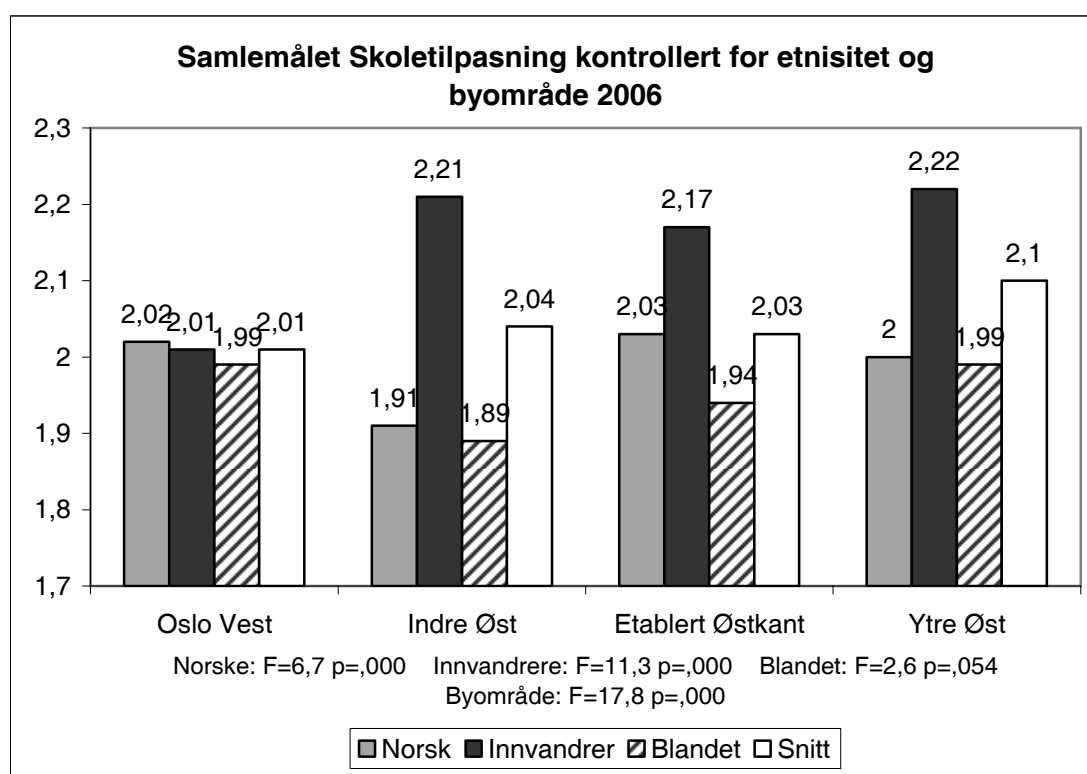
De negative utsagna er snudd slik at høy verdi viser høy tilpasning og oppslutning. Målet går fra 0 til 3. For å oppnå verdien 3 må den enkelte ha svart «stemmer svært godt» på de positive utsagna og samtidig «stemmer svært dårlig» på de negative utsagna. Bivariat korrelerer dette målet positivt med karakterer ($p=,17$). To av disse utsagna blei ikke stilt i 1996. Det er derfor ikke mulig å foreta en direkte sammenlikning og se på endringer fra 1996 til 2006.

Hvordan er fordelingen ut fra etnisitet og kjønn?



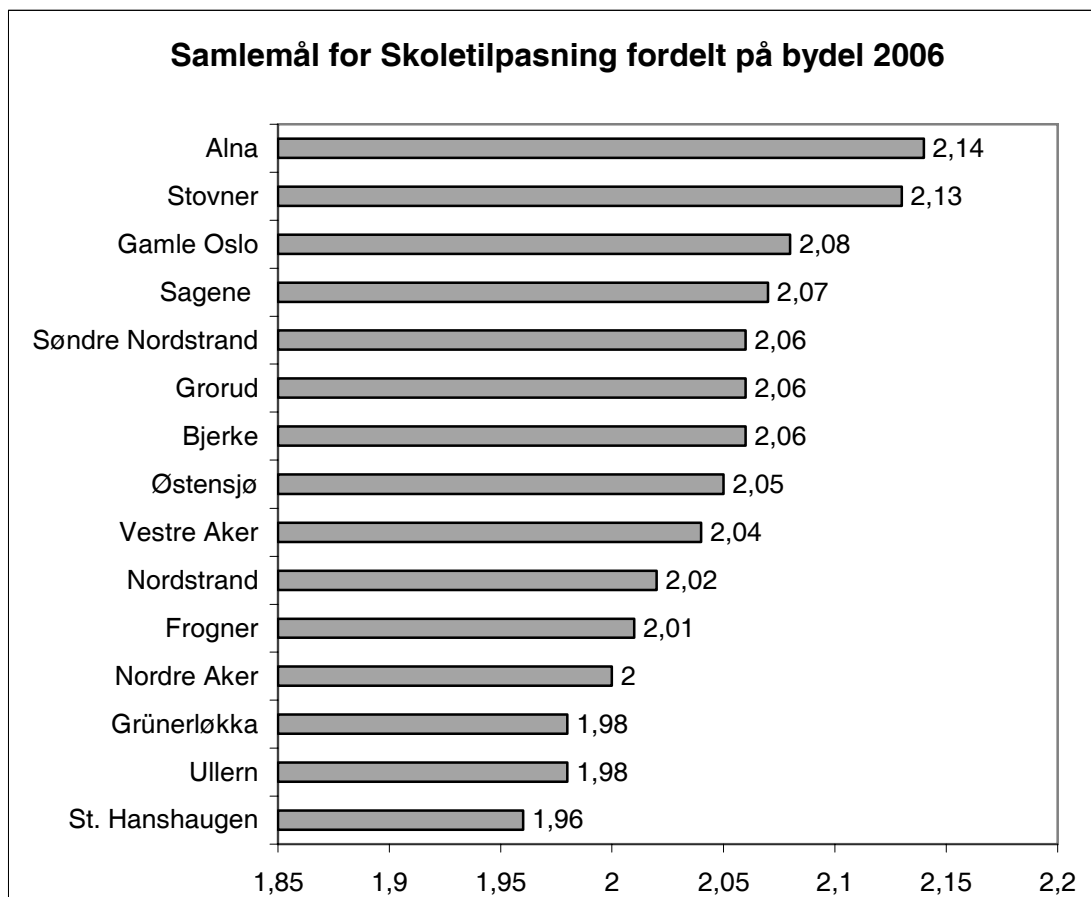
I alle tre etniske grupper er forskjellene mellom gutter og jenter signifikant. Jentene har en bedre opplevelse av skolehverdagen og er generelt mer positive til skolen. Innvandrerungdommene skårer klart høyest. De slutter altså i størst grad opp om skolepositive verdier. Det gjelder spesielt innvandrerjentene. Mellom norske ungdommer og ungdommer der den ene av foreldrene er født i utlandet er det bare mindre forskjeller. Forskjellen mellom gutter og jenter er minst blant de unge der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land.

I hvilken grad varierer Skoletilpasning i forhold til ulike områder av byen? Her er kontrollert for etnisitet:



I Oslo Vest er det ingen eller små forskjeller mellom de ulike etniske gruppene. Både i Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst er innvandrerungdommen den gruppa som skårer høyest på samlemålet for Skoletilpasning. De norske ungdommene og de unge der den ene av foreldrene er født i et annet land, skårer lavest i Indre Øst. Innvandrerungdommene skårer derimot lavest i Oslo Vest. Samla, for de enkelte områdene av byen, kommer Ytre Øst best ut. Mellom Oslo Vest, Indre Øst og Etablert Østkant er det bare mindre forskjeller.

Hvordan er fordelingen av samlemålet for Skoletilpasning på bydel?



Bydeler med mange innvandrere skårer gjennomgående høyt. Det gjelder likevel ikke for Grünerløkka og St.Hanshaugen. Høyest ligger Alna, Stovner og Gamle Oslo. Forskjellene mellom bydelene er likevel små.

7 Helsetilstanden

7.1 Psykiske plager og ubehag

Det finnes ingen klar, entydig eller samstemt definisjon av hva helse innebærer. Helsebegrepet brukt vidt rommer alt fra fravær av alvorlige livstruende sykdommer til fysisk og psykisk velvære. I spørreskjemaet er det ulike helserelevante innfallsvinkler som samla bidrar til å tegne et generelt bilde av omfanget når det gjelder ulike fysiske og psykiske lidelser. Det gjelder:

- Den allmenne psykiske helsetilstanden målt ved bruk av en serie spørsmål kalt Hopkins Symptom Checklist (SCL).
- Spørsmål om sjølmord og sjølmordstanker.
- En subjektiv evaluering av egen helse.
- Spørsmål om den enkelte har langvarige helseproblemer eller sykdom.
- Videre er det med en gruppe spørsmål om ulike funksjonshemminger.

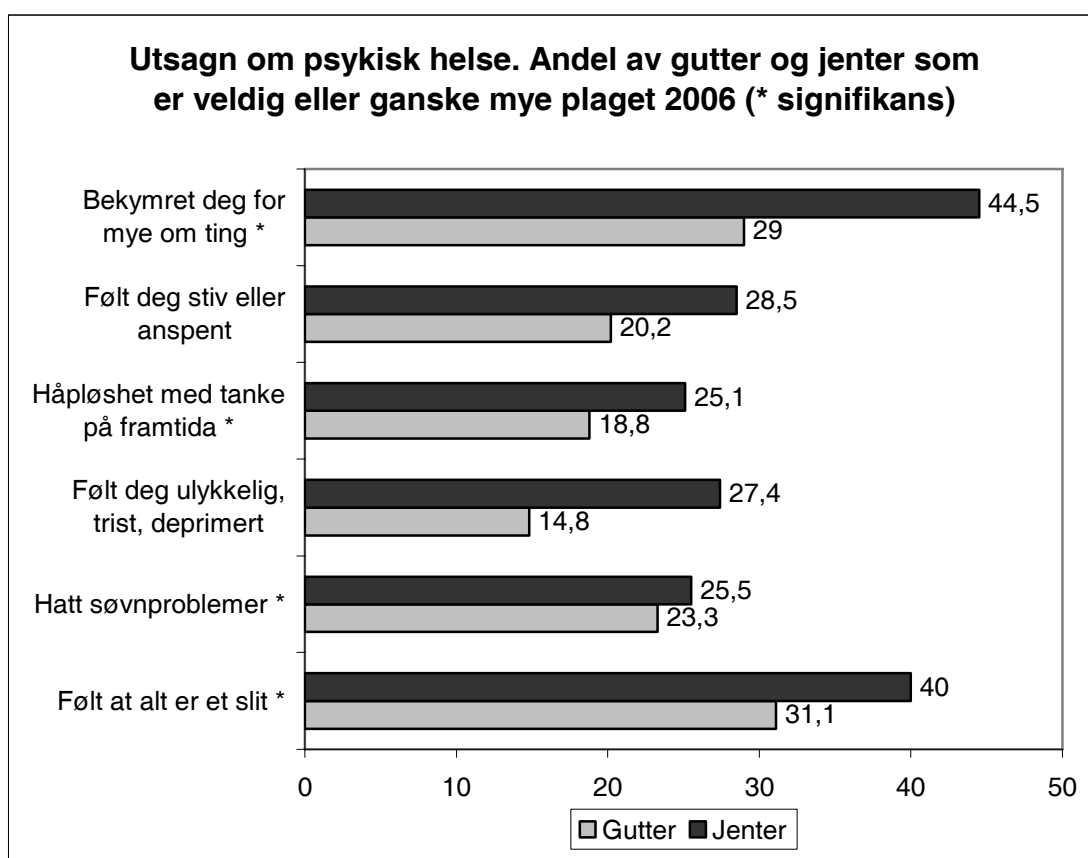
Hopkins Symptom Checklist (SCL) er en internasjonalt anerkjent målemetode for å fange opp psykiske problemer og ubehag (Derogatis m.fl. 1974). Målet er brukt i litt ulike varianter både i «Ung i Norge» undersøkelserne 1992 og 2002 og i ungdomsundersøkelsene i Oslo 1996 og 2006. På en serie med spørsmål om psykiske plager og problemer, er svaralternativene: «ikke plaga i det hele tatt», «litt plaga», «ganske mye plaga» og «veldig mye plaga».

Tabell 7.1: Utbredelse av ulike psykiske plager

Har du i løpet av den siste uka:	Følt at alt er et slit	Hatt søvnproblemer	Følt deg ulykkelig trist eller deprimert	Følt håpløshet med tanke på framtida	Følt deg stiv eller anspent	Bekymret deg for mye om ting
Veldig mye plaga	15,3	10,1	9,3	9,4	9,4	15,7
Ganske mye plaga	20,6	14,3	12,0	12,6	15,1	21,3
Litt plaga	41,6	34,4	32,5	28,6	35,1	34,6
Ikke plaga i det hele tatt	22,6	41,1	46,1	49,4	40,4	28,3

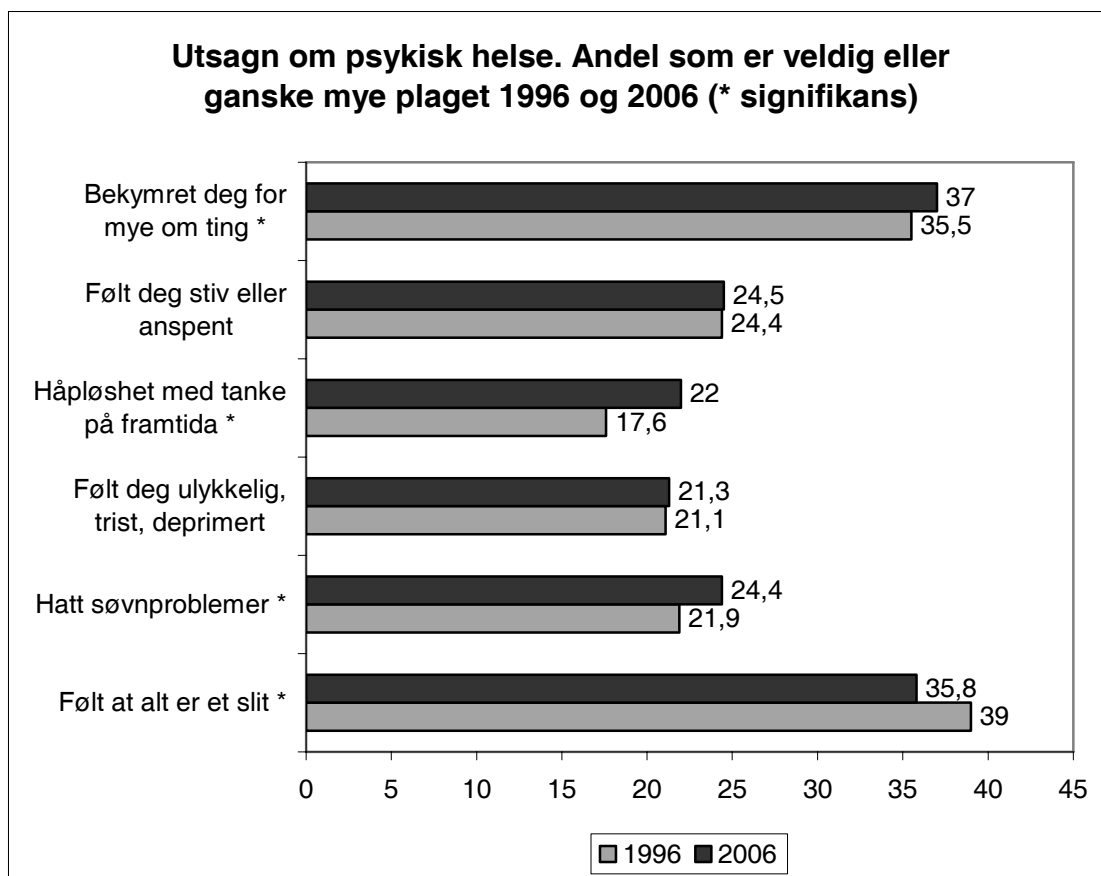
Ulike former for psykiske plager, bekymringer og problemer er svært utbredt i ungdomsbefolkningen. 37 prosent oppgir at de enten er «veldig mye plaga» eller «ganske mye plaga» fordi de bekymrer seg for mye om ting. Like vanlig er det å føle «at alt er et slit». Rundt en av fire er veldig eller ganske mye plaga av «søvnproblemer» eller de føler seg «stiv eller anspent». 22 prosent opplever «håpløshet med tanke på framtida» og 21,3 prosent er «ulykkelig triste eller deprimert».

Hvilke forskjeller er det ut fra slike indikatorer på psykisk helse ut fra kjønn? Følgende figur viser andel av gutter og jenter som er «veldig mye plaga» eller «ganske mye plaga».



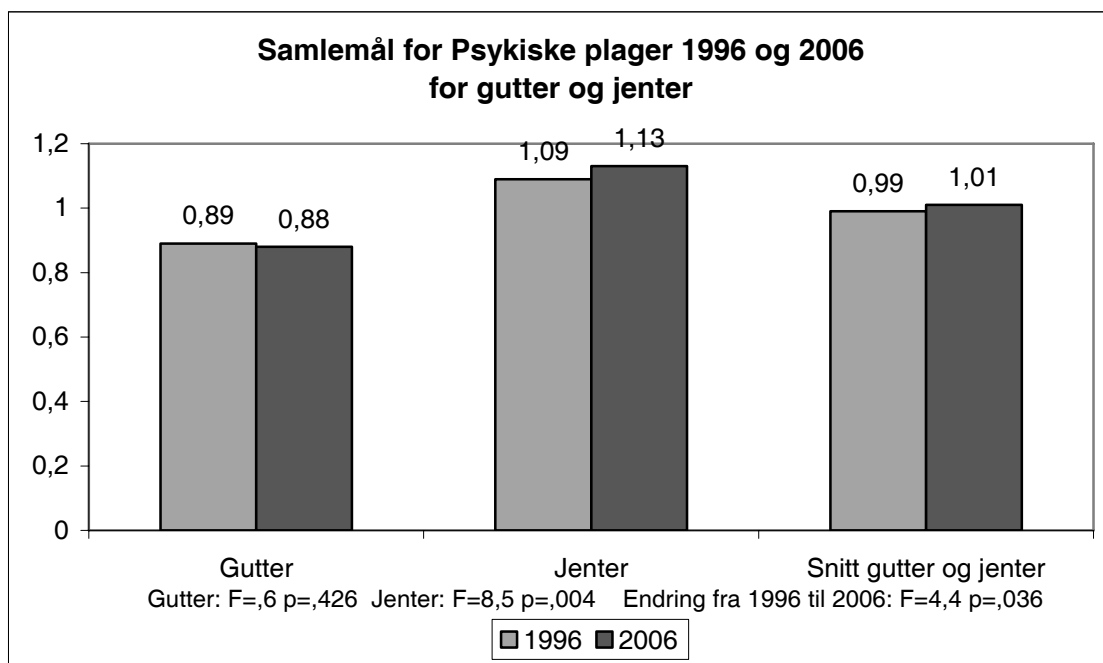
Forskjellene mellom gutter og jenter er betydelige på alle disse utsagna med unntak av søvnproblemer. Størst forskjeller er det i andel som bekymrer seg for mye om ting. 44,5 prosent av jentene og 29 prosent av guttene er «veldig» eller «ganske mye» plaget av slike bekymringer.

Disse spørsmåla blei stilt også i 1996. Hvordan har utviklingen vært når vi sammenlikner for de enkelte utsagna? Her er vist andel som er «veldig mye plaga» og «ganske mye plaga».



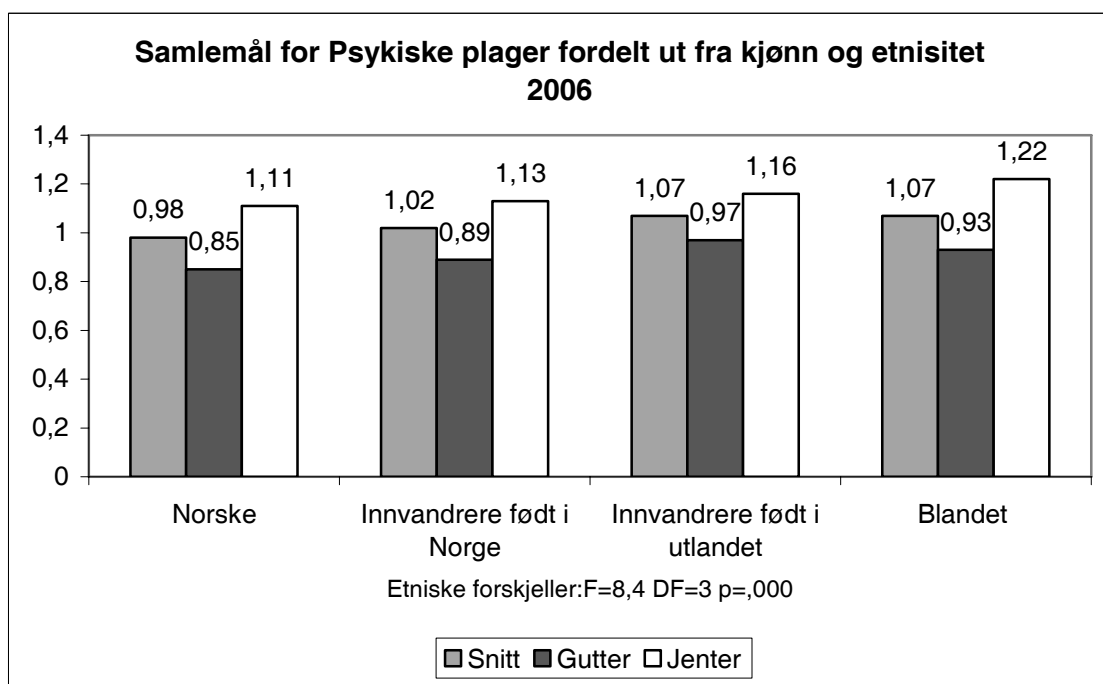
Alt i alt er det små forskjeller mellom 1996 og 2006. I 2006 er det flere som føler at alt er et slit – 39 prosent i 2006 mot 35,8 prosent i 1996. Derimot er det færre i 2006 som bekymrer seg for mye om ting, som føler håpløshet med tanke på framtida og som har hatt søvnproblemer. Andelen som føler seg «stiv eller anspent» og som føler seg ulykkelig, triste og deprimert, er like mange i 2006 sammenliknet med 1996.

På grunnlag av disse spørsmåla er det utvikla et samlemål for Psykiske plager. Målet går fra 0 til 3. 0 indikerer at den enkelte har svart «ikke plaga» på alle de seks utsagna, mens 3 indikerer at den enkelte på alle utsagna har svart «veldig mye plaga».



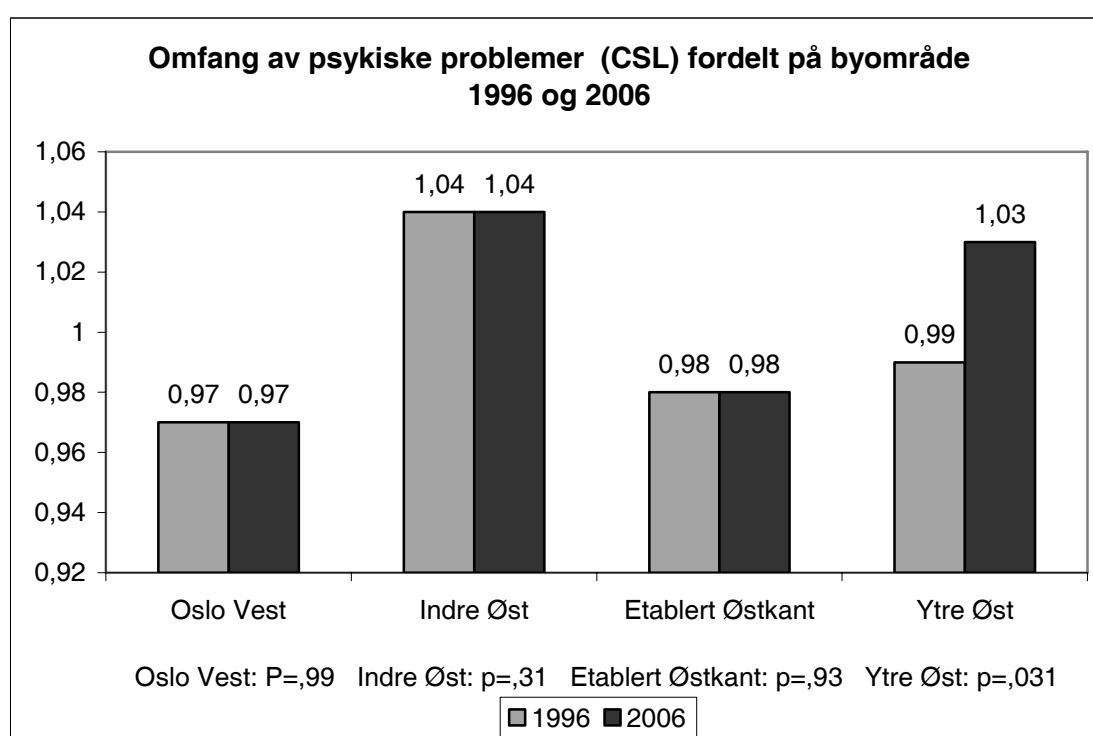
Forskjellene mellom gutter og jenter er signifikante både i 1996 og 2006. Guttene oppgir mindre Psykiske plager enn jenter. Det gjelder både for 1996 og 2006. Fra 1996 til 2006 er det samla en liten, men signifikant, økning i omfanget av psykiske plager. Det er jentene som står for denne økningen. Guttene viser ingen signifikant endring fra 1996 til 2006.

Den følgende figuren viser fordelingen av Psykiske plager ut fra etnisitet og kjønn i 2006:

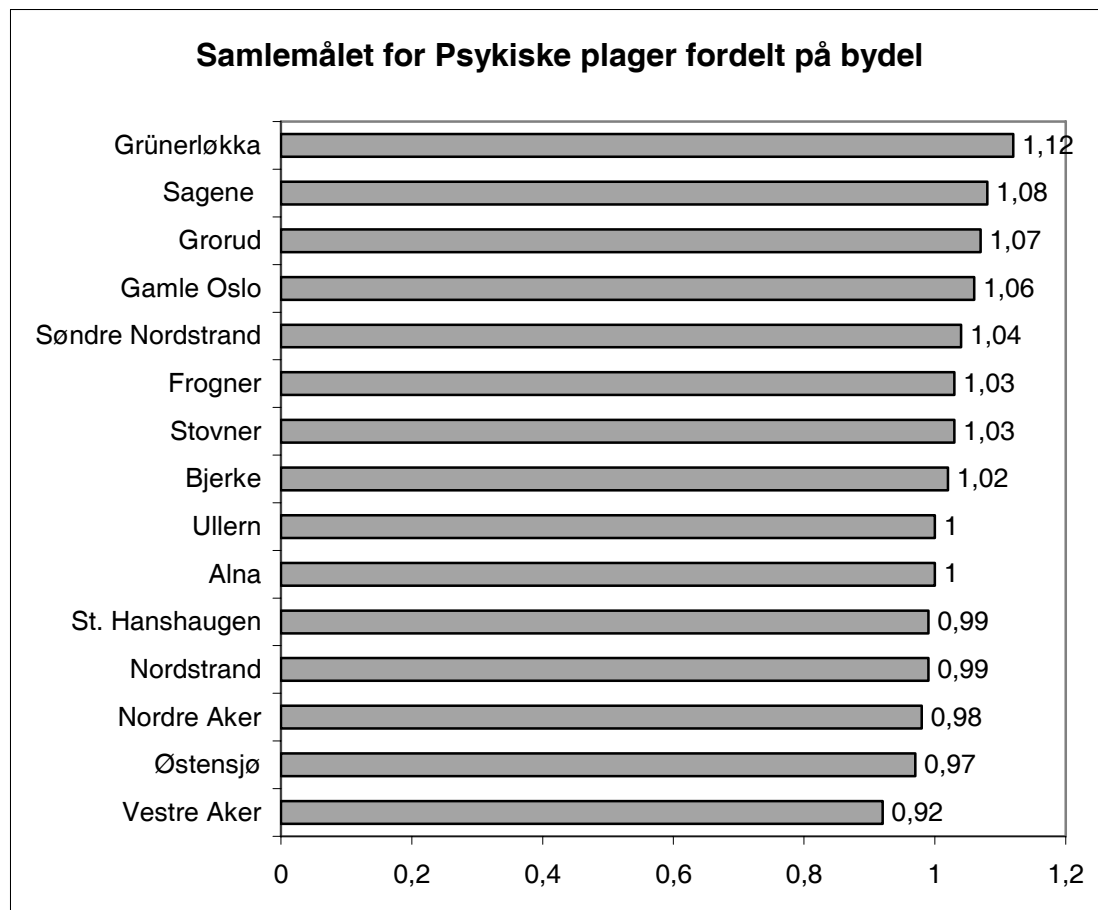


Forskjellene både mellom kjønn og etnisitet er tydelige. Uansett etnisk bakgrunn er jentene mest plaga av psykiske problemer og bekymringer. Norske ungdommer er minst plaga. Første generasjon innvandrere og de som har blandet bakgrunn, der en av foreldrene er norske og den andre født i utlandet, er mest plaga. Mellom norske ungdommer og ungdom med innvandrerbakgrunn født i Norge, er det ingen signifikante forskjeller.

Hvilke endringer i fordelingen av Psykiske plager ser vi når vi sammenlikner ut fra byområde i 1996 og 2006?



Forskjellene mellom byområdene er små. Likevel er det en tendens til at det er mindre psykiske plager på Oslo Vest og Etablert Østkant sammenliknet med Indre øst og Ytre Øst. Vi finner ingen markerte endringer eller forskyvinger mellom bydelene når vi sammenlikner 1996 med 2006. Verken for Oslo Vest, Indre Øst eller Etablert Østkant er endringene signifikante. Ytre Øst har hatt en liten, men signifikant økning i omfanget av psykiske problemer. Hvordan fordeler omfanget av Psykiske plager seg på bydel?



Det er gjennomgående små forskjeller når det gjelder fordeling av psykiske plager og problemer mellom bydelene. Likevel er det et mønster, eller tendens, i retning av at ungdom på vestkanten er minst utsatt for Psykiske plager. Minst plager finner vi i Vestre Aker (0,92) og mest på Grünerløkka (1,12).

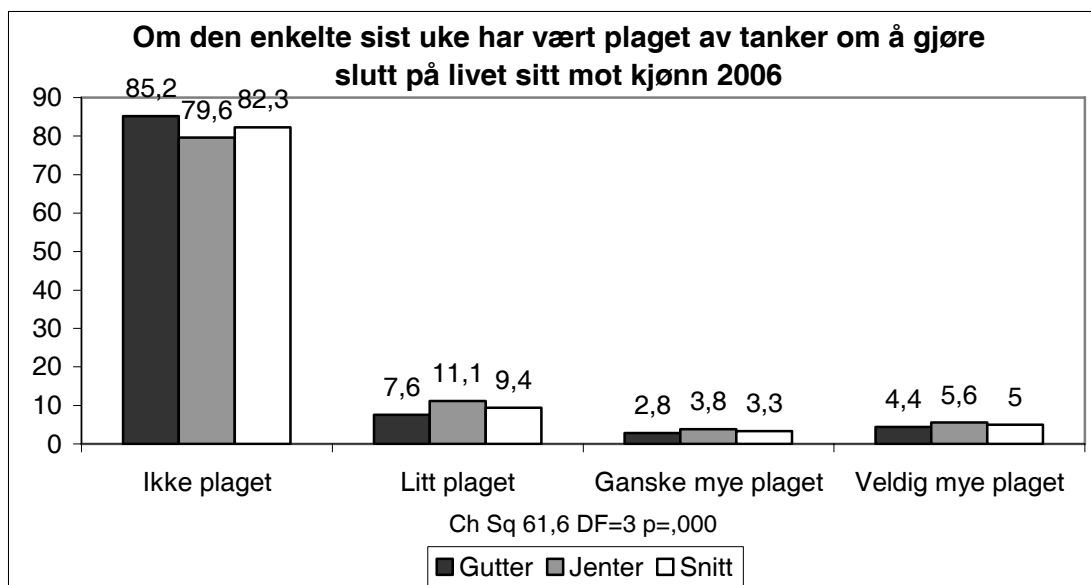
7.2 Sjølmord

7.2.1 Tanker om å ta sitt eget liv

I 2006 er det med flere spørsmål om sjølmord og sjølmordstanker. Det første ligger inne som del av spørsmålsserien til Hopkins Symptom Checklist (SCL). Formuleringen er: «Har du i løpet av den siste uka «tenkt på å gjøre slutt på livet ditt?» Svaralternativene er «ikke plaga i det hele tatt», «litt plaga», «ganske mye plaga» og «veldig mye plaga».

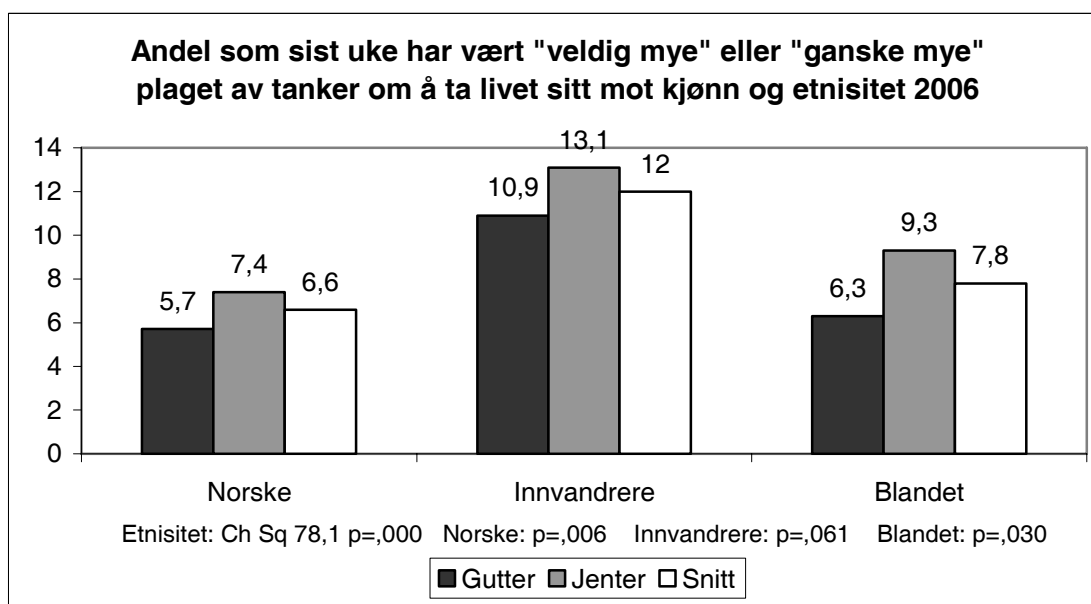
Videre er det med et mer direkte frittstående spørsmål: «Har du noen gang forsøkt å ta livet ditt?» Det er også med spørsmål om den enkelte «noen gang med vilje» har «tatt en overdose med piller eller på annen måte forsøkt å skade deg sjøl?»

Følgende figur viser fordeling på kjønn og snittverdier ut fra andelen som sist uke har «tenkt på å gjøre slutt på livet ditt?»:



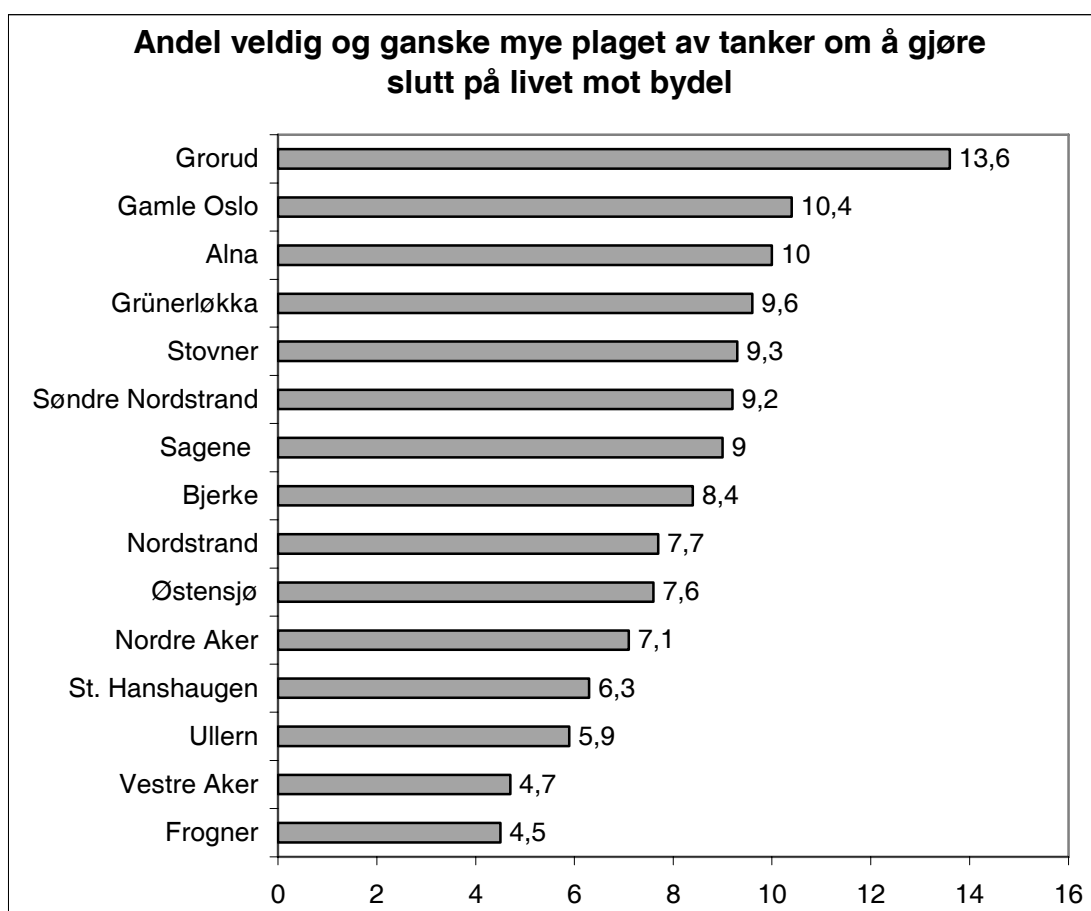
8,3 prosent oppgir at de sist uke har vært veldig mye eller ganske mye plagt av tanker «på å gjøre slutt på livet» sitt. Videre er det 9,4 prosent som har vært «litt plagt» av slike tanker. Tanker om å begå sjølmord er utbredt og vanlig blant ungdom midt i tenårene. Flere jenter (20,5 prosent) enn gutter (14,8 prosent) har slike tanker. Likevel, det store flertallet av unge, uansett kjønn (82,3 prosent), oppgir at de ikke har vært plagt i det hele tatt sist uke.

Hvordan fordeler sjølmordstanker seg dersom vi sammenlikner med etnisitet og kjønn? I den følgende figuren ser vi på andel som er «ganske mye plagt» og «veldig mye plagt».

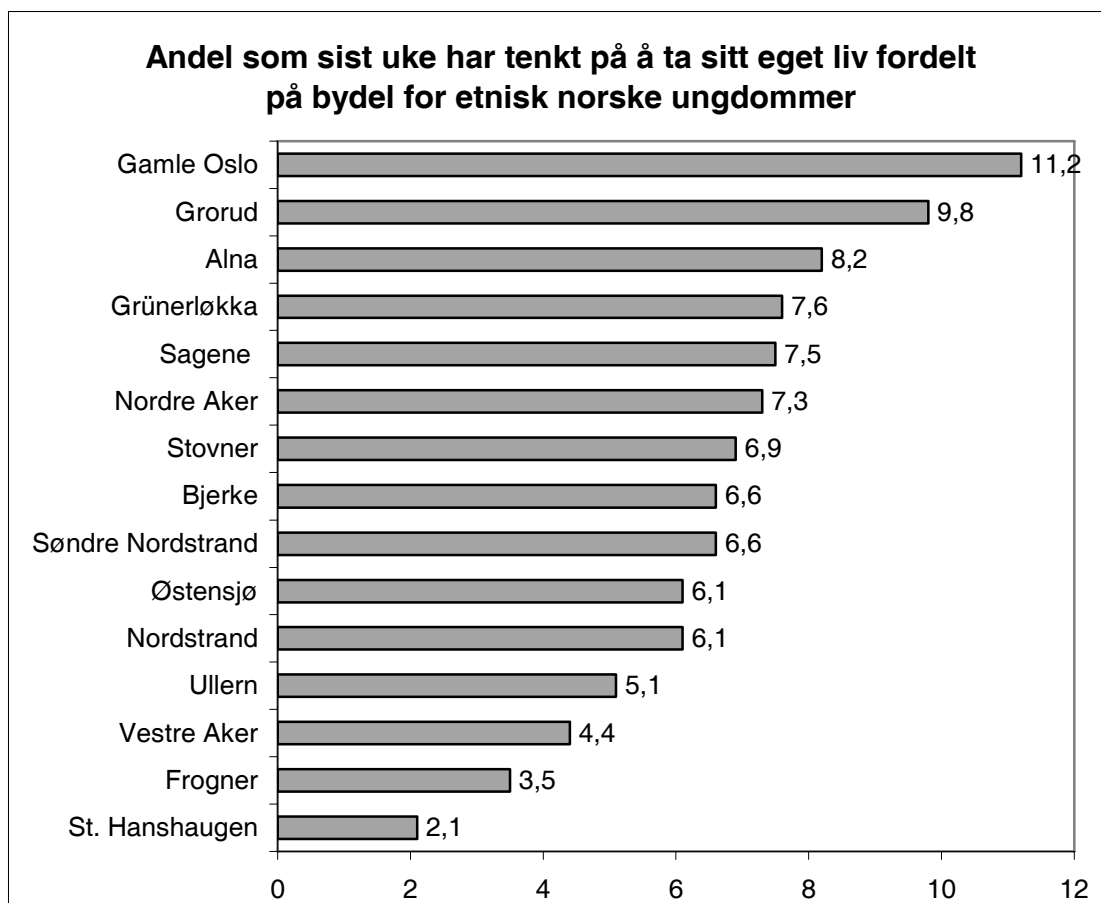


Uansett etnisk bakgrunn er det flere jenter enn gutter som sysler med tanker om å ta sitt eget liv. For innvandrergruppa er denne forskjellen likevel ikke signifikant. Det er betydelige forskjeller mellom ungdom ut fra etnisitet. 6.6 prosent av norske ungdommer har sist uke gått med tanker om å ta sitt eget liv, mot hele 12 prosent av innvandrerungdommene og 7,8 prosent blant de ungdommene som har en norskfødt forelder og en forelder som er født i utlandet.

Hvordan fordeler sjølmordstanker seg ut fra bydel?



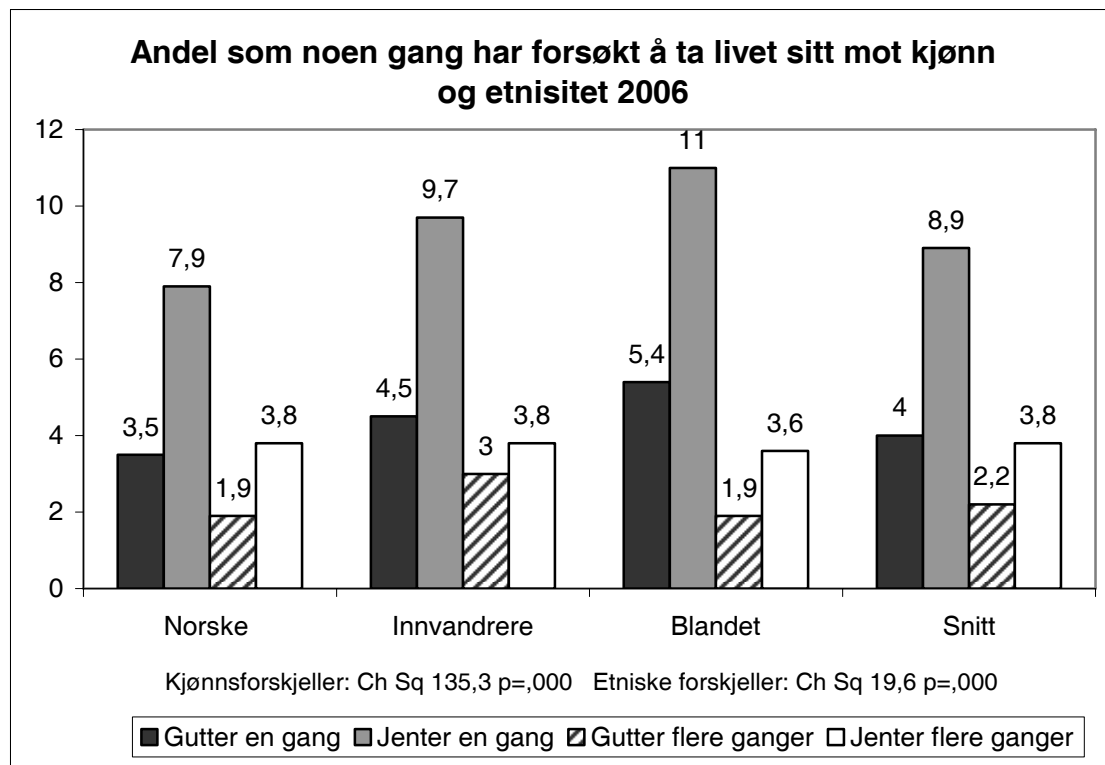
Her er betydelige forskjeller som langt på veg følger andelen innvandrere i bydelen. Dermed framstår det også et tydelig øst–vest mønster. I Grorud er det hele 13,6 prosent som oppgir at de har slike tanker, mot bare 4,5 prosent på Frogner og 4,7 prosent i Vestre Aker. Spørsmålet blir likevel om vi finner samme øst–vest mønster når vi bare ser på de norske ungdommene.



Også for de norske ungdommene er det betydelig forskjeller ut fra bydel. Av de norske er det flest som har tenkt på å ta sitt eget liv sist uke i bydelene gamle Oslo, Grorud og Alna. Færrest er det i Ullern, Vestre Aker, Frogner og St.Hanshaugen. Den skeive fordelingen mellom øst og vest holder seg.

7.2.2 Forsøk på å ta livet sitt

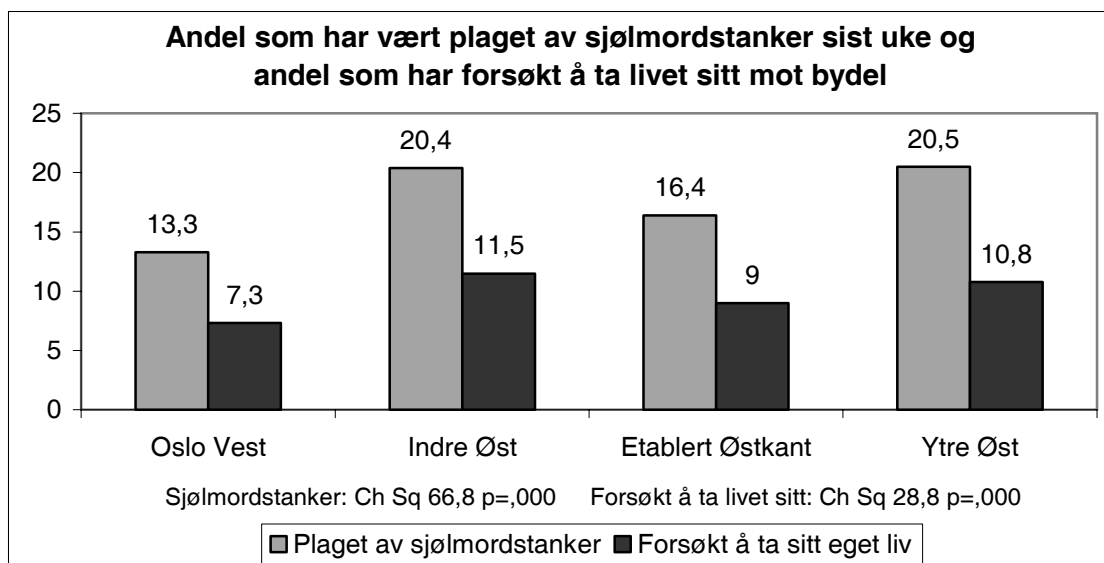
Vi har også spørsmål om den unge noen gang har forsøkt å ta livet sitt. Ikke alle sjølmordsforsøk er like alvorlig ment. Likevel er det et stort steg videre, fra å bli plaget av slike tanker, til å gjøre et aktivt forsøk.



Også ut fra dette kriteriet er det jentene som er mest utsatt. Blant jentene er det 8,9 prosent som har forsøkt å ta livet sitt en gang og 3,8 prosent som har forsøkt flere ganger. Tilsvarende tall for guttene er 4 prosent og 2,2 prosent. Samla oppgir 9,5 prosent av de unge, 12,7 prosent av jentene og 6,2 prosent av guttene, at de en eller flere ganger har forsøkt å ta sitt eget liv. Vi må gå ut fra at mange, eller de fleste av disse forsøkene, ikke har vært livstruende, eller 100 prosent alvorlig ment. Likevel oppleves tallene som dramatisk høye og forteller om en periode i livet der det stormer, og der livets utfordringer ofte kan få en eksistensiell karakter.

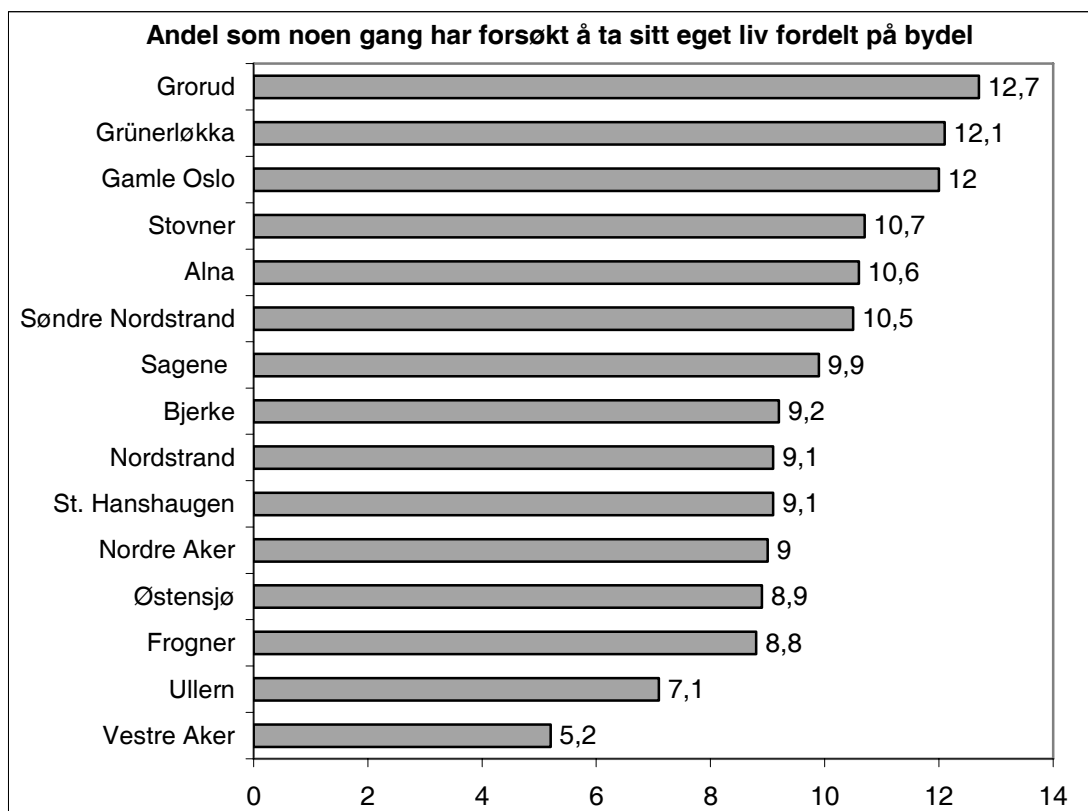
Forskjellene ut fra etnisitet er ikke like skarpe som for kjønn, men likevel klare. Blant norske ungdommer er det samla 8,6 prosent som har forsøkt å ta livet sitt en eller flere ganger. Tilsvarende tall for innvandrerungdommene er 10,8 prosent og for unge med en norsk og en utenlandsk født forelder 11,1 prosent. Mest utsatt er jenter der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i utlandet. Blant disse jentene har 14,6 prosent en eller flere ganger forsøkt å ta sitt eget liv. Minst utsatt er norske gutter. 5,4 prosent av norske gutter har en eller flere ganger forsøkt å ta sitt eget liv.

Hvordan er fordelingen av andel som noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv i forhold til ulike områder i byen. Her er også sett på andel som har vært plaget av sjølmordstanker siste uke.



Fordelingen viser stort samsvar mellom bydelene. I de områdene av byen der mange har vært plaget av tanker om å ta sitt eget liv, er det også mange som oppgir at de har gjort forsøk på å begå sjølmord. Andel unge som har vært plaget av tanker på å ta sitt eget liv er størst i Ytre Øst og Indre Øst. Færrest med slike tanker er det i Oslo Vest. Når det gjelder aktive forsøk på å ta livet sitt, er det igjen flest i Indre Øst og færrest i Oslo Vest.

Hvordan er fordelingen av sjølmordsforsøk ut fra bydel? Her er sett på andelen som har forsøkt en eller flere ganger.

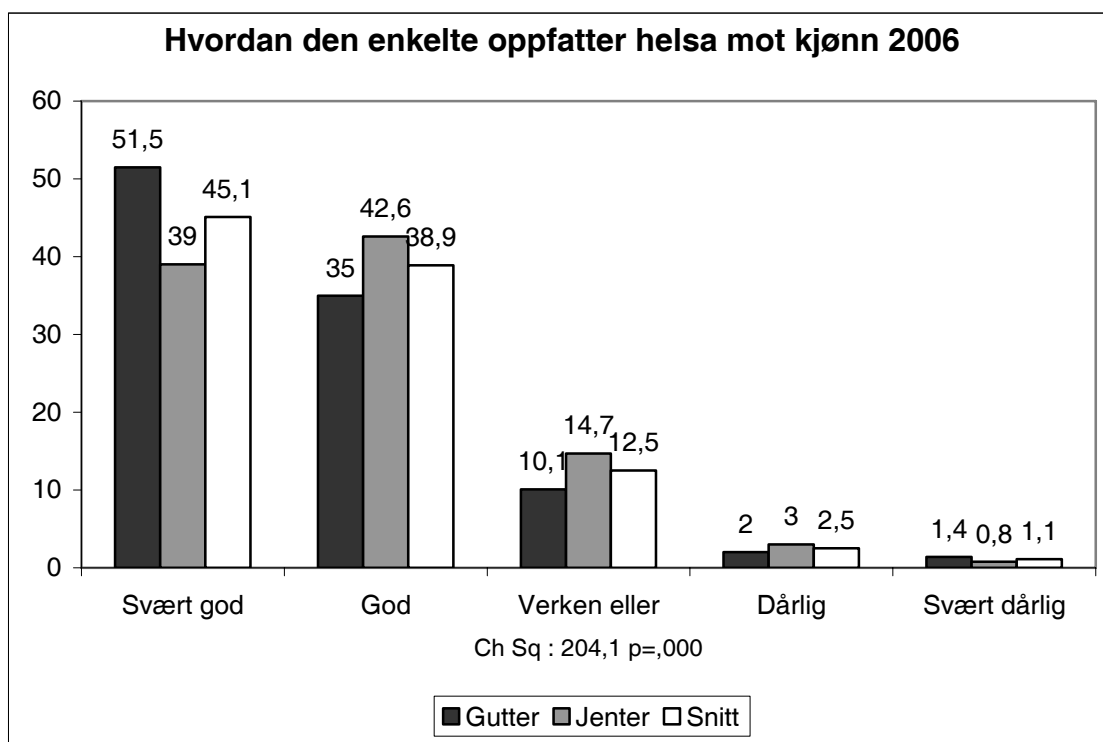


Forskjellene ut fra bydel er meget tydelige. Færrest er det i vestkantbydelene Ullern og Vestre Aker som har forsøkt å ta sitt eget liv og flest i østkantbydelene Grorud, Grünerløkka og Gamle Oslo.

7.3 Subjektiv helse

Spørreskjemaet i 2006 inneholder ett enkelt spørsmål om den subjektive opplevelsen av den enkeltes generelle helsetilstand: «Hvordan synes du helsa di er?» Svaralternativene er: «svært god», «god», «verken god eller dårlig», «dårlig» og «svært dårlig».

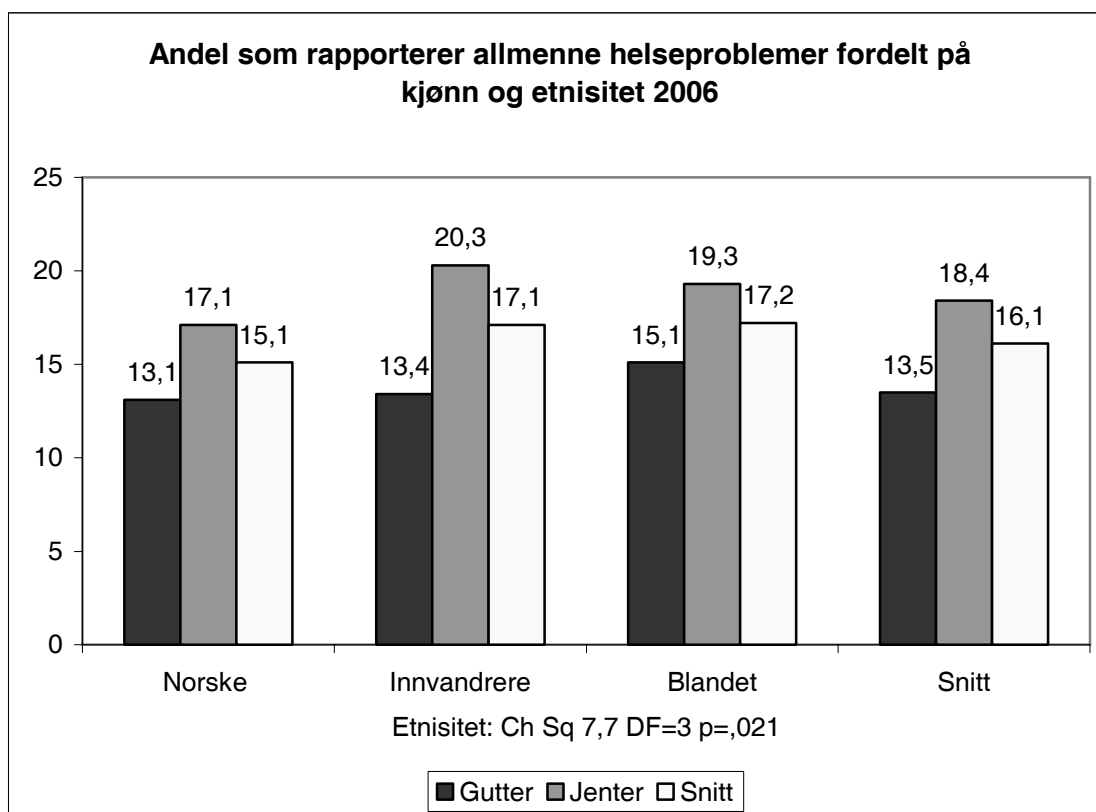
Videre er det supplert med et spørsmål: «Har du noen sykdom eller helseproblemer som har vart i tre måneder eller mer?» Vi skal først se hvordan de unge vurderer sin generelle helsetilstand.



Langt flere gutter (51,5 prosent) sammenliknet med jenter (39 prosent) oppfatter at helsa er «svært god». Slår vi sammen svarkategoriene «svært god» og «god» er det derimot mindre forskjeller mellom gutter og jenter. 86,5 prosent av guttene og 81,6 prosent av jentene mener at helsa er «god» eller «svært god». Samla utgjør det 84 prosent. 3,6 prosent av de unge – omtrent like mange gutter som jenter – oppfatter at helsa er «dårlig» eller «svært dårlig».

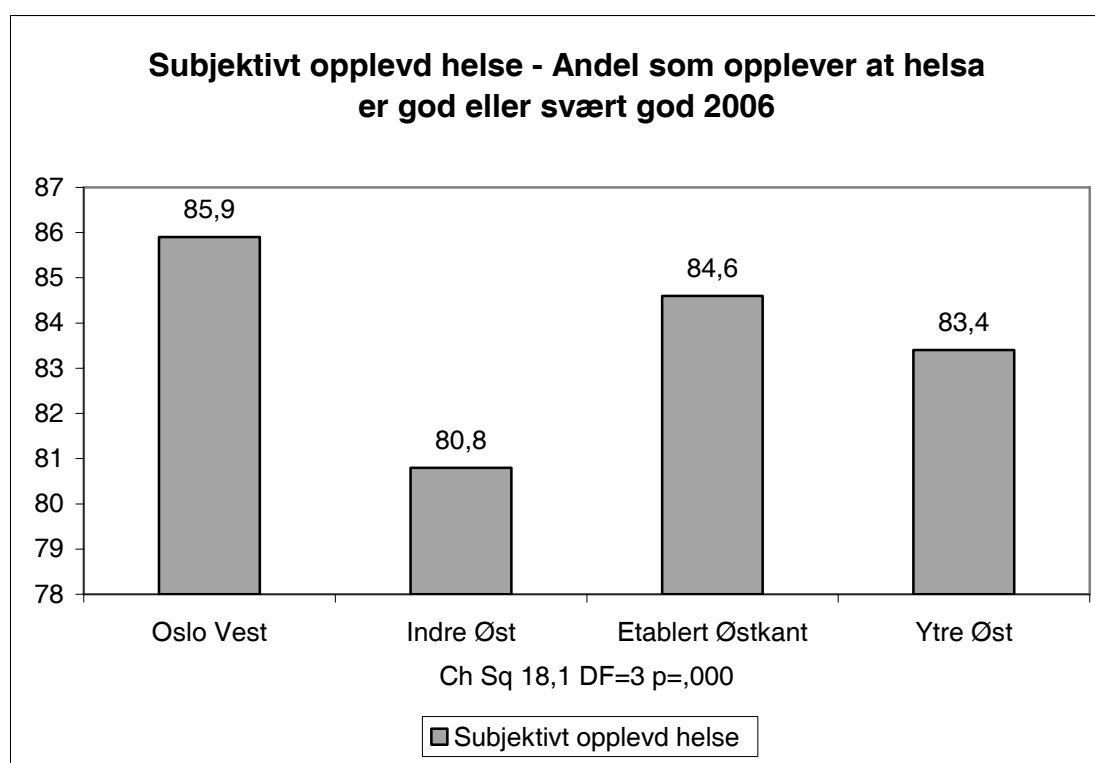
Korrelasjonen mellom målet for psykisk helse (CSL) og dette enkle spørsmålet om den allmenne helsetilstanden er sterk (0,35). Videre er det en tydelig sammenheng mellom allmenn helsetilstand og om den enkelte noen gang har forsøkt å ta sitt eget liv. Blant de som aldri har forsøkt å ta sitt eget liv, rapporterer 47,2 prosent at helsa er «svært god», mot 25,5 prosent blant de som en eller flere ganger har forsøkt å ta sitt eget liv. Tilsvarende, blant de som aldri har forsøkt å ta sitt eget liv, rapporterer 2,5 prosent at de har «dårlig» eller «svært dårlig helse», mot 14,3 prosent av de som har forsøkt å ta sitt eget liv en eller flere ganger.

Hvordan er fordelingen ut fra kjønn og etnisitet? Her er sett på andelen som **ikke** har god helse – det vil si andelen som enten svarer: «verken god eller dårlig», «dårlig» eller «svært dårlig». Samla utgjør dette 16 prosent av utvalget.



Forskjellene ut fra etnisitet er små, men likevel signifikante. Best helse har de norske. Kjønnforskjellene innafor de ulike etniske gruppene er tydelige og signifikante. Spesielt er det store forskjeller på innvandrer gutter og innvandrer jenter.

Hvilke forskjeller i opplevd subjektiv helse finner vi mellom de ulike områdene av byen? Her er vist andel som opplever at helsa er «god» eller «svært god».



I Oslo Vest er det 85,9 prosent som oppgir at helsa er «god» eller «svært god». Tilsvarende for Etablert Østkant er 84,6 prosent og for Ytre Øst 83,4 prosent. I første rekke er det i Indre Øst at ungdom rapporterer at de har problemer med helsa. 80,8 prosent i Indre Øst oppgir at helsa er «god» eller «svært god». Likevel er variasjonene, brutt ned på bydel, så små at de ikke er signifikante. Denne fordelingen er derfor ikke vist.

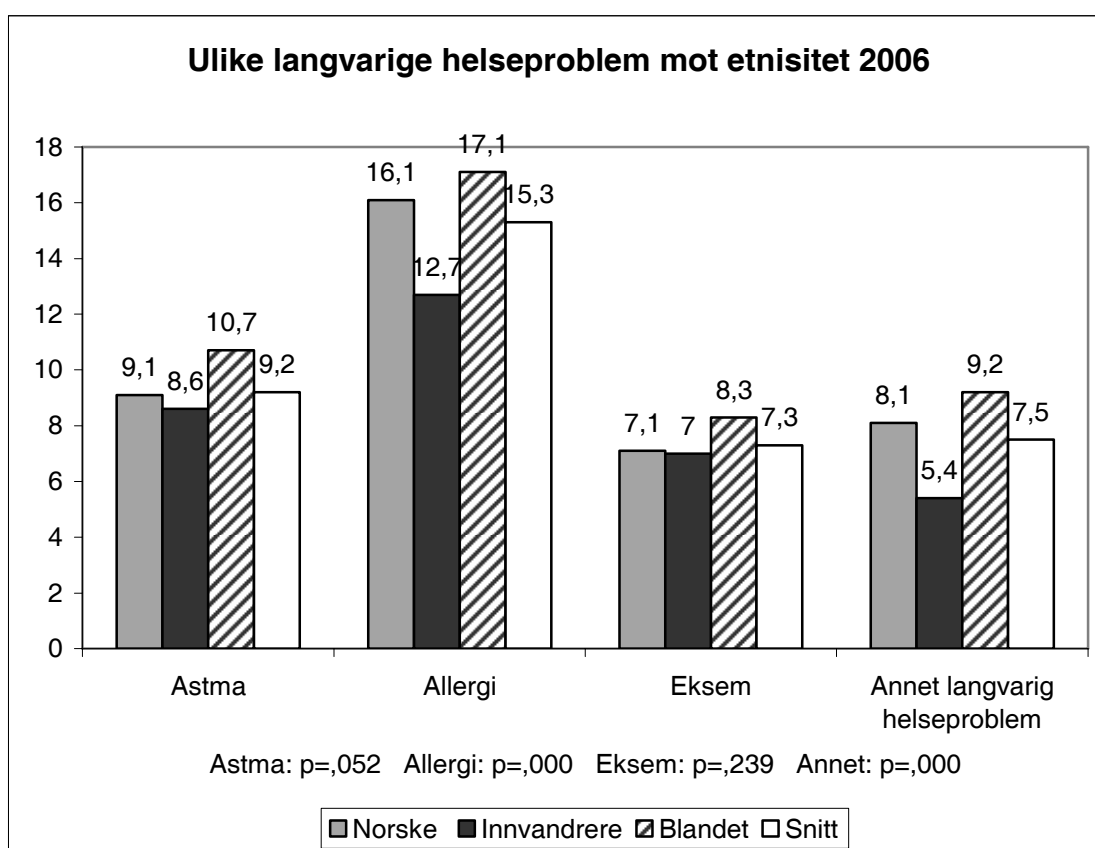
7.4 Langvarige helseproblemer

Spørsmålet om den enkelte har «sykdom eller helseproblemer som har vart i tre måneder eller mer» er formulert slik at den enkelte først krysser av for om han eller hun har noe helseproblem. Deretter, dersom de ikke har svart nei, skal de krysse av for hvilket helseproblem de har. Det er oppgitt som alternativer astma, allergi, eksem og uspesifisert «annet langvarig helseproblem».

Problemet er å fastslå hvor stort frafallet er. Frarafallet er definert slik at følgende tre kriterier må være oppfylt:

- Den enkelte må ikke ha svart nei på spørsmålet om han eller hun har noen «helseproblemer som har vart i tre måneder eller mer».
- Videre må ikke noe spesifikt helseproblem være oppgitt.
- Den enkelte må heller ikke ha svart på det foregående spørsmålet i spørreskjemaet: «Hvordan synes du helsa di er?»

Ut fra disse kriteriene er frafallet på 2,3 prosent. Den følgende figuren viser fordeling av de ulike helseproblema ut fra etnisitet:



Når det gjelder Astma og Eksem er det bare mindre forskjeller ut fra etnisitet. For allergi og også «annet langvarig helseproblem» er det derimot en tydelig tendens til at unge med innvandrerbakgrunn oppgir at de har mindre plager. Hva årsakene kan være er det vanskelig å ha noen klar mening om – ut over spekulasjoner. Det kan være snakk både om kulturelle forskjeller og forskjeller i livsstil.

30,8 prosent oppgir at de har et eller flere helseproblem, enten astma, allergi, eksem eller «annet langvarig helseproblem». 6,5 prosent oppgir mer enn ett av disse helseproblema. Av de som oppgir at de har ett eller flere

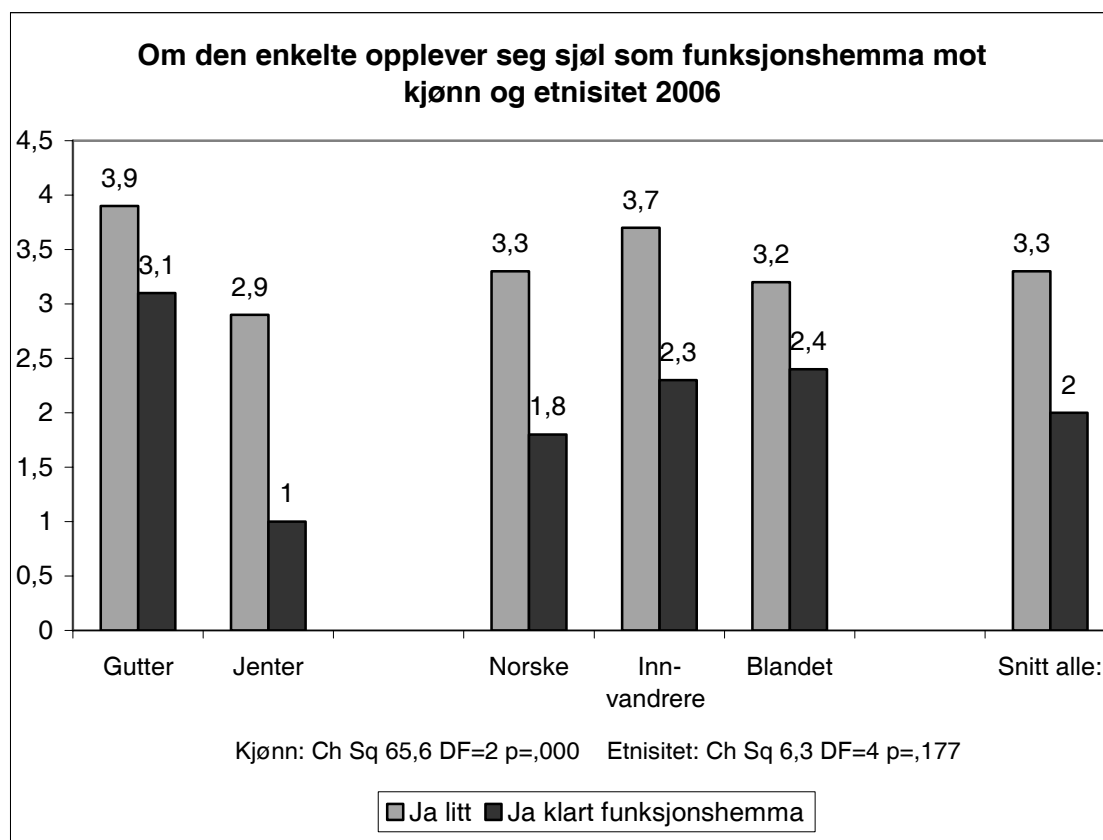
helseproblem er 29,6 prosent gutter og 31,9 prosent jenter. Forskjellene mellom kjønnene ut fra dette kriteriet er små – men likevel signifikant.

Når det gjelder andel som oppgir at de har ett eller flere helseproblem fordelt på byområde og bydel, finner vi ikke signifikante forskjeller, verken mellom de ulike områdene av byen eller bydelene i mellom. Det gjelder også dersom vi bare ser på de norske ungdommene. Disse fordelingene er derfor ikke vist.

7.5 Funksjonshemming

Spørsmål om funksjonshemming finnes bare i 2006-materialet. For det første er det et enkelt spørsmål om «du» oppfatter «deg sjøl som funksjonshemmet». Videre er det spørsmål om hvilken type funksjonshemming den enkelte lider av, og om funksjonshemmingen har praktiske og sosiale konsekvenser i samværet med andre unge.

Den følgende figuren viser andel som opplever seg som «litt» eller som «klart» funksjonshemmet fordelt på kjønn og etnisitet.



En slik fordeling er ikke fullt ut dekkende. Den fanger ikke opp de som er så sterkt funksjonshemmet at de ikke på egen hånd er i stand til å fylle ut spørreskjemaet. Flere gutter oppgir at de er funksjonshemmet. Blant guttene er det 3,9 prosent som svarer at de er litt funksjonshemmet og 3,1 prosent at de er klart funksjonshemmet. Tilsvarende tall for jenter er 2,9 prosent og 1 prosent. Samla er det 5,3 prosent som er klart eller litt funksjonshemmet. Vi finner ikke signifikante forskjeller ut fra etnisitet.

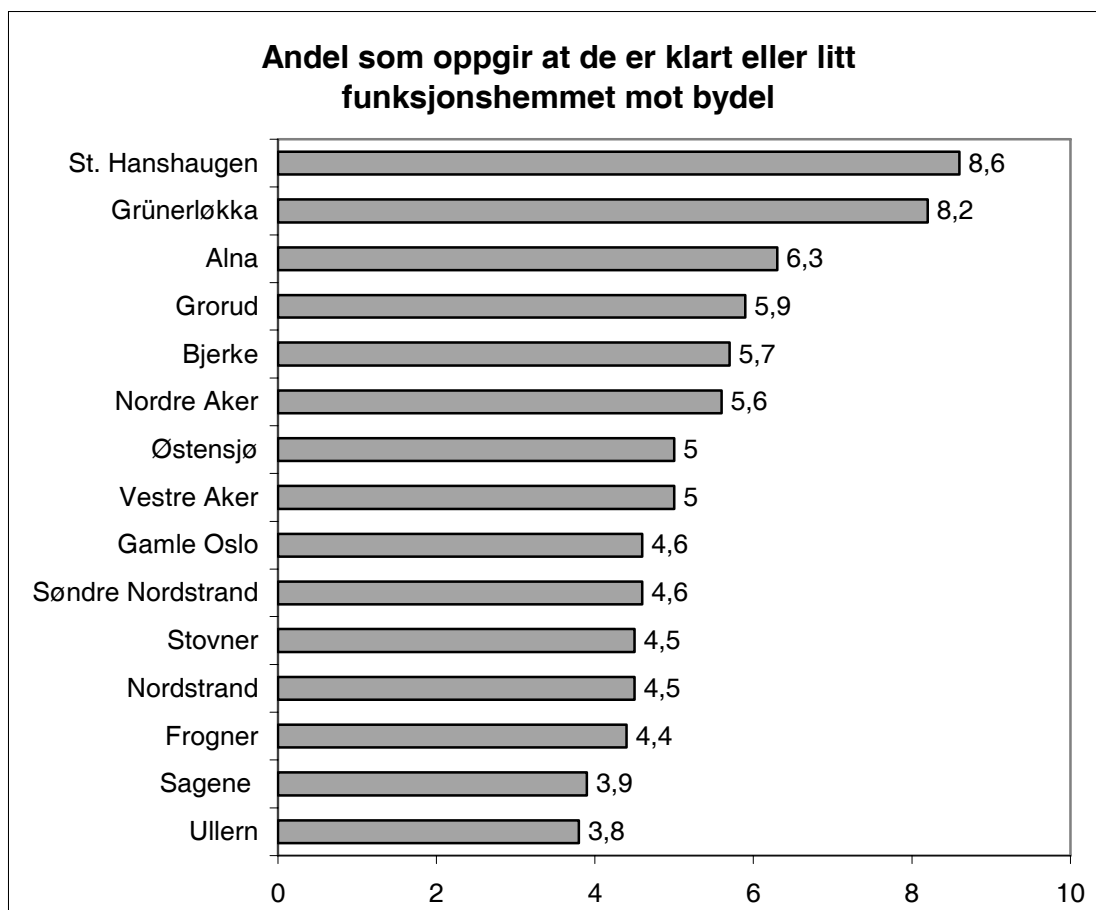
Av de som har svart at de er litt eller klart funksjonshemmet oppgir 25,6 prosent at de er bevegelseshemmet, 10,3 prosent er hørselshemmet, 13,2 prosent er synshemmet og 9,7 prosent oppgir flere funksjonshemminger. Den følgende tabellen viser andel av de som oppgir at de er funksjonshemmet, som opplever ulike sosiale eller praktiske problemer:

Tabell 7.2: Fordeling ut fra spørsmålet: Hvis du har en funksjonsnedsettelse, hvor ofte i løpet av det siste året har dette gjort at du ikke har hatt muligheter til å:

	Svært ofte	Ofte	Av og til	Aldri
.. være sammen med venner	27,4	8,6	5,9	58,0
.. være med på fritidsaktiviteter	19,8	12,6	14,5	53,1
.. gå på kino, teater eller konserter	16,7	6,8	16,9	59,5
.. reise med tog, trikk, buss eller T-bane	25,2	8,8	5,3	60,7

Flertallet av de som oppgir at de er litt eller klart funksjonshemmet, opplever at de har små eller ingen problemer enten det dreier seg om venner, fritidsaktiviteter eller å ta seg fram i byen med tog, buss, trikk eller T-bane. Samtidig er det en minoritet som har til dels store problemer. 27,4 prosent svarer at de «svært ofte» blir hindra i å være sammen med venner mens 25,2 prosent opplever «svært ofte» å ha store problemer med å reise kollektivt. Dersom vi bare ser på de ungdommene som oppgir at de er klart funksjonshemmet, stiger andelen av de som «svært ofte» blir hindra i å være sammen med venner til 45,7 prosent, og 42,2 prosent har «svært ofte» problemer med å reise kollektivt. Tilsvarende øker andelen av de som «svært ofte» blir hindra i å være med på fritidsaktiviteter fra 19,8 prosent til 39,3 prosent. Andelen som «svært ofte» ikke har hatt muligheter til å gå på kino, teater eller konserter øker fra 16,7 prosent til 34,1 prosent.

Hvordan er andelen funksjonshemmete fordelt på bydel. Her er sett på de som er «klart» og «litt» funksjonshemmet:



Flest funksjonshemma er det i bydelene St.Hanshaugen og Grünerløkka, mens det er færrest på Sagene og Ullern.

8 Hva fant vi?

8.1 Tilbake til utgangspunktet

Innledningsvis blei det reist et overordna tema: Hva vil det si å vokse opp i Oslo i dag? Hvilke utfordringer og livsvilkår møter unge som befinner seg midt i tenåra? Problemstillingen er belyst gjennom en rekke ulike innfallsvinkler. Det er sett på familieforhold, ulike former for kriminell og antisosial atferd, bruk av rusmidler, fattigdom, tilpasning og mestring av skolen og helserelaterte spørsmål.

Videre har vi vært opptatt av fordelingseffekter. Det gjelder kjønn og etnisitet, men også bosted. Oslo trekker med seg en lang arv og historie om sosial ulikhet. På østkanten bodde fattigfolk, og der var de sosiale problemene størst. Er det fremdeles slik at levekår, helse og livssjanser er ujevnt fordelt, ikke bare mellom ulike sosiale grupper, men også ut fra hvor i byen den enkelte bor?

Enda et tema er endring. Hvilke endringer har skjedd i et tiårsperspektiv – fra 1996 til 2006? Har det blitt mer vold, mobbing og kriminalitet? Øker problemene i skolen? Har sosiale og geografiske forskjeller forsterka seg – eller er de i ferd med å viskes ut? I hvilken grad gir disse ulike innfallsvinklene et samla bilde? Har vi funnet en opphopning av problemer, slik at bosted, etnisitet, sosiale forskjeller, rus, kriminalitet og fattigdom gjensidig forsterker hverandre?

8.2 Et overordna bilde

8.2.1 Familierelasjoner

Lokal tilknytning og lokalpatriotisme har økt markert. I 2006 var det 72,7 prosent som «svært gjerne» eller «gjerne» ville at egne barn skulle vokse opp i strøket der de sjøl bor. Det gjelder uansett byområde. Spørsmålet blei av plasshensyn ikke stilt til unge med innvandrerbakgrunn i 1996. Sammenliknes resten av utvalget i 1996 og 2006 har andelen som «svært gjerne» ser at barna vokser opp der de sjøl bor økt fra 34,6 prosent til 49,2 prosent. Dette tyder ikke på en rastløs ungdomsgenerasjon i opprør – eller en ungdomsgenerasjon som vil bryte opp og gjøre noe annet. En slik sammenheng

innebærer likevel ikke at de unge i ett og alt har det samme livsprosjektet som foreldrene.

Relasjonene mellom foreldre og barn har ikke forandra seg mye. Det bør ikke overraske at et så basalt forhold viser stabilitet over tid. Likevel er det noen endringer eller forskyvinger. Færre i 2006 sammenliknet med 1996 bor sammen med begge sine foreldre. I første rekke har andelen som bor like mye hos mor og far økt – fra 3,5 prosent i 1996 til 7,5 prosent i 2006. Her ligger en type problemstilling som fortjener å bli studert nærmere.

Til tross for endringer i familiestruktur – som peker mot økt fragmentering – ser det ut til at sosiale band mellom foreldre og de unge har styrka seg. Det gjelder uformell sosial kontroll. Foreldrene har litt bedre oversikt over hva de unge driver med på fritida og hvem de er sammen med. Det er også tydelig at den emosjonelle dimensjonen er minst like sterk i 2006 sammenliknet med 1996. I 2006 var det hele 88 prosent som mente at «mine foreldre aksepterer meg som jeg er». Store flertall av de unge mener at «i vår familie svikter vi ikke hverandre» og «hos oss hjelper vi hverandre». Vel 80 prosent opplever at «mine foreldre stoler på meg» og like mange stoler på sine foreldre. Likevel er det 10,5 prosent som verken opplever at foreldrene stoler på dem, eller at de unge stoler på sine foreldre.

Sammenliknet med jamnaldergruppa er foreldrene de viktigste signifikante andre i de meningsdannende og identitetsskapende prosessene som skjer i ungdomstida. Det gjelder tunge framtidsrelaterte temaer som synet på religion og politikk og valg av utdanning og yrke. Også når det gjelder mer kortsiktige problemstillinger som matvaner og bruk av rusmidler hevder de unge at de hører mer på foreldrene enn på venner og andre unge. Bare på ett område: «synet på hvordan jeg kler meg», er jamnaldergruppa viktigst som signifikante andre. Det kan tenkes, dersom vi i denne spørsmålsgruppa også hadde tatt med andre typisk ungdomskulturelle temaer, som musikk, idoler eller film, så hadde de unge lagt størst vekt på hva andre unge mener.

8.2.2 Kriminalitet

I spørreskjemaet er det med en serie spørsmål som er ment å måle ulike former for kriminell og antisosial atferd. Det gjelder relativt uskyldige fenomener, som å unnlate å løse billett på buss, tog og lignende, til alvorlige forhold som innbrudd eller slåsskamp der det er brukt våpen. Gjennomgående

er det en tydelig tendens i retning av at færre unge begår slike handlinger. Det gjelder både alvorlige og mindre alvorlige forhold.

Utbredelse og omfang av vold viser et mer sammensatt bilde. Det ser ut til at mindre alvorlige former for vold – som begrenser seg til trusler – har blitt mindre vanlig, mens de alvorlige tilfellene, der det er snakk om å bli påført ulike former for skade, har blitt mer utbredt. Det generelle bildet er at ungdom lever i en verden der vold er noe dagligdags i en helt annen grad enn det voksne opplever. De fleste rapporterer at den eller de som utøver vold, er andre unge – enten helt ukjente eller ungdom de kjenner fra før. Likevel er det også en del unge som opplever voldsepisoder i familien.

Det er på mange måter en glidende overgang fra hva som er vold, og hva som er mobbing. Omfanget av mobbing er målt på ulike måter. Andel som oppgir at de har mobbet andre siste år har holdt seg nokså konstant i perioden fra 1996 til 2006. I 1996 var det 25,5 prosent som oppga at de mobbet andre, mot 23,7 prosent i 2006. Likevel ser det ut til at andelen av stormobbere har gått noe ned. Andel som oppgir at de har mobbet andre 11 ganger eller mer, er redusert fra 9,8 prosent i 1996 til 5,5 prosent i 2006. Mye av den mobbingen som utøves skjer enten på skolevegen eller i friminuttene. Også målt på denne måten er omfanget av mobbing nokså konstant. I 1996 var det 16,9 prosent som oppga at de mobbet andre på skolevegen eller i friminuttene, mot 15,6 prosent i 2006. Andelen som oppgir at de utsettes for mobbing på skolen eller i friminuttene har også holdt seg konstant fra 12,8 prosent i 1996 til 12,5 prosent i 2006.

8.2.3 Rusmidler

Bruk av ulike former for rusmidler er målt på en rekke ulike måter. En hovedkonklusjon er at ungdom midt i tenåra ruser seg mindre i 2006 sammenliknet med 1996. Andelen som har drukket seg tydelig beruset på alkohol siste år har gått ned fra 45,2 prosent i 1996 til 38,6 prosent i 2006. Det ser heller ikke ut til at andelen stordrikkere har økt. Tilbakegangen må sies å være betydelig. Et annet spørsmål – om hvor ofte den enkelte drikker alkohol – gir ikke et like tydelig bilde av tilbakegang. Likevel var det i 1996 34,6 prosent som oppga at de aldri drikker alkohol mot 40,2 prosent i 2006. Andelen som drikker alkohol en gang i måneden eller oftere var i 1996 33,8 prosent mot 29,5 prosent i 2006.

Det er også en tilbakegang når det gjelder unge som har brukt hasj eller marihuana siste år – fra 13,4 prosent i 1996 til 9 prosent i 2006. For «annen narkotika er tilbakegangen mindre – fra 4,1 prosent i 1996 til 3,2 prosent i 2006. Både i 1996 og 2006 var det spørsmål om bruk av ulike typer narkotika. For khat, morfin, fleinsopp, opium og kokain er det ingen signifikante endringer. Derimot er det tilbakegang for ecstasy, amfetamin, piller, heroin og LSD. Ikke noen av disse stoffene viste økning. Bruk av sniffestoffer har derimot økt – fra 2,6 prosent i 1996 til 4,6 prosent i 2006. Når det gjelder sniffing er det imidlertid problemer knytta til tolking. Det kan være at noen i 2006 forbinder sniffing med å snuse.

8.2.4 Fattigdom

Spørsmål til de unge om fattigdom blei bare stilt i 2006. Fattigdom er målt gjennom to ulike innfallsvinkler. Den første tok utgangspunkt i husholdets økonomi som en objektiv og målbar størrelse, mens den andre mer var knytta opp til fattigdom som en relativ og subjektiv erfaring. I hvilke grad opplever de unge at de ikke kan være med på sosiale aktiviteter, sammen med andre unge, fordi de ikke får penger fra foreldrene?

Husholdets økonomi blei målt gjennom tre spørsmål: antall biler i husholdet, om den enkelte unge hadde eget soverom og antall feriereiser med foreldrene siste år. De unge oppgir at 45 prosent av husholdene har to biler eller mer, mens 10,8 prosent mangler bil. 15,7 prosent mangler eget soverom og 10,4 prosent har ikke vært på noen feriereiser med foreldrene siste år. Bare 1,2 prosent av de unge oppgir både at de mangler eget soverom, at familiehusholdet ikke har egen bil og at de ikke har vært på noen ferieturer med foreldrene.

Mulige konsekvenser av fattigdom, for de unges sosiale liv sammen med andre unge, er målt gjennom en gruppe på tre spørsmål. Temaet er om foreldrene ikke har hatt råd til å gi penger til ulike aktiviteter som kino, idrettsarrangementer, konserter og lignende, fritidsaktiviteter der man må betale for å komme inn eller være medlem og turer med idrettslag eller annet lag og forening. De fleste, 65,9 prosent, svarer aldri på alle disse tre spørsmåla. Likevel er det 9,2 prosent som «mange ganger» har opplevd at de ikke har fått penger til kino, idrettsarrangementer eller konserter. 7 prosent har «mange ganger» blitt nekta penger av foreldrene til fritidsaktiviteter der man må betale for å være medlem eller komme inn, og 5,9 prosent har «mange

ganger» måttet avstå fra turer med idrettslag eller annen forening. Samlet er det 4,4 prosent av de unge som svarer «mange ganger» på alle disse tre spørsmåla. Overlappet mellom de to måla for fattigdom er ikke så veldig stort ($p=,16$). Det innebærer at de to måla langt på veg fanger opp ulike størrelser.

8.2.5 Skolen

Når det gjelder hvordan de unge tilpasser seg og mestrer skolen, er det sett på en rekke ulike forhold. Karakterer er et svært direkte mål på mestring. Skalaen for karaktersetting er endra fra 1996 til 2006. Det er derfor ikke mulig direkte å sammenlikne om nivåene har endra seg. I 2006 var gjennomsnittskarakteren i norsk 3,93, i matematikk 3,62 og i engelsk 3,90. Det er altså vanskeligst å få gode karakterer i matematikk. Blant ungdomsskoleelevne var snittkarakteren i samfunnsfag 4,18. De unges utdanningsplaner har tydelig endra seg i retning av at flere ser for seg en høyere akademisk utdanning. Andelen med slike planer har økt fra 27,5 prosent i 1996 til 33,6 prosent i 2006. Både i 1996 og 2006 var det opp mot 30 prosent av de unge som svarte at de «ikke hadde bestemt» seg. Usikkerheten er stor.

Parallelt med at flere ønsker seg høyere akademisk utdanning har det blitt mindre bråk og uorden i skolene. Både i 1996 og 2006 fikk de unge spørsmål om de sist år hadde skulka skolen, om de hadde hatt «en voldsom krangel med en lærer» og om de var blitt innkalt til rektor for noe galt de hadde gjort. For alle disse tre forholda er det en tydelig reduksjon. Andelen som har skulka skolen har gått ned fra 47 prosent i 1996 til 41,9 prosent i 2006. Antall elever som har hatt en voldsom krangel med en lærer er redusert fra 15,4 prosent til 13,3 prosent, og i 1996 var det 18,1 prosent som var blitt innkalt til rektor, mot 13,7 prosent i 2006.

Et annet mål på tilpasning og mestring av skolesituasjonen er knytta til omfanget av det vi har kalt konsentrasjonsvansker. Konsentrasjonsvansker dekker om den enkelte har for vane å drømme seg bort i timene, ikke gjort lekser, ikke fulgt med i undervisningen, sovnet i timene og kommet for seint til undervisningen. Spørsmåla var ikke stilt i 1996. Vi kan derfor ikke si noe om endring. Bildet som framkommer viser likevel at mange elever sliter med betydelige konsentrasjonsvansker. 62,7 prosent har «hver dag» eller «noen ganger i uka» drømt seg bort. Tilsvarende har 38,3 prosent ikke gjort lekser og 30,3 prosent har hatt store problemer med å konsentrere seg om

undervisningen. Hver femte elev har flere ganger i uka kommet for seint på skolen, og 14,2 prosent har kommet for seint til enkelttimer.

Likevel, til tross for konsentrasjonsvansker og kjedsomhet slutter de unge i høy grad opp om skolen og de verdiene skolen som institusjon signaliserer. Hele 94,3 prosent mener det «stemmer svært godt» eller «ganske godt» at det er viktig å få gode karakterer. Samtidig mener halvparten at lærerne burde vært strengere mot elever som bråker. Fra 1996 til 2006 har det skjedd noen endringer. Flere i 2006 trives på skolen og flere signaliserer at de er ivrige i undervisningen, og prøver å rekke opp handa når de vet noe. Færre gruer seg til å gå på skolen, færre blir snakka til av læreren fordi de forstyrrer undervisningen, færre kjeder seg og færre er av den mening at det er viktigere å være sammen med venner enn å «lære alt og gjøre det godt på skolen». Videre kommer at andelen som tror at de vil få store problemer med å skaffe seg jobb, «sjøl om jeg tar utdanning», er redusert fra 26,6 prosent i 1996 til 17,6 prosent i 2006. Alle disse indikatorene peker entydig i retning av at de unge tar elevrolla mer på alvor og at de i høyere grad slutter opp om de verdiene skolen formidler og representerer.

8.2.6 Helse

Ulike former for psykiske bekymringer, plager og problemer er utbredt blant unge mennesker. I 2006 var det 37 prosent som den siste uka hadde vært «veldig mye» eller «ganske mye» plaget av at de bekymret seg «for mye om ting». Tilsvarende hadde en av fire følt seg «stive eller anspent» eller hatt søvnproblemer. 22 prosent hadde følt «håpløshet med tanke på framtida». 21,3 prosent hadde følt seg «ulykkelig, trist eller deprimert» og hele 35,8 prosent var «veldig mye» eller «ganske mye» plaget av at alt «er et slit». Omfanget av psykiske plager har endra seg lite i perioden fra 1996 til 2006. Noen flere i 2006 føler «håpløshet med tanke på framtida» og noen flere har søvnproblemer. I 1996 var det noen flere som rapporterte at de følte at «alt er et slit».

I 2006 var det med flere spørsmål som berørte temaet sjølmord. Slike tanker er utbredt i ungdomsmiljøene. 9,4 prosent av de unge oppgir at de sist uke har vært «litt plaget» av tanker om å gjøre slutt på livet sitt, 3,3 prosent har vært «ganske mye plaget» og 5 prosent «veldig mye plaget». Samla er det 17,7 prosent som har gått rundt med slike tanker. Spørsmålet er også stilt om den enkelte unge noen gang har forsøkt å ta livet sitt. 9,5 prosent svarer

bekreftende på et slikt spørsmål. Tallene er høye sjøl om ikke alle forsøkene har vært like alvorlig ment.

De fleste unge opplever at de har god helse. I 2006 oppga 84 prosent at helsa var «god» eller «svært god». 3,6 prosent av de unge oppfatter at helsa er «dårlig» eller «svært dårlig». Samtidig er det en del unge som sliter med langvarige helseproblem. 9,2 prosent oppgir at de har astma, 15,3 prosent allergi og 7,3 prosent eksem. Videre er det 7,5 prosent som oppgir at de har annet «langvarig» helseproblem. Tilsvarende er det en del unge som oppgir at de har ulike former for funksjonshemminger. 3,3 prosent oppgir at de er «litt» funksjonshemma og 2 prosent at de er klart funksjonshemma. For en del av de som er funksjonshemma har dette konsekvenser både når det gjelder fritidsaktiviteter og mulighetene til å være sammen med andre unge. Det er også en del som har praktiske problemer knytta til å reise med tog, buss eller T-bane – eller gå på kino, teater og konserter. Tallene for unge med funksjonshemming fanger ikke opp de som har så store problemer at de ikke er i stand til å fylle ut et spørreskjema på egen hånd.

8.3 Kjønnforskjeller

På en del områder er det tydelige forskjeller mellom gutter og jenter. Disse forskjellene følger langt på veg tradisjonelle spor når det gjelder kjønnsroller og oppfatninger.

I noen grad har jentene et nærmere og mer fortrolig forhold til sine foreldre. Basert på ulike former for kommunikasjon og samhandling mellom foreldrene og de unge, er det skilt ut tre familietyper. Den første typen kjennetegnes av gjensidig tillit, åpenhet og samhold. Er foreldrene nære og fortrolige støttespillere, eller bryr de seg ikke om hvordan barna har det? Den andre familietyper handler om i hvilken grad foreldrene utøver uformell sosial kontroll. Har foreldrene oversikt og innsyn i hva de unge driver med, hvor de oppholder seg på fritida og hvem de er sammen med? Den tredje familietyper er kjennetegnet av krancling, konflikter, negativ kommunikasjon og gjensidig mistillit. Sjøl om forskjellene mellom gutter og jenter ikke er store, er det likevel tydelig at jentene kommer best ut. De blir mer passa på av foreldrene. Samtidig opplever de i mindre grad sterke konflikter med foreldrene og de har større tillit og fortrolighet til sine foreldre.

Et annet tema i forholdet mellom foreldre og de unge berører meningsdannelse og identitetsdannelse. I hvilken grad er foreldrene viktige

signifikante andre når de unge sjøl skal danne seg sine oppfatninger til temaer som politikk, religion, utdanning og yrke, matvaner, kleskoder og bruk av rusmidler. Forskjellene mellom gutter og jenter på dette området er minimale.

Jentene begår færre kriminelle og antisosiale handlinger sammenliknet med gutter. Det gjelder i særskilt grad alvorlige, klart kriminelle og utagerende handlinger, som innbrudd, slåsskamp med våpen, tyveri, trusler og hærverk. For mer vanlige og mindre alvorlige handlinger er forskjellene mellom gutter og jenter mindre. Like mange jenter som gutter har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var. Jentene sniker og unnlater å betale på buss, trikk eller bane og nasker nesten like mye som guttene. Flest gutter nasker i butikk, men det er også mange jenter som nasker. Kloring og lugging er jentenes spesielle form for å vise utagerende aggresjon. 23,5 prosent av jentene mot 15 prosent av guttene har klort eller lugget noen siste året.

Med unntak av kloring og lugging er det guttene som utøver mest vold. De er også mest utsatt for vold. Gjennomgående rapporterer dobbelt så mange gutter, sammenliknet med jenter, at de har blitt utsatt for ulike former for vold – fra trusler til skader så store at det krevde legebehandling. Både for gutter og jenter gjelder at den vanligste skadevolderen er andre ungdommer. Likevel er det relativt sett flere jenter som opplever vold i familiesammenheng.

Mobbing følger stort sett det samme mønsteret som vi fant for vold. Flere gutter mobber og er utsatt for mobbing. 32,3 prosent av guttene oppgir at de har mobba andre en eller flere ganger siste år mot 15,6 prosent av jentene. Det er altså et betydelig innslag, også av jenter, som er mobbere. Forskjellen mellom gutter og jenter blir større når problemstillingen innsnevres til å gjelde mobbing på skolevegen og i friminuttene. 23,7 prosent av guttene mot 7,5 prosent av jentene oppgir at de mobber hver 14. dag eller oftere i slike sammenhenger. Guttene er også i større grad ofre for mobbing. Blant guttene er det 16,1 prosent som opplever at de blir utsatt for mobbing på skolevegen eller i friminuttene hver 14. dag eller oftere – mot 9,2 prosent av jentene.

Ut fra de måla som her er brukt, er det en tydelig tendens til at jentene oftere drikker seg fulle, eller «tydelig beruset», sammenliknet med gutter. 36,8 prosent av guttene mot 40,2 prosent av jentene oppgir at de har drukket seg tydelig beruset siste år. Tilsvarende er det flere jenter som oppgir

at de har drukket alkohol. En enkel forklaring kan være at jentene kommer tidligere i puberteten og dermed også tidligere ut på livet. Noe som støtter en slik sammenheng er at jenter i større grad enn gutter stjeler alkohol hjemme. Likevel kan det se ut til at det er flere stordrikkere blant guttene.

For andre rusmidler enn alkohol er det en generell tendens til at guttene bruker mest. Det gjelder både hasj og marihuana og andre former for narkotika. Forskjellene mellom gutter og jenter er imidlertid ikke store for noen av disse stoffene. Ut fra hvor mye de unge ruser seg – og i hvilken grad de kombinerer ulike rusmidler – er det utvikla et samlemål for rus. Ser vi på andel storbrukere, det vil si ungdom som har debutert tidlig, og som i særskilt grad er i en faresone for å utvikle et varig misbrukerproblem, er det tydelige kjønnsforskjeller. Av de 8,1 prosentene av de unge som skårer høyest på dette målet, er 9,4 prosent gutter og 6,9 prosent jenter.

Det er vanskelig å tenke seg en logisk forklaring på fattigdomsforskjeller mellom gutter og jenter. Husholdets økonomi og inntekt blir neppe påvirket av de unges kjønn. Likevel er det betydelig flere gutter som opplever at de ikke får penger av foreldrene sine til ulike sosiale aktiviteter sammen med andre unge. Forklaringen kan være at jentene er mer beskjedne og nøyer seg med mindre – eller at guttene er mer kravstore og oftere opplever å bli avvist. Det kan også være slik at jentene har lettere for å oppnå det de ønsker av foreldrene.

Jentene er vinnerne i skolen. De får gjennomgående bedre karakterer sammenliknet med gutter. Det gjelder imidlertid ikke for samfunnsfag på grunnskolen, hvor det ikke er signifikante forskjeller i karakternivå. I tråd med at jentene får bedre karakterer, er det flere jenter som ser for seg en høyere akademisk utdanning. Både gutter og jenter opplever konflikter med skolen. Likevel er det tydelig at guttene opplever flest konfrontasjoner. Det handler om skulking, krangling med lærere og å bli sendt til rektor. Også når det gjelder konsentrasjonsvansker kommer guttene signifikant dårligst ut. Forskjellene på dette området er likevel svært små. Jentene har en tendens til å drømme seg mer bort i timene mens gutter i større grad kommer for sent og unnlater å gjøre lekser. En gruppe spørsmål omfatter generell skoletilpassning og de holdningene elevene har til skolen som institusjon. Konklusjonen er entydig og sterk i retning av at jentene i størst grad trives og tilpasser seg skolens krav og forventninger. Indikatorene peker i retning av at jentene tar

elevrolla mer seriøst og at de i høyere grad slutter opp om de verdiene skolen forsøker å formidle.

Jenter opplever langt flere psykiske plager, ubehag og problemer enn gutter. Det handler om at de plages av bekymringer, de føler seg stive og anspent, alt er et slit og de føler håpløshet overfor framtida. Jenter tenker også mer på å ta sitt eget liv. 20,5 prosent av jentene mot 14,8 prosent av guttene har gått med slike tanker siste uke. Sjølskading, i form av mer eller mindre alvorlige forsøk på å ta eget liv, er mest utbredt blant jenter. 12,7 prosent av jentene oppgir at de en eller flere ganger har forsøkt å ta sitt eget liv mot 6,2 prosent av guttene. Tallene er høye og peker mot et alvorlig samfunnsproblem.

I tråd med at jentene opplever at de har dårligere psykiske helse, er det langt flere gutter som opplever at de har generell god allmennhelse. Guttene er tydeligvis mer sorgløse, og de bekymrer seg mindre. Blant guttene er det 51,5 prosent som oppgir at helsa er svært god og 35 prosent som mener at helsa er god. Tilsvarende tall for jentene er 39 prosent og 42,6 prosent. Ser vi imidlertid på andel som oppgir at de har dårlig eller svært dårlig helse er det ingen forskjeller mellom gutter og jenter. Flere gutter sammenliknet med jenter rapporterer at de har ulike fysiske funksjonshemminger.

8.4 Etniske forskjeller

Fra 1996 til 2006 har det foregått en betydelig endring av ungdomsbefolkningens etniske sammensetning. Det har blitt flere ungdommer med innvandrerbakgrunn. Samtidig er det flere som har blandet bakgrunn. Det vil si at den ene av foreldrene er født i Norge og den andre i et annet land. Andel unge som oppgir at begge foreldrene er født i Norge er redusert fra 67,2 prosent i 1996 til 57 prosent i 2006, mens andelen der begge foreldrene er født i utlandet har økt fra 21,5 til 28,5 prosent. I 1996 var 39,3 prosent av unge med innvandrerbakgrunn født i Norge mot 62,8 prosent i 2006. Flertallet av unge med innvandrerbakgrunn er altså født i Norge.

Flere av de unge, som har innvandrerbakgrunn, bor sammen med begge sine foreldre. Det gjelder spesielt de som er født og oppvokst i Norge. I denne gruppa er det hele 78,2 prosent som bor sammen med mor og far. Blant de unge som har en av foreldrene født i Norge og en i et annet land er det bare 50,7 prosent som bor sammen med begge sine foreldre. Ungdom med blandet bakgrunn er altså i særskilt grad utsatt for skilsmissen. Det er

også store forskjeller ut fra etnisitet i andelen som veksler og bor like mye hos mor og far. Blant norske ungdommer er det hele 10,3 prosent som bor like mye hos mor og far, mot rundt 1 prosent av unge med innvandrerbakgrunn.

Det er utvikla tre ulike samlemål som beskriver ulike familietyper ut fra kommunikasjon og samhandling. Samlemåla kalles Sosial kontroll, Tillit og Familiekonflikt. Gjennomgående er etniske forskjeller små ut fra slike kriterier. Likevel er det en signifikant tendens til at norske foreldre har best oversikt over barna og at de norske familiene preges av minst konflikter.

Et annet tema i forholdet mellom foreldre og de unge berører foreldrene som viktige signifikante andre. Her er det en markert forskjell mellom norske og unge med innvandrerbakgrunn. Norske ungdommer flagger i større grad sin individualisme, og er av den oppfatning at de i langt mindre grad lar seg styre og påvirke av andre – uansett om de signifikante andre er foreldre eller jamnaldrende.

I første rekke er det guttene som står for kriminalitet og antisosiale handlinger. Sammenliknes norske gutter med innvandregutter er det noen tydelige forskjeller i sjølrapportert kriminalitet. Norske gutter er i flertall når det gjelder mindre alvorlige forhold. De unnlater i større grad å løse billett på buss, trikk og T-bane, de nasker mer, de har oftere våpen på seg og de gjør mer hærverk. For de mest alvorlige handlingene, som samtidig ikke skjer så ofte, er derimot unge gutter med innvandrerbakgrunn i flertall. Det gjelder tyveri, innbrudd, å true til seg penger eller ting og slåsskamp med våpen. 9,1 prosent av innvandreguttene mot 4,4 prosent av norske gutter har vært i slåsskamp hvor det er brukt våpen siste året. For politi og påtalemakt er det denne typen mer alvorlige handlinger som er av størst interesse. Samlet er norske gutter minst kriminelle. Mellom norske gutter og innvandregutter født i Norge er forskjellen ikke signifikant. Innvandregutter født i utlandet – såkalt første generasjon – er mest kriminelle sammen med gutter der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land.

Det er utvikla et samlemål for vold, som fanger opp i hvilken grad den enkelte unge er påført skade. Til tross for at innvandrerungdommer i langt høyere grad rapporterer at de har vært i slåsskamp der det er brukt våpen, er det små eller ingen skiller mellom norske ungdommer og ungdom med innvandrerbakgrunn – ut fra hvor mange som forteller at de har blitt skada. Ungdom med en av foreldrene født i Norge og en i utlandet er mest utsatt for vold. Det gjelder både gutter og jenter. Ungdom med innvandrerungdom mobber mest. Det er også de som er mest utsatt for å bli mobba.

Bruk av ulike rusmidler er til dels svært ulikt fordelt mellom ulike etniske grupper. Norske ungdommer drikker i særklasse mest sammenliknet med innvandrerungdom. Mens 47,8 prosent av norsk ungdom, og 46,7 prosent av unge der den ene av foreldrene er norsk og den andre er født i utlandet, har drukket seg tydelig beruset siste år, gjelder det for rundt 16 prosent av innvandrerungdommene. Blant norsk ungdom er jentene i flertall av de som drikker. 50,8 prosent av jentene mot 44,7 prosent av guttene har drukket seg fulle siste år. I innvandrer miljøene er det derimot guttene som drikker mest. Innvandrer gutter drikker likevel langt mindre enn norske gutter og jenter.

Det er også klare etniske forskjeller i andelen som bruker hasj, marihuana og andre narkotiske stoffer. Ungdom der den ene av foreldrene er norsk og den andre født i et annet land bruker mest av slike stoffer og unge med innvandrerbakgrunn bruker minst. Også for andelen av de unge, som er storbrukere av ulike rusmidler, er det klare etniske forskjeller. Flest storbrukere er det blant ungdom som har en av foreldrene født i Norge og en født i utlandet. Færrest storbrukere er det blant innvandrerungdommen – og spesielt blant jenter med innvandrerbakgrunn.

Unge med innvandrerbakgrunn bor i hushold med langt færre materielle ressurser sammenliknet med norsk ungdom. Mens 55,3 prosent av de norske ungdommene lever i familier der det er to biler eller mer, gjelder det for 19,5 prosent av første generasjons unge innvandrere. Tilsvarende er det bare 4,7 prosent av de norske familiene som ikke har bil, mot 31,1 prosent av familiene til første generasjon unge innvandrere. Av familiene til andre generasjons unge innvandrere er det 29,6 prosent som har to biler og 16,7 prosent som ikke har bil. Ut fra dette kriteriet endrer levestandarden seg betraktelig fra første til andre generasjon. Tilsvarende skeive fordelinger oppstår når vi ser på andelene som har vært på feriereiser med sine foreldre og hvor mange som ikke har eget soverom. Blant norske ungdommer er det 6,2 prosent som ikke har eget soverom mot hver fjerde innvandrerungdom.

I hvilken grad er fattigdom et hinder for sosialt samvær og aktiviteter sammen med andre unge? Mulige slike konsekvenser er målt gjennom en gruppe på tre spørsmål. Det handler om penger til fritidsaktiviteter, turer, kino, konserter og så videre. Samla er det ingen tvil om at innvandrerungdommen kommer dårlig ut også fra slike kriterier.

Ungdom med innvandrerbakgrunn får i snitt dårligere skolekarakterer i norsk, engelsk, matematikk og samfunnsfag. Det gjelder både for gutter og

jenter. Best karakterer får de norske og dårligst innvandrere født i utlandet – såkalt første generasjon. Likevel har innvandrerungdommen, og spesielt andre generasjon, høyest utdanningsaspirasjoner målt ut fra hvor mange som ønsker seg høyere akademisk utdanning. Av andre generasjon unge innvandrere er det 36,8 prosent som ser for seg en høyere akademisk utdanning mot 33,1 prosent av de norske. Spesielt innvandrerjentene ønsker seg høyere akademisk utdanning.

Ungdom der den ene av foreldrene er norsk og den andre er født i et annet land opplever flest konflikter med skolen – målt ut fra hvor mange som blir sendt til rektor, skulker, eller har hatt en alvorlig krangel med en lærer. Færrest slike konflikter har norske ungdommer og andre generasjon unge innvandrere. Konsentrasjonsvansker ser ut til å være nokså likt fordelt mellom ulike etniske grupper. Når det derimot gjelder trivsel og tilpasning til skolens verdier og målsettinger, er det tydelige etniske forskjeller. Innvandrerungdommene har en bedre opplevelse av skolehverdagen, og de slutter i høyest grad opp om skolens målsettinger. Sjøl om innvandrerungdom strever med å få gode karakterer er de i høy grad skolemotivert.

Norske ungdommer, sammen med andre generasjon unge innvandrere, har best psykisk helse. Dårligst psykisk helse har første generasjon, og de som har en norsk og en utenlandsk født forelder. Derimot er det langt flere innvandrerungdommer som sliter med tanker om å gjøre slutt på livet sitt. 12 prosent av innvandrerungdommene har vært «veldig mye» eller «ganske mye» plaget av slike tanker siste uke, mot 6,6 prosent av de norske. Forskjellene når det gjelder andelen som noen gang har gjort et aktivt forsøk på å ta sitt eget liv, er mindre. Det gjelder 8,6 prosent av de norske, 10,8 prosent av innvandrerungdommen og 11,1 prosent av de som har en norsk og en utenlandsk født forelder. Forskjellene er heller ikke store når det gjelder subjektivt opplevd helsetilstand. 15,1 prosent av de norske mot 17,1 prosent av innvandrerne og 17,2 av de med en norsk og en utenlandsk født forelder, klager på helsa.

8.5 Østkant og vestkant

I hvor stor grad er byen fremdeles delt i en østkant og en vestkant? Har forskjellene mellom ulike deler av byen blitt tydeligere eller mindre? Hagen, Djuve og Vogt (1994) finner at byen fremdeles er delt i en østkant og

vestkant. I tillegg finner de en annen dimensjon der motpolene er sentrum og omegn.

Den etniske sammensetningen i de ulike delene eller områdene av byen har forskjøvet seg i betydelig grad. I Ytre Øst har andelen innvandrerungdom økt fra 29,1 prosent til 45,1 prosent. Derimot har andelen innvandrerungdom holdt seg konstant i Oslo Vest – på rundt 8 prosent og på Etablert Østkant. I Indre Øst er det til og med en nedgang fra 50,1 prosent til 46,7 prosent. De etniske forskjellene – spesielt mellom Oslo Vest og Ytre Øst har blitt større.

Av de norske ungdommene var det både 1996 og 2006 klart flest i Oslo Vest og på Etablert Østkant som ønsket at barna skulle vokse opp i strøket der de sjøl bor. Målt på denne måten har lokal tilknytning og lokalpatriotisme økt i alle de fire områdene byen er delt inn i. Økningen er imidlertid størst i Oslo Vest og på Etablert Østkant. I Oslo Vest har andelen som «svært gjerne» vil la sine barn vokse opp i strøket der de bor, økt med 20,7 prosent – fra 44,9 prosent til 65,6 prosent. Økningen i Indre Øst er på 11,2 prosent, og i Ytre Øst bare på 4,7 prosent – fra 23,4 prosent til 28,1 prosent. Forskjellene har økt fra 1996 til 2006.

Med unntak av Indre Øst er det små forskjeller i andel av de unge som bor sammen med begge sine foreldre. I Indre Øst bor 52,6 prosent sammen med begge sine foreldre, mot fra 66,1 prosent til 64,7 prosent i de andre områdene av byen. Også i 1996 var det færrest av de unge, som bodde sammen med begge sine foreldre, i Indre Øst. Forskjellene har imidlertid økt. Andelen som bor sammen med begge sine foreldre har gått ned i Indre Øst med 5,7 prosent – fra 58,3 prosent til 52,6 prosent. I de andre bydelene er nedgangen fra 1996 til 2006 på under 2 prosent. Også internt i de ulike etniske gruppene er det store variasjoner i andelen som bor sammen med begge sine foreldre, ut fra hvor i byen de bor. Blant norske ungdommer i Oslo Vest, bor 68 prosent sammen med begge sine foreldre. Tilsvarende tall i Indre Øst er 44,9 prosent. Av de ungdommene som har en av foreldrene født i Norge og en i utlandet, og som bor i Indre Øst, er det bare 35,1 prosent som bor sammen med begge sine foreldre. Indre Øst skiller seg ut gjennom at vi der finner en særskilt stor andel av enslige foreldre med norsk eller blandet bakgrunn.

Det er identifisert tre ulike familietyper etter kommunikasjon og samhandling i familien. Her mangler sammenlikning fra 1996. Gjennomgående

kommer ungdom i Oslo Vest og på Etablert Østkant best ut. I disse områdene er det mest Sosial kontroll, minst Familiekonflikt og tilliten mellom foreldrene og de unge er sterkest. Forskjellene mellom byområdene er likevel små. Det er heller ikke store forskjeller byområdene i mellom når det gjelder hvor viktig foreldrene er som signifikante andre.

For å måle omfanget av sjørrapportert kriminalitet er det konstruert et samlemaal. I 1996 var det, ut fra dette målet, ikke vesentlige forskjeller mellom ulike områder av byen. Fra 1996 til 2006 har kriminaliteten gått ned i alle områder av Oslo med unntak av Indre Øst. Indre Øst skiller seg i 2006 markert ut fra de andre byområdene gjennom at omfanget av sjørrapportert kriminalitet er høyere. Spesielt ungdommer der den ene av foreldrene er født i Norge og den andre i utlandet, og norske ungdommer, er mer kriminelle i Indre øst sammenliknet med andre deler av byen. Minst sjørrapportert kriminalitet er det i Oslo Vest.

Flest i Indre Øst rapporterte i 1996 at de var blitt påført skade på grunn av vold. Omfang av vold og voldsskader følger et annet mønster sammenliknet med kriminalitet. I alle områder av Oslo er de unge mer utsatt for å bli skada av vold i 2006 sammenliknet med 1996. Samtidig har forholdet mellom byområdene jevna seg ut, slik at økningen av andel unge som rapporterer at de har blitt skada, er størst i Oslo Vest. Likevel er det også i 2006 slik i finner flest voldsskader i Indre Øst. Minst skader er det fremdeles i Oslo Vest og på Etablert Østkant.

Omfanget av mobbing har vært nokså stabilt fra 1996 til 2006. Likevel er det i tiårsperioden tydelige forskyvinger mellom ulike områder av byen. Mens andelen unge i Indre Øst, som har mobba andre, har økt fra 23,4 prosent i 1996 til 28,2 prosent i 2006, er antall mobbere redusert både i Oslo Vest og på Etablert Østkant. Antall mobbere er stabilt i Ytre Øst fra 1996 til 2006. I 2006 var det flest mobbere i Indre Øst, mens Indre Øst, sammen med Etablert Østkant, hadde færrest mobbere i 1996. Forskjellene mellom bydelene er likevel ikke store – verken i 1996 eller 2006. Tilsvarende er andel unge som oppgir at de har vært med på å plage, erte eller fryse ut andre elever i friminuttene eller på skolevegen, høyest i Indre Øst og lavest i Oslo Vest. Disse forskjellene er ikke signifikante. Andelen ofre for mobbing er størst i Indre Øst. I 2006 var det i Indre Øst 16,4 prosent som oppga at de hadde blitt mobba av andre elever. Tilsvarende tall i Oslo Vest er 11 prosent og på Etablert Østkant 10,8 prosent.

Bruk av ulike rusmidler varierer til dels betydelig mellom ulike områder av byen. Alkohol som rusmiddel er klart vanligst i Oslo Vest. Det gjelder uansett etnisk bakgrunn. Mens 55 prosent av norske ungdommer bosatt i Oslo Vest hadde drukket seg fulle siste år, gjelder dette for 42,4 prosent av norske ungdommer bosatt i Ytre Øst. 53 prosent av alle ungdommer i Oslo Vest har drukket seg fulle siste år mot bare 29,1 prosent i Ytre Øst. I de tre bydelene Oslo Vest, Ytre Øst og Etablert Østkant er det en signifikant tilbakegang i andelen som har drukket seg fulle siste år. Sterkest er tilbakegangen i Ytre Øst. Forklaringen ligger i at andelen innvandreungdom i dette området av byen har økt markert fra 1996 til 2006. I Indre Øst er det derimot en signifikant økning i andel som har drukket seg fulle siste år – fra 29,7 prosent i 1996 til 33,5 prosent i 2006.

Et tilsvarende mønster finner vi når det gjelder bruk av hasj og marihuana. Fra 1996 til 2006 har det vært en tilbakegang i andelen unge som har brukt disse stoffene, i alle de tre byområdene Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst. Derimot har det vært en økning i Indre Øst. Sterkest har tilbakegangen vært i Oslo Vest – fra 17,8 prosent i 1996 til 10,9 prosent i 2006. I 1996 skilt Oslo Vest seg markert ut gjennom at flest ungdommer i dette området av byen brukte hasj eller marihuana. I 2006 synes derimot andelen unge som bruker hasj eller marihuana å være størst i Indre Øst.

Bruk av andre narkotiske stoffer har også gått tilbake i de tre bydelene Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Øst i perioden fra 1996 til 2006. I Indre Øst er det ingen signifikant endring. Mens Indre Øst i 1996 ikke skilte seg nevneverdig ut sammenliknet med andre områder i Oslo, bruker de unge i Indre Øst nå signifikant mer narkotika enn i de andre byområdene. Det er utvikla et eget samlemål for bruk av ulike typer rusmidler. Sammenlikningsgrunnlag for 1996 mangler. Slik målet er konstruert, med vektlegging av ulike typer rusmidler, er det flest misbrukere i Indre Vest fulgt av Indre Øst og Etablert Østkant. Forskjellen mellom Oslo Vest og Indre Øst er liten og neppe signifikant.

Andelen fattige hushold er til dels svært ujevnt fordelt i de ulike områdene av byen. Spesielt kommer Indre Øst dårlig ut. I Indre Øst faller 16,6 prosent av husholda under en fattigdomsgrense satt på 6,3 prosent. I Ytre Øst faller 7,3 prosent under denne grensa. Andelen fattige hushold i Oslo Vest er 2,8 prosent og på Etablert Østkant 3 prosent. Uansett etnisk gruppe er det flest fattige hushold i Indre Øst. Hele 26,9 prosent av

innvandrerrhusholda i Indre Øst faller under grensa på 6,3 prosent. 5,5 prosent av de norske husholda i Indre Øst faller under denne grensa mot 1 prosent av de norske som bor i Oslo Vest. Også i den gruppa av unge som har en av foreldrene fra Norge og den andre født i utlandet er det store forskjeller. 2,7 prosent av de som bor i Oslo Vest faller under grensa mot 12,8 prosent av de som bor i Indre Øst.

Det andre målet på fattigdom, som ser på sosiale konsekvenser når det gjelder å kunne delta i ulike typer aktiviteter sammen med andre unge, har en annen fordelingsprofil. Forskjellene mellom ulike områder av byen er mindre. I Oslo Vest er det 5,2 prosent som faller under denne grensa som er satt til 7,2 prosent, mot 8,5 prosent i Ytre Øst.

Også når det gjelder mestring og tilpasning i skolesituasjonen er det tydelige forskjeller ut fra hvor i byen den enkelte unge bor. Karakternivået er høyest i Oslo Vest fulgt av Etablert Østkant. Dårligst karakterer får de unge i Indre Øst og Ytre Øst. Tilsvarende har de unge i Oslo Vest mest ambisiøse utdanningsplaner. I Oslo Vest er det 43,9 prosent som ønsker seg høyere akademisk utdanning mot 29,9 prosent i Indre Øst og 28 prosent i Ytre Øst. Uansett etnisk gruppe er det flest av de som bor på vestkanten, som planlegger høyere akademisk utdanning. 43,8 prosent av norske ungdommer bosatt i Oslo Vest planlegger å ta høyere akademisk utdanning mot 22,9 prosent av de som bor i Ytre Øst. Størst er forskjellene i den ungdomsgruppa som har en av foreldrene født i Norge og en født i et annet land. I Indre Øst har bare 19,9 prosent av disse ungdommene aspirasjoner i retning av høyere akademisk utdanning. Både i Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst er innvandrerne den ungdomsgruppa som i størst grad ønsker seg høyere akademisk utdanning.

Omfanget av konflikter med skolen i form av skulk, kranbler med lærere og å bli innkalt til rektor for noe galt «du har gjort», er redusert fra 1996 til 2006. Denne positive utviklingen gjelder likevel ikke i Indre Øst. I 2006 skiller Indre Øst seg ut gjennom at det her klart er mest konflikter. Mellom Oslo Vest, Etablert Østkant og Ytre Vest er forskjellene i konfliktnivå minimale. Derimot er det små forskjeller byområdene i mellom i omfanget av Konsentrasjonsvansker. Det er utvikla et samlemål for Skoletilpasning. Ytre Øst kommer best ut. Mellom Oslo Vest, Indre Øst og Etablert Østkant er det bare mindre forskjeller.

I 1996 hadde ungdom som bodde i Indre Øst flest psykiske plager og problemer. Det er små forskyvinger byområdene i mellom fra 1996 til 2006. Unntaket er Ytre Øst. I dette området av byen har andelen med psykiske plager og problemer økt signifikant fra 1996 til 2006. Grunnen ligger i at det i Ytre Øst har blitt flere ungdommer med innvandrerbakgrunn. Fremdeles, i 2006, er det flest unge med psykiske plager og problemer i Indre Øst og færrest i Oslo Vest. Tilsvarende er det flest i Indre Øst og Ytre Øst som sliter med tanker om å ta sitt eget liv. Andelen som har gjort aktive forsøk på å gjøre slutt på livet sitt er størst i Indre Øst og minst i Oslo Vest.

Den generelle subjektivt opplevde helsetilstanden varierer bare i liten grad mellom bydelene. Likevel er det flest i Oslo Vest som opplever at helse er «god» eller «svært god» og færrest i Indre Øst. Det er ikke signifikante forskjeller byområdene i mellom når det gjelder andel av unge som oppgir at de sliter med langvarige helseproblemer.

8.6 Sluttcommentar

Et overordna trekk er at ungdom, med noen unntak, har blitt mindre utagerende og sosialt mer tilpassa. For å si det enkelt, ungdom i Oslo har i perioden fra 1996 til 2006 generelt blitt snillere. Dette mønsteret går igjen i en rekke ulike sammenhenger. De unge ruser seg mindre, begår mindre kriminalitet, oppfører seg bedre på skolen, er mer knytta til nærmiljøet der de bor, og de har et bedre forhold til foreldrene sine.

Endringene i ungdomsmiljøet i Oslo rokker ved noen inngrodde forestillinger. Fra på midten av 1950-tallet har vi i Norge sett en økning av ulike former for problematferd og oppløsningstendenser i ungdomsmiljøene. Det gjelder spesielt bruk av ulike rusmidler og kriminalitet. Samtidig kommer det med jamne mellomrom skrekkrappporter fra skolen om disiplinproblemer og vold mot lærere. Norsk offentlighet i form av media, fagfolk og politiske beslutningstakerer har en forventning om at problematferd blant ungdom skal fortsette å øke. Likevel er det ikke gitt at det skal være slik. Ingen lov sier at slike konflikter og problemer skal fortsette å forsterke seg – eller at generasjonskløfta skal fortsette å utvide seg. Det generelle bildet av moderne ungdom er at de langt fra er opprørere eller samfunnsstormere. Dagens unge slutter i høy grad opp om samfunnets bærende verdier og målsettinger (Krange og Øia 2005).

Samtidig er det, om vi legger prosesser og endringer i ungdomsmiljøene til grunn, ikke noe som tyder på at gapet mellom øst og vest har blitt mindre. Tvert om, kontrastene i ungdomsmiljøene ut fra slike geografiske dimensjoner, har blitt større. Spesielt har vi fått en forsterkning av en egen Indre Øst problematikk. Mønsteret bekrefter at det kan være formålstjenelig å forholde seg til to geografiske motpoler i analyser av bydelsforskjeller – øst–vest og sentrum–omegn (Djuve m.fl. 1994).

Hvorfor finner vi ikke i samme grad en positiv utvikling av ungdomsmiljøene i Indre Øst? Indre øst har i perioden fra 1996 til 2006 gjennomgått sterke endringer. Et trekk er at sentrumsfunksjoner knytta til et multikulturelt pulserende kafé og natteliv, har strukket seg østover – med sterk vekst i antall restauranter og skjenkesteder. Grünerløkka har blitt urbant og trendy.

Det er en meget sterk sammenheng mellom bruk av sentrum som oppholdssted og som fritidsarena, og tendensen til å utvikle et kriminelt og asosialt handlingsmønster (Øia 2003). For mange ungdommer som bor i Indre Øst, er sentrum like utafør stuedøra. I den grad bofunksjonene og nærmiljøene er svekka og nye sentrumsfunksjoner har overtatt, er dette derfor en konkret forklaring på hvorfor vi ikke finner den samme gunstige utviklingen i Indre Øst sammenliknet med resten av byen.

Endringene har ført til at deler av Indre Øst trekker til seg nye befolkningsgrupper. De som flytter inn er gjerne yngre «urbane» mellomlagsfolk med en viss utdanning. Samtidig kjennetegnes Indre Øst av lav stabilitet i befolkningen. Mange flytter ut – i første rekke familier med barn. Men ikke alle barnefamiliene flyttet ut. Det handler blant annet om økonomi og muligheter.

En annen type forklaring, både på øst vest skillet og på den særlige problematikken i Indre Øst, ligger i at Oslo er en klassesdelt by. Det er sterk sammenheng mellom hvor i byen den enkelte bor, hvilken sosiolekt den enkelte snakker og økonomiske, sosiale og kulturelle ressurser. Slik har det alltid vært. Det nye er at disse skillene også handler om etnisitet. Enkelt og unyansert kan det derfor sies at strømmen av innvandrere går østover, mens strømmen av ressurssterke norske familier går vestover.

Summary

Spring 2006 NOVA carried out a new comprehensive youth survey in Oslo with 11500 participants – ten years after the first one. The purpose of this report is to discuss living conditions, challenges and elements of risk among youngsters in different parts of Oslo. In additions the report discusses changes that have taken place during the last 10 years.

The main themes have been family conditions, different kinds of criminal behaviour, drug and alcohol abuse, poverty, how the students adapt and manage school, and health related questions.

Further this report discusses differences and effects of distributions. Are living conditions, health, way of life, possibilities and chances still unequally distributed – not only between different social groups, but also between different geographic areas and parts of the city?

A superior main is that youngsters, with a few exceptions, have been less aggressive and revolting and socially more adapted during the last ten years. This feature occurs in a number of contexts. The teenagers use less drugs and alcohol, commit less crime, behave better at school, are more attached to the neighbourhood where they live, and they have better relationship to their parents.

At the same time there is nothing which indicates that the gap between east and west Oslo has been narrowed. Quite contrary, the contrasts between different groups of young people have increased based on geographic lines of demarcations. In particular there is a strengthening of a separate inner-city approach. The feature confirms that it may be suitable to use two geographic dimensions in analysing differences between different local communities in Oslo-east and west and centre and periphery.

Litteraturliste

Alsaker, F., D. & Olweus, D. & Dundas, I. (1991): A growth curve approach to the study of parental relations and depression in adolescence. Bergen.

Bakken, A. (1998): Ungdomstid i storbyen. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA Rapport 7/98 Oslo.

Beck, U. (1992): Risk Society. Sage publications London.

Beck, U., Bech-Gernsheim, E. (2001): Individualization. Individualized individualism and its social and political consequences. Sage publications London.

Berkaak, O., A., Ruud, E. (1994): Sunwheels. Fortellinger om et rockeband. Oslo.

Bø. I. (1979): Samfunnsrettet pedagogikk. Oslo.

Coleman, J. (1961): «The Adolescent Society». New York.

Danielsen, K. & Øia, T. (2006): Tiltak rettet mot barn og ungdom. Evaluering av handlingsprogram Oslo indre øst. NOVA-rapport 18/06. Oslo.

Derogatis, L., R. m.f. (1974): The Hopkins Symptom Checklist. A measure of primary symptom dimensions. Basel.

Epland, J. (2001): Barn i husholdninger med lav inntekt. Omfang, utvikling, årsaker. Oslo: Statistisk sentralbyrå, Rapport 01:09. Oslo.

Frønes, I. (1994): «Den norske barndommen». Oslo.

Gerhardsen, E. (1974): Unge år. Erindringer fra århundreskiftet fram til 1940. Tiden norsk forlag. Oslo.

Giddens, A. (1994): Modernitetens konsekvenser. København.

Giddens, A. (1991): Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age. Cambridge Polity press.

Hagen, K., Djuve, A., B., Vogt, P. (1994): Oslo: den delte byen. FAFO-rapport 161 Oslo.

Hernes, G. (1975): Om ulikhetens reproduksjon. Christian Ejlerts forlag. København.

Holter, H. (1975): «Historisk utvikling av familien i Nord-Europa» I Holter, H. med flere: Familien i klassesamfunnet». Oslo.

- Kirkeberg, M.,I., Epland, J., Hagesæther, N. og Steinkellner, A. (2003): Barnefamiliers inntektsutvikling 1990-2000. Statistisk sentralbyrå rapport 2003/8 Oslo.
- Krange, O. og Øia, T. (2005): Den nye moderniteten: ungdom, individualisering, identitet og mening. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Mead, M. (1971): Broen over generasjonskløften. Oslo.
- Mead, G.,H. (1974): Mind, Self, & Society – from the Stanpoint of a Social Behaviorist. Chicago.
- Nordahl, T. (2000): En skole – to verdener. Et teoretisk og empirisk arbeid om problematferd og mistilpasning i et elev- og lærerperspektiv. NOVA Rapport 11/2000. Oslo: NOVA.
- Olveus, D. (1992): Mobbing i skolen. Hva vet vi og hva kan vi gjøre? Universitetsforlaget. Oslo.
- Piaget, J. (1973): Barnets psykiske utvikling. De grunnleggende begreper og teorier i Piagets psykologi. Oslo.
- Roland. E. (1983): Strategi mot mobbing. Stavanger Universitetsforlaget.
- Simmel, G. (1903/1978): Storbyene og åndslivet. I Østerberg,D.(red): Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg. Pax Forlag. Oslo.
- Skevik, A. (2004): «Hva kjennetegner familiene med lave inntekter i Norge?» I Sandbæk. M. (red): Barns levekår. Hva betyr familiens inntekt? NOVA rapport 11/04:32-42. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sosialt utsyn 2000. Statistisk sentralbyrå Oslo 2000.
- Torgersen, L. (2005): Betydningen av innvandrerbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom. Avhandling, NOVA Rapport 5/05, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Townsend, P. (1983): Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living. Harmondsworth Penguin.
- UNICEF (2000): A league of table of child poverty in rich nations. Firenze: Innocenti Research Centre.
- Valset, K., Øia, T. (2006): Dokumentasjon «Ung i Oslo 2006» NOVA Temahefte 2/06. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Ytrehus, S. (2004): Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de? Oslo: FAFO/ Redd Barna, FAFO-rapport 445, Oslo.
- Ziehe, T. (1983): Ny ungdom. København.

Ziehe, T. (1982): Om narcissismens sårbarhed. I Bjerg, J., Ells, B. (red.): Ungdom, socialisation og narcissisme. København.

Øia, T., Skevik, A., G., Krange, O. (2006): Fattige innvandrerbarn. NOVA Rapport 16/06. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Øia, T. (2003): Innvandrerungdom – kultur, identitet og marginalisering. Avhandling NOVA Rapport 20/03. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Øia, T. (1998): Generasjonskløften som ble borte. Ungdom, innvandrere og kultur. Cappelen akademisk forlag, Oslo.